

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Adrian Costache

Camelia Săpoi • Corina Buzoianu

Angela Turculeț • Veronica Hoitan

LIMBA , ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Manual pentru clasa a V-a

V

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației Naționale

*Acest proiect de manual școlar este realizat în conformitate cu
Programa școlară aprobată prin O.M. nr. 3393/28.02.2017*

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Adrian Costache • Camelia Săpoi
Corina Buzoianu • Angela Turculeț • Veronica Hoitan

LIMBA , ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Manual pentru clasa a V-a

Manualul școlar a fost aprobat prin O.M.E.N. nr. 5267/03.10.2017.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2017–2018.

Inspectoratul Școlar

Școala / Colegiul / Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				Format tipărit		Format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.

Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți:

Lector Dr., CS III Dr. Alexandru Nicolae

Prof. Dr. Mihaela Nicolae

Redactor: Alina Costache

Ilustrator: Dan Negruț

Credite foto: Pixabay.com

Copertă: Florin Paraschiv

Foto copertă: Tiberiu Săhlean

Tehnoredactor: Ioana-Silvia Ceriu

Înregistrări și procesare sunet, animații,

activități digitale interactive și

platformă e-learning: Infomedia Pro

Website: www.infomediapro.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

Limba și literatura română : manual pentru

clasa a V-a / Adrian Costache, Camelia Săpoi, Corina Buzoianu, - București : Sigma, 2017

ISBN 978-606-727-231-4

I. Costache, Adrian

II. Săpoi, Camelia

III. Buzoianu, Corina

811.135.1

© **2017 – EDITURA SIGMA**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin Editurii SIGMA.

Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă fără acordul scris al Editurii SIGMA.
ISBN: 978-606-727-231-4

Editura SIGMA

Sediul central

Str. G-ral Berthelot nr. 38, sector 1, București,
cod 010169

Tel. / fax: 021-313.96.42; 021-315.39.43;
021-315.39.70

e-mail: office@editurasigma.ro;

web: www.librariesigma.ro

Distribuție:

Tel. / fax: 021-243.42.40; 021-243.40.52;
021-243.40.61; 021-243.40.14

e-mail: comenzi@librariesigma.ro

Deșteaptă-te, române!

de Andrei Mureșanu

*Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!*

*Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!*

*Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.*

*Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost'pământ!*

Prezentarea manualului de Limba și literatura română

Ce ne-am propus?

Să răspundem provocărilor și nevoilor reale privitoare la predarea limbii și a literaturii române în gimnaziu în contextul școlii actuale și să oferim posibilitatea unui elev de 10 ani să descopere treptat universul familiar și, prin aceasta, propria identitate. Am urmărit eficientizarea învățării prin elemente grafice/multimedia (alineate, chenare, tabele, culori/nuanțe distincte, marcate) și am creat un instrument necesar profesorului pentru tratarea diferențiată a elevilor.

Varianta tipărită

Varianta digitală

Ce cuprinde manualul?

Două variante: una tipărită și una digitală, care se completează reciproc.

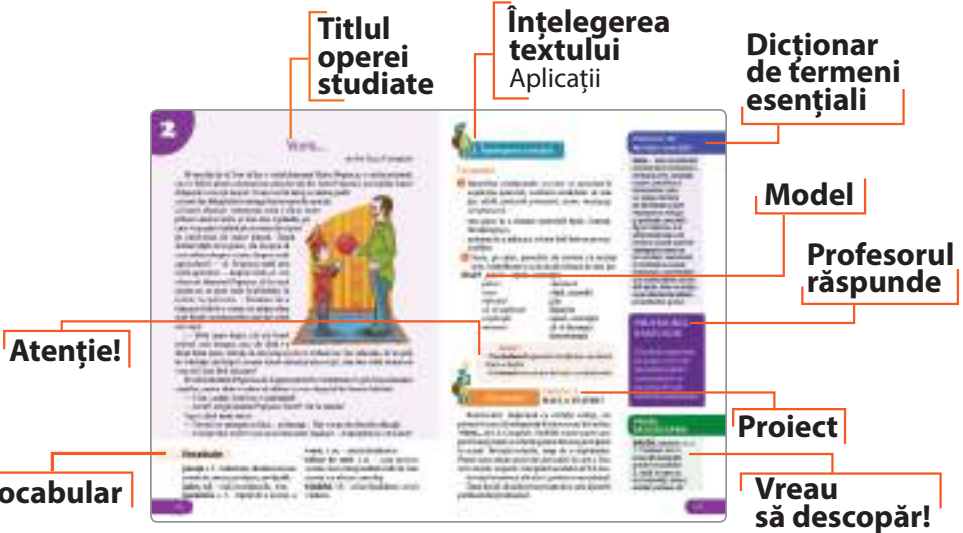
Structura manualului

Manualul este împărțit în 5 module, iar acestea în lecții.

Structura unei lecții

Există mai multe tipuri de lecție, dar numitorul comun al tuturor îl reprezintă o structură ce urmează pașii demersului didactic inductiv. Urmează și alte seturi de lecții, grupate generic. De exemplu: **Înțelegerea textului**, **Explorarea textului**, **Organizarea textului**, **Elemente de construcție a comunicării** etc.

Manualul digital

Pe CD găsiți varianta digitală a manualului, care conține pe lângă varianta tipărită și activități multimedia interactive de învățare (AMII). Acestea vin în completarea noțiunilor și exemplelor prezentate în manualul tipărit și sunt de trei tipuri: statice, dinamice și interactive.

AMII statice: imagini, foto

AMII dinamice: filme, animații

AMII interactive: exerciții, jocuri educative

Notițe: sub forma unor bilețele adezive care nu dispar de la o accesare la alta.

Butonul de accesare a meniului de ajutor (Help).

CUPRINS

Unitatea I

CARTEA MEA DE POVEȘTI

Zâna Munților

de Petre Ispirescu (text integral)	12
• Cuvinte-cheie, temă.....	20
• Momentele acțiunii.....	24
• Planul simplu și planul dezvoltat de idei.....	25
• Enunțul. Punctuația enunțului	28
• Predicatul verbal	31
• Personajul	33

• Propoziția simplă. Propoziția dezvoltată	37
• Subiectul simplu. Subiectul multiplu	38
• Acordul predicatului cu subiectul	41

Cartea Pricoliciului

de Adina Popescu (fragment).....	45
• Atributul.....	53
<i>Evaluare</i>	56

Competențe generale și specifice vizate:

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

1.1 Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate;

1.2 Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informații și a unor idei, exprimând opinii, emoții și sentimente prin participarea la discuții pe teme familiare, de interes sau pornind de la textele ascultate/citite;

2. Receptarea textului scris, de diverse tipuri

2.1 Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale;

2.2 Identificarea temei și a ideilor principale și secundare din texte diverse;

2.3 Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare;

2.4 Manifestarea interesului și a puterii de concentrare în timpul lecturii unor texte pe teme familiare;

3. Redactarea textului scris, de diverse tipuri

3.1 Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului

de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite ori imaginate;

3.2 Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme;

3.3 Analizarea constantă a propriului scris/a unor texte diverse din punctul de vedere al corectitudinii, al lizibilității, al coerenței și al clarității;

3.4 Observarea atitudinilor manifestate în procesul redactării unui text, identificând aspectele care necesită îmbunătățire;

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

4.1 Utilizarea achizițiilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă a intențiilor comunicative;

4.2 Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative;

4.4 Respectarea convențiilor ortografice și ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale și sintactico-morfologice în interacțiunea verbală;

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii, în context național și internațional

5.1 Asocierea unor experiențe proprii de viață și de lectură cu cele provenind din alte culturi;

Unitatea II

LA ȘCOALĂ ȘI ACASĂ

Vizită...

de I. L. Caragiale (text integral)..... 62

- Narativul literar. Timp și spațiu.

Acțiune. Personaje 74

- Verbul (I). Flexiunea.

Persoana și numărul 76

- Timpul verbelor 78

- Verbul (II).

Modul verbelor..... 86

- Timpurile simple și compuse..... 89

- Situația de comunicare 97

Portretul colegei de bancă

de Mircea Sântimbreanu

(text integral)..... 103

Evaluare 108

Competențe generale și specifice vizate:

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

1.1 Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate;

1.3 Identificarea unor elemente paraverbale și nonverbale, în funcție de situația de comunicare;

1.4 Realizarea unor interacțiuni verbale cu doi interlocutori, folosind strategii simple de ascultare activă și manifestând un comportament comunicativ politicos față de aceștia;

2. Receptarea textului scris, de diverse tipuri

2.1 Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale;

2.3 Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare;

2.4 Manifestarea interesului și a puterii de concentrare în timpul lecturării unor texte pe teme familiare;

2.5 Observarea comportamentelor și a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire;

3. Redactarea textului scris, de diverse tipuri

3.2 Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme;

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

4.2 Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative;

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

5.2 Identificarea unor valori culturale promovate în textele autorilor români din diferite perioade istorice;

Unitatea III

PRIETENI MARI ȘI MICI

Copiii sunt așteptați la

aniversarea ursului Baloo în

stațiunea Straja (text integral)114

- Narativul nonliterar. Timp și spațiu. Acțiune, participanți116

Cartea cu Apolodor de Gellu Naum (fragment) 120

- Narativul în textele multimodale 120

- Verbul (III). Timpul viitor..... 127

- Timpuri simple.

Timpuri compuse 131

- Verbe auxiliare..... 132

- Forme verbale nepersonale: infinitivul și participiul 134

Când stăpânul nu-i acasă

de Emil Gârleanu (text integral).....138

Evaluare 142

Competențe generale și specifice vizate:

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

1.1 Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate;

1.2 Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informații și a unor idei, exprimând opinii, emoții și sentimente prin participarea la discuții pe teme familiare, de interes sau pornind de la textele ascultate/citite;

2. Receptarea textului scris, de diverse tipuri

2.1 Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale;

2.2 Identificarea temei și a ideilor principale și secundare din texte diverse;

2.3 Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ, pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare;

2.4 Manifestarea interesului și a puterii de

concentrare în timpul lecturării unor texte, pe teme familiare;

3. Redactarea textului scris, de diverse tipuri

3.2 Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme;

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

4.1 Utilizarea achizițiilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard, pentru înțelegerea și exprimarea corectă a intențiilor comunicative;

4.2 Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative;

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii, în context național și internațional

5.2 Identificarea unor valori culturale promovate în textele autorilor români din diferite perioade istorice;

**Unitatea IV
JOC ȘI JOACĂ**

Joc de creion

de Tudor Arghezi (text integral)..... 146

• Câmpul lexical..... 148

• Corespondența literă-sunet..... 148

• Textul descriptiv literar..... 154

• Interpretarea limbajului figurat.

Comparația și personificarea 156

• Textul descriptiv nonliterar..... 158

• Substantivul. Genul și numărul..... 159

• Categoria determinării

la substantiv. Articolul hotărât.

Articolul nehotărât..... 163

• Posibilități combinatorii
ale substantivului. Prepoziția..... 165

• Adjectivul 166

• Articolul demonstrativ 168

• Gradele de comparație
ale adjectivului..... 169

• Acordul adjectivului
cu substantivul 172

A patra inimă de Mircea Cărtărescu
(fragment) 176

Evaluare 181

Competențe generale și specifice vizate:

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

1.1 Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care

exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate;

1.4 Realizarea unei interacțiuni verbale cu doi interlocutori, folosind strategii simple de ascultare activă și manifestând un comportament comunicativ politicos față de aceștia;

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

2.1 Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale;

2.3 Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare;

2.4 Manifestarea interesului și a puterii de concentrare în timpul lecturării unor texte pe teme familiare;

2.5 Observarea comportamentelor și a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire;

3. Redactarea textului scris, de diverse tipuri

3.1 Redactarea unui text scurt, pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite ori imaginate;

3.2 Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme;

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

4.1 Utilizarea achizițiilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard, pentru înțelegerea și exprimarea corectă a intențiilor comunicative;

4.2 Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative;

4.3 Monitorizarea propriei pronunții și scrieri și a pronunției și scrierii celorlalți, valorificând achizițiile fonetice de bază;

4.4 Respectarea convențiilor ortografice și ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale și sintactico-morfologice în interacțiunea verbală;

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii, în context național și internațional

5.1 Asocierea unor experiențe proprii de viață și de lectură cu acelea provenind din alte culturi;

Unitatea V

CINE SUNT EU?

Portret

de Geo Dumitrescu (text integral)..... 186

• Silaba și accentul 187

• Pronumele personal 192

• Pronumele personal
de politețe 195

• Numeralul 199

• Numeralul cardinal 199

• Numeralul ordinal 202

• Textul explicativ 205

Prometeu (text integral) 206

Amintiri din copilărie

de Ion Creangă (fragment) 208

Evaluare 214

Competențe generale și specifice vizate:

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

1.1 Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate;

1.2 Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informații și a unor idei, exprimând opinii, emoții și sentimente

prin participarea la discuții pe teme familiare de interes sau pornind de la textele ascultate/citite;

2. Receptarea textului scris, de diverse tipuri

2.1 Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale;

2.2 Identificarea temei și a ideilor principale și secundare din texte diverse;

2.3 Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte

de diferite tipuri, pe teme familiare;
2.4 Manifestarea interesului și a puterii de concentrare în timpul lecturării unor texte pe teme familiare;

2.5 Observarea comportamentelor și a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire;

3. Redactarea textului scris, de diverse tipuri

3.1 Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate;

3.2 Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme;

3.4 Observarea atitudinilor manifestate în procesul redactării unui text, identificând aspectele care necesită îmbunătățire;

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

4.1 Utilizarea achizițiilor sintactice și

morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă a intențiilor comunicative;

4.2 Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative;

4.3 Monitorizarea propriei pronunții și scrieri și a pronunției și scrierii celorlalți, valorificând achizițiile fonetice de bază;

4.4 Respectarea convențiilor ortografice și ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale și sintactico-morfologice în interacțiunea verbală;

4.5 Utilizarea competenței lingvistice în corelație cu gândirea logică/analogică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții;

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii, în context național și internațional

5.1 Asocierea unor experiențe proprii de viață și de lectură cu cele provenind din alte culturi;

5.2 Identificarea unor valori culturale promovate în textele autorilor români din diferite perioade istorice.

CARTEA MEA DE POVEȘTI

Zâna Munților, de Petre Ispirescu

- *Cuvinte-cheie, temă*
- *Momentele acțiunii*
- *Planul simplu și planul dezvoltat de idei*
- *Enunțul. Punctuația enunțului*
- *Predicatul verbal*
- *Personajul*
- *Propoziția simplă. Propoziția dezvoltată*
- *Subiectul simplu. Subiectul multiplu*
- *Acordul predicatului cu subiectul*

Cartea Pricoliciului, de Adina Popescu

- *Atributul*
- *Evaluare*

CARTEA MEA DE POVEȘTI

Înainte de lectură

- 1 Discută cu colegul de bancă. Ce fac personajele din imaginile de mai jos?

- 2 Ce îți place să faci în timpul liber? Care sunt pasiunile tale?

- 3 Notează în caiet care dintre cuvintele de mai jos denumesc pasiuni?

împărat	moștenitor	penar	filme	pasăre
vânătoare	frumoasă	calculator	lectură	săgeată
aripă	ciclism	slujnică	nuntă	alpinism

- 4 Dintre cuvintele de mai sus, unele ar putea avea legătură cu textul intitulat **Zâna Munților**. Notează-le în caiet pe cele pe care este posibil să le regăsești în text. De ce crezi că altele nu vor apărea în text?

- 5 Scrie, în unul sau în două enunțuri, despre ce întâmplări ar putea fi vorba în textul **Zâna Munților**.

Zâna Munților

de Petre Ispirescu

A fost odată etc.

A fost odată un împărat foarte viteaz; toate împărățiile de prinprejurul împărăției sale îi cerea sfaturi: atâta era de drept și înțelept. Când se isca sfadă între dânsii, la acest împărat mergeau mai întâi la judecată, și cum zicea el, așa se și făcea, fiindcă era judecător drept și iubitor de pace. Când fu aproape de bătrânețe, îi dăruî Dumnezeu un fecior. Nu se poate spune câtă bucurie simți împăratul când a văzut că dobândi un moștenitor. Toți

împărații vecini i-a trimis daruri. Ei nu mai puțin se bucurau că vecinul lor, care îi ajuta cu sfaturile și povețele¹ lui cele de mult folos, a dobândit un fecior.

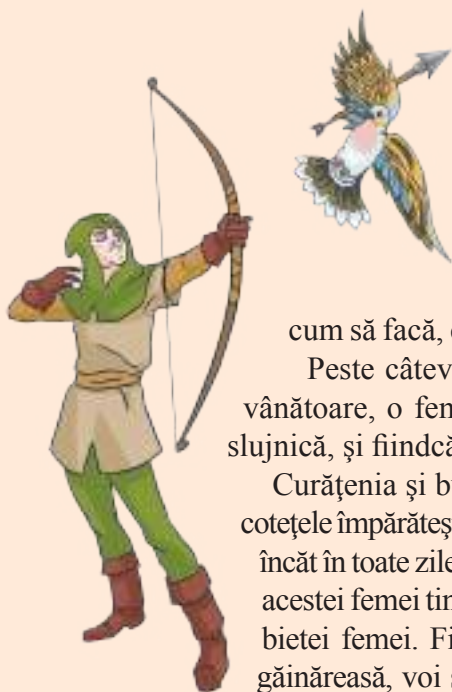
După ce se mări, îl puse de învăță carte. El era așa de silitor, încât se mirau dascălii de dânsul cum de învață așa repede. Ceea ce învăța ceilalți copii într-un an, el învăța numai într-o săptămână. Ajunsese să nu se mai aibă dascălii ce să-i dea să învețe. Iară tată-său scrisese carte împărătească la niște filosofi vestiți ca să vie să ispitească cu învățăturile lor pe fiul său.

La curtea aceluî împărat se afla pe atunci un vânător vestit; și, până să vie filosofii cei vestiți, împăratul dete pe fiu-său acestui vânător ca să-l învețe meșteșugul său.

După ce veniră filosofii, învăță și de la dânsii câte în lună și în soare. Bucuria tatălui său era așa de mare unde vedea că fiu-său are să fie procopsit ca niciunul din fiii de împărați, încât se uita la dânsul ca la soare. Iară el, de ce se mărea, d-aia se făcea mai cu minte și mai frumos. În toată împărăția lui și a vecinilor lui împărați, altă vorbă nu era decât de înțelepciunea și frumusețea acestui fiu de împărat.

N-ajunsese să-și răsucescă mustăcioara și foile de zestre curgeau de la fel de fel de împărați, care voiau să-și dea fetele după dânsul, dară el nu voia să se însoare așa de tânăr.

Într-una din zile, mergând la vânătoare, văzu o turturică, care tot sărea înaintea lui; lui îi fu milă să o vâneze; el căuta vânatouri mari, fiindcă nu se temea de primejdii; era vânător meșter și viteaz. În cele din urmă, dacă văzu și văzu că tot îi sărea în cale, întinse arcul și dete cu o săgeată. El se miră prea mult cum de nu o putu omorî el, care era așa de bun vânător, ci o răni puțin în aripă, care, așa rănită, se duse de nu o mai văzu. Cum se duse turturica, simți, nu știu cum, nu știu de ce, că îi tâcăia inima.

După ce se întoarse acasă, era tot cam galeș². Împăratul văzând că tânjește fiu-său cu sănătatea, îl întrebă ce are, iară el răspunse că n-are nimic. Turturica aceea era Zâna Munților care se îndrăgostise de frumusețea lui. Ei nu-i venea la socoteală să se arate lui aievea, ca să-i dea pricină, și d-aia se făcuse turturică și îi tot sărea în cale. Nu știa însă cum să facă, cum să dreagă, ca să se cunoască cu fiul împăratului.

Peste câteva zile de la întoarcerea feciorului de împărat de la vânătoare, o femeie săracă veni la curtea împărătească să se bage slujnică, și fiindcă tocmai era trebuință de o găinăreasă, o primi.

Curățenia și buna îngrijire ce da găinilor și tuturor paserilor de la cotețele împărătești ajunsese de poveste. Împărăteasa era așa de mulțumită, încât în toate zilele spunea împăratului câte o vorbă bună pentru bărbăția acestei femei tinere, dară săracă. Ea și începuse a se gândi la norocirea³ bieteii femei. Fiul împăratului auzind atâtea vorbe frumoase despre găinăreasă, voi să o vadă și el. Într-o zi, când împărăteasa se duse să cerceteze găinile și să vadă de cotețe, merse și fiul său cu dânsa.

Găinăreasa, cum văzu pe fiul de împărat, își aruncă ochii asupra-i cu o căutătură așa de mângâioasă și așa de plină de dragoste, dară cu smerenie⁴, încât feciorul de împărat se fâstăci, oarecum, dară își ținu firea. Simți că obrajii îi arde, o sudoare rece îl trecu, și inima începu să-i tâcăiască, de părea că o să-i spargă pieptul. El însuși nu-și putea da seama ce poate să fie istoria asta. Plecă ochii în jos, nu zise nici cârc, și se întoarse acasă.

Toată curtea împărătească lua în nume de bine pe această găinăreasă, pentru vrednicia și curățenia ei. Ea se purta cu toate slugile cu bunăcuviință, și nimeni nu cuteza să-i zică nici dă-te mai încolo, pentru că ea nu le da prilej de glumă.

Într-acestea, un fiu al unui împărat vecin, însurându-se⁵, a fost poftit la nuntă și pe acest împărat cu toată curtea lui. Împăratul, plin de bucurie, merse la acea nuntă și luă cu dânsul și pe împărăteasă și pe fiul său.

În ziua aceea, când era cununia fiului de împărat, la nunta căruia merse acest împărat cu feciorul său, găinăreasa se ceru și ea de la vătaf să o lasă și pe dânsa să se ducă la preumblare. Vătaful, cam râzând, îi zise: „Ce-i trebuie chelului? Tichie de mărgăritar“. Apoi o lăsă. Iară ea, înghițind înfruntarea, nu zise nimic și plecă.

Împăratul era vesel peste măsură văzând că, din atâți feciori de împărați și domni, al său se deosebea prin istețimea, boiul și înțelepciunea lui. Toate fetele

de împărat ar fi voit să joace lângă el în horă. Când, deodată, vine la nuntă o fată îmbrăcată în niște haine cum niciuna din fetele de împărat nu avea.

Cosițele ei împletite cu meșteșug și date pe spate îi atingeau pulpele și ea era așa de bine făcută, încât ochii tuturor rămaseră la dânsa. Ea cum veni, nici una, nici alta, se prinse lângă feciorul de împărat și numai lângă dânsul juca până către seară.

Vorbiră, râseră, își povestiră fel de fel de lucruri, dară cam pe sub mână, fiindcă-i era rușine feciorului de împărat să râză și să vorbească așa înaintea tatâne-său, și apoi toți fiii de împărați își dau coate, căci băgaseră de seamă că necunoscuta tot lângă el juca.

Feciorul de împărat nu mai era al său. Se mira însuși de schimbarea ce simțea într-însul, dară nu cuteza să spuie nimănui. El își puse în gând ca, la hora din urmă ce va juca, să întrebe pe această necunoscută cine era, de unde venea, de este fată ori măritată, și se gândea că, de n-ar avea bărbat, să o ceară de nevastă. Când, pieri ca o nălucă.

Feciorul de împărat rămase ca un zăpăcit. Se întoarse acasă, dară cu gândul era tot la dânsa. Tată-său, văzându-l tot pe gânduri și trist, nu știa ce să-i mai facă să-l înveselească oarecum. Când, iată că-l poftesc la altă nuntă de împărat, unde se și duse cu împărăteasa și cu fiul său.

Ca și la cealaltă nuntă, feciorul de împărat jucă cu fata necunoscută și frumoasă, care venise și la această nuntă și se prinsese în horă lângă dânsul. După multe întrebări, află de la dânsa că ședea tocmai înspre partea aceea, încotro era împărăția tatălui său, doară căci nu-i zisese că șade chiar la dânsul. Atunci fiul de împărat

îi făgădui să o ducă acasă, dacă era singură, și ea primi. Însă tocmai când era să se spargă nunta, ea pieri de lângă dânsul din horă.

Se întoarseră deci acasă împăratul cu ai lui, însă fiul lor se topea d-a-n picioarele și nimeni nu știa din ce pricină. Deși se făcuse vâlvă⁶ că feciorul de împărat este îndrăgostit cu o zână, el însă se apăra înaintea tatălui său că nu știe la sufletul său nimic. Toți vracii⁷ și cititorii de stele⁸ se aduseră și nimeni nu știu să-i ghicească răul de care suferă. Unul dintr-înșii zise că e teamă să nu dobândească lipici.

Într-aceasta împăratul fu poftit la o altă nuntă de împărat, unde nu voi să se ducă, fiindcă inima lui nu era de veselii, ci se îngrija mai mult de fiul său. Dară dacă văzu că fiul său atâta stăruiește, îi făcu voia. Acesta porunci la niște credincioși ai săi ca să aibă pregătit la îndemână câteva cazane cu smoală, să le fiarbă în ziua

nunții și, când va fi îndeseară, să aștearnă pe drum smoală. După ce puse la cale toate astea, se duse la nuntă.

De cum începu hora, fata cea frumoasă și necunoscută veni ca din senin, și iară se prinse lângă dânsul.

De astă dată era gătită și mai frumos, avea niște haine, de la soare te puteai uita, dar la dânsa, ba. Juca feciorul de împărat și se uita la dânsa ca la un cireș copt. Și de astă dată o întrebă, și ea îi tot răspunse cam în doi peri. Îi făgădui și acum că se va lăsa să o ducă acasă.

Când fu înde seară la hora cea mai din urmă, pieri ca o măiastră de lângă dânsul.

Nu se poate spune cât de mult se mâhni el; căzu la pat și zăcea, fără să-i poată ajuta cineva. Tată-său ar fi dat nu știu cât aceluia ce ar fi putut să-i tămăduiască⁹ copilul. Când, iată credincioșii¹⁰ lui veniră cu un condur. Măiastra¹¹, dacă se nomoli în smoală, mai bine lăsă condurul acolo decât să întârzie.

Atunci feciorul împăratului trimise pe credincioșii lui să umble din casă în casă, și să puie pe toate femeile să se încalțe cu acel condur, și la care s-o potrive, aceea să fie soția lui. Tată-său se învoi și el la această hotărâre. Se duseră deci, credincioșii lui, ocoliră toată împărăția, cercară toate femeile condurul, și la niciuna nu se potrive.

Auzind feciorul de împărat una ca aceasta, se îmbolnăvi și mai rău. Apoi porunci ca să încerce și femeile din curtea împărătească. La niciuna nu se potrive. Nu mai rămase decât găinăreasa, pe care o uitaseră; dară împărăteasa, aducându-și aminte de dânsa, îi porunci să se încalțe și ea cu condurul. Când îl trase la călcâi, pare că fu de acolo. Era turnat pe piciorul ei. Ea începu a se văicăra și a tăgădui că nu era condurul ei. Feciorul de împărat cum auzi, porunci să i-o aducă, și cum o văzu, strigă:

— Asta este, mamă.

Ea, deși tăgăduia, dară înțețită de rugăciunile împăratului, ale împărătesei și ale fiului lor, în cele din urmă mărturisi că ea este stăpâna condurului.

După ce îi povesti că este zână măiastră, că îl îndrăgostise de când îl văzuse la vânat, că el rănise o turturică, și că acea turturică era ea, și dacă nu s-a arătat lui așa cum este, a fost că, de va lua de bărbat un om de pe pământ, toată puterea ei piere. Mai spuse că, spre a-l putea vedea mai adesea, intrase găinăreasă la dânsii și că tot ce ea făcuse era numai pentru dragostea lui.

După aceea, ieși la scară, bătu de trei

ori din palme, și iată o cărucioară, fără să fie trasă de cai, veni; ea își luă zestrea numai de scumpeturi dintr-înșă, apoi, curgându-i șiroaie de lacrimi din ochi se întoarse și zise feciorului de împărat:

— Iată, pentru dragostea ta, mă lepăd¹² de puterea mea cea măiastră, numai și tu să mă iubești, precum te iubesc eu.

Dete drumul cărucioarei și rămase lângă fiul împăratului, carele în scurt timp se făcu sănătos. Apoi făcu o nuntă d-alea împărăteștile și, după moartea tatălui său, rămaseră ei în scaunul împărăției, și domnesc și astăzi, dacă nu vor fi murit.

Încălecai p-o șea etc.

Publicat pentru prima oară în **Legende sau basmele românilor**, partea I, 1872.

Vocabular

¹**povață**, s. f. – îndrumare, sfat dat cuiva sau primit de cineva; povățuire, povățuială.

²**galeș**, adj. – (aici) melancolic, trist.

³**norocirea**, s. f. – faptul de a noroci, a face pe cineva fericit.

⁴**smerenie**, s. f. – atitudine umilă, supusă, respectuoasă.

⁵**a se însura**, vb. – (despre bărbați) a (se) căsători.

⁶**vâlvă**, s. f. – agitație deosebită provocată de un fapt ieșit din comun.

⁷**vraci**, s. m. – (aici) tămăduitor.

⁸**cititor de stele**, s.m. – care prezice soarta cuiva, interpretând zodia în care acesta s-a născut; astrolog.

⁹**tămădui**, vb. – a (se) însănătoși, a (se) vindeca.

¹⁰**credincios**, (aici) s.m. – om demn de încredere, pe care te poți bizui; devotat.

¹¹**măiastră**, (aici) s.f. – persoană înzestrată cu însușiri supranaturale.

¹²**a se lepăda**, vb. – (aici) a renunța la ceva.

Dicționar de termeni esențiali

Împăratul – erou care, de regulă, reprezintă puterea și înțelepciunea, model de comportament prin faptul că știe să păstreze echilibrul între acestea.

Condurul – pantof femeiesc cu toc înalt, este împodobit adesea cu broderii (înv.); în povești, devine obiect asociat puterii magice, prezent într-o probă inițiativă, a recunoașterii.

I. Înțelegerea textului

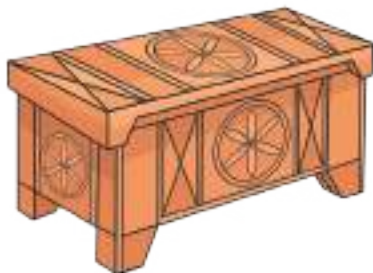
Vocabular

1 Identifică următoarele cuvinte în text și asociază-le explicația potrivită, conform modelului de pe pagina următoare: *sfadă*, *judecată*, *procopsit*, *zestre*, *meșteșug*, *să ispitească*.

- om ajuns la o situație materială bună, instruit, învățat (pop.);
- acțiunea de a judeca și soluția dată într-un proces, conflict;

- ceartă, neînțelegere, conflict, gâlceavă;
- avere dată unei fete când se mărită;
- referitor la o îndeletnicire, ocupație, profesiune, meserie;
- acțiunea de a atrage, a ademeni, a tenta.

Model: *zestre* – avere dată unei fete când se mărită.

- 2 Opțional, poți să transcrii cuvintele de la exercițiul 1 pe un caiet special (vocabular) și să realizezi un dicționar minimal de uz personal, conform modelului următor. Pentru completarea și clarificarea sensului cuvintelor date sau al altora de care ești interesat, poți folosi și **Dicționarul explicativ al limbii române**.

Model: *zestre* – avere care se dă unei fete când se mărită; (fam.) totalitatea bunurilor care constituie averea cuiva sau a unei comunități, a unei instituții.

- 3 Construiește câte un enunț cu fiecare dintre cuvintele de la exercițiul 1.
- 4 Scrie pe caiet câte un cuvânt cu sens asemănător pentru fiecare dintre următoarele expresii întâlnite în textul dat:
- *își ținu firea*;
 - *lua în nume de bine*;
 - *nu-i venea la socoteală*.

Model: *căzu la pat* – se îmbolnăvi.

- 5 Rescrie fragmentul următor, înlocuind cuvintele subliniate cu un cuvânt care are sens opus, conform modelului de mai jos.

Peste câteva zile de la întoarcerea feciorului de împărat de la vânătoare, o femeie săracă veni la curtea împărătească să se bage slujnică, și fiindcă tocmai era trebuință de o găinăreasă, o primi.

Model: *întoarcerea* – plecarea

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Un dicționar explică sensul cuvintelor. De exemplu, **Dicționarul explicativ al limbii române**, cel mai cunoscut dicționar general, explică cuvântul *narațiune* astfel:

Narațiune – expunerea, relatarea unui fapt, a unui eveniment sau a mai multor evenimente într-o desfășurare gradată.

Într-un dicționar de termeni literari, *basmul* este explicat astfel:

Basn – derivat din vechea slavă, *basni*, „născocire, scornire”, definește o specie a epicii populare sau culte, de regulă în proză, în care se narează întâmplări fabuloase ale unor personaje imaginare. Forțele binelui se află în luptă cu forțe nefaste, pe care ajung să le biruiască, în cele din urmă.

(**Dicționar de termeni literari**, coordonator Al. Săndulescu)

Dicționar de termeni esențiali

Hora – dans popular care este asociat, ca formă, cercului și este caracterizat de dinamism, imitând mișcarea astrului zilei; se joacă în momentele hotărâtoare ale unei nunți, când participă întreaga lume prezentă, ca semn al încuviințării la întemeierea noii familii.

Zâna – stăpână a magiei, reprezintă puterile supranaturale; spirit al apelor și al vegetației, călătorește sub înfățișarea unei păsări sau a unei femei îndrăgostite, venite în căutarea alesului.

- 6 Găsește câte un cuvânt cu același sens pentru cuvintele subliniate în fragmentul de mai jos, conform modelului:

Model: *piere* – dispare

După ce îi povestii că este zână măiastră, că îl îndrăgostise de când îl văzuse la vânat, că el rănise o turturică, și că acea turturică era ea, și dacă nu s-a arătat lui așa cum este, a fost că, de va lua de bărbat un om de pe pământ, toată puterea ei piere.

Atenție!

- Pentru a înțelege mai bine un text, trebuie să acorzi atenție **înțelesului** cu care este folosit un cuvânt în **context**.

- 7 Citește fiecare dintre următoarele afirmații și scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar, dacă o consideri greșită, litera G.

a) În secvența *îi ajuta cu sfaturile și povețele lui*, cuvintele *sfaturile* și *povețele* au sens diferit.

b) În secvența *să întrebe pe această necunoscută [...] de este fată ori măritată, și se gândea că, de n-ar avea bărbat, să o ceară de nevastă* cuvintele *fată* și *măritată* au sens asemănător.

c) Cuvintele *împărat* și *zână* apar mai ales în textele în care este reprezentată o lume imaginară, caracterizată de prezența magicului.

- 8 Rescrie în forma corectă afirmațiile pe care le-ai considerat greșite la exercițiul anterior.

Normă și abatere. Limba standard

- 1 Transcrie din textul **Zâna Munților** trei cuvinte/grupuri de cuvinte ale căror forme nu aparțin variantei îngrijite a limbii române. Rescrie fiecare cuvânt/grup de cuvinte, folosind forma potrivită, conform modelului:

**Formă care nu aparține
variantei îngrijite a limbii române**

... carele în scurt timp se făcu sănătos.

**Forma care aparține
variantei îngrijite a limbii române**

... care în scurt timp se făcu sănătos.

Atenție!

- Există un vocabular specific al poveștilor (uneori și o ordine anume a cuvintelor în propoziții), multe cuvinte aparținând **limbajului popular**. Acestea sunt de multe ori abateri de la **limba standard**.
- **Limba standard** reprezintă un ansamblu de reguli/norme care trebuie respectate pentru realizarea unei exprimări corecte.

Ortografie și punctuație

- 1 În secvența *dară împărăteasa, aducându-și aminte de dânsa, îi porunci să se încalțe și ea cu condurul*, sunt:
 - a) două semne de punctuație, un semn ortografic;
 - b) un semn de punctuație, un semn ortografic;
 - c) trei semne de punctuație, un semn ortografic.
- 2 Scrie în caiet care sunt semnele de punctuație, respectiv ortografice prezente în secvența de la exercițiul 1 și explică de ce sunt folosite.
- 3 Rescrie secvența dată la exercițiul 1, folosind la final un alt semn de punctuație. Precizează semnul utilizat și notează felul propoziției obținute prin utilizarea acestuia.

Alege și rezolvă

- 1 Indică, oral, seria care conține numai cuvinte cu același înțeles pentru sensul din text al cuvântului *carte* prezent în secvența: *Iară tată-său scrisese carte împărătească la niște filosofi vestiți*:
 - a) scriere, registru, învățătură;
 - b) scrisoare, ordin, răvaș;
 - c) răvaș, scrisoare, epistolă.
- 2 Transcrie pe caiet și completează în dreptul fiecărei cifre litera care corespunde cuvântului cu sens opus, conform modelului dat.

Model:

1. viteaz – b.

1. viteaz

2. vestit

3. înțelepciune

4. meșter

5. să înveselescă

6. tăgăduia

a) afirma

b) fricos, temător

c) să întristeze, să mâhnescă

d) nepriceput, neîndemânatic

e) prostie, nechibzuință

f) necunoscut, anonim

g) curios

- 3 Precizează în ce mod a fost instruit de către profesori fiul de împărat, ilustrând acest lucru prin exemple din text, pe care să le redai în limba standard.

- 4 Descrie în minimum 30-50 de cuvinte o turturică, integrând în textul tău o pereche de cuvinte cu sens asemănător, pe care le vei sublinia cu o linie, și o pereche de cuvinte cu înțeles opus, pe care le vei sublinia cu două linii.

- 5 Scrie un enunț în care să redai cu propriile cuvinte ce-i spune zâna măiastră, în final, fiului de împărat.

Am învățat despre:

cum să citim
un text

despre sensul
unor cuvinte

relația dintre
cuvânt
și context

forma
literară a
cuvintelor și despre
abateri de la limba
standard

Notează, în caietul sau în jurnalul tău, alte aspecte, pe care le-ai învățat recent.

II. Lectura și explorarea textului

Cuvinte-cheie, temă

I.

- 1 Recitește textul până în momentul celei de-a doua nunți.
- 2 Exprimă, printr-un cuvânt, starea pe care ți-a provocat-o această lectură. Motivează oral alegerea făcută.
- 3 Care este secvența/întâmplarea din text care te-a impresionat cel mai mult?
- 4 Dacă te-ai întâlni cu unul dintre personajele acestui basm, care dintre ele ar merita cel mai mult o îmbrățișare? Motivează alegerea făcută.

II.

- 1 Formulează un enunț prin care să exprimi despre ce este vorba în povestea citită.
- 2 Alege varianta/variantele de mai jos care conțin idei potrivite cu ceea ce prezintă textul dat:
 - a) maturizarea fiului de împărat;
 - b) răutatea între vecini;
 - c) vitejia în luptă;
 - d) sacrificiul din iubire.

- 3 Alege din următoarea listă cinci cuvinte/grupuri de cuvinte pe care le consideri importante pentru a exprima mai bine universul conturat în **Zâna Munților**: *împărăție, săptămână, fiul împăratului, înțelepciune, învățături, primejdii, arc, obraji, nălucă, dragoste*.

Atenție!

- Unele dintre aceste cuvinte pot fi considerate **cuvinte-cheie**, fiindcă ele deschid calea către înțelegerea semnificațiilor unui text.

- 4 Scrie în caiet cel puțin trei cuvinte-cheie identificate în lista de mai sus și completează șirul cu altele găsite de tine în text.
- 5 Alcătuiește un enunț în care să surprinzi aspectul general pe care îl prezintă textul **Zâna Munților**, folosind unul sau mai multe cuvinte-cheie din lista obținută la exercițiul anterior. Vei formula astfel tema textului!

Atenție!

- **Tema** face referire la ideea principală care este dezvoltată într-un text, într-o expunere sau la un aspect al realității care se reflectă într-o operă artistică.

Timp și spațiu

- 1 Explică oral ce îți sugerează formula cu care începe textul: *A fost odată*.
- 2 În ce alte texte ai mai întâlnit această formulă sau o alta asemănătoare?
- 3 Ce îți sugerează enunțul: *A fost odată un împărat foarte viteaz*?
- 4 Extrage din textul dat și alte cuvinte sau grupuri de cuvinte care desemnează timpul acțiunii.

Atenție!

- În unele texte, faptele se petrec într-un timp nedefinit, pe care îl putem numi **un timp al începuturilor/al poveștilor**.

- 5 Identifică locurile unde se petrec întâmplările din textul **Zâna Munților**, adăugând alte cuvinte sau structuri, conform modelului:

Spațiul împărăției unde crește fiul de împărat	Alte spații
<i>la curtea aceluia împărat</i>	<i>toate împărățiile de prinprejurul împărăției</i>

- 6 Unde crezi că merge fiul împăratului la vânătoare?
- 7 Există și în realitate un loc unde păsările sunt zâne preschimbate?

Atenție!

- În texte precum **Zâna Munților**, întâmplările se petrec pe două **tărâmuri diferite**, unde totul este posibil.

- 8 Citește următoarele fragmente:

A. Dară împăratul, mulțumit că pipăise merele cele aurite, nu mai voia să știe de hoți. Fiul său însă nu se lăsa cu una cu două, ci, arătând împăratului dâra de sânge ce lăsase pe pământ rana ce făcuse hoțului, îi spuse că se duce să-l caute și să-l aducă împăratului chiar din gaură de șarpe. Și chiar de a doua zi vorbi cu frații lui ca să meargă împreună pe urma hoțului și să-l prinză. [...]

Se luară, deci, după dâra sângelui și merse, merse, până ce ieșiră la pustietate, de acolo mai merse oleacă până ce dete de o prăpastie, unde se și pierdu dâra. Ocoliră împregiurul prăpastiei și văzură că dâra de sânge nu mai înainta. Atunci pricepură ei că în prăpastia aceea trebuie să locuiască furul merelor.

Dară cum să se lase înăuntru? Porunciră numaidecât vârteje și funii groase, și îndată se și gătiră. Le așezară, și se lăsă fratele cel mare. [...]

Se lăsă și cel mai mic din frați și, de ce mișca frânghia d-aia îl lăsa mai jos, și-l lăsară, până ce văzură că frânghia nu mai sta întinsă, cum este când are ceva atârnat de capătul ei. [...]

Prâslea ajunsese pe tărâmul cellalt, se uită cu sfială în toate părțile, și cu mare mirare văzu toate lucrurile schimbate; pământul, florile, copacii, lighioni altfel făptuite erau p-acolo. Deocamdată îi cam fu frică, dară, îmbărbătându-se, apucă pe un drum și merse până dete de niște palaturi cu totul și cu totul de aramă.

(Petre Ispirescu, **Prâslea cel Voinic și merele de aur**)

B. — Gata, am ajuns. Peronul 9, peronul 10... Peronul tău trebuie să fie undeva, pe la mijloc... dar se pare că nu l-au construit încă, nu-i așa? zise unchiul Vernon batjocoritor.

Avea dreptate, fără nicio îndoială. Existau plăcuța pentru peronul 9 și cea pentru peronul 10, dar nimic între ele. [...]

Habar n-avea ce să facă. Trebuia să îndrăznească. Se apropie de femeie:

— Scuzați-mă...

— Bună ziua, drăguțule, anul I, nu? [...]

— Da, răspunse Harry. Problema e că nu știu cum...

— Să intri pe peron? întrebă ea amabilă, și Harry aprobă din cap. Nu fi îngrijorat, tot ce ai de făcut este să te îndrepti spre bariera dintre cele două peroane și să înaintezi, fără să te oprești sau să-ți fie teamă că te lovești. Este foarte important să nu-ți fie frică. Dacă crezi că n-o să reușești, e mai bine s-o iei la fugă. [...]

— Da... Bine...

Împinse căruciorul în viteză spre bariera care părea foarte solidă. Merse cu hotărâre spre ea, îmbrâncit de oamenii care se grăbeau spre peroanele 9 și 10. Începu să alerge.

O să se lovească de ea, nu mai era nicio îndoială! Începu să alerge și mai tare. Bariera se apropia văzând cu ochii, dar nu mai era nimic de făcut! Căruciorul prinsese viteză și nu mai putea fi oprit în timp util. Închise ochii, pregătindu-se de impactul cu bariera. Aștepta izbitura...

Dar nu se întâmplă nimic. Continua să alerge, fără să se lovească de nimic. Deschise ochii. O locomotivă vișinie aștepta lângă peronul înțesat de oameni, în dreptul căreia era o plăcuță pe care scria *Expresul pentru Hogwarls. Ora 11.* Harry se uită spre capătul peronului și văzu o altă plăcuță, pe care stătea scris *Peronul 9 și ¾. Reușise!*

(după J. K. Rowling, **Harry Potter și piatra filozofală**)

- 9 Identifică în textele de mai sus care sunt cele două tărâmur.
- 10 Cum se face trecerea dintr-un tărâm în celălalt în fiecare dintre cele două fragmente?
- 11 Numește și alte moduri/căi prin care personaje din alte texte trec dintr-un tărâm în altul.
- 12 Precizează și titlul textelor în care apar aceste situații.

Am învățat despre:

rolul
cuvintelor-cheie
într-un text

tema unei
opere literare

existența mai
multor tărâmur

timpul
nedefinit

Notează în caietul tău și alte aspecte, pe care le-ai învățat recent.

Organizarea textului

- 1 Ai învățat în clasele anterioare că textele sunt organizate în alineate, paragrafe, momente, episoade ale acțiunii. Realizează pe caiet corespondența dintre elementele notate în cele două coloane de mai jos.

a) alineat	• înșiruire de idei prin care se redau amănunte legate de locul acțiunii;
b) secvență	• rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii;
c) paragraf	• fragment (unitar) dintr-un text, care cuprinde o anumită idee, marcat printr-un alineat nou;
	• serie de fapte, de evenimente, de stări etc., care se succedă într-o anumită ordine și care formează un întreg.

- 2 Formulează o observație privitoare la organizarea textului **Zâna Munților**.
- 3 Al doilea paragraf al textului începe cu structura *După ce se mări*, care anunță trecerea la o altă idee. Extrage din text și alte cuvinte/structuri care au același rol.
- 4 Prezintă oral secvența vânătorii. Precizează un element prin care se face trecerea de la secvența anterioară la cea a vânătorii.

Momentele acțiunii

- 1 Un aspect foarte important pentru un cititor îl constituie primul sau primele paragrafe ale textului. Ele conțin informații importante despre locul și timpul acțiunii sau despre personaje, despre situația inițială a acestora. Care sunt elementele cu care este familiarizat cititorul în primele două paragrafe ale textului **Zâna Munților**?

Atenție!

- **Situația inițială** prezintă timpul și spațiul acțiunii, precum și personajele care iau parte la acțiune.

- 2 Care este factorul care perturbă viața tihnită a fiului de împărat?

Atenție!

- Într-un text, există întotdeauna o **cauză** care perturbă/dezechilibrează situația inițială.

3 Enumeră întâmplările care se petrec după secvența vânătorii.

Atenție!

- Întâmplările care se petrec după ce echilibrul inițial este perturbat alcătuiesc **desfășurarea acțiunii**.

4 Citește expresiv secvența care arată momentul cel mai dificil pe care îl trăiește fiul de împărat.

Atenție!

- Faptele evoluează întotdeauna către o **situație tensionată**.

5 Care este elementul care îl ajută pe tânărul fiu de împărat să depășească supărarea care îi cuprinsese sufletul?

6 Prezintă oral cum se încheie narațiunea.

Atenție!

- Depășirea momentului dificil și **situația finală** încheie întotdeauna o narațiune.
- Într-un text precum **Zâna Munților**, finalul arată întotdeauna triumful binelui asupra răului.

Am învățat despre:

structura unui
text narativ

etapele
acțiunii

Notează în caiet și alte aspecte, pe care le-ai învățat recent.

Planul simplu. Planul dezvoltat de idei

I.

1 Citește cu atenție cele două idei principale de mai jos, apoi identifică în textul **Zâna Munților** fragmentele corespunzătoare acestora:

- *Un împărat are parte la bătrânețe de un fiu.*
- *Învățând toată copilăria, fiul împăratului devine un tânăr înțelept.*

- 2 Recitește prima idee principală, apoi subliniază pe caiet în fragmentul corespunzător cuvintele sau grupurile de cuvinte care sunt preluate din text pentru formularea acesteia. Ce observi?

Atenție!

- **Ideea principală** nu trebuie să preia expresii, amănunte sau citate din text.
- Ideea principală trebuie să conțină ceea ce este esențial într-un fragment de text/intr-un text.

- 3 Segmentează restul textului în fragmente și formulează pentru fiecare fragment ideea principală. Confruntă formulările tale cu ale colegilor pentru a alege împreună cele mai bune variante și scrieți-le pe tablă și pe caiete.
- 4 Citește cu voce tare ideile principale scrise pe tablă și observă dacă sunt surprinse toate momentele importante ale narațiunii.

Atenție!

- **Planul simplu** de idei cuprinde ideile principale, înlanțuite în ordinea în care ele apar în text.

- 5 Realizează în caiet un tabel și completează-l, conform modelului dat, pentru a arăta că planul simplu de idei conține momentele esențiale ale acțiunii:
- situația inițială;
 - un eveniment/cauza care modifică situația inițială;
 - situația tensionată/dificilă;
 - desfășurarea acțiunii;
 - depășirea momentului dificil și situația finală.

Model:

Momentele/ etapele acțiunii	Ideea/ideile principale corespunzătoare fiecărei etape a acțiunii
<i>Situația inițială</i>	<i>1. Un împărat are parte la bătrânețe de un fiu.</i> <i>2. Învățând toată copilăria, fiul împăratului devine un tânăr înțelept.</i>

II.

1 Citește următoarele enunțuri:

- Fiul împăratului devine atât de silitor, că profesorii săi nu mai au ce să-l învețe.*
- Împăratul cheamă filosofi faimoși pentru educația fiului său.*
- Un vânător îl inițiază pe fiul împăratului în ceea ce înseamnă vânătoarea.*
- Pe măsură ce crește, fiul împăratului devine mai învățat și mai frumos.*
- Vestit pentru calitățile sale, fiul împăratului este dorit de ginere de către mulți împărați.*

2 Identifică, în planul simplu de idei alcătuit, ideea principală, care corespunde enunțurilor de mai sus.

Atenție!

- **Ideile secundare** conțin detalii referitoare la timpul și spațiul acțiunii, la acțiunile personajelor, la relațiile dintre personaje etc.
- Prin ideile secundare se realizează detalierea unei idei principale.

3 Organizați-vă pe grupe! Formulați ideile secundare corespunzătoare ideilor principale din textul **Zâna Munților**. Fiecărei grupe îi va reveni o idee principală, care va fi detaliată prin idei secundare. La final, le veți ordona obținând planul dezvoltat de idei.

Fiecare grupă va citi ceea ce a compus, iar textele vor fi discutate cu toată clasa.

Atenție!

- **Planul dezvoltat de idei** trebuie să cuprindă ideile principale și ideile secundare derivate din acestea, înlănțuite după cum apar în text.

Am învățat despre:

idei principale,
idei secundare

planul simplu
și planul dezvoltat
de idei

Notează în caiet și alte aspecte pe care le-ai învățat recent.

III. Elemente de construcție a comunicării

Enunțul. Punctuația enunțului

- 1 Privește cu atenție imaginile de mai sus. Ce deosebiri observi?
- 2 De ce copiii din prima imagine au o expresie întrebătoare a feței?

Atenție!

- Când printr-un cuvânt sau combinând mai multe cuvinte transmitem un mesaj, ia naștere un **enunț**.

- 3 Scrie în caiet propoziții, aranjând cuvintele de pe fiecare linie, conform modelului.

Model: Cine a rănit turturica?

- 4 Ce semne de punctuație ai folosit la sfârșitul enunțurilor obținute la exercițiul anterior? Explică!

rănit, a, turturica, cine

împărat, s-a, fiul, de, îndrăgostit

este, mamă, ea, mea, mireasa

conduc, imediat, acest, încălță

măriți, te, mine, vrei, cu, să

Atenție!

- În funcție de mesajul transmis, fiecare enunț are o **intonație specifică**, marcată grafic prin semne de punctuație (punct, virgulă, semnul întrebării, semnul exclamării, puncte de suspensie).

5 Marchează, pe caiet, intonația fiecărui enunț din cele de mai jos prin semnele de punctuație potrivite:

- a) – Ce bine că ai venit
- b) – Oare va veni fata și la această nuntă
- c) – Vreau să vină toate femeile de la curte să încalțe condurul
- d) Se tot gândea la necunoscuta de la nuntă
- e) – Aha

Clasificarea enunțurilor

1 Precizează trei situații diferite în care comunicî zilnic.

Atenție!

- Orice **act de comunicare** presupune transmiterea unui mesaj, a unor informații, cu un anumit scop.

2 Precizează, pe caiet, scopul comunicării pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos:

Model: a) – Citește textul!

*Scopul comunicării este de a exprima...
o poruncă, un îndemn.*

a) – Știi că trebuie să citești textul!

Scopul comunicării este de a...

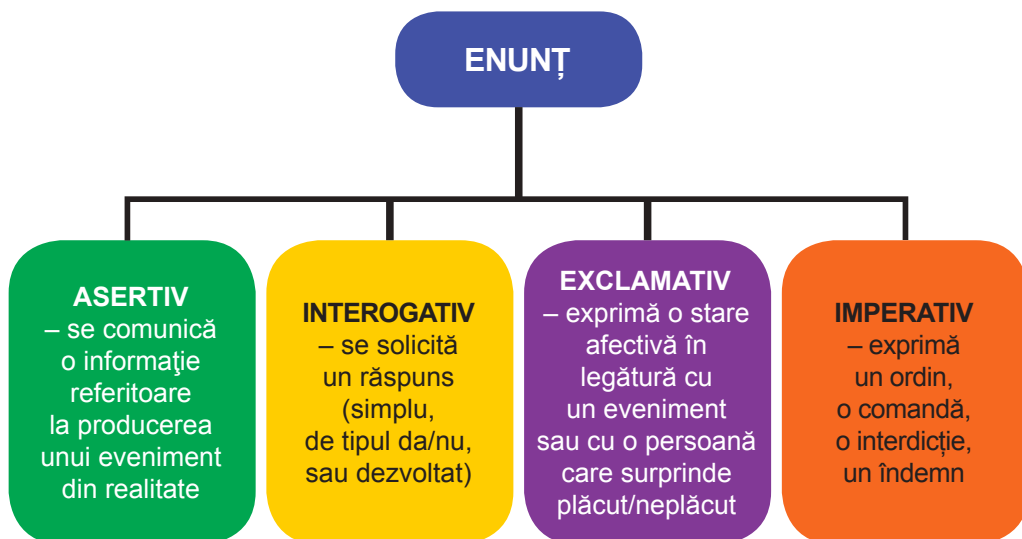
b) – Vrei să scrii strofa?

Scopul comunicării este de a...

c) – Ce bine că ai citit textul!

Scopul comunicării este de a...

3 Citește cu atenție informațiile din graficul de mai jos și apoi notează, în caiet, enunțul potrivit, alegând dintre cele patru exemple de la exercițiul de mai sus.

4 Redactează un text, de minimum 70 de cuvinte, despre un eveniment recent care te-a bucurat și în care să folosești: un enunț asertiv, un enunț exclamativ, un enunț imperativ, un enunț interogativ. Folosește o culoare diferită pentru fiecare tip de enunț scris, câte una pentru fiecare stare/sentiment trăit.

5 Rescrie fiecare enunț din textul de mai jos și precizează tipul acestuia, conform modelului:

- *Spune-mi o rimă pentru „toiag“.* (**Model** – enunț imperativ).
- *Covrig, răspunse Habarnam.*
- *Păi, ce fel de rimă-i asta: toiag - covrig? Cuvintele astea nu rimează defel!*
- *De ce nu rimează? Doar amândouă se termină la fel.*

(Nikolai Nosov, **Aventurile lui Habarnam și ale prietenilor săi**)

Atenție!

- Enunțurile pot fi de mai multe feluri: **asertive, interogative, exclamative, imperative**. Clasificarea lor are în vedere atât conținuturile transmise, cât și starea sufletească a celui care vorbește sau scrie:
 - **asertiv** – care este dat ca adevărat;
 - **interogativ** – care exprimă o întrebare;
 - **exclamativ** – care exprimă o stare afectivă, un ton ridicat (strigăt, exclamare);
 - **imperativ** – care dă un ordin.

6 Citește textul de mai jos și răspunde la cerințele formulate:

Turturica aceea era Zâna Munților care se îndrăgostise de frumusețea lui. Ei nu-i venea la socoteală să se arate lui aievea, ca să-i dea pricină, și d-aia se făcuse turturică și îi tot sărea în cale. Nu știa însă cum să facă, cum să dreagă, ca să se cunoască cu fiul împăratului.

- a) Motivează folosirea punctului în acest fragment.
- b) Rescrie primul enunț, utilizând un alt semn de punctuație.
- c) Precizează ce modificări au apărut privind conținutul și starea sufletească a celui care vorbește.

Am învățat despre:

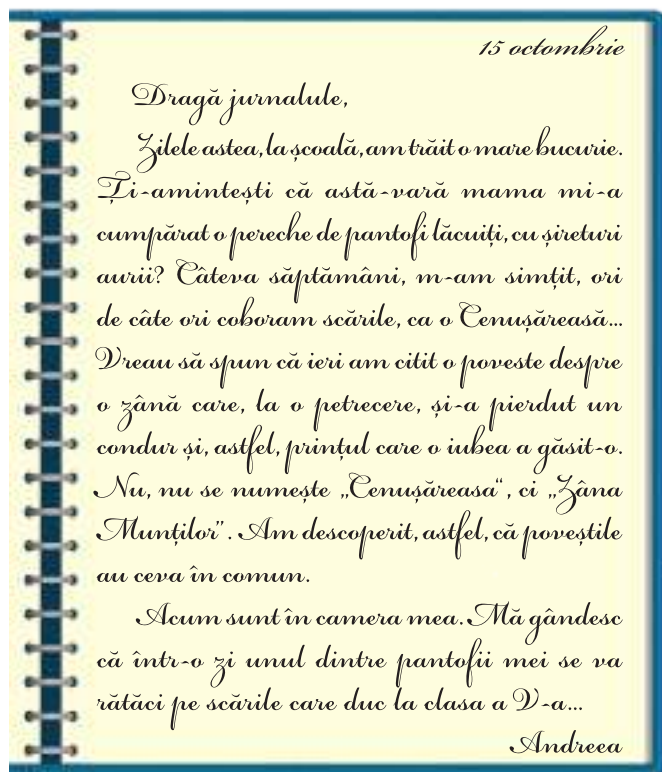
felul enunțurilor

punctuația
enunțurilor

Notează în caiet și alte aspecte, pe care le-ai învățat recent.

Predicatul verbal

I. Citește textul din jurnal. Rezolvă cerințele care urmează:

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Jurnalul – este un text în care oamenii consemnează evenimente petrecute recent și trăirile provocate de acestea. Autorul unui jurnal se exprimă la persoana I. Cele mai vechi jurnale se găsesc în cultura japoneză.

Astăzi, unii oameni au înlocuit caietul-jurnal cu blogul. Blogul este o modalitate oferită de noile tehnologii pentru consemnarea unor evenimente, gânduri, opinii.

- 1 Cine este Cenușăreasa?
- 2 Identifică și citește cu voce tare enunțurile în care apare numele Cenușăresei.
- 3 Prezintă, oral, ce știi despre acest personaj.
- 4 Copiază pe caietul tău primele două enunțuri.
- 5 Subliniază predicatelor în fragmentul scris de tine.
- 6 Câte predicate ai subliniat în fiecare enunț?
- 7 Precizează în ce constă diferența între cele două enunțuri.

Atenție!

- Un text este alcătuit din mai multe **enunțuri**. Acestea pot fi propoziții sau fraze. Principala caracteristică a unei propoziții o constituie existența unui singur predicat.

- 8 Identifică predicatele din al patrulea enunț al paginii de jurnal și precizează partea de vorbire prin care este exprimat fiecare.

Atenție!

- **Predicatul** este nucleul comunicării și este exprimat de obicei printr-un verb. Predicatul este, astfel, partea principală de propoziție în jurul căreia se organizează celelalte părți de propoziție.

- 9 Găsește în propoziția *Acum sunt la școală.* un cuvânt cu sens asemănător cu acela al verbului *a fi*.

Atenție!

- Verbul *a fi* îndeplinește funcția sintactică de **predicat verbal** când este sinonim cu unul dintre verbele: *a exista, a se afla, a se găsi, a trăi, a se întâmpla, a proveni, a dura, a se împlini, a costa.*

- II. Analizează predicatele verbale din textul următor, conform modelului de mai jos:

Cenușăreasa dădu iar să plece pe nesimțite, dar feciorul de împărat se luă numaidecât după dânsa. Și se întâmplă ca zgâtia de fată să se strecoare cu atâta dibăcie, că tânărul crai îi pierdu și de astă dată urma... [...] Și când Cenușăreasa coborî câteva trepte, condurul din piciorul stâng îi rămase agățat în smoală. (Cenușăreasa – fragment, basm cules de Frații Grimm)

Model: *dădu* – predicat verbal exprimat prin verb, timpul trecut, persoana a III-a, numărul singular.

Jurnalul

- 1 Ai scris vreodată într-un jurnal? Ce te-a îndemnat să faci acest lucru?
- 2 După ce ai citit fragmentul din jurnalul Andreei, spune de ce crezi că fetița din clasa a V-a i-a încredințat jurnalului ei bucuria trăită cu o zi în urmă?
- 3 Încearcă să explici ce înseamnă pentru ea jurnalul.
- 4 Observă cu atenție fragmentul din jurnalul Andreei. Ce reguli trebuie respectate atunci când scrii o pagină de jurnal?
- 5 Dacă ai văzut sau ai ajutat un animal bolnav, consemnează în jurnalul sau în caietul tău acest moment, exprimând ce ai simțit.

În realizarea textului, poți să ai în vedere următoarele aspecte:

- respectarea convențiilor de redactare a unui jurnal (data, titlul, organizarea textului etc);
- folosirea unor verbe care să exprime emoția simțită de tine;
- folosirea lor ca predicate în text la cele trei timpuri: prezent, trecut sau viitor.

Notează în caiet și alte aspecte, pe care le-ai învățat recent.

IV. Explorarea textului Personajul

Ghicește cine vorbește!

- 1 Scrie pe caiet *Cine/Cu cine vorbește?*, conform modelului de mai jos, pe măsură ce tu și colegii tăi interpretați următoarele roluri:

Model:

Situația/Roluri	Cine/Cu cine vorbește?
<i>Măi, să fie! Turturica asta tot îmi sare înaintea! Îmi este milă de ea, nu pot să o vânez! Cred că un vânător adevărat trebuie să caute vânatouri mari. Tot nu scap de ea! O țintesc totuși și trag cu săgeata. Dar ce e asta? Cum de numai am rănit-o?</i>	Feciorul de împărat/ cu sine

- a) — *Am venit să îți fac o rugămintă.*
 — *Spune, despre ce e vorba?*
 — *Vreau să merg și eu la preumblare, că este zi de sărbătoare.*
 — *Ei, dar ce-i trebuie chelului? Tichie de mărgăritar! Nu știi la ce bun, dar du-te, nu am nimic împotriva!*
- b) — *L-ați văzut pe feciorul de împărat?*
 — *Da! Ce frumos e! Și isteț și înțelept!*
 — *M-aș prinde în horă lângă dânsul!*
 — *Ei, dar cine este fata aceea necunoscută?*
 — *Ce haine are! Niciuna dintre noi nu le are așa de frumoase!*
 — *Iar cosițele ei împletite cu meșteșug și date pe spate îi ating pulpele! Cât este de frumoasă!*
 — *Ia uite! S-a așezat în horă lângă feciorul de împărat!*

c) — *Mă învoiesc la această hotărâre! Veți merge cu acest condur din casă în casă, să îl încalțe toate femeile și, la care s-o potrive, aceea să fie soția lui!*

d) *Suntem de multe zile pe drum. Am ocolit toată împărăția, au încercat toate femeile condurul și la niciuna nu s-a potrivit. Ne-am întors la palat, iar la vestea auzită, feciorul de împărat s-a îmbolnăvit și mai rău.*

Ne-a poruncit atunci să îl încerce și femeile din curtea împărătească. S-a întâmplat la fel. Nu a mai rămas niciuna!

e) — *Iată, pentru dragostea ta, mă lepăd de puterea mea cea măiastră, numai și tu să mă iubești, precum te iubesc eu.*

Atenție!

- **Modul de expunere** exprimă o situație dintr-o operă literară. **Narațiunea**, ca mod de expunere, prezintă acțiuni derulate de cele mai multe ori într-o ordine logică și cronologică. Partea de vorbire întrebuițată frecvent într-o narațiune este verbul, pentru că el exprimă mai bine acțiunile personajelor.

Ghicește cine este!

2 Citește următoarea listă cu însușiri și asociază fiecărui personaj (împăratul, Zâna Munților/găinăreasa, împărăteasa, fiul împăratului) din textul **Zâna Munților** trăsăturile de mai jos, așa cum reies din text:

- silitor, încât se mirau dascălii de dânsul cum de învață așa repede;
- se făcea mai cu minte și mai frumos, așa că peste tot se vorbea despre înțelepciunea și frumusețea lui;
- nu se temea de primejdii, fiind vânător meșter și viteaz;
- era așa mulțumită, încât spunea câte o vorbă bună despre fată în fiecare zi;
- se purta cu slugile cu bunăcuviință și nimeni nu cuteza să-i zică nimic;
- se rușina să râdă și să vorbească așa înaintea tatălui său;
- necunoscută și frumoasă;
- este îndrăgostit de o zână;
- foarte viteaz, drept și înțelept, judecător drept și iubitor de pace;
- gătită frumos, avea niște haine, de la soare te puteai uita, dar la dânsa ba;
- mâhnit, cade la pat și zace, fără să-l poată ajuta cineva;
- se făcu sănătos.

Atenție!

- **Personajul** apare în opera literară și este o creație a autorului. El este un om, animal etc., care participă la acțiune și îndeplinește un anumit rol.

- 3 Personajul este un element important al textului narativ. Lucrați câte doi și stabiliți tipurile de personaje întâlnite în text, având în vedere rolul în acțiune:

Personaj principal – participă la toate acțiunile	Personaj secundar – participă doar la unele acțiuni	Personaj episodic – apare într-o singură secvență
--	--	--

- 4 De ce crezi că textul citit are titlul **Zâna Munților**?
- 5 Alege personajul care ți-a plăcut cel mai mult și prezintă, într-un text de minimum 50 de cuvinte, acțiunile lui, numind o însușire a personajului.

Exerciții de aprofundare

- 1 Recitește expresiv următoarele fragmente și precizează numele unui dans popular specific românesc, ce reunește într-un cerc întreaga adunare.

Împăratul era vesel peste măsură văzând că, din atâți feciori de împărați și domni, al său se deosebea prin istețimea, boiul și înțelepciunea lui. Toate fetele de împărat ar fi voit să joace lângă el în horă.

Ea cum veni, nici una, nici alta, se prinse lângă feciorul de împărat și numai lângă dânsul juca până către seară.

Ca și la cealaltă nuntă, feciorul de împărat jucă cu fata necunoscută și frumoasă, care venise și la această nuntă și se prinsese în horă lângă dânsul. După multe întrebări, află de la dânsa că ședea tocmai înspre partea aceea, încotro era împărăția tatălui său, doară căci nu-i zisese că șade chiar la dânsul.

- 2 Ce semnificație dai acestui moment din text? Explică, având în vedere următoarele variante:
- oamenii sărbătoresc un moment important, nunta;
 - relațiile dintre ei sunt armonioase, bazate pe egalitate și respect reciproc;
 - dansul devine o modalitate de comunicare.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutați, organizați pe grupe, care este deosebirea dintre o persoană și un personaj. Puneți întrebări profesorului!

Alege și rezolvă

- 1 Fiul de împărat întâlnește o ființă cu puteri supranaturale, care aparține altui tărm. Descrie, în minimum 50 de cuvinte, lumea imaginară a zânei. În realizarea textului tău poți valorifica sugestiile oferite de imaginea alăturată a Pietrelor Doamnei, însoțită de legenda lor, sau amintirea unui loc pe care l-ai vizitat și care te-a impresionat în mod deosebit:

Legenda spune că în vremurile tulburi ale istoriei, în timpul celei de-a doua domnii a lui Petru Rareș, acesta a găsit un loc bun pentru a-și pune la adăpost familia și o parte din avere. Locul a fost ales, unde altundeva, decât în munți. Se spune că în timpul năvălirii tătare, doamna Elena și fiul Ștefăniță s-au refugiat într-o peșteră unde au început să se roage, iar la un moment dat au auzit un zgomot puternic.

Legenda continuă și explică cum niște stânci mari s-au desprins și au căzut peste locul unde se afla averea domnitorului, îngropându-i pe atacatori. Doamna Elena a rostit atunci „Asta e plata pentru salvarea noastră!”, și de atunci pietrele au primit denumirea de Pietrele Doamnei, iar comoara continuă să stea bine ascunsă sub stâncile uriașe.

(Dinu Zară, **Legenda uriașei comori de sub Pietrele Doamnei**, <http://adevarul.ro>)

- 2 Realizează, pe o foaie A4, un desen sau un text în care să înfățișezi personajul principal feminin din fragmentul **Legenda uriașei comori de sub Pietrele Doamnei**.
- 3 Se spune că o idee duce la altă idee, un text duce la alt text. Numește un text asemănător cu **Zâna Munților** și precizează cel puțin o asemănare. Textul poate fi o scriere care să surprindă viața reală.

Am învățat despre:

Notează în caiet și alte aspecte cu privire la personaj, pe care le-ai învățat recent.

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Citește pentru rezolvarea cerinței de la exercițiul 3 și **Povestea Ellei** de Gail Carson Levine.

Subiectul

Propoziția simplă, propoziția dezvoltată

- 1 Scrie și completează pe caiet enunțurile de mai jos pe baza textului **Zâna Munților**.

Model: *Împăratul* era judecător drept și iubitor de pace.

- a) ... căuta „vânături“ mari.
- b) ... curgeau de la fel de fel de împărați.
- c) ... să mă iubești, precum te iubesc.

- 2 Ce funcție sintactică au cuvintele cu care ai completat enunțurile? Precizează ce parte de vorbire sunt aceste cuvinte.

Atenție!

- **Subiectul** este partea de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului. Impune persoana și numărul verbului.
- Subiectul arată cine face acțiunea (*Feciorul rănește o turturică*), cine suferă acțiunea (*Turturica este rănită de fecior*) sau cui i se atribuie o însușire transmisă prin predicat (*Turturica este delicată*).

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Există propoziții simple în care subiectul este inexistent (de exemplu: *Plouă. A nins.*).

- 3 Alcătuieste propoziții în care subiectul să ocupe următoarele poziții:

- a) la începutul unei propoziții simple;
- b) în cuprinsul unei propoziții dezvoltate;
- c) la sfârșitul unei propoziții dezvoltate.

Atenție!

- **Propoziția simplă** este alcătuită numai din părți principale de propoziție.
- **Propoziția dezvoltată** conține și părți secundare de propoziție.

- 4 Transformă următoarele propoziții dezvoltate în propoziții simple:

- *Feciorul de împărat mergea la vânătoare.*
- *Împăratul a avut un fiu la bătrânețe.*
- *Toată lumea o aprecia pe găinăreasă pentru hărnicia ei.*
- *Încălecai pe-o șea.*

- 5 Scrie propozițiile de la exercițiul anterior, astfel încât acțiunea să nu se realizeze, conform modelului dat.

Model: *Feciorul de împărat nu mergea la vânătoare.*

Atenție!

- Propoziția al cărei predicat nu are negația *nu* se numește **propoziție afirmativă**.
- Propoziția al cărei predicat este la forma negativă se numește **propoziție negativă**.

**VREAU
SĂ DESCOPĂRI!**

Prin negarea unui cuvânt care nu este predicat, propoziția nu devine negativă.

Exemplu: *Nu pentru o jucărie pierdută să îți pară rău!*

- 6 Analizează subiectele din textele următoare, conform modelului dat.

a) *În șerpuiiri largi se îndoaie strălucitorul râu printre munții întunecați de codru. Din jos de Călinești, o lungă dâră de grohotiș, năruit din coastele Pietrosului, împinge Bistrița, strâmtând-o, înghesuind-o în malul din stânga. Înaintea noastră, la cotul Căpriții, apa se iuțește și se involburează, iar jocul valurilor albe, de departe, îți pare-un cârd de găște [...].* (Alexandru Vlahuță, **România pitorească. În Munții Sucevii**)

b) *Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie;*

(Mihai Eminescu, **Crăiasa din povești**)

Model: *râu* – subiect exprimat prin substantiv comun, genul neutru, numărul singular.

Atenție!

- **Subiectul** se poate exprima prin substantiv (comun sau propriu) sau printr-un înlocuitor al substantivului (de exemplu, pronumele personal).

Subiectul simplu. Subiectul multiplu

- 1 Identifică subiectele din următoarele versuri și precizează din câți termeni sunt alcătuite:

*Cică-n munte, la povarnă,
Plopii și răsurile
Spun că vine-un vânt de iarnă
Răscolind pădurile.*

(George Topîrceanu, **Rapsodii de toamnă**)

Atenție!

- Când un subiect este alcătuit dintr-un singur termen, se numește **subiect simplu**.
- Când subiectul este alcătuit din mai mulți termeni, se numește **subiect multiplu**. Între termenii subiectului multiplu se folosește virgula sau un cuvânt de legătură (de exemplu, cuvinte precum *și, sau* etc.).

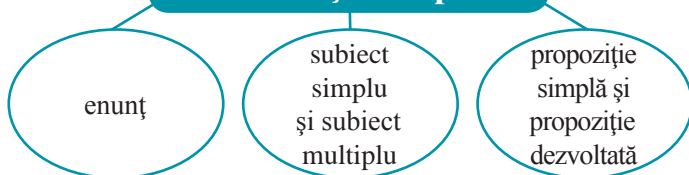
- 2 Subliniază cu o linie subiectele simple și cu două linii subiectele multiple din următorul text:

O adiere rece ca un gând pustiu înfioră munții. Copacii, florile și iarba și-au îndreptat frunțile spre pământ. Doar ciripitul unei turturele înviora văzduhul palid. Toamna își aranja grăbită trena de frunze arămii. Venea iarna.

- 3 Explică utilizarea primei virgule din text.
- 4 Alcătuieste propoziții, respectând schemele următoare:
- a) predicat verbal + subiect multiplu alcătuit din doi termeni;
 - b) predicat verbal;
 - c) subiect simplu + predicat verbal.
- 5 Redactează un scurt text, de 50-70 de cuvinte, în care să prezinți ce observi în imaginea alăturată. Include în textul tău:
- a) o propoziție simplă cu subiect simplu;
 - b) o propoziție simplă, alcătuită dintr-un subiect multiplu și un predicat verbal;
 - c) o propoziție în care predicatul verbal să fie exprimat prin verbul *a fi*.

Am învățat despre:

Notează în caietul tău și alte aspecte, pe care le-ai învățat recent.

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Fii creativ!

Ce este un proiect?

Proiectul este o activitate de învățare complexă, în care sunt angajați, de regulă, mai mulți elevi. Pentru a realiza un proiect trebuie să parcurgi mai multe etape, sub îndrumarea profesorului:

- să alegi o echipă cu care dorești să realizezi proiectul;
- să alegi o temă și să dai proiectului un nume cât mai interesant;
- să fixezi două-trei obiective pe care vrei să le atingi la sfârșitul proiectului;
- să identifici de ce ai nevoie pentru realizarea lui;
- să îți fixezi un timp de realizare;
- să te gândești la diferite moduri de a valorifica ceea ce ai realizat: să-l prezinți în clasă, la serbarea școlară de sfârșit de an sau la un concurs.

PROIECT

Împreună cu doi-trei colegi, realizează un proiect prin care să identificai și să descrieți un dans specific localității în care învățați sau ariei geografice în care se află localitatea voastră. În realizarea proiectului vostru puteți folosi materiale audio și/sau video.

Comunicare orală

Organizați-vă în echipe de câte trei-cinci elevi și povestiți oral textul **Zâna Munților**. Echipele vor juca pe rând rolul de povestitori/vorbitori și de ascultători. Puteți face acest lucru direct sau înregistrându-vă audio ori video. Pentru cei care se vor înregistra, se poate organiza și un concurs, în vederea desemnării celor mai bune înregistrări. Aveți grijă la:

- fidelitatea față de text;
- concentrarea informației;
- tonul vocii, claritatea exprimării, tempoul vorbirii;
- mimica și gesturile.

Alege și rezolvă

- 1 Discutați în clasă și stabiliți ce învățături sunt transmise prin intermediul textului **Zâna Munților**. Notează cel puțin două dintre acestea pe caiet.
- 2 Realizează un afiș cu trei reguli pe care tu ai vrea să le respecți pentru ca lumea în care trăiești să fie mai frumoasă și mai bună!
- 3 Scrie în caiet trei enunțuri care să ilustreze calități ale Zânei Munților.

Am învățat despre:

ce este un proiect

cum putem face
un proiect

Acordul predicatului cu subiectul

- 1 Identifică subiectele și predicatele din enunțurile următoare și realizează în caiet un tabel, în care să le grupezi, conform modelului de mai jos:

Cenușăreasa se îmbracă în grabă. Ea se duse la petrecere. Dar maștera și fetele ei n-au recunoscut-o. Ele nu se gândiseră la Cenușăreasa nici măcar o clipă, crezând că e acasă, lângă vatră, alegând linte din cenușă. După ce petrecerea s-a terminat, nimeni nu știa unde a dispărut fata.

Model:

Subiectul și partea de vorbire	Numărul	Predicatul și partea de vorbire	Numărul
<i>Cenușăreasa</i> = substantiv	singular	<i>se îmbracă</i> = verb	singular

- 2 Urmărește cu atenție coloanele care indică *numărul*. Ce observi?

Atenție!

- Persoana și numărul verbului cu funcția sintactică de predicat depind de partea de vorbire prin care se exprimă subiectul.
- În cazul subiectului multiplu, verbul-predicat are formă de plural.
- Dacă între termenii unui subiect multiplu există cuvântul de legătură *sau*, verbul-predicat are formă de singular (exemplu: *Mama vitregă sau Cenușăreasa a greșit?*)

- 3 Realizează acordul predicatelor verbale din textul de mai jos cu subiectele:

Noi (a cânta, viitor) *noaptea întreagă*

Oaspeții veseli (a dănuți, viitor)

Și-n toiul petrecerii, preț de o clipă

Om bun, și la tine (a se gândi, viitor).

(Dan Andrei Aldea, **Om bun**)

- 4 Recitește cu atenție fragmentul extras din **Zâna Munților**. Răspunde apoi cerințelor formulate:

A fost odată un împărat foarte viteaz; toate împărățiile de prinprejurul împărăției sale îi cerea sfaturi: atâta era de drept și înțelept. Când se isca sfadă între dâșșii, la acest împărat mergeau mai întâi la judecată, și cum zicea el, așa se și făcea, fiindcă era judecător drept și iubitor de pace. Când fu aproape de bătrânețe, îi dăruî Dumnezeu un fecior. Nu se poate spune câtă bucurie

simți împăratul când a văzut că dobândi un moștenitor. Toți împărații vecini i-a trimis daruri. Ei nu mai puțin se bucurau că vecinul lor, care îi ajuta cu sfaturile și povețele lui cele de mult folos, a dobândit un fecior.

- Identifică un dezacord între subiect și predicat.
- Rescrie propoziția făcând corect acordul între subiect și predicat.
- De ce crezi că există în acest text un dezacord?

Ortografie și punctuație

1 Zânțuța și Printzy comunică pe o rețea de socializare. Corectează greșelile, indiferent de natura lor:

Atenție!

- Între subiect și predicat nu se pune virgulă.
- Dacă între subiect și predicat apar intercalate alte părți de propoziție, acestea pot fi izolate prin virgulă.

Alege și rezolvă

I.

Citește expresiv, cu atenție, secvența următoare, extrasă din textul **Zâna Munților**, și rezolvă una dintre cerințe formulate.

De cum începu hora, fata cea frumoasă și necunoscută veni ca din senin și iară se prinse lângă dânsul.

De astă dată era gătită și mai frumos, avea niște haine, de la soare te puteai uita, dar la dânsa, ba. Juca feciorul de împărat și se uita la dânsa ca la un cireș copt. Și de astă dată o întrebă, și ea îi tot răspunse cam în doi peri. Îi făgădui și acum că se va lăsa să o ducă acasă. Când fu înde seară la hora cea mai din urmă, pieri ca o măiastră de lângă dânsul. Nu se poate spune cât de mult se mâhni el; căzu la pat și zăcea, fără să-i poată ajuta cineva. Tată-său ar fi dat nu știu cât aceleia ce ar fi putut să-i tămăduiască copilul. Când, iată credincioșii lui veniră cu un conduc.

- 1 Rescrie fragmentul, folosind limbajul actual, pentru a denumi obiecte sau acțiuni pe care le întâlnești în viața de zi cu zi și pe care le consideri asemănătoare celor din text. Organizați pe grupe, discutați diferențele care apar între cele două texte, punând în evidență timpul, spațiul, acțiunea, personajele și limbajul.
- 2 Zâna și-a pierdut în final puterea magică, pentru că a ales să rămână alături de fiul de împărat. Redactează un text, de minimum 30 de cuvinte, în care să imaginezi o posibilă continuare a poveștii celor doi, zâna fiind acum o ființă umană, fără puteri supranaturale.
- 3 Benzile desenate prezintă, prin imagini însoțite de cuvinte, eroi sau supereroi inspirați din realitate sau din povești. Tu ce crezi? Seamănă eroii acestora cu personajele din povești sau sunt diferiți? Caută informații despre benzile desenate. Redactează cel puțin două enunțuri în care să precizezi posibile asemănări și două enunțuri în care să exprimi posibile deosebiri între aceștia.

II.

- 1 Ai aflat din textul **Zâna Munților** că, în copilărie, fiul împăratului era extrem de pasionat să învețe lucruri noi. Redactează, sub forma unei liste de 10-15 rânduri, cum crezi că ar arăta programul unei zile obișnuite din copilăria fiului de împărat.
- 2 Citește/recitește textul **Cenușăreasa**, cules de Frații Grimm. Scrie o compunere, de cel puțin 100 de cuvinte, în care să evidențiezi două asemănări și două deosebiri între textele **Zâna Munților** și **Cenușăreasa**.

Vei avea în vedere:

- să evidențiezi cele două asemănări și cele două deosebiri între cele două texte;
- să ilustrezi aceste elemente prin exemple din cele două texte;
- să structurezi compunerea pe cele trei părți: introducere, cuprins și încheiere;
- să respecti limita de cuvinte precizată.

Atenție!

- Când redactezi o compunere, trebuie:
 - I. să reflectezi asupra temei/subiectului dat sau să alegi o temă, un subiect care îți este familiar;
 - II. să realizezi o ciornă în care:
 - să întocmești un plan al compunerii;
 - să alegi ideea pe care o prezinți în introducere;
 - să notezi ideile care vor alcătui cuprinsul;
 - să formulezi o încheiere adecvată.
 - III. să revizuiești conținutul ciornei;
 - IV. să scrii forma finală a compunerii.

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Dacă vrei să afli cine a fost Claude Monet, poți accesa link-ul următor:
https://ro.wikipedia.org/wiki/Claude_Monet

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Ie – bluză femeiască caracteristică portului național românesc, confecționată din pânză albă de bumbac, de in sau de borangic, împodobită la gât, la piept și la mâneci cu alese cusături.

Sânziene (iele) – numele unor specii de plante, dar și numele popular al unei sărbători creștine celebrate la 24 iunie; ființe supranaturale; 24 iunie, ziua când se deschid cerurile.

3 Imaginea alăturată reproduce pictura celebră *Vânătoarea* a pictorului Claude Monet. Imaginează-ți că personajul lui Monet îl înfățișează pe fiul împăratului, după ce a rănit turturica. Alcătuieste o narațiune, de cel puțin 150 de cuvinte, în care să relatezi întâmplările prin care trece turturica de când este rănită și până reușește să ajungă acasă.

Am învățat despre:

acordul
subiectului
cu predicatul

cum se
redactează
o compunere

Carte de învățătură

Citește
următorul text:

Îmbrăcați în haine românești, încât aveai impresia că trăiești cândva în veacul al XIX-lea [...] miercuri seara, începând cu ora 17, sibienii au încins Hora Sânzienelor, alături de Asociația Vatra Hărmanului, în Piața Mică. Mulți dintre ei au fost copii până în 7-8 ani, tineri sau bătrâni ce poartă înțelepciunea a șapte sau opt decenii de viață. S-a întâmplat la Ziua Universală a Iei, sărbătorită pentru a doua oară la Sibiu. [...]

Mottoul Zilei Universale a Iei este: *Îmbracă Planeta în Ie și spune lumii cea mai frumoasă poveste despre România.*

Noi sărbătorim ia românească, cămașa tradițională, pentru a doua oară. Sibiul este un bun exemplu de tot ce înseamnă multiculturalitate și diversitate culturală, a spus Andreea Ciortea, organizator.

(Alexandra Drăguț, **Legende, tradiții și superstiții de Sânziene**, <http://www.tribuna.ro>)

- 1 Prezintă, într-un enunț asertiv, evenimentul la care se face referire în textul dat.
- 2 Precizează locul și timpul evenimentului.
- 3 Prezintă, într-un text de 50-70 de cuvinte, un eveniment la care participanții poartă ie.

Cartea Pricoliciului

de Adina Popescu

– fragment –

Ochii mari și lucioși ai Pricoliciului priveau cu groază cum Tase scoate dintr-un buzunar o cheie ruginită, aproape de două ori mai mare decât el, de care îl lega zdravăn, cu un nod dublu, tot de coadă, ca pe un breloc. În clipa următoare, se pomeni cu tot cu cheie într-un buzunar cât o scorbură destul de încăpătoare. Găsi aici un rest de hotdog și se mânji cu ketchup palid importat din Conglomerat, precum și câteva monede de aur. „Numai făpturile de basm mai folosesc galbenii pe post de bani“, își zise Pricoliciul, care avea și el vreo doi pe acasă, șterpeliți de la niște spiriduși care se chercheliseră într-o noapte, la un foc, în pădure. „Mi se pare mie sau grasul ăsta e, de fapt, un...“. Nu reuși să-și ducă gândul până la capăt, căci Tase o luase la picior, iar el se simțea ca un călător clandestin în vagonul unui tren de marfă care tocmai deraia de pe șine.

Șoferul cobora povârnișul, alunecând pe grohotiș și lăsând în urmă un nor roșiatic de praf. Odată ajuns într-o văioagă unde abia dacă se mai ghicea lumina zilei, găsi firul unui izvor și începu să urce pe albia acestuia spre niște steiuri de stâncă ce se zăreau în depărtare. Pe la jumătatea urcușului, se opri să-și tragă sufletul. Respirația lui era atât de puternică încât culcă la pământ niște puieți¹ de brad din apropiere. Pricoliciul își iți capul prin despărțitura largă a buzunarului ca să-și dea seama ce se întâmplă. Îl văzu pe Tase cum scoate de la cingătoare² un soi de ghioagă cu măciulia³ ținută pe care o învârti de trei ori deasupra capului, apoi o aruncă vitejește în direcția steiurilor de stâncă. Ghioaga spintecă aerul cu un șuierat ce semăna cu soneria telefonului mobil de mai devreme și se tot duse hăt departe, spre munte.

În acel moment, bănuielile Pricoliciului au fost pe deplin confirmate. „Mare e, puternic e, cât șapte mănâncă, gologani de aur are, buzdugan are... nu e om, e zmeu!“ își zise el înfiorându-se, căci nu se aștepta să întâlnească personaje de poveste care să se ascundă sub aparențele unor oameni atât de obișnuiți.

De-a lungul timpului, Pricoliciul observase de la distanță și alte făpturi de basm care păreau să fi renunțat de bună voie la puterile lor magice⁴. Dacă ar fi avut curiozitatea să le citească declarațiile, scrisorile deschise și textele ideologice din paginile ziarelor, în loc să se uite doar la poze, ar fi aflat că în zilele noastre nimeni nu mai avea chef, de fapt, să-și mai ia în serios povestea. Bucurându-se de o aparentă libertate pe care le-o dădea acum Basmul Comercial, cele mai multe dintre personaje duceau o viață normală pe Tărâmul Nostru. Unele își găsiseră noi meserii și refuzau să se mai întoarcă la cele vechi. Altele își întemeiaseră familii mixte (Scorpia de pildă se

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Cartea Pricoliciului

de Adina Popescu este cel dintâi volum al trilogiei **O istorie secretă a Țării Vampirilor**, o serie ce își propune să salveze mituri și personaje sortite să dispară, dacă nu sunt povestite. Cartea este inspirată din povești românești. Uitați de toată lumea, Greuceanu, Pipăruș-Petru, Sfânta Miercuri, Ileana Cosânzeana sau Zmeul Tase au o viață banală, dar aceste personaje încearcă din răspuțuri să-și spună povestea pentru a nu fi date uitării, evitând Sfârșitul!

căsătorise cu un pompier) și mergeau în fiecare zi la slujbă, ca în orice societate normală, lipsită de fantezie.

Basmagiii ar fi catalogat⁵ aceste noi tendințe – care nu existau în țările Conglomeratului, unde Basmul Nou nu apăruse decât în intenție, ca un experiment – drept asimilarea minorităților magice în rândul populației. Făpturile de basm de prin părțile noastre ar fi acceptat oricând confortul unui apartament la bloc, cu aer condiționat, calorifere, apă caldă și frigidere pline, în loc să hălăduiască prin codrii neprimitori, să locuiască prin cine știe ce văgăuni sau să pornească în aventuri care să le pună

viața în pericol doar pentru că așa le era dat în povestea lor. E adevărat că, după Decret, ele ar fi trebuit să-și reentre în drepturi, pentru a ajuta la Reconstrucția Țării. Li s-au oferit bani frumoși ca să o facă, însă cele mai multe nu numai că au respins această idee, dar și-au pierdut de tot urma, ascunzându-se în locuri tainice sau complăcându-se definitiv în traiul lor cât se poate de banal.

În timp ce Pricoliciul era din ce în ce mai convins că, după ce pierduse un Călător al cărui ajutor ar fi fost de neprețuit, nimerise peste un zmeu care nu-i era de niciun folos, Tase își continuă drumul în sus, pe albia izvorului și ajunse chiar în buza muntelui. Aici începu să se cațere, tropăind din stâncă în stâncă, până la steiurile ce se zăreau de jos, din văioagă. Dibui o crăpătură în peretele de piatră, se opinti pentru a da la o parte un bolovan uriaș ce acoperea intrarea unei grote, apoi strigă din toți rărunchii:

— Mumăăă, am sosit acasă!

Vocabular

¹**puiet**, s. m. – plantă lemnoasă tânără

²**cingătoare**, s.f. – fâșie de pânză, de mătase, de piele etc. care servește cuiva la încins mijlocul

³**măciulia**, s.f. – capăt îngroșat și rotunjit al unor obiecte.

⁴**magic**, adj. – care ține de magie; ocult, misterios, tainic.

⁵**cataloga**, vb. – fig. (depr.) a socoti, a considera pe cineva într-un anume fel.

I. Înțelegerea textului

Vocabular

- 1 Citește cu atenție textul dat, identifică următoarele cuvinte și asociază-le explicația potrivită, conform modelului dat: *grohotiș, galbeni, povârniș, văioagă, steiuri, se iți, ghioagă*.

Model: *grohotiș* – îngrămădire de bucăți de rocă de dimensiuni variabile, rezultate din dezagregarea stâncilor prăvălite din munți.

- vale mică, îngustă și puțin adâncă;
- colț ascuțit de stâncă;
- despre acțiunea de a se ivi numai cu capul, de a se arăta puțin, pentru un moment (cuvânt popular);
- armă veche de luptă, alcătuită dintr-un ciomag cu capătul bombat plin de cuie sau piroane cu capătul lat și proeminent (cuvânt vechi);
- nume dat mai multor monede străine de aur, care au circulat și în țările românești (cuvânt vechi).

- 2 Construiește un enunț cu fiecare dintre cuvintele discutate la exercițiul anterior.

- 3 Citește fiecare dintre următoarele afirmații și scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar dacă o consideri greșită, litera G.

a) În secvența *Numai făpturile de basm mai folosesc galbenii pe post de bani* există două cuvinte cu sens opus.

b) Sensul în context al cuvântului *magice* din secvența *păreau să fi renunțat de bună voie la puterile lor magice* este *supranaturale*.

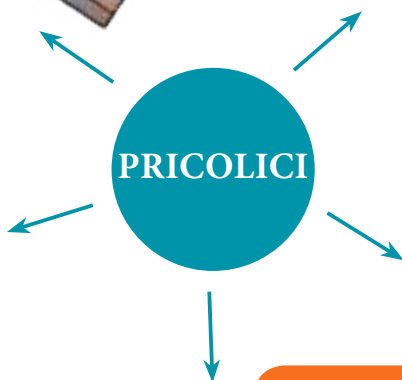
c) În secvența *scoate de la cingătoare un soi de ghioagă* există un cuvânt cu sens asemănător cu al cuvântului *buzdugan*.

- 4 Rescrie în caiet răspunsul corect pentru afirmațiile pe care le-ai considerat greșite la exercițiul anterior.

- 5 Ce crezi că este un *pricolici*? Copiază în caiet schema alăturată și scrie cuvinte care-ți vin în minte când auzi *pricolici*.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutați și încercați să explicați de ce sunt folosite în textul dat cuvinte vechi, care au ieșit din uz sau cuvinte care aparțin limbajului popular. Puneți întrebări profesorului!

6 Verifică răspunsurile date, căutând în **Dicționarul explicativ al limbii române** cuvântul *pricolici*.

7 Scrie următoarea secvență, selectată din textul suport, înlocuind fiecare dintre cuvintele subliniate cu altul cu sens opus.

Ochii mari și lucioși ai Pricoliciului priveau cu groază cum Tase scoate dintr-un buzunar o cheie ruginită, aproape de două ori mai mare decât el, de care îl legă zdravăn, cu un nod dublu, tot de coadă, ca pe un breloc.

Model: Ochii mici și întunecați ai Pricoliciului...

8 Scrie câte un cuvânt cu sens asemănător, potrivit în context, pentru fiecare dintre următoarele expresii, conform modelului:

Model: *li s-au oferit bani frumoși* — *li s-au oferit bani mulți*

a) *albia râului;*

b) *buza muntelui;*

c) *firul unui izvor.*

9 Redactează o compunere, de minimum 70 de cuvinte, în care să prezinți o întâmplare a pricoliciului scăpat din buzunarul lui Tase folosind, pe rând, cuvintele *frumoși*, *albie*, *buză* și *fir* atât cu sensul din expresiile de mai sus, cât și cu alt sens cunoscut de tine sau aflat prin consultarea dicționarului.

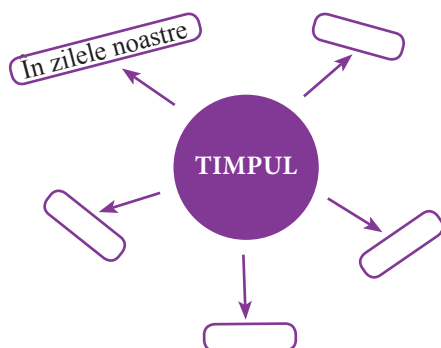
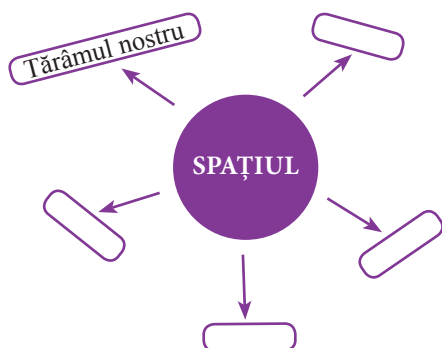
Ortografie și punctuație

1 Explică rolul ghilimelelor în structura „*Numai făpturile de basm mai folosesc galbenii pe post de bani*“, își zise Pricoliciul.

Explorarea textului

1 Transcrie în caiet din textul **Cartea Pricoliciului** alte secvențe care indică timpul și spațiul desfășurării acțiunii, conform modelului:

Model:

- 2) Scrie după dictare ultimele două enunțuri ale textului. Dictarea poate fi corectată de profesor, de colegi sau de tine.
- 3) Citește secvențele de mai jos și notează în caiet cronologia evenimentelor, folosindu-te de literele cu care sunt notate.

Model:

C)								
----	--	--	--	--	--	--	--	--

- a) *Respirația lui era atât de puternică încât culcă la pământ niște puieți de brad din apropiere.*
- b) *Începu să se cațere, tropăind din stâncă în stâncă, până la steiurile ce se zăreau de jos.*
- c) *Se pomeni cu tot cu cheie într-un buzunar.*
- d) *Șoferul cobora povârnișul, alunecând pe grohotiș.*
- e) *Pe la jumătatea urcușului, se opri să-și tragă sufletul.*
- f) *Scoase un soi de ghioagă cu măciulia ținută pe care o învârti de trei ori deasupra capului, apoi o aruncă vitejește în direcția steiurilor.*
- g) *Găsi aici un rest de hotdog și se mânji cu ketchup palid importat din Conglomerat, precum și câteva monede de aur.*
- h) *Se opinti pentru a da la o parte un bolovan uriaș ce acoperea intrarea unei grote.*
- i) *Găsi firul unui izvor și începu să urce pe albia acestuia.*
- 4) Spune cărui personaj îi aparține acțiunea sau trăsătura exprimată în secvențelor date, conform modelului de mai jos:

Model: *Mi se pare mie sau grasul ăsta e, de fapt, un - Tase*

- a) *Mi se pare mie sau grasul ăsta e, de fapt, un —*
- b) *Scoate dintr-un buzunar o cheie ruginită —*
- c) *O cheie ruginită, aproape de două ori mai mare decât el —*

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutați și explicați importanța faptului că textul dat este un fragment dintr-o operă. Puneți întrebări profesorului!

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Organizați pe grupe, discutați și încercați să explicați de ce, în construcția acestor personaje, elementele posibile în realitate se îmbină cu elemente imposibil de întâlnit în lumea de zi cu zi. Puneți întrebări profesorului!

- d) Ochii mari și lucioși —
- e) „Numai făpturile de basm mai folosesc galbenii pe post de bani“ —
- f) Șoferul cobora povârnișul —
- g) Respirația lui era atât de puternică încât culcă la pământ niște puieti de brad din apropiere —
- h) Își iți capul prin despărțitura largă a buzunarului ca să-și dea seama ce se întâmplă —
- i) Scoate de la cingătoare un soi de ghioagă cu măciulia ținută pe care o învârt de trei ori deasupra capului, apoi o aruncă vitejește în direcția steiurilor de stâncă —

- 5 Personajele aparțin universului imaginar. Ele sunt create de scriitor prin prelucrarea unui element din realitate, mergând până la construirea unei lumi în care totul este posibil. Indică, pentru fiecare secvență extrasă în exercițiul de mai sus, însușirile personajelor, precizând dacă acestea sunt fizice sau morale, posibile sau nu în lumea reală.

Secvență transcrisă din textul suport	Însușire fizică a personajului	Însușire morală a personajului	Element posibil/imposibil în realitate	
Mi se pare mie sau grasul ăsta e, de fapt, un..	grăsun	-	posibil în realitate	-

- 6 Citește cu atenție textele de mai jos:

- A. A fost odată o pereche de oameni care n-aveau copii. Se rugau la culcare și la deșteptare să le dea Dumnezeu un copil, că sunt bătrâni și n-au un stâlp la bătrânețe. Azi s-au rugat, mâine s-au rugat, până ce Dumnezeu le-a dat un copil. Când să se nască feciorul, s-a născut cu cartea-n mână.

Părinții căutau să-i ia cartea din mână, să i-o puie sub căpătâi, dar în zadar, el nici mort nu lăsa cartea din mână, nici ziua și nici noaptea. Se puseră a treia zi ursitorile. Mumă-sa cu grija în spinare n-a închis ochii toată noaptea, să audă ursitorile când coboară din cer, ce noroc dau copilului!

Veniră ele pe vatra focului și-l ursară ca la opt ani să-l fure un duh necurat și părinții să rămâie cu inima friptă. Copilul, cum începu să vorbească, începu să citească și cine era bolnav, îi citea din carte și îndată

se înzdrăvenea, de i se duse vestea în lume că este un mare vraci. Când mai erau trei zile până să împlinească opt ani, mamă-sa dă de veste la toată suflarea din sat, să vie tot satul să se roage

pentru scăparea copilului de la necuratul. S-au adunat cu mic cu mare în mânăstire, sătenii, și se rugau să le scape vrăjitorul care știe tot ce e pe lume! **(Copilul născut cu cartea-n mână, text popular)**

B. De-a lungul timpului, Pricoliciul observase de la distanță și alte făpturi de basm care păreau să fi renunțat de bună voie la puterile lor magice. Dacă ar fi avut curiozitatea să le citească declarațiile, scrisorile deschise și textele ideologice din paginile ziarelor, în loc să se uite doar la poze, ar fi aflat că în zilele noastre nimeni nu mai avea chef, de fapt, să-și mai ia în serios povestea. Bucurându-se de o aparentă libertate pe care le-o dădea acum Basmul Comercial, cele mai multe dintre personaje duceau o viață normală pe Tărâmul Nostru. Unele își găsiseră noi meserii și refuzau să se mai întoarcă la cele vechi. Altele își întemeiaseră familii mixte (Scorpia de pildă se căsătorise cu un pompier) și mergeau în fiecare zi la slujbă, ca în orice societate normală, lipsită de fantezie.

Basmagiii ar fi catalogat aceste noi tendințe – care nu existau în țările Conglomeratului, unde Basmul Nou nu apăruse decât în intenție, ca un experiment – drept asimilarea minorităților magice

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Literatura *fantasy* este diferită față de vechile povești, însă rădăcinile ei se află în aceste prime creații. Fantezia înseamnă imaginație. Autorii de fantezie creează lumi noi, nemaivăzute. Lumile fanteziei sunt mult diferite de realitate, ele fiind marcate de existența magiei și a creaturilor și raselor diferite de om. Lumile fanteziei sunt întemeiate pe credințe mitice, iar rasele au rădăcini în mitologiile popoarelor.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutați și încercați să explicați posibilele diferențe care apar, pornind de la observația că primul fragment aparține unui text literar popular, în timp ce al doilea are un autor precizat, Adina Popescu. Puneți întrebări profesorului!

în rândul populației. Făpturile de basm de prin părțile noastre ar fi acceptat oricând confortul unui apartament la bloc, cu aer condiționat, calorifere, apă caldă și frigidere pline, în loc să hălăduiască prin codrii neprimitori, să locuiască prin cine știe ce văgăuni sau să pornească în aventuri care să le pună viața în pericol doar pentru că așa le era dat în povestea lor. E adevărat că, după Decret, ele ar fi trebuit să-și reintre în drepturi, pentru a ajuta la Reconstrucția Țării. Li s-au oferit bani frumoși ca să o facă, însă cele mai multe nu numai că au respins această idee, dar și-au pierdut de tot urma, ascunzându-se în locuri tainice sau complăcându-se definitiv în traiul lor cât se poate de banal.

(Adina Popescu, **Cartea Pricoliciului**)

Copiază pe caiet și completează următorul tabel transcriind secvențe din textele date și precizând asemănările și deosebirile dintre Lumea Basmului Vechi și Lumea Basmului Comercial, adică a Basmului Nou:

Lumea Basmului Vechi		Lumea Basmului Comercial		
Deosebiri		Asemănări	Deosebiri	
Secvență	Trăsătură		Secvență	Trăsătură
<i>A fost odată</i>	Timp trecut		<i>În zilele noastre</i>	Timp prezent

- 7 Imaginează-ți că ai fi un personaj de poveste ascuns într-o existență obișnuită.

Ce fel de făptură ai fi?

Redactează, în 50-70 de cuvinte, o scurtă prezentare a ta, îmbinând elementele vieții de zi cu zi cu trăsăturile unui personaj de poveste.

ATRIBUTUL

I.

- 1 Transcrie, în caiet, enunțul de mai jos și subliniază cu o linie subiectul și cu două linii predicatul.
Și micul prinț avu un mic hohot de râs drăgălaș [...].
(Antoine de Saint-Exupery, **Micul prinț**)
- 2 Identifică părțile de propoziție secundare din enunțul dat.
- 3 Încercuiește, în caiet, atributele și trasează o săgeată care să indice cuvântul determinat, conform modelului:

Și micul prinț avu un mic hohot de râs drăgălaș.

- 4 Ce părți de vorbire sunt cuvintele pe care le determină atributul?
- 5 Indică ce parte de vorbire determină atributul în enunțurile de mai jos:
 - a) *Norii apăruiți pe cer au întunecat această zi de toamnă.*
 - b) *Al doilea apărut în clasă este Ionuț.*
 - c) *Dumnealui, apărut pe neașteptate la oră, este director.*

Atenție!

- **Atributul** este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor/substitut al acestuia (pronume sau cuvânt care exprimă un număr).

II.

- 6 Alege din coloana din stânga întrebarea potrivită pentru fiecare atribut din exemplele din coloana din dreapta:

care?
ce fel de?
al cui?
câte?

- Am întotdeauna cu mine o carte de povești.
- Basmul Adinei Popescu e altfel decât **Zâna Munților**.
- Am citit deja multe pagini din basm.
- Am recitat textul **Zâna Munților**.

Atenție!

Întrebările la care răspunde atributul sunt:

- care? • ce fel de? • al/a/ai/ale cui? • cât?/câtă?/câți?/câte?

7 Citește enunțurile următoare și completează în caietul tău un tabel conform modelului de mai jos:

- a) *Pricoliciul își iți capul prin despărțitura largă a buzunarului.*
(Adina Popescu, **Cartea pricoliciului**)
- b) *I-a pus în păr o cunună de crini albi, cu petale de mărgăritar.*
(Hans Christian Andersen, **Zâna mării**)

Atributul	Cuvântul determinat	Întrebarea la care răspunde
<i>largă</i>	<i>despărțitura</i>	<i>ce fel de?</i>

8 Observă tabelul completat, precizând care atribute au în comun același cuvânt determinat.

Atenție!

- Un substantiv poate avea unul sau mai multe atribute. Aceste atribute pot răspunde la aceeași întrebare (exemplu: *Vine o ploaie rece și deasă.*) sau pot răspunde la întrebări diferite (exemplu: *Ploaia rece a toamnei cade peste oraș.*).

9 Identifică atributul din enunțul de mai jos și precizează pe cine determină:
Curtea și cotețul curățate de găinăreasă au arătat ce înseamnă hărnicia.

Atenție!

- Un singur atribut poate determina două sau mai multe substantive.

Punctuație și ortografie

Alege varianta care explică utilizarea corectă a virgulei în enunțul: *Zâna Munților era o făptură harnică, frumoasă, modestă și cuminte.*

- a) separă niște însușiri pentru a nu fi confundate între ele;
- b) desparte mai multe atribute care sunt enumerate;
- c) pun în evidență mult mai convingător fiecare trăsătură a personajului.

Atenție!

- Când în text există mai multe atribute care determină același substantiv sau substitut al acestuia, se despart prin virgulă. În asemenea situații, virgula are rolul de a separa atributele enumerate.

Exerciții de aprofundare

- 1 Transformă propozițiile simple de mai jos în propoziții dezvoltate, prin adăugarea unor atribute:

Model: Vine un alai împărătesc.

- a) *Vine un alai.* (adaugă un atribut)
- b) *Cade lumina.* (adaugă două atribute)
- c) *Hora a pornit.* (adaugă un atribut)
- d) *O turturică zboară.* (adaugă trei atribute)

- 2 Subliniază cu o linie subiectele, cu două linii predicatele și cu o linie punctată atributurile din textul de mai jos:

În timp ce vorbea, fata îl căuta din priviri pe frumosul și plăcutul fecior de împărat, dar în zadar... [...]

Târziu, când nimeni nu mai aștepta, iată că sosi și chipeșul fecior de împărat, cu hainele rupte și calul spumegând.
(Petre Crăciun, **Fata cea frumoasă și fântâna cu apă tulbure**)

- 3 Analizează atributele din textul următor, conform modelului dat:

Model:

Atributul	Întrebarea la care răspunde	Cuvântul determinat
lui Făt-Frumos	ale cui?	sfaturilor
multe	câte?	capcane

Mulțumită sfaturilor lui Făt-Frumos, el scăpă din multe capcane, care altuia i-ar fi venit de hac. Ajunse, în sfârșit, se măsură cu păzitorii izvorului fermecat, umplu ulciorul, veni acasă și stropi cu apă vie trupul înghețat al fratelui său de lapte.

Pleoapele lui Afin începură să bată, privirile îi roteau în toate părțile, brațul se ridică.

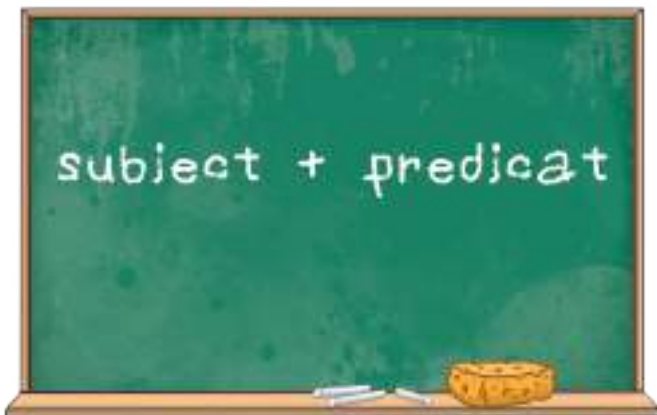
Omul de piatră își trecu mâna pe frunte... se frecă la ochi... se mai uită o dată împrejur, nedumerit, parcă trezit dintr-un somn îndelungat și fără vise.

(Victor Eftimiu, **Omul de piatră**)

- 4 Se dă următoarea listă de cuvinte: *ochii, mari, Pricoliciului, și, priveau, către, lucioși, Tase, ai.*

Alege cuvinte din lista dată, fără a le schimba forma, pentru a alcătui propoziții care să corespundă următoarelor scheme:

- a) subiect + predicat;
- b) subiect + atribut + predicat;
- c) subiect + atribut + atribut + predicat;
- d) subiect + atribut + atribut + atribut + predicat.

- 5 Alcătuieste enunțuri în care substantivul *muzică* să fie determinat de:

- a) Un atribut care răspunde la întrebarea *ce fel de?*;
- b) Un atribut care răspunde la întrebarea *care?*;
- c) Un atribut care răspunde la întrebarea *a cui?*;
- d) Un atribut care răspunde la întrebarea *câtă?*.

EVALUARE

Citește cu atenție textul de mai jos:

A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de când făcea plopșorul pere și răchita micșunele, de când se băteau urșii în coade; de când se luau de gât lupii cu mieii, de se sărutau, înfrățindu-se; de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești;

De când se scria musca pe părete,

Mai mincinos cine nu crede.

Era odată un împărat puternic și mare și avea pe lângă palaturile sale o grădină frumoasă, bogată de flori, și meșeteșugită nevoie mare! Așa grădină nu se mai

văzuse până atunci, p-acolo. În fundul grădinei avea și un măr care făcea mere de aur și, de când îl avea el, nu putuse să mănânce din pom mere coapte, căci, după ce le vedea înflorind, crescând și pârguindu-se, venea oarecine noaptea și le fura, tocmai când erau să se coacă. Toți paznicii din toată împărăția și cei mai aleși ostași, pe care-i pusese împăratul ca să pândească, n-au putut să prinză pe hoți.

(Petre Ispirescu, **Prâslea cel Voinic și merele de aur**)

• Mai jos vei găsi trei seturi de cerințe. Citește-le pe toate trei cu mare atenție și rezolvă doar unul dintre seturile de cerințe formulate!

- 1 Extrage din text patru cuvinte a căror formă nu aparține limbii standard și scrie forma lor literară. (1 punct)
- 2 Găsește în text cuvinte cu același înțeles pentru: *a fost, s-ar povesti, slava, povești*. (1 punct)
- 3 Copiază din text enunțul care îl prezintă pe împărat. (1 punct)
- 4 Transcrie ultimele două predicate din textul dat. (2 puncte)
- 5 Extrage din text o expresie asemănătoare cu *făcea plopșorul pere și răchita micșunele* și explică, într-un text de 30-50 de cuvinte, la ce se referă această expresie. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **1 punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

- 1 Identifică în text o structură care arată timpul și una care arată spațiul acțiunii. (1 punct)
- 2 Formulează ideea principală din ultimul paragraf al textului dat. (1 punct)
- 3 Subliniază predicatul din următoarea propoziție: *A fost odată ca niciodată.* (2 puncte)
- 4 Precizează o deosebire între începutul acestui text și începutul textului **Zâna Munților**. (1 punct)
- 5 Scrie un text, de cel puțin 30 de cuvinte, prin care să explici de ce crezi că merele de aur erau furate. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **1 punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

- 1 Găsește cuvinte cu înțeles opus pentru sensul din text al următoarelor cuvinte: *coapte, înflorind*. (1 punct)
- 2 Transcrie predicatele din ultimul enunț al textului. (1 punct)
- 3 Explică de ce după cuvintele *nevoie mare* s-a pus semnul exclamării. (1 punct)
- 4 Subliniază atributele din secvența: *Era odată un împărat puternic și mare și avea pe lângă palaturi o grădină frumoasă*. (1 punct)
- 5 Scrie un text, de cel puțin 100 de cuvinte, în care să evidențiezi trăsăturile narațiunii. Vei avea în vedere:
 - să numești două elemente specifice textului narativ, prezente în textul dat; (1 punct)
 - să ilustrezi cele două elemente prin exemple extrase din text; (2 puncte)

- să structurezi compunerea pe cele trei părți: introducere, cuprins și încheiere; (0,50 puncte)
- să respecți limita de cuvinte precizată. (0,50 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **1 punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

LA ȘCOALĂ ȘI ACASĂ

Vizită..., de I. L. Caragiale

- *Narativul literar. Timp și spațiu. Acțiune. Personaje*
- *Verbul (I). Flexiunea. Persoana și numărul*
- *Timpul verbelor*
- *Verbul (II). Modul verbelor*
- *Timpurile simple și compuse*
- *Situația de comunicare*

Portretul colegei de bancă, de Mircea Sântimbreanu

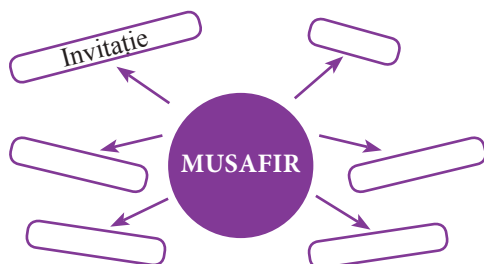
- *Evaluare*

LA ȘCOALĂ ȘI ACASĂ

Înainte de lectură

- 1 Completează, în caiet, schema alăturată găsimd cuvinte care au legătură cu sensul cuvântului *musafir* (ex. *invitație*)
- 2 Privește cu atenție imaginile. Care este atitudinea potrivită a gazdei față de musafir?

- 3 Ce reguli trebuie să respecți atunci când cineva te vizitează acasă?

Concurs

- 4 Ce reguli trebuie să respecte musafirul?
- 5 Urmează să citiți un text intitulat **Vizită...**, de I.L. Caragiale. Ce crezi că se va întâmpla în această „vizită”? Folosind cuvinte precum: *onomastică*, *Ionel Popescu*, *ștrengar*, *a ierta*, *a servi*, *dulceață*, *musafir*, *mama*, *a sparge*, alcătuiește enunțuri prin care să imaginezi ce se va întâmpla în acest text.
- 6 Citește integral textul **Vizită...** de Ion Luca Caragiale pentru a constata ce răspunsuri date de colegi se apropie cel mai mult de realitatea operei. Alegeți un premiu pentru grupa câștigătoare.

Vizită...

de Ion Luca Caragiale

M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilaș foarte drăguț de vreo opt anișori. N-am voit să merg cu mâna goală și i-am dus băiețelului o minge foarte mare de cauciuc și foarte elastică. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele și mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roșiori în uniformă de mare ținută. După formalitățile de rigoare, am început să convorbim despre vreme, despre sorții agriculturii — d. Popescu tatăl este mare agricultor — despre criză ș.cl. Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri... Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăște chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii.

— Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educația. Și nu știți dv. bărbații cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație!

Pe când doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privința educației copiilor, auzim dintr-o odaie de alături o voce răgușită de femeie bătrână:

— Uite, coniață, Ionel nu s-astâmpără!

— Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

Apoi, cătră mine încet:

— Nu știi ce ștregar se face... și deștept... Dar vocea de dincolo adaogă:

— Coniață! uite Ionel! vrea să-mi răstoarne mașina!... Astâmpără-te, că te arzi!

— Ionel! strigă iar madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

— Sări, coniață! varsă spirtul! s-aprinde!

— Ionel! strigă iar mama, și se scoală repede să meargă după el. Dar pe când vrea să iasă pe ușe, apare micul maior de roșiori cu sabia scoasă și-i oprește trecerea, luând o poză foarte marțială. Mama ia pe maiorul în brațe și-l sărută...

— Nu ți-am spus să nu te mai apropii de mașină când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama? Vrei să moară mama?

- Dar — întrerup eu — pentru cine ați poruncit cafea, madam. Popescu?
 — Pentru dumneata.
 — Da de ce vă mai supărați?
 — Da ce supărare!

Madam Popescu mai sărută o dată dulce pe maiorașul, îl scuibă, să nu-l deoache, și-l lasă jos. El a pus sabia în teacă, salută militărește și merge într-un colț al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri și pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării. Dintre toate, maiorul alege o trâmbiță și o tobă. Atârnă toba de gât, suie pe un superb cal vânăt¹ rotat², pune trâmbița la gură și, legănându-se călare, începe să bată toba cu o mână și să sufle-n trâmbiță. Madam Popescu îmi spune ceva; eu n-aud nimica. Îi răspund totuși că nu cred să mai ție mult gerul așa de aspru; ea n-aude nimica.

— Ionel! Ionel!!! Ionel!!! Du-te dincolo, mamă; spargi urechile dumnealui! Nu e frumos, când sunt musafiri!

Iar eu, profitând de un moment când trâmbița și toba tac, adaog:

— Și pe urmă, d-ta ești roșior, în cavalerie.

— Maior! strigă mândrul militar.

— Tocmai! zic eu. La cavalerie nu e toba; și maiorul nu cântă cu trâmbița; cu trâmbița cântă numai gradele inferioare; maiorul comandă și merge-n fruntea soldaților cu sabia scoasă.

Explicația mea prinde bine. Maiorul descalică, scoate de după gât toba, pe care o trânteste cât colo; asemenea și trâmbița. Apoi începe să comande:

— Înainte! marș!

Și cu sabia scoasă, începe să atace strașnic tot ce-ntâlnește-n cale.

În momentul acesta, jupâneasa cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele. Cum o vede, maiorul se oprește o clipă, ca și cum ar vrea să se reculeagă³ fiind surprins de inamic. Clipa însă de reculegere trece ca o clipă, și maiorul, dând un răcnet suprem de asalt, se repede asupra inamicului. Inamicul dă un țipăt de desperare.

— Ține-l, conită, că mă dă jos cu tava!

Madam Popescu se repede să taie drumul maiorului, care, în furia atacului, nu mai vede nimic înaintea lui. Jupâneasa este salvată; dar madam Popescu, deoarece a avut imprudența⁴ să iasă din neutralitate⁵ și să

interviu în război, primește în obraz, dedesubtul ochiului drept, o puternică lovitură de spadă.

— Vezi? vezi, dacă faci nebunii? era să-mi scoți ochiul... și-ar fi plăcut să mă omori? Sărută-mă, să-mi treacă și să te iert!

Maiorul sare de gâtul mamei și o sărută... Mamei îi trece; iar eu, după ce am luat dulceața, mă pregătesc să sorb din cafea...

— Nu vă supără fumul de tutun? întreb eu pe madam Popescu.

— Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatu-meu fumează... și... dumnealui... mi se pare că-i cam place.

Și zicând „dumnealui“, mama mi-arată râzând pe domnul maior.

— A! zic eu, și dumnealui?

— Da, da, dumnealui! să-l vezi ce caraghios e cu țigara-n gură, să te prăpădești de râs... ca un om mare...

— A! asta nu e bine, domnule maior, zic eu; tutunul este o otrăvă...

— Da tu de ce tragi? mă-ntrepe maiorul lucrând cu lingura în cheseaua de dulceață...

— Ajunge, Ionel! destulă dulceață, mamă! iar te-apucă stomacul...

Maiorul ascultă, după ce mai ia încă vreo trei-patru lingurițe, apoi iese cu cheseaua în vestibul.

— Unde te duci? întreabă mama.

— Viu acu! răspunde Ionel.

După un moment, se-ntoarce cu cheseaua goală; o pune pe o masă, se apropie de mine, îmi ia de pe mescioară tabacherea cu țigarete regale, scoate una, o pune în gură și mă salută militarăște, ca orice soldat care cere unui țivil să-i împrumute foc. Eu nu știu ce trebuie să fac. Mama, râzând, îmi face cu ochiul și mă-ndeamnă să servesc pe domnul maior. Întind țigareta mea, militarul o aprinde pe a lui și, fumând, ca orice militar, se plimbă foarte grav de colo până colo. Eu nu-l pot admira îndestul, pe când mama îl scuipe, să nu-l deoache, și îmi zice:

— Scuipe-l, să nu mi-l deochi!

Maiorul și-a fumat țigareta până la carton. Apoi se repede la mingea pe care i-am adus-o eu și-ncepe s-o trântescă. Mingea sare până la policandrul din tavanul salonului, unde turbură grozav liniștea ciucurilor de cristal.

— Ionel! astâmpără-te, mamă! Ai să spargi ceva... Vrei să mă superi? vrei să moară mama?

Dar maiorul s-a-ndârjit asupra ghiulelei sălătoare, care i-a scăpat din mână: o trânteste cu mult necaz de parchet. Eu aduc spre gură ceașca, dar, vorba francezului, *entre la coupe et les lèvres*⁶... mingea îmi zboară din mână ceașca, opărindu-mă cu cafeaua, care se varsă pe pantalonii mei de vizită, culoarea oului de rață.

— Ai văzut ce-ai făcut?... Nu ți-am spus să te-astâmperi... Vezi? ai supărat pe domnul!... altădată n-o să-ți mai aducă nici o jucărie! Apoi, întorcându-se către mine, cu multă bunătate:

— Nu e nimic! iese... Cafeaua nu pătează! iese cu nițică apă caldă!... Dar n-apucă să termine, și deodată o văd schimbându-se la față ca de o adâncă groază. Apoi dă un țipăt și, ridicându-se de pe scaun:

— Ionel! mamă! ce ai?

Mă-ntorc și văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduți și cu drăgălașa lui figură strâmbată. Mama se repede spre el, dar până să facă un pas, maiorul cade lat.

— Vai de mine! țipă mama. E rău copilului!... Ajutor! moare copilul!

Ridic pe maiorul, îi deschei repede mondirul⁷ la gât și la piept.

— Nu-i nimica! zic eu. Apă rece!

Îl stropesc bine, pe când mama pierdută își smulge părul.

— Vezi, domnule maior? îl întreb eu după ce-și mai vine în fire; vezi? Nu ți-am spus eu că tutunul nu e lucru bun? Al' dată să nu mai fumezi!

Am lăsat pe madam Popescu liniștită cu scumpul ei maior afară din orice stare alarmantă, și am ieșit. Mi-am pus șoșonii⁸ și paltonul și am plecat. Când am ajuns acasă, am înțeles de ce maiorul ieșise un moment cu cheseaua în vestibul⁹— ca să-mi toarne dulceață în șoșoni.

Vocabular

¹(cal) **vânăț**, adj – sur.

²(cal) **rotat**, adj. - (despre părul cailor) care are pete de altă culoare decât restul părului.

³**reculege**, vb. - a-și veni în fire, a-și recăpăta calmul, liniștea.

⁴**imprudență**, s.f. – nesocotință.

⁵**neutralitate**, s.f. – stare, atitudine neutră.

⁶**entre la coupe et les lèvres**, (fr.) – de

la pahar la gură.

⁷**mondir**, s.n. - uniformă, haină militară.

⁸**șoșon**, s.m. - încălțăminte de iarnă (din pâslă, cauciuc etc.) care se poartă peste pantofi.

⁹**vestibul**, s.n. - încăpere prin care se trece pentru a intra într-un edificiu, într-o casă; hol, antreu.

I. Înțelegerea textului

Vocabular

I.

- 1 Recitește cu atenție textul **Vizită...** de I. L. Caragiale. Identifică în text următoarele cuvinte: *onomastică, marțial, roșiori, jupâneasă, chesea, policandru*. Asociază fiecărui cuvânt explicația potrivită, conform modelului:
- Model:** a) referitor la ziua în care cineva își serbează numele – *onomastică*.
- a) referitor la ziua în care cineva își serbează numele;
b) corp de elită al cavaleriei (organizarea mai veche a armatei române);
c) un obiect ornamentat, suspendat, cu mai multe brațe pentru lumânări sau becuri electrice;
d) vas mic de sticlă, de cristal sau de porțelan în care se ține dulceață;
e) despre o atitudine solemn, gravă, chiar ostășească;
f) denumire veche dată unei menajere, unei femei de serviciu într-o casă înstărită.

Dicționar de termeni esențiali

Costumul – este o modalitate de a interacționa vizual cu cei din jur; el reflectă nevoile materiale și spirituale ale unei epoci, cu valorile și modelele acesteia. Are mai multe funcții: de protecție a corpului uman, funcția estetică, dar și de comunicare; transmite, de asemenea, un mesaj despre purtător.

Costumul reflectă raporturile sociale dintre indivizi, rolul și puterea/poziția unui om în ierarhia socială.

- 2 Construiește câte o propoziție cu fiecare dintre cuvintele explicate la exercițiul anterior.
- 3 Opțional, pentru a înțelege mai bine sensul cuvintelor date la exercițiul 1 sau al altora de care ești interesat, consultă **Dicționarul explicativ al limbii române** și transcrie înțelesul acestor cuvinte pe un caiet special, conform modelului următor:

Model: *ONOMÁSTIC*, -Ă, *onomastici*, -ce, adj., s. f. 1. Privitor la nume proprii, în special la nume de persoane. Zi onomastică (adesea substantivat, f.); ziua numelui. 2. Totalitatea numelor proprii dintr-o limbă, dintr-o regiune, dintr-o epocă etc.

- 4 Citește fiecare dintre următoarele afirmații și scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar, dacă o consideri greșită, litera G.

- a) În secvența: *M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă [...]. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele există o pereche de antonime.*
- b) Sensul în context al cuvântului *expune* din secvența: *doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privința educației copiilor* este: a așeza un obiect, un material etc. în așa fel încât să fie vizibil, să se poată exercita asupra lui o acțiune, o influență.
- c) În secvența *În momentul acesta, jupâneasa cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele. Cum o vede, maiorul se oprește o clipă există o pereche de sinonime.*

5 Scrie răspunsul corect pentru afirmațiile pe care le-ai considerat greșite la exercițiul anterior.

6 Scrie, pe caiet, perechile de cuvinte cu același sens, identificate în cele două coloane de mai jos:

Model: *părer* – opinii, concepții

<i>părer</i>	vârstnică
<i>voce</i>	clipă, secundă
<i>bătrână</i>	glas
<i>să vă supărați</i>	lămurire
<i>explicație</i>	opinii, concepții
<i>moment</i>	să vă deranjați
	demonstrație

Atenție!

- **Vocabularul** reprezintă totalitatea cuvintelor dintr-o limbă.
- **Cuvântul** este unitatea de bază a vocabularului.

II.

- 1 Rescrie următoarea secvență, înlocuind fiecare dintre cuvintele subliniate cu un cuvânt cu sens asemănător/cu sens opus (sinonime/antonime), conform modelului:

Model:

Rescrierea secvenței prin înlocuire cu sinonime	Rescrierea secvenței prin înlocuire cu antonime
În momentul acesta, <u>menajera</u> cea răgușită <u>veni</u> cu tava...	În momentul acesta, <u>conuța</u> cea răgușită <u>ieși</u> cu tava...

În momentul acesta, jupâneasa cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele. Cum o vede, maiorul se oprește o clipă, ca și cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic.

Dicționar de termeni esențiali

Casa – este considerată reprezentare simbolică a centrului lumii, asociată originii, plecărilor și întoarcerilor; este un spațiu dominat de feminitate și este înțeleasă ca refugiu și protecție, asociată figurii materne; a te simți acasă sau a te întoarce acasă exprimă înțelegerea casei ca loc ocrotitor, securizant, în contrast cu lumea exterioară, a primejdiilor și a confruntărilor; pe de altă parte, este un spațiu care reflectă identitatea proprietarilor, gustul și valorile culturale și morale ale acestora.

Atenție!

- **Sinonimele** sunt cuvinte care au sens asemănător, sau chiar identic, și formă diferită (exemplu: *harnică* – *vrednică*).
- **Antonimele** sunt cuvinte care au formă diferită și sens opus (exemplu: *înalt-scund*).
- Sinonimele și antonimele sunt întotdeauna aceeași parte de vorbire.

- 2 Scrie câte un sinonim, potrivit sensului din context, pentru fiecare dintre următoarele expresii din text, după modelul dat: *cade lat, spargi urechile (dumnealui), să taie drumul, își smulge părul*.

Model: *cade lat* - leșină

- 3 Expresiile de la exercițiul 2 sunt grupuri de cuvinte care au împreună un sens. Construiește câte un enunț cu sensul fiecărei expresii date. Formulează apoi enunțuri separate cu sensul obișnuit al fiecărui cuvânt din grup, conform modelului:

Enunț cu sensul expresiei	Enunț cu sensul independent al cuvintelor
<i>Văzând că dușmanul înainta rapid, oștenii români au încercat <u>să-i taie drumul</u> lângă o strâmtoare.</i>	<i>Așezat pe pământul aspru, piticul taie drumul cu o foarfecă uriașă.</i>

Atenție!

- În limba română, există îmbinări stabile de cuvinte, numite **expresii**, cu o încărcătură afectivă și care se folosesc îndeosebi în limba vorbită. Sensul expresiei este diferit de sensul fiecărui cuvânt care intră în alcătuirea acesteia.

- 4 Alege din textul **Vizită...** de I.L. Caragiale trei secvențe în care sunt prezente cuvinte a căror formă nu aparține limbii standard. Rescrie fiecare secvență, folosind forma standard, după modelul:

Formă care nu aparține limbii standard	Formă care aparține limbii standard
<i>turbură grozav liniștea ciucurilor de cristal</i>	<i>tulbură grozav liniștea ciucurilor de cristal</i>

- 5 Identifică în text secvențe în care să apară cuvinte care nu se mai folosesc azi. Subliniază cuvintele identificate, conform modelului.

Model: Jupâneasa cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele.

- 6 Rescrie, după modelul de mai jos, secvențele de la exercițiul 5, înlocuind cuvintele vechi printr-un cuvânt cu sens asemănător, folosit astăzi pentru a exprima același aspect al vieții de zi cu zi.

Secvențe identificate în care există un cuvânt care a ieșit din uz	Secvențe rescrise prin înlocuire cu un cuvânt cu sens asemănător folosit astăzi
<i>jupâneasa cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele</i>	<i>menajera cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele</i>

Atenție!

- **Vocabularul** unei limbi este format atât din cuvintele care se folosesc în vorbirea curentă, cât și din cele care au ieșit din uz.

- 7 Alcătuieste câte un enunț cu fiecare dintre sensurile cuvântului *jupâneasă* prezentate în dreapta jos, așa cum apar ele în definiția de dicționar.

Model: *Jupâneasa purta o rochie de catifea. (jupâneasa – boieroaică)*

- 8 *Salonul* era un cuvânt folosit pentru a denumi încăperea dintr-o locuință destinată primirii musafirilor. În următoarele secvențe, extrase din textul **Vizită...** de I. L. Caragiale, este prezentat salonul doamnei Popescu. Realizează pe caiet un tabel și extrage din secvențele de mai jos, într-o primă coloană, cuvintele care denumesc obiectele prezente în salonul din text, iar în a doua – cuvântul pe care-l folosești tu pentru a denumi același obiect. Poți urmări modelul:

Model:

Obiectele din salonul doamnei Popescu	Obiectele din livingul tău
1. mese 2. foteluri	1. mese 2. fotolii

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutați despre prezența cuvintelor vechi în text. Puneți întrebări profesorului despre rolul lor într-un text și despre cum se numesc acestea.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Pornind de la ce ați observat rezolvând exercițiile, discutați despre posibilele cauze ale schimbării de sens/dispariției din uz a unor cuvinte. Puneți întrebări profesorului!

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Dicționarul explicativ al limbii române oferă următoarea explicație pentru cuvântul **JUPÂNEĂSĂ**, soție de jupân (1); boieroaică. 2. (Înv.) Soție de negustor, de om înstărit. ♦ Orășeancă, târgoveată; precupeată. 3. (Înv.) Menajeră, femeie de serviciu într-o casă particulară; madamă.

- El a pus sabia în teacă, salută militărește și merge într-un colț al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri și pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării.
- După un moment, se-ntoarce cu cheseaua goală; o pune pe o masă, se apropie de mine, îmi ia de pe mescioară tabacherea cu țigarete regale.
- Mingea sare până la policandrul din tavanul salonului, unde turbură grozav liniștea ciucurilor de cristal.
- Dar maiorul s-a-ndârjit asupra ghiulelei săltătoare, care i-a scăpat din mână: o trănțește cu mult necaz de parchet.

Atenție!

- **Vocabularul** unei limbi este caracterizat de dinamism și se află într-o continuă schimbare, îmbogățindu-se permanent: unele cuvinte vechi, ce ies din uz, sunt înlocuite de altele noi, în timp ce altele continuă să fie folosite, dar își schimbă sensul sau forma.

Am învățat despre:

vocabular;
sensul cuvintelor

expresii
și cuvinte
ieșite din uz

Notează
în caietul tău
și alte aspecte
învățate
recent.

Exerciții de aprofundare

- 1 Citește cu atenție secvența de mai jos extrasă din textul **Vizită...**, de I.L. Caragiale.

M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilăș foarte drăguț de vreo opt anișori. N-am voit să merg cu mâna goală și i-am dus băiețelului o minge foarte mare de cauciuc și foarte elastică. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele și mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roșiori în uniformă de mare ținută. După formalitățile de rigoare, am început să convorbim despre vreme, despre sorții agriculturii — d. Popescu tatăl este mare agricultor — despre criză ș.cl. Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri... Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăște chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii.

- a) Indică sinonimul potrivit pentru următoarele cuvinte din text: *unicului*, *i se urăște*.
- b) Precizează antonimul cuvintelor: *am dus*, *nu se vede*.

- c) Identifică cel puțin două enunțuri în care apar cuvinte ce nu mai sunt folosite în limba română de astăzi.
- d) Extrage din text cel puțin două cuvinte care sunt frecvent utilizate de tine și de cei din jurul tău, cunoscute de majoritatea vorbitorilor limbii române.
- e) Construiește două enunțuri în care unul dintre cuvintele identificate la exercițiul anterior să aibă sensuri diferite în funcție de context.

Punctuație și ortografie

- 1 Pentru fiecare enunț de mai jos, precizează care sunt semnele de punctuație și ortografice folosite. Explică oral motivul folosirii acestora.

Model:

— *Vezi, domnule maior?*

- semn de punctuație – linia de dialog, virgula, semnul întrebării;

- a) *îl întreb eu după ce-și mai vine în fire;*
- b) *vezi?*
- c) *Nu ți-am spus eu că tutunul nu e lucru bun?*
- d) *Al' dată să nu mai fumezi!*

- 2 Ionel are opt anișori și învață acum semnele de punctuație și de ortografie. Rescriind în caiet fragmentul de mai jos, arată-i cum să le folosească în mod corect, pentru a reuși să transmită mamei părerile sale de rău pentru năzdrăvăniile făcute!

Dragă mamă ieri a-m căzut lat deoarece am tras tutun din țigaretele regale ale domnului am fumat țigareta până la carton și mam plimbat ca un adevărat maior de colo până colo dar mai târziu mia fost rău nu am vrut să te supăr nu vreau să moară mama

Comunicare orală

Joc de rol

Organizați-vă în echipe de câte trei, pentru a pune în scenă, improvizând, o situație asemănătoare celei din textul **Vizită...** Sceneta trebuie să surprindă relația dintre o mamă și un copil, în zilele noastre.

Colegii care nu sunt implicați în jocul de rol au statut de observatori și pot contribui prin completarea pe caiet a unei fișe de evaluare a interpretării, fișa având calificative precum: *foarte bine, bine, slab*.

FIȘĂ DE EVALUARE

Aspectele urmărite pentru notare:	foarte bine	bine	slab
• <i>respectarea temei date;</i>			
• <i>claritatea rostirii replicilor;</i>			
• <i>adecvarea limbajului la situația prezentată;</i>			
• <i>potrivirea mimicii și a gesticii pentru a susține schimbul de replici imaginat;</i>			
• <i>adecvarea tonalității și a volumului vocii situației imaginate.</i>			

Carte de învățătură

Pentru a învăța nu este nimeni prea tânăr sau prea bătrân.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Educație – un ansamblu de mijloace prin care oamenii dobândesc însușiri morale, fizice, intelectuale; a educa – a forma pe cineva prin educație.

DEZBATERE

Formați două grupe de câte trei elevi. Una dintre grupe va susține timp de zece minute teza (ideea) că părinții trebuie să lase copiii să facă tot ce vor, iar cealaltă grupă, tot în zece minute, va aduce argumente la teza că părinții trebuie să dojenească copiii atunci când greșesc. După dezbateri, ceilalți elevi vor vota:

- 1) Dacă este bine ca părinții să lase copiii să facă mereu ce vor.
- 2) Care dintre cele două grupe a susținut mai convingător teza sa.

II. Lectura și explorarea textului

- 1 Recitește textul pe roluri.
- 2 Exprimă, printr-un enunț exclamativ, o stare pe care ți-a produs-o lectura pe roluri.
- 3 Formulează un enunț interogativ pe care i l-ai adresa doamnei Popescu.
- 4 Recitește prima replică a doamnei Popescu și identifică un cuvânt-cheie.
- 5 Alcătuiește un enunț asertiv, incluzând titlul și autorul textului.
- 6 Citește secvența și alege varianta care arată atitudinea musafirului: *Pe când doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privința educației copiilor:*
 - a) admirație;
 - b) compasiune;
 - c) ironie;
 - d) indiferență.

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Culege informații despre I. L. Caragiale. Alcătuește o listă cu trei dintre cele mai importante lucruri pe care crezi că ar trebui să le știi despre autor.

- 7 Formulează, într-un enunț, tema textului **Vizită...** de I. L. Caragiale, preluând una dintre ideile de mai jos:
- armonia în familie;
 - consecințele proastei educații date copiilor;
 - răsplătirea unui copil cuminte cu cadouri;
 - activități comune ale copiilor și ale adulților.

Narativul literar (I)

Timp și spațiu

- 1 Identifică în primul paragraf al textului **Vizită...** de I.L. Caragiale un cuvânt/grup de cuvinte care arată timpul acțiunii.
- 2 Compară cuvântul/grupul de cuvinte extras cu formula *A fost odată...* prin care este redat timpul în textul **Zâna Munților**. Ce observi?
- 3 Precizează ce legătură există între timpul acțiunii și motivul vizitei la familia Popescu.
- 4 Transcrie din lista de mai jos doar îmbinările de cuvinte care arată locul acțiunii: *de Sf. Ion, în camera lui Ionel, un copil, foarte drăguț într-un colț al salonului, în vestibul, în fața casei*.
- 5 Pornind de la lista obținută, formulează un enunț referitor la locul acțiunii din textul **Vizită...** de I.L. Caragiale.
- 6 Extrage din text două grupuri de cuvinte care redau detalii legate de interiorul salonului doamnei Popescu.
- 7 Aduăgă, folosindu-ți imaginația, încă trei-patru detalii care să completeze imaginea salonului doamnei Popescu.

Acțiune

- 1 Alege varianta care arată ce se petrece în primul moment al vizitei:
 - a) doamna Popescu și musafirul discută pe diverse teme;
 - b) Ionel intră în conflict cu jupâneasa;
 - c) Ionel varsă cafeaua.
- 2 Identifică fragmentul care ilustrează ideea aleasă de tine.
- 3 Găsește în text expresia care arată trecerea la altă secvență.
- 4 Împarte întregul text în fragmente care conțin secvențe distincte și formulează pentru fiecare ideea principală, realizând planul simplu de idei.
- 5 Stabilește etapele acțiunii corespunzătoare ideilor principale.

Comunicare orală

ȘTAFETA POVESTITORILOR!

Organizați o ștafetă. În cadrul acesteia, povestiți oral textul literar **Vizită...** de I. L. Caragiale, urmărind înlănțuirea cronologică a secvențelor, așa cum reies ele din planul simplu de idei.

Primul elev va povesti prima secvență, apoi va spune numele unui coleg, care va povesti următoarea secvență etc. Elevii care nu participă la ștafeta povestitorilor vor acorda note, având în vedere felul cum s-a realizat povestirea, luând în considerare corectitudinea exprimării, atenția la detalii și fidelitatea față de text, ținuta povestitorului, expresivitatea exprimării, captarea atenției publicului etc.

Personaje

- 1 Precizează care sunt personajele din textul **Vizită...** de I. L. Caragiale.
- 2 Scrie în dreptul fiecărui personaj literele corespunzătoare statutului său.

1. Ionel –	A) Mama unui unic fiu, soția unui mare agricultor
2. Doamna Popescu –	B) Prietenul familiei Popescu
3. Musafirul –	C) Un băiat de opt ani, care a rămas repetent
4. Jupâneasa –	D) Un băiat foarte răsfățat care își aniversează onomastica
	E) Servitoarea/menajera familiei Popescu.
- 3 Transcrie dintre enunțurile de mai jos, referitoare la personaje, doar pe cele adevărate:
 - Personajul susține acțiunea într-un text narativ.
 - Personajele sunt persoane din realitate.
 - Personajele unui text literar nu sunt întotdeauna oameni.
 - Personajul ilustrează întotdeauna calități umane, niciodată defecte.
- 4 Scrie, în caiet, enunțul corect pentru fiecare dintre variantele pe care le-ai considerat greșite la exercițiul anterior.

Narativul literar (II)

I.

- 1 Completează, pe caiet, următorul enunț asertiv cu termenii care lipsesc:
Narațiunea conține o succesiune de —, la care iau parte —, iar faptele sunt plasate în — și spațiu.
- 2 Motivează, în minimum 30 de cuvinte, că **Vizită...**, de I. L. Caragiale, este text narativ.

II.

- 1 Împarte pagina caietului în două coloane și scrie în prima coloană două-trei caracteristici pe care le ai în comun cu Ionel Popescu.
- 2 Scrie pe coloana a doua caracteristici prin care te diferențiezi de acesta.
- 3 Exprimă-ți părerea cu privire la faptul că I. L. Caragiale selectează pentru textul său elemente care pot exista în realitate, dar adaugă elemente imaginare.

Atenție!

- Într-un text literar, autorul pleacă de la elemente din realitate pe care le selectează pentru a crea un univers imaginar propriu viziunii sale despre lume. Un text literar care are la bază narațiunea se numește **text narativ**.

III.

- 1 Alege varianta care exprimă, în opinia ta, ce a intenționat autorul să transmită prin faptele și prin personajele imaginate:
 - Să sublinieze cât timp îi ocupă unei mame creșterea unui copil;
 - Să evidențieze cât de ospitalieri sunt românii;
 - Să arate istețimea unor copii de vârste mici;
 - Să ironizeze urmările proastei educații.
- 2 Prezintă oral ce impresii/sentimente ți-a provocat lectura acestui text.
- 3 Ce aspecte din text ți-au provocat o anumită atitudine?

Atenție!

- Prin scrierea unui **text narativ literar**, autorul își propune să impresioneze și să emoționeze cititorii, exprimând propriile gânduri, idei și sentimente, dar indirect, prin intermediul personajelor și al acțiunii.

- 4 Scrie un text, de cel puțin 50 de cuvinte, în care să prezinți ce „lecție” învață un cititor-copil din textul narativ literar **Vizită...**, de I. L. Caragiale. Vei integra în textul tău termenii *autor*, *personaj*, *acțiune*.

Am învățat despre:

VERBUL (I)

Flexiunea verbului

- 1 Notează în caietul tău, conform tabelului, forma de dicționar a următoarelor cuvinte din textul **Vizită...**, de I. L. Caragiale.

Model:

1		2		3		4	
a	b	a	b	a	b	a	b
Forma din text	Forma de dicționar	Forma din text	Forma de dicționar	Forma din text	Forma de dicționar	Forma din text	Forma de dicționar
despre	despre	vezi	(a) vedea	sănătoase	sănătos	maiorului	maior
pe		zic		răgușită		jupâneasă	
în		vino		regale		ciucuri	
cu		ieșise		bun		domnul	

- 2 Observați deosebirile care există între aceste cuvinte. Care credeți că este cauza?

Atenție!

- Unele cuvinte au o singură formă, cea din dicționar (exemplu: *despre, pe, cu* etc.). Celelalte își schimbă forma în funcție de relația cu celelalte cuvinte dintr-un enunț.
- Fenomenul prin care unele cuvinte își schimbă forma în comunicare se numește **flexiune**.

- 3 Revezi lista de cuvinte din coloana 2.a. Ce exprimă ele?
- 4 Rescrie textul de mai jos în caiet și completează spațiile libere cu unul dintre verbele următoare, la persoana și numărul cerute de context: *a ieși, a fi, a zice, a zbiera, a putea, a speria*.
- Goe! maică! Acolo esti ?
- Da!
- Aide! __ mam' mare, __ odată! Ne-ai __.
- Nu __! __ Goe dinăuntru. (I.L.Caragiale, **D-I Goe...**)

Atenție!

- **Verbul** este partea de vorbire care arată acțiunea, starea sau existența.
- Verbul își modifică forma în funcție de **persoană, număr și timp**, fiind, așadar, o **parte de vorbire flexibilă**.

Persoana și numărul verbului

1 Citește următoarele fragmente din opera **Vizită...**, de I. L. Caragiale, și apoi răspunde întrebărilor:

A. *M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilăș foarte drăguț de vreo opt anișori. N-am voit să merg cu mâna goală și i-am dus băiețelului o minge foarte mare de cauciuc și foarte elastică.*

a) Cine povestește întâmplările? La ce persoană?

b) Despre cine se vorbește?

B. — *Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el.*

a) Cine vorbește? Ce persoană a verbului indică prezența vorbitorului?

b) Cine ascultă? Ce persoană a verbului indică prezența ascultătorului?

Atenție!

- Verbul are **trei persoane** (persoana I, persoana a II-a și persoana a III-a).
- În actul comunicării dialogate, vorbitorul (emițătorul) este cel care transmite un mesaj ascultătorului (receptorul).

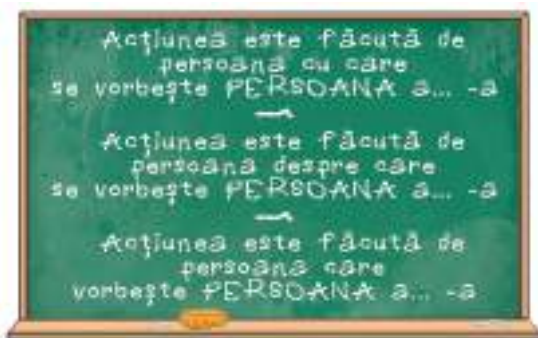
2 Notează pe caiet persoana potrivită pentru ca tabla să fie completă:

3 Scrie, în caiet, formele potrivite ale verbelor din paranteze, indicând persoana și numărul fiecăruia. Ai în vedere modelul:

Model:

Noi **am citit** (a citi) și alte texte scrise de I.L. Caragiale. *Am citit* – persoana I, numărul plural.

- Goe _____ (a fi) un copil nepolitic.
- Astăzi, tu _____ (a merge) la cinema să vezi filmul Vizită.
- Cu toții _____ (a râde) de isprăvile lui Ionel.
- Eu întotdeauna _____ (a oferi) cărți prietenilor mei.
- Pesemne că voi _____ (a cânta) la toabă rar.

Atenție!

- Verbul are două numere: **singular și plural**.

Timpul verbelor

I.

- 1 Copiază pe caiet coloanele de mai jos și unește fiecare verb cu înbinarea de cuvinte potrivită:
a) va vizita	1. castelul, acum două săptămâni
b) vizitează	2. castelul, în timp ce noi vorbeam.
c) vizita	3. castelul, peste două săptămâni
d) vizitase	4. castelul, acum, în timp ce vorbim.
- 2 Explică alegerea făcută, precizând timpurile verbale, așa cum ți le amintești din clasele anterioare.

Atenție!

Timpurile verbului sunt:

- trecut (acțiunea se desfășoară înaintea momentului vorbirii);
- prezent (acțiunea se desfășoară simultan cu momentul vorbirii);
- viitor (acțiunea se desfășoară după momentul vorbirii).

- 3 Selectează verbe din textul următor și grupează-le într-un tabel asemănător modelului, în funcție de timpul desfășurării acțiunii)

Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humulești, din târg drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel, împărțit în trei părți, care se țin tot de una: Vatra satului, Delenii și Bejenii. [...]

*Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „Ieși, copile cu părul bălan, afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea“ și vremea se îndrepta după răsul meu... (Ion Creangă, **Amintiri din copilărie**)*

Model:

TRECUT	PREZENT	VIITOR
erau	stau	

II.

- 1 Citește cu atenție fragmentul următor din textul **Vizită...** de I. L. Caragiale și identifică timpul verbal care predomină:

Și cu sabia scoasă, începe să atace strașnic tot ce-ntâlnește-n cale. În momentul acesta, jupâneasa cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele. Cum o vede, maiorul se oprește o clipă, ca și cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic. Clipa însă de reculegere trece ca o clipă, și maiorul, dând un răcnet suprem de asalt, se repede asupra inamicului. Inamicul dă un țipăt de desperare.

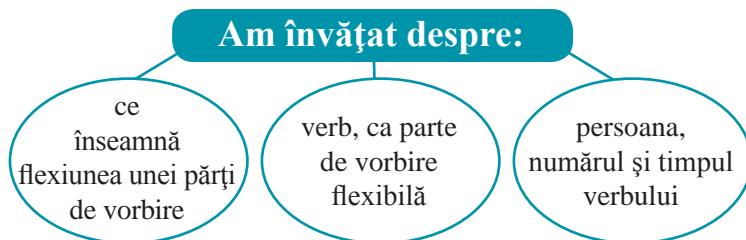
Rescrie textul, trecând toate verbele la timpul trecut.

Model: *Și cu sabia scoasă, a început să atace strașnic tot ce-a întâlnit în cale.*

Atenție!

- Într-un text narativ, verbele la timpul prezent (prezentul narativ) au rolul de a dinamiza acțiunea.

Exerciții de aprofundare

- 1 Modifică forma următoarelor verbe, trecându-le la persoana a II-a, numărul plural, timpul trecut: *alerg, va scrie, știm, vom ierta, așază, scrii.*
- 2 Trece la timpul viitor verbele dintre paranteze:
- Mama (*a ști*) despre toate acestea și speranțele ei (*a crește*), firave la început, tot mai puternice apoi. Eu nu (*a înșela*) așteptările ei. Însă, întotdeauna, ceilalți (*a avea*) ceva de spus împotriva.
- 3 Analizează verbele din textele următoare, după modelul dat.

Model: *am găsit* → persoana I, numărul singular, timpul trecut

A. *Acasă am găsit nămeți mari de zăpadă și un ger de douăzeci de grade. Îmi place iarna, îmi place pentru că oricât era gerul de aspru, mie acasă îmi era cald și bine. E plăcut într-o zi senină și geroasă să-ți pui scurta blăniță și pâslarii*

și să-ți cauți de lucru prin grădină sau prin curte, sau să citești ceva, într-o odaie bine încălzită, sau să stai în fața căminului, în biroul tatălui tău, sau să faci o baie. Numai că dacă nu ai în jurul tău nici mamă, nici soră sau copii, serile de iarnă sunt cam pustii și par grozav de lungi și triste. [...] Înainte nu-mi plăceau musafirii, acum însă eram fericit să-i văd [...]. (A.P. Cehov, **Ariadna**)

B. Cea mai mare parte a vieții sale, omul cel ciudat și-o petrecea acolo, îngrijind cu o neistovită dragoste fiecare firisor de iarbă și totuși nimeni nu văzuse pe dinăuntru acest mic paradis, adică vom vedea numai decît că aproape nimeni. (Magda Isanos, **Toto**)

Alege și rezolvă

Alege unul dintre textele de mai jos, indicând în scris persoana, numărul și timpul verbelor.

Model: plânge → verb, persoana a III-a, numărul singular, timpul prezent

a) *Unul plânge, altul vrea mâncare și răstoarnă totul prin bucătărie, în căutarea zahărului. Le-am dat dulceață, dar zic că de la pâine cu dulceață îi ustură stomacul. Am văzut la cineva, mai sărac decît noi, cum lua felii de pâine, le uda la robinet și le muia apoi în zahăr.*

De atunci copiii vor numai pâine cu zahăr și-l udă, și mă enervează. (Liliana Corobca, **Kinderland**)

b) *Vine fata alintată
– Mamă, coase-mi ciorăpiorul!
Dar măicuța, supărată,
A luat-o mai cu zorul:*

*Uite ac și uite ață.
Nu mai ești fetiță mică,
Ia împunge – și te-nvață –
Să mai coși și singurică!*
(Otilia Cazimir, **Fetița alintată**)

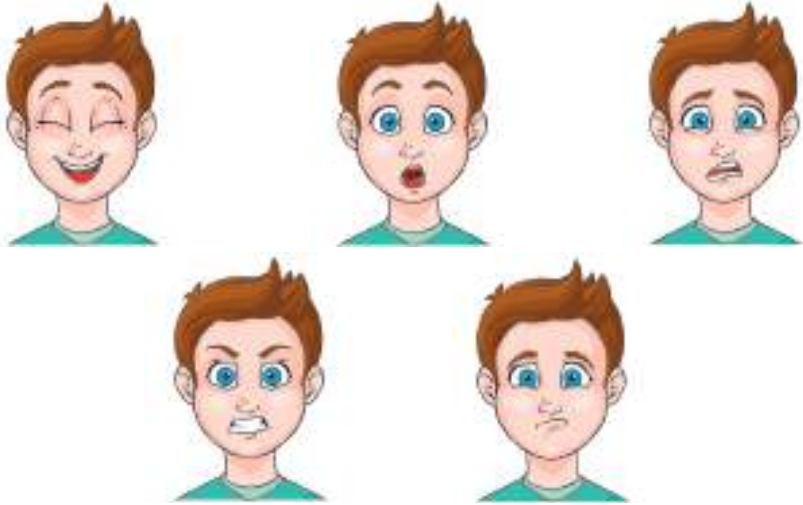

III. Explorarea textului. Semnificații

- 1 Uită-te cu atenție la imaginea alăturată și explică oral scena surprinsă.

- 2 Cum apreciezi comportamentul lui Ionel? În formularea răspunsului bazează-te pe una dintre imaginile următoare. Motivează oral alegerea.

- 3 Recitește textul. Umărește cu atenție caracteristici, atitudini ale personajelor în relațiile dintre ele. Notează, pe caiet, aceste caracteristici, conform modelului:

Model:

Mama – atentă	↔	Ionel – obraznic
Doamna Popescu	↔	Musafir/povestitor
Conița	↔	Jupâneasa
Ionel	↔	Musafir/povestitor

- 4 Scrie după dictare schimbul de replici dintre madam Popescu și musafir, de la pagina 63. Dictarea poate fi corectată de un profesor, de un coleg sau de tine.
- 5 Stabilește, în funcție de rolul avut în acțiune, ce fel de personaj ilustrează fiecare dintre participanții la acțiune: personaj principal, secundar, episodic.
- 6 La începutul și la sfârșitul vizitei, musafirul se referă la gazdă numind-o *doamna Maria Popescu, o veche prietenă*. Pe parcursul textului, o numește *mama copilului*. Explică, în 2-3 propoziții, aceste schimbări.
- 7 Interpretează împreună cu alți colegi din clasă următoarea scenă din text:
— *Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educația. Și nu știți dv. bărbații cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație!*

Pe când doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privința educației copiilor, auzim dintr-o odaie de alături o voce răgușită de femeie bătrână:

— Uite, conică, Ionel nu s-astâmpără!

— Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

Apoi, cătră mine încet:

— Nu știi ce ștregar se face... și deștept...

Fragmentul surprinde opinia doamnei Popescu privind educația copilului. Alege dintre variantele de răspuns pe cea pe care o consideri corectă și notează-o pe caiet:

- mama băiatului este preocupată de educația copilului și afirmă că se ocupă mult de el;
- Ionel este un copil neastâmpărat și, deși este certat, nu se cumințește;
- mama nu îi face cu adevărat educație;
- altă variantă.

8 Explică, în 3-4 rânduri, atitudinea doamnei Popescu evidențiată în scena următoare, extrasă din textul **Vizită...**:

— Nu vă supără fumul de tutun? întreb eu pe madam Popescu.

— Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatu-meu fumează... și... dumnealui... mi se pare că-i cam place.

Și zicând „dumnealui“, mama mi-arată râzând pe domnul maior.

— A! zic eu, și dumnealui?

— Da, da, dumnealui! să-l vezi ce caraghios e cu țigara-n gură, să te prăpădești de râs... ca un om mare...

9 În ciuda existenței dialogului între personaje, unele replici ale mamei nu transmit informații, ci mimează comunicarea. Selectează o astfel de replică și motivează oral alegerea făcută.

10 Singurul care ia atitudine în raport cu faptele copilului este musafirul. Identifică în text replica respectivă.

11 Numește, discutând cu colegul/colega de bancă, tema textului **Vizită...**

Atenție!

- În textul narativ **Vizită...** de I. L. Caragiale, evenimentele redată sunt imagine, chiar dacă personajele sunt inspirate din realitate, iar faptele pot părea reale.

Alege și rezolvă

- 1 Scrie în caiet afirmațiile pe care le consideri adevărate. Justifică oral alegerea făcută:
- Putem întâlni în realitate evenimente asemănătoare celor din textul **Vizită...** de I. L. Caragiale.
 - În textul literar, evenimentele redată nu sunt imagine, ci reale.
 - Musafirlor nu este același cu autorul textului.
 - Musafirlor este prezent în textul literar, iar autorul există în realitate.

- 2 Citește, cu atenție, următoarele texte. Notează pe caiet literele care identifică enunțul împreună cu unul dintre semnele: semnul \surd (**bifă**) pentru ceva ce știi, semnul - (**minus**) pentru un aspect cu care nu ești de acord, semnul + (**plus**) pentru informații noi, semnul ? (**semnul întrebării**) atunci când nu ai înțeles informația transmisă și ai nevoie de clarificări:

A. Cum recunoști bunele maniere la un școlar?

- a) folosește deseori cuvintele: „mulțumesc“, „te rog“, „cu plăcere“, „îmi pare rău“, în funcție de situație;
- b) deseori, chiar dacă nu este de acord cu ceea ce se vorbește, preferă să îi lase pe ceilalți să termine ce au de spus, după care își spune și el părerea;
- c) manifestă respect față de persoanele în vârstă din familie și din afara ei;
- d) știe să își ceară scuze, să ceară permisiunea și să ofere cadouri;
- e) are un comportament adecvat la școală, față de colegi și cadre didactice.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Scrie, în caiet, câteva observații personale cu privire la diferențele dintre autor și povestitor, pe baza exercițiilor anterioare. Dacă ai dificultăți, pune întrebări profesorului!

B. Cum dezvolți bunele maniere la școlar?

- a) *Învăță-l formule de politețe. Explică-i situațiile în care le poate utiliza.*
- b) *Vorbește-i despre dreptul la replică. Dar și că este important să îi ascultăm pe ceilalți atunci când vorbesc, fără a-i întrerupe.*
- c) *Vorbește-i despre comportamentele specifice unor situații sociale — de exemplu, vorbește-i despre bunele maniere la masă sau la restaurant. Explică-i cum ar fi bine să procedeze în mijloacele de transport în comun – să cedeze locul persoanelor în vârstă, să păstreze liniștea etc. Învăță-l cum să ceară scuze, cum să ceară permisiunea și cum să ofere și să primească cadouri.*
- d) *Atenție la comportamentul pe care tu, ca părinte, îl manifesti de față cu copilul tău: arată respect, apreciere, fii dispus să îi ajuți pe cei din jur, nu vorbi urât, cere scuze copilului atunci când greșești.*

(<http://www.suntparinte.ro> – **Ne purtăm cu maniere?**)

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Medierea – este o formă alternativă de rezolvare a disputelor între două sau mai multe părți ce doresc să ajungă la o înțelegere, cu ajutorul unei terțe persoane, specializate în calitate de mediator, în condiții de neutralitate, imparțialitate și confidențialitate.

- 3 Fii mediator!** Alege două personaje din **Vizită...** de I. L. Caragiale – cărora le-ai recomanda o revizuire a comportamentului lor. Formulează enunțuri în care să le explici pe rând ce fac greșit și cum ar trebui să procedeze.

Pentru a fi convingător în fața colegilor, fii atent la următoarele aspecte:

- imparțialitate, neutralitate;
- găsirea argumentelor potrivite în explicații;
- intensitatea vocală, intonație, tempoul vorbirii (elemente paraverbale);
- mimică, poziție corporală, contact vizual (elemente nonverbale).

- 4** Atât în literatura română, cât și în cea universală există multe scrieri în care personajele sunt copii năzdrăvani, neascultători, care învață, treptat, valorile lumii în care trăiesc. Citește următorul fragment din cartea **Mary Poppins** de P.L. Travers și scrie prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc cei doi copii, cel din **Mary Poppins** și cel din **Vizită...** de I.L. Caragiale:

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Dacă dorești să descoperi mai mult, citește integral **Mary Poppins** de P.L. Travers.

Doamna Brill, bucătăreasa, făcea în bucătărie pesmeți pentru ceai.

- Nu, domnișorule, îi spuse ea, nu poți linge castrolul. Încă nu este gol.

Auzind aceasta, Michael își făcu vânt și o izbi pe doamna Brill, cu atâta putere în fluierul piciorului, încât aceasta scăpă din mână făcălețul și începu să se vaiete.

Comunicare orală

ȘTAFETA POVESTITORILOR! *Saloanele lui Ionel*

Citiți definiția cuvântului *salon*. Imaginați-vă că Ionel, băiatul răsfățat și neascultător, părăsește casa fără a anunța pe cineva. Povestiți întâmplările neașteptate prin care trece băiatul, ajungând, pe rând, în câte un tip de salon.

Primul copil va povesti ce se întâmplă în primul salon, apoi va spune numele unui coleg, care va povesti întâmplările din al doilea salon etc.

Copiii care nu participă la ștafeta povestitorilor vor acorda note după ce vor face aprecieri despre felul cum s-a realizat povestirea, luând în considerare criteriile precum: corectitudinea exprimării, capacitatea de a imagina, atenția la detalii, captarea atenției colegilor etc.

Fii creativ!

PROIECT HAI LA TEATRU!

Realizează, împreună cu ceilalți colegi, un proiect în care să interpretați diverse scene din textul **Vizită...** de I. L. Caragiale. Stabiliți scene scurte care pot fi interpretate și rolurile pentru fiecare participant la scenă. Învățați rolurile, timp de o săptămână. Puteți purta ținute potrivite perioadei în care a fost scris textul, respectiv începutul secolului al XX-lea.

Invitați la teatru și alți elevi, profesori sau părinți!

Dacă decizi să realizezi acest proiect, cere ajutorul profesorului/profesoarei.

Am învățat despre:

fapte inspirate
din realitate
în textul literar

relațiile
dintre
personaje

VREAU SĂ DESCOPĂR!

SALÓN, saloane, s. n.

1. Încăpere într-o locuință destinată primirii musafirilor.
2. Sală în care au loc festivități, baluri, serbări publice etc.
3. Sală în care se organizează expoziții periodice de pictură, sculptură etc.
4. Reuniune cu caracter cultural, artistic, monden etc.
5. Cameră cu mai multe paturi, în care sunt ținuți și îngrijiți bolnavii într-un spital.

VERBUL (II)

Modul verbelor

- 1 Precizează, oral, cum consideri acțiunea exprimată de verbul *a vizita* (alege între următoarele variante: sigură/posibilă).

Model: *Te vizităm mâine.* – acțiune sigură

Atenție!

- **Modul** este o categorie gramaticală specifică verbului, care indică raportarea la realitate a acțiunii, a întâmplării sau a stării exprimate de verb; este forma pe care o ia verbul pentru a indica cum consideră vorbitorul acțiunea: sigură/reală; posibilă/realizabilă; dorită/depinzând de o condiție; impusă/un îndemn.

- 2 Indică persoana verbului din cele patru enunțuri formulate mai sus.
- 3 Precizează tipul enunțului „Vizitează-ne mâine!“, alegând din următoarea listă: *asertiv, interogativ, exclamativ, imperativ*. Motivează alegerea.
- 4 Ce funcție sintactică are verbul *a vizita*, în cele patru enunțuri?

Atenție!

- Dacă un verb își modifică forma în funcție de persoană și are funcția sintactică de predicat, el este la un **mod personal/predicativ**.

- 5 În exemplele următoare, verbele sunt la persoana a II-a, timpul prezent. Ce diferențe observi privind forma lor și tipul de acțiune exprimată?

Citești când vrei.
Acțiunea este...

Citește!
Acțiunea este...

Atenție!

- Când un verb exprimă o acțiune sigură/reală, se află la modul **indicativ**.
- Când, printr-un verb, vorbitorul adresează un îndemn, un ordin sau o poruncă, verbul este la modul **imperativ**.

- 6 Transcrie în caietul tău enunțurile de mai jos și completează spațiile libere:
Indicativul și imperativul sunt moduri verbale... .
Enunțurile construite cu ajutorul verbelor la indicativ exprimă...
Enunțurile construite cu ajutorul verbelor la imperativ exprimă...

- 7 Precizează persoana, numărul, timpul și modul verbelor din următorul fragment, după modelul dat:

— *Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin' la mama!*

Apoi, cătră mine încet:

— *Nu știi ce ștregar se face... și deștept...* (I.L.Caragiale, **Vizită...**)

Model: *strigă* → persoana a III-a, numărul singular, timpul prezent, modul indicativ

Timpurile modului indicativ

- 1 Identifică în următorul text verbele la modul indicativ și precizează timpul acestora:

Și, apucându-l de mâna cealaltă, îl smucește de la mamița lui, tocmai când trenul, clănțănind din roate, trece la un macaz. Din smucitura lu' mam' mare într-un sens, combinată cu clătinațura vagonului în alt sens, rezultă că Goe își pierde un moment centrul de gravitate și se reazimă în nas de clanța ușii de la cupeu. (I. L. Caragiale, **D-I Goe...**)

- a) Ce exprimă timpul prezent al verbelor la modul indicativ?
 b) Prezintă valoarea expresivă a verbelor la modul indicativ, timpul prezent, din textul dat.

Atenție!

- Dacă într-un text sunt multe verbe la timpul prezent, aceasta este un indiciu ale unei acțiuni dinamice, pline de viață, ceea face textul mai expresiv.

- 2 **Să scriem corect!**

Studiază următorul tabel. Ce observi în legătură cu forma verbelor?

Forma unor verbe la timpul prezent

persoana		numărul	A CÂNTĂ	A CREA	A AȘEZA	A VEDEA	A CITI
I	EU	singular	cânt	creez	așez	văd	citesc
a II-a	TU	singular	cânți	creezi	așezi	vezi	citești
a III-a	EL/EA	singular	cântă	creează	așază	vede	citește
I	NOI	plural	cântăm	creăm	așezăm	vedem	citim
a II-a	VOI	plural	cântați	creați	așezați	vedeți	citim
a III-a	EI/ELE	plural	cântă	creează	așază	văd	citesc

Atenție!

- Sunetele sau grupurile de sunete care indică persoana și numărul verbului se numesc **desinențe**. Acestea se adaugă unei părți relativ fixe a verbului, comune cu forma de dicționar a acestuia (de exemplu: *a cre-a*; *cre-ez*).
- Totalitatea schimbărilor formei unui cuvânt pentru a exprima diferite relații gramaticale se numește **flexiune**.

- 3 Ce observi în legătură cu desinențele verbelor *a crea* și *a cânta* la modul indicativ, timpul prezent? Sunt aceleași pentru toate verbele?
- 4 Găsește câte două verbe care, la modul indicativ, timpul prezent, să aibă desinențe identice verbelor *a crea* și *a citi*, după modelul dat.
Model: *a crea* → a lucra
- 5 Explică scrierea următoarelor forme verbale, având în vedere partea fixă a cuvântului și desinențele: *lucrează* – *creează* – *așază*.
- 6 Alcătuiește câte două enunțuri asertive cu verbele *a lua* și *a fi* la modul indicativ, timpul prezent, persoana a II-a, singular și plural.
- 7 Ce observi în legătură cu forma verbelor *a lua* și *a fi* la modul indicativ, timpul prezent? În răspunsul tău, ai în vedere dacă este păstrată o parte comună cu forma de dicționar în procesul flexiunii lor.

Atenție!

- Sunt verbe care, în actul flexiunii, își păstrează neschimbată o parte a cuvântului, comună cu forma de dicționar (spre exemplu: *a cânta*, *a crea*).
- Există, însă, și verbe care se modifică total în timpul flexiunii (spre exemplu: *a fi*, *a lua*).

Prezent	Perfect compus	Vinire
eu sunt	eu am fost	eu
tu ești	tu ai fost	tu
el/ea este	el/ea a fost	el/ea
noi suntem	noi am fost	noi
voi sunteți	voi ați fost	voi
ei/ele sunt	ei/ele au fost	ei/ele

- 8 În ce altă limbă străină există atât verbe ce se comportă previzibil în actul flexiunii, cât și verbe care își modifică total forma? Dă exemple de astfel de verbe.

Alege și rezolvă

- 1 Formulează două idei care se desprind din textul **Vizită...** de I.L. Caragiale, utilizând numai verbe la modul indicativ, timpul prezent.
- 2 Îți mai aduci aminte de Andreea și de jurnalul ei? Astăzi, ea și prietenii ei, Marius și George, au ajuns acasă de la școală, fiecare petrecându-și timpul diferit.

Pornind de la cele trei imagini, alcătuieste o compunere de minimum 80 de cuvinte, ale cărei personaje să fie cei trei copii din clasa a V-a și în care să folosești:

- cinci verbe la modul indicativ, timpul prezent;
- trei verbe la modul imperativ.

Am învățat despre:

Modul indicativ

Modul imperativ

Timpul
prezent al
modului
indicativ

Notează, în
caietul sau în
jurnalul tău, alte
aspecte, pe care
le-ai învățat
recent.

Timpurile simple și compuse IMPERFECTUL

- 1 Citește textul următor și răspunde cerințelor de mai jos:

Era o zi frumoasă de sfârșit de toamnă. Soarele veghea tăcut bucuria copiilor în pauză. Andreea și Marius citeau în sala de lectură a bibliotecii școlii. Chiotele colegilor care se jucau în curte răzbăteau până la ei. Vântul împrăștia frunze uscate pe la geamuri, atrăgându-le atenția. Ca la un semn, s-au repezit în curte și, voioși, s-au jucat până la amurg cu frunzele colorate.

- Precizează timpul, persoana și numărul verbelor scrise cursiv/îngroșat.
- Ce funcție sintactică au aceste verbe?
- La ce mod sunt ele? Motivează răspunsul prin referire la caracteristica acțiunii.
- Ce observi în legătură cu timpul acțiunii exprimate de aceste verbe?

Atenție!

- **Timpul imperfect** al modului indicativ exprimă o acțiune în desfășurare, situată în trecut față de momentul vorbirii, dar neterminată.

Forma unor verbe la timpul imperfect

persoana		numărul	A CÂNȚA	A CREA	A AȘEZA	A VEDEA	A CITI
I	EU	singular	cântam	cream	așezam	vedeam	citeam
a II-a	TU	singular	cântai	creai	așezai	vedeai	citeai
a III-a	EL/EA	singular	cânta	crea	așeza	vedea	citea
I	NOI	plural	cântam	cream	așezam	vedeam	citeam
a II-a	VOI	plural	cântați	creați	așezați	vedeați	citeați
a III-a	EI/ELE	plural	cântau	creau	așezau	vedeau	citeau

- 2 Scrie în caietul tău enunțurile următoare punând verbele din paranteze la forma de imperfect:
 - În timp ce mama a discutat cu musafirul, Ionel (a bate) în tobă.
 - Tu ai văzut jupâneasa când (a pregăti) cafeaua?
 - Cât timp nu (a fi) atenți, Ionel a ieșit din încăpere.
 - Ionel (a zace) leșinat până când musafirul l-a stropit cu apă rece.
- 3 Grupează verbele din enunțurile de mai sus într-un tabel asemănător modelului următor:

Model:

VERBE CARE EXPRIMĂ ACȚIUNI TRECUTE, NETERMINATE	VERBE CARE EXPRIMĂ ACȚIUNI TRECUTE TERMINATE
bătea	a discutat

Atenție!

- Într-un text narativ, verbele la imperfect descriu, de obicei, cadrul de desfășurare a acțiunii și proiectează evenimentele într-o durată nedeterminată.

PERFECT COMPUS

- 1 Citește fragmentul următor și răspunde cerințelor de mai jos:

Am lăsat pe madam Popescu liniștită cu scumpul ei maior afară din orice stare alarmantă, și am ieșit. Mi-am pus șoșonii și paltonul și am plecat. Când am ajuns acasă, am înțeles [...]. (I. L. Caragiale, Vizită...)

- Precizează persoana, numărul și timpul verbelor din fragment.
- Indică funcția sintactică a acestor verbe.
- Modifică forma verbelor din textul dat, astfel încât să exprime acțiuni petrecute în momentul vorbirii, după modelul de mai jos.

Model: *Las pe madam Popescu liniștită...*

- Verbele *am lăsat*, *am ieșit*, *am pus*, *am plecat*, *am ajuns* exprimă acțiuni petrecute în trecut. Modifică forma lor pentru a exprima acțiuni petrecute în momentul vorbirii. Scrie pe caiet forma obținută.

Atenție!

- Timpul perfect compus** al modului indicativ exprimă acțiuni desfășurate în trecut și încheiate înaintea momentului vorbirii.

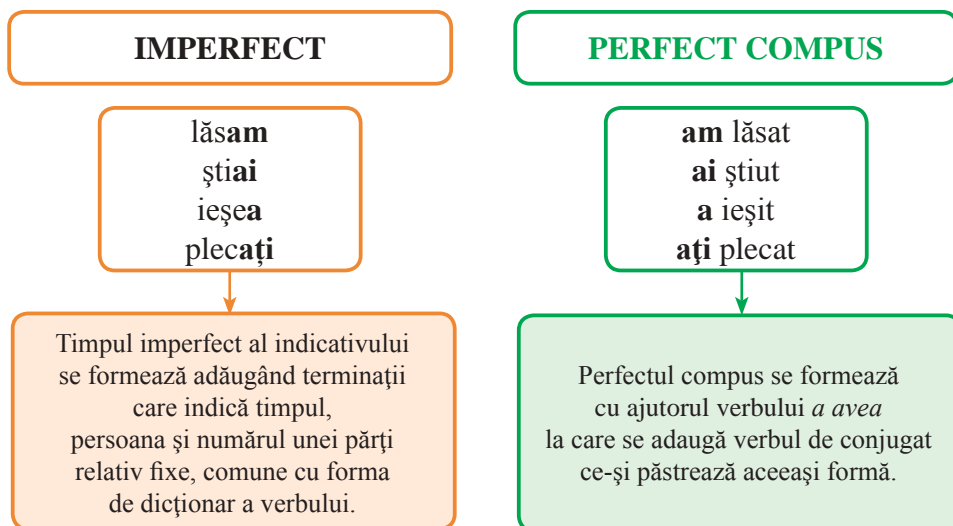
Forma unor verbe la timpul perfect compus

persoana	numărul	A CÂNTA	A CREA	A AȘEZA	A VEDEA	A CITI
I EU	singular	am cântat	am creat	am așezat	am văzut	am citit
a II-a TU	singular	ai cântat	ai creat	ai așezat	ai văzut	ai citit
a III-a EL/EA	singular	a cântat	a creat	a așezat	a văzut	a citit
I NOI	plural	am cântat	am creat	am așezat	am văzut	am citit
a II-a VOI	plural	ați cântat	ați creat	ați așezat	ați văzut	ați citit
a III-a EI/ELE	plural	au cântat	au creat	au așezat	au văzut	au citit

- 2 Alcătuieste enunțuri asertive, interogative, exclamative și imperative cu perfectul compus al verbului *a tăcea*.

Model: „Ai tăcut?” (cu sensul de „Taci!”) – enunț imperativ

- 3 Compară forma următoarelor verbe la imperfect, cu cea a verbelor la perfectul compus. Ce observi?

Atenție!

- **Perfectul compus** este alcătuit din forme ale verbului *a avea* + o formă a verbului de conjugat.

- 4 Așază verbul *a avea*, din componența următoarelor verbe la perfect compus, după verbul de conjugat, respectând modelul dat: *am lăsat*, *ai vrut*, *ai auzit*, *a ieșit*. Ce observi?

Model: *am lăsat* → *lăsat-am*

Atenție!

- Între forma inversată a verbului *a avea* din componența verbelor la perfect compus și verbul de conjugat se folosește **cratima**.
- **Formele inversate ale perfectului compus** nu se mai folosesc în vorbirea curentă; ele apar în creațiile populare.

- 5 Analizează verbele la modul indicativ, timpul perfect compus, din următorul text, conform modelului de mai jos:

Când l-au trimis părinții la învățătură, ulița l-a întovărășit până la colț; mai mult nu putea. De acolo l-a privit o clipă și s-a întors spre casă, lăsându-l singur. [...] Și sufletul, fără să-i ceară încuviințarea, s-a furișat acasă. Când s-a deșteptat din toropeala de care fusese cuprins, trupul îi înghețase pe o bancă, sufletul îi era departe, în brațele uliței. (Ionel Teodoreanu, **Ulița copilăriei**)

Model: *au trimis* → verb, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a III-a, numărul plural, predicat verbal

- 6 Trece verbele din textul de mai sus de la forma de perfect compus la cea de imperfect:

Model: Când îl trimiteau părinții la învățătură, ulița îl întovărășea...

Atenție!

- **Perfectul compus al verbelor** fixează încheierea definitivă a unor acțiuni situate în succesiune și înscrie evenimentele narate/stările într-o durată trecută și terminată.

PERFECT SIMPLU. MAI-MULT-CA-PERFECTUL

- 1 Extrage verbele subliniate din textul următor și precizează timpul lor.

Prichinduța cu fundă și cea cu codițe începuseră să toarne ceaiul. Prichinduța cu cârlionți tocmai scotea din bufet niște bomboane cu cremă de fructe.

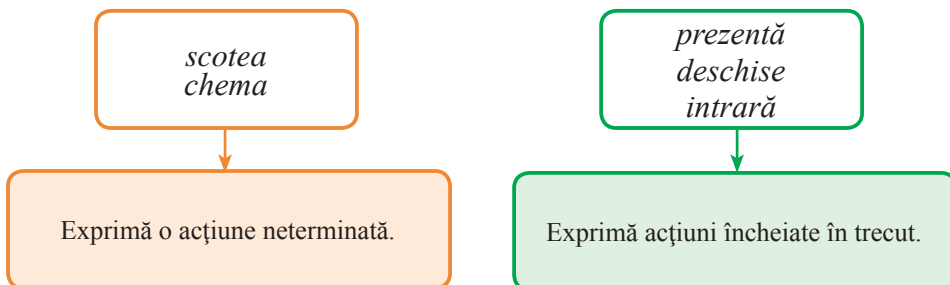
*Ochi-albaștri îl prezentă pe Habarnam prietenelor sale. Pe prichinduța cu codițe o chema Veverița, pe cea cu fundiță — Iepurica, iar pe prichinduța cu cârlionți — Libelula. Habarnam era grăbit să se așeze la masă, dar tocmai atunci ușa se deschise și în odaie intrară încă patru prichinduțe. (Nikolai Nosov, **Aventurile lui Habarnam**)*

- 2 Analizează verbele extrase la exercițiul 1, conform modelului:

Model: *scotea* – verb, modul indicativ, timpul imperfect

- 3 În text există și alte verbe la timpul trecut, grupate mai jos. Când au loc acțiunile exprimate de acestea în raport cu momentul vorbirii?

Atenție!

- Verbele la modul indicativ care exprimă acțiuni desfășurate și terminate într-un trecut apropiat de momentul vorbirii se află la timpul **perfect simplu**. Acest timp este folosit frecvent în povestiri.
- Perfectul simplu este astăzi un timp folosit în vorbirea din Banat, Crișana, o parte a Maramureșului și Oltenia, unde redă o acțiune încheiată de curând.

- 4 Când se desfășoară acțiunea verbului *începuseră*, raportat la acțiunea verbelor la perfect simplu din fragmentul de mai sus?

Atenție!

- Verbele la modul indicativ care exprimă acțiuni din trecut, încheiate înaintea altor acțiuni trecute sunt la timpul **mai-mult-ca-perfectul**.

Forma unor verbe la timpul perfect simplu

persoana		numărul	A CÂNTA	A CREA	A AȘEZA	A VEDEA	A CITI
I	EU	singular	cântai	creai	așezai	văzui	citii
a II-a	TU	singular	cântași	creași	așezași	văzuși	citiși
a III-a	EL/EA	singular	cântă	creă	așeză	văzu	citi
I	NOI	plural	cântarăm	crearăm	așezarăm	văzurăm	citirăm
a II-a	VOI	plural	cântați	creați	așezați	văzuți	citiți
a III-a	EI/ELE	plural	cântară	creară	așezară	văzură	citiră

- 5 Transformă fragmentul următor, trecând verbele de la timpul prezent la perfect simplu, conform modelului de mai jos:

*El a pus sabia în teacă, salută militărește și merge într-un colț al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri și pe jos, stau grămadite fel de fel de jucării. Dintre toate, maiorul alege o trâmbiță și o tobă. Atârnă toba de gât, suie pe un superb cal vânat rotat, pune trâmbița la gură și, legănându-se călare, începe să bată toba cu o mână și să sufle-n trâmbiță. (I. L. Caragiale, **Vizită...**)*

Model: El puse sabia în teacă...

Atenție!

- Perfectul simplu al verbelor exprimă acțiuni de mare concentrare, situând prim-planul evenimentelor/al momentelor relatate într-un trecut recent, apropiat de momentul vorbirii. Verbele la perfect simplu dintr-un text narativ redau derularea rapidă a întâmplărilor.

- 6 Alcătuiește enunțuri în care verbele *a citi* și *a fâgădui* să fie la modul indicativ, timpul perfect simplu, persoana I și a III-a, singular. Explică ortografia acestor forme.

Model: *Eu citii opera Vizită... de I.L.Caragiale. El citi opera Vizită... de I.L.Caragiale.*

Atenție!

- Verbele care au forma de dicționar terminată în „-i” se ortografiază astfel: la persoana I a perfectului simplu: (eu) *sfârșii*, *venii*, iar la persoana a III-a: (el) *sfârși*, *veni*.

- 7 Trece verbul *a fi* la toate persoanele, singular și plural, modul indicativ, timpul perfect simplu. Ce observi?

Model: *eu fui/fusei*

Atenție!

- Există verbe care, la modul indicativ, timpul perfect simplu, au două forme.

- 8 Fii atent! În enunțul: *De când s-a făcut băiat mare*, e potrivită înlocuirea timpului perfect compus al verbului cu perfectul simplu? Motivează-ți răspunsul.

Forma unor verbe la timpul mai-mult-ca-perfect

persoana		numărul	A CÂNTA	A CREA	A AȘEZA	A VEDEA	A CITI
I	EU	singular	cântasem	creasem	așezasem	văzusem	citisem
a II-a	TU	singular	cântaseși	creaseși	așezaseși	văzuseși	citiseși
a III-a	EL/EA	singular	cântase	crease	așezase	văzuse	citise
I	NOI	plural	cântaserăm	creaserăm	așezaserăm	văzuserăm	citiserăm
a II-a	VOI	plural	cântaserăți	creaserăți	așezaserăți	văzuserăți	citiserăți
a III-a	EI/ELE	plural	cântaseră	creaseră	așezaseră	văzuseră	citiseră

- 9 Alege, din următoarele enunțuri, forma corectă a verbelor la timpul *mai-mult-ca-perfect*:

- Ne dusesem/duseserăm în vizită la niște buni amici.
- Tu nu văzui/văzuseși cheseaua goală?
- Se știa că voi citiseși/citiserăți toată cartea.
- Nu spusesei/spuseseam nimănui secretul nostru.

- 10 Completează în caietul tău, într-un tabel asemănător celui de mai jos, formele de trecut ale modului indicativ, la persoana I singular și a III-a plural, pentru verbele: *a vizita*, *a pleca*, *a servi*, *a putea*, *a avea*.

Model:

VERBUL	PERFECT SIMPLU	MAI-MULT-CA-PERFECTUL
<i>a vizita</i>	<i>vizitai/vizitară</i>	<i>vizitasem/vizitaseră</i>

Am învățat despre:

Timpuri simple
și compuse

Valorile
timpurilor verbale
în textele
literare.

Exerciții de aprofundare

- 1 Copiază enunțurile de mai jos completând apoi spațiile libere cu forma de perfect simplu a verbelor aflate între paranteze.
- După formalitățile de rigoare*, ... (a începe, persoana I, plural) *să convorbim despre vreme*.
 - Madam Popescu* ... (a se repezi) *se repede să taie drumul maiorului*.
 - Mama mi-*... (a arăta) *râzând pe domnul maior*.
 - Eu nu* ... (a ști) *ce trebuie să fac*.
 - *Ai văzut ce* ... (a face)?
 - Dar* — ... (a întrerupe) *eu — pentru cine* ... (a porunci) *cafea, madam Popescu?*

Model:

- a) *După formalitățile de rigoare*, începurăm *să convorbim despre vreme*.

- 2 Analizează verbele la modul indicativ, timpul imperfect, din următorul text, după modelul dat:

*Și cum Sașka avea un suflet îndrăzneț și nesupus, nu putea să se împace cu răul și se răzbuna pe viață. În acest scop, el își chelfănea tovarășii, era grosolan cu șefii, rupea manualele și mințea cât e ziua de mare, ba pe profesori, ba pe maică-sa, doar pe tata nu. Când, în toiul unei bătăi, i se spărgea nasul, el zgândărea și mai rău rana și urla fără lacrimi, dar atât de tare, încât cei din jur erau cuprinși de o senzație extrem de neplăcută, se încruntau și își astupau urechile. (Leonid Andreev, **Îngerașul**)*

Model: *avea* → verb, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, predicat verbal

- 3 Identifică verbele la modul indicativ din textul de mai jos și analizează-le conform modelului:

Și mergând el tot înainte, peste câțva timp ajunsese într-un sat și, din întâmplare, se opri la casa unui om. Omul de gazdă, fiind rotar, își lucrase un car și-l înjghebase, în casă, în toată întregimea lui; ș-acum, voind să-l scoată afară, trăgea de proțap cu toată puterea, dar carul nu ieșea. Știți pentru ce? Așa: ușile erau mai strâmte decât carul. Rotarul voia acum să taie ușorii, spre a scoate carul. Noroc însă că drumețul l-a învățat să-l desfacă în toate părțile lui, să le scoată pe rând afară ș-apoi iarăși să-l înjghebe la loc. (Ion Creangă, **Prostia omenească**)

Model:

Verbul	Modul	Timpul	Persoana	Numărul	Funcția sintactică
ajunse	indicativ	perfect simplu	a III-a	singular	predicat verbal

- 4 Imaginează, într-o compunere de minimum 100 de cuvinte, o continuare a întâmplărilor narate în opera **Vizită...** de I.L.Caragiale. În compunerea ta vei avea grijă să folosești și:

- 4 verbe la modul indicativ, perfect compus;
- 3 verbe la modul indicativ, timpul imperfect;
- 1 verb la modul imperativ.

SITUAȚIA DE COMUNICARE

I.

- 1 Citiți pe roluri următorul fragment din opera **Vizită...** de I.L.Caragiale.

— Nu ți-am spus să nu te mai apropii de mașină când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama? Vrei să moară mama?

— Dar – întrerup eu – pentru cine ați poruncit cafea, madam Popescu?

— Pentru dumneata.

— Da' de ce vă mai supărați?

— Da' ce supărare! (I. L.Caragiale, **Vizită...**)

- 2 Cine vorbește? Ce rol are vorbitorul?
- 3 Cine ascultă? Ce rol are ascultătorul?

Atenție!

- Oamenii transmit, zilnic, informații sub formă de mesaje prin semne diverse: cuvinte, gesturi, privire, semne grafice. Astfel, oamenii comunică.
- Comunicarea realizată cu ajutorul cuvintelor se numește **comunicare verbală**.
- În actul comunicării, **vorbitorul** (emițătorul) este cel care transmite mesajul, iar **ascultătorul** (receptorul) este cel care îl receptează.

- 4 Scrie enunțurile de la exercițiul 1, precizând felul lor, dar și ce se întâmplă cu tonul vocii în fiecare caz.

Model: — „Nu ți-am spus să nu te mai apropii de mașină când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama?” – enunț interogativ; tonul vocii e ridicat.

- 5 Ce stare/sentiment/atitudine indică tonul vocii pentru fiecare secvență în parte?

Atenție!

- Există anumite elemente în actul comunicării (intensitate vocală, intonație, tempoul vorbirii), care, deși nu au o formă verbală, transmit totuși informație. Ele alcătuiesc **comunicarea paraverbală**.
- **Intonația** se referă la variația înălțimii glasului (inflexiunile vocii), care transmite emoții, sentimente și atitudini.
- **Tempoul/ritmul vorbirii** are în vedere rapiditatea în vorbire.
- **Intensitatea vocală** înseamnă volumul vocii. Ritmul și forța respirației sunt esențiale. Corecția volumului vocii trebuie să țină seama de mărimea încăperii, de numărul de persoane implicate în actul comunicării și de zgomotul de fond.

- 6 Notează în caiet ce fel de informații transmit următoarele elemente ale comunicării paraverbale:

- intonația (inflexiunile vocii);
- tempoul/ ritmul vorbirii;
- intensitatea vocii.

Model:

• **Intonația** (inflexiunile vocii) trădează emoții ale vorbitorului, precum: bucurie, tristețe, furie, spaimă, amabilitate, umilință, autoritate; ea transformă afirmațiile în întrebări și invers, iar uneori modifică chiar sensul cuvintelor.

II.

- 1 În imaginile de mai jos sunt actori în rolul statuilor vivante. Ei stau nemișcați ore în șir. Pot ei comunica?

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Dacă întâmpini dificultăți în identificarea informației transmise de elementele paraverbale ale comunicării, întreabă profesorul!

Atenție!

- Comunicarea are rolul de a conecta oamenii, stabilind relații între aceștia.

- 2 Există vreun semn de comunicare între ei?

Atenție!

- Privirea este o modalitate de comunicare nonverbală.

Alte elemente ale comunicării nonverbale sunt:

- **Orientarea corpului** (de exemplu, persoanele cu spatele la cei pe care doresc să îi evite);
- **Gesturile** (frecvența crescută a anumitor gesturi arată o stare de tensiune și disconfort sau lipsa onestității (de exemplu, gesturile prin care se masează, freacă, strânge, culege, înțeapă o parte a corpului));
- **Mimica** (buzele lăsate pot indica tristețe; fruntea încruntată: preocupare, mânie; sprâncene ridicate: mirare, surpriză);
- **Poziția corpului** (ținuta capului: în sus – persoane dominante, în jos – persoane supuse).

- 3 Asociază cifrele din dreapta cu literele din stânga pentru a pune în evidență semnificațiile *privirii*:

a) privirea directă:	1. încercarea de a ne aminti ceva;
b) privirea într-o parte:	2. tristețe, modestie, timiditate, ascunderea unor emoții;
c) evitarea privirii:	3. onestitate, intimitate, amenințare;
d) mișcarea ochilor în sus:	4. lipsa de interes și răceală;
e) mișcarea ochilor în jos:	5. ascunderea sentimentelor, lipsă de confort sau vinovăție.

- 4 Cum comunică zilnic? Ce elemente ale comunicării paraverbale/nonverbale valorifică în transmiterea sentimentelor tale?

Atenție!

- În actul comunicării verbale scrise, prin intermediul telefonului mobil sau al calculatorului, vorbitorul utilizează **emoticoane**, mici caractere introduse într-un mesaj, pentru a arăta receptorului cum se simte el în acel moment.

- 5 Încercuiește cinci emoticoane care ți se par potrivite pentru a reda stări, sentimente trăite de tine astăzi. Explică semnificația lor.

6 **JOC: CE AM COMUNICAT**

Formați trei-cinci grupe de câte doi elevi. Elevii din fiecare grupă își vor alege o temă și vor comunica între ei timp de zece minute. Ceilalți elevi, „arbitrii“, vor monitoriza atent comportamentul elevilor care comunică între ei, având la îndemână o fișă de evaluare. După trecerea celor zece minute, „arbitrii“ vor completa, conform modelul de mai jos, „Fișa de evaluare a comportamentului nonverbal“.

Fișă de evaluare a comportamentului nonverbal

Numele colegului:

Element al comunicării nonverbale	Comportamentul ca vorbitor	Comportamentul ca ascultător	Punct tare? ascultător/ vorbitor	Punct slab? ascultător/ vorbitor	Ce e de făcut?
Gestica	mișcări dezordonate ale mâinilor	duce mâna la frunte; dă din cap în semn afirmativ	ca ascultător	ca vorbitor	controlul mâinilor în actul comunicării
Privirea					
Poziția corpului					
Expresia facială/ mimica					

Atenție!

- Gesturile, privirea și poziția corpului comunică ascultătorului (receptorului) cum ne simțim, fără să ne dăm seama. În viața cotidiană gesturile sunt importante, fiindcă ele accentuează tipul de relație dintre vorbitor și ascultător (de prietenie, conflictuală sau de respect).

7 Sunt importante gesturile în comunicare? De ce?

8 Scrie trei avantaje ale comunicării nonverbale.

Model: - accentuează tipul de relație dintre vorbitor și ascultător (de prietenie, conflictuală, de respect etc.)

9 Pentru o comunicare eficientă este nevoie să acordăm atenție tuturor tipurilor de comunicare: verbală, nonverbală și paraverbală. Urmărește tabelul de mai jos și adaugă și tu pe caiet alte condiții ale unei comunicări eficiente.

VORBITORUL TREBUIE...	ASCULTĂTORUL TREBUIE...
Exemplu: să folosească un limbaj cunoscut să stea cu fața la interlocutor să aibă un ton moderat	Exemplu: să înțeleagă mesajul să nu întrerupă pe cel care vorbește să nu facă gesturi de plictiseală

Am învățat despre:

Ascultător
și vorbitor

Comunicarea
paraverbală

Comunicarea
nonverbală

Notează, în caietul sau în jurnalul tău, alte aspecte pe care le-ai învățat recent.

Alege și rezolvă

1 Redactează o compunere, de minimum 70 de cuvinte cu titlul *Unicul maior de roșiori* în care să prezinți o întâmplare hazlie trăită de Ionel ajuns, din întâmplare, să viziteze corpul de elită al cavaleriei armatei române. În redactarea compunerii, urmărește modelul, completând fiecare paragraf

La început, maiorul se oprește o clipă, ca și cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic...

Apoi...

În sfârșit,...

- 2 Redactează un text de cel puțin 50 de cuvinte în care cel care povestește vizita la doamna Popescu este mingea cu care se joacă Ionel. Folosește în contexte potrivite cuvintele: *salon, sabie, trâmbiță, cafea, tavan*. Dă un titlu potrivit compunerii.

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Dacă vrei să afli cine a fost Ștefan Luchian, poți accesa link-ul următor: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ștefan_Luchian

- 3 Imaginează-ți următoarea situație: te afli în tabără la munte, unde pentru seara finală s-a pregătit o paradă a costumelor. Lângă tine se află un băiat îmbrăcat în uniformă de roșiori.

Scrie o conversație de 6-10 replici pe care ai putea-o avea cu băiatul în uniformă de roșiori. Vei avea în vedere ca textul tău să cuprindă:

- a) o succesiune întrebare – răspuns;
- b) cuvinte care să exprime intensitatea vocală, mimica, poziția corporală;
- c) alternarea rolurilor: vorbitor – ascultător.

Fii creativ!

PROIECT

Vestimentația este semnul personalității, dar și al mediului în care crești, este o modalitate de a-ți pune în evidență pasiunile, gustul și interesele și de a-ți crea o imagine care să reflecte modul în care te simți sau gândești.

Organizați în grupe de 4-6 elevi, realizați un proiect cu titlul *Moda copiilor*, îmbinând cuvântul și elementul vizual în transmiterea mesajului, pornind de la cele două imagini de mai jos.

În realizarea proiectului, veți respecta următoarele etape:

- stabilirea temei și a obiectivelor pe care doriți să le atingeți prin discuții repetate cu ceilalți colegi și cu profesorul;
- împărțirea sarcinilor și a rolurilor în echipă;
- documentarea;
- redactarea proiectului;
- prezentarea proiectului (mijlocul de prezentare vă aparține: tip planșă, prin utilizarea tehnologiilor moderne etc.);
- evaluarea.

Portretul colegei de bancă

de Mircea Sântimbreanu

Copiii au primit ca temă, la limba română, pentru după vacanță, să facă fiecare un scurt portret literar al colegului de bancă. Portret fizic și sufletesc. Cum arată și ce fel de om e...

Cele două colege de bancă, și totodată vecine — Victorița și Dana — s-au așternut pe treabă. Primele fraze au și fost scrise pe caiete. După cât se pare, temele sunt terminate... „din punct de vedere fizic“.

Victorița își lungește gâtul spre caietul colegei.

— Citește-mi, o roagă ea. Mor de curiozitate să știu ce ai scris despre mine.

— Da' pe urmă îmi citești și tu, nu-i așa?

— Se înțelege. Zi!

— Dar nu te superi...

— Cum o să mă supăr!

— Pe onoarea ta?

— Pe!

Colega respiră adânc, șterge de pe caiet câteva fire imagine de praf și începe:

— Ascultă: „Colega mea de bancă este foarte deosebită de mine“.

— Așa și este, zi mai departe, tu, mor de curiozitate, tu, să văd cum mă vezi tu...

Colega nu se lăasă rugată. Continuă:

— „Ea este o fată bondoacă“...

— Cum?! se încruntă, brusc jignită, Victorița, și își pipăie talia. Sunt eu bondoacă??

— Ce, vrei să zici că nu? Așa-ți zic toți copiii: „Bondoaca“.

— Asta tu ai scornit-o, se înfurie Victorița. Șterge imediat „bondoacă“.

— Și ce să pun? Durdulie?

— Nu. Să nu pui durdulie.

— Dar ce? Rotofeie?

— Nu. Să nu pui rotofeie. Scrie...

Caută cu ochii închiși cuvântul potrivit. Cealaltă o ajută:

— ... îndesată? Grăsană? Crede-mă, tot mai bine e „bondoacă“.

— Nu. Scrie așa: „Ea a slăbit cu două kilograme și trei sute de grame...“

— Nu se vede... Zău, tu, nu se vede...

— Ba se vede, i-o reteză Victorița. Dacă vrei, îți arăt și rochițele.

— Dar ce? Eu fac portretul rochițelor?

Victorița se dă bătută. Zâmbește acru:

— Mda! Știi, sunt curioasă să știu ce ai scris mai departe...

— Păi, să-ți citesc. Am scris așa, continuă netulburată Dana: „Colega mea are o față lătăreață...”

— Cum lătăreață?

— Dar cum? Îngustă? Uită-te în oglindă! „Mai are un nas borcănat și urechi măricele.” Asta e tot.

Victorița s-a făcut palidă de ciudă. Își mușcă buzele. Vorbește printre dinți:

— Da? Bine. Uite ce am scris eu... „Colega mea de bancă este foarte deosebită de mine”...

— Așa și e, întărește cu satisfacție Dana.

— „Ea este o lungană...”

— Cum ? sare ca arsă Dana.

— Așa am scris, dar acum adaug: „și o ciolănoasă, și o deșirată, cu un nas ca o trompă de elefant...”

— Da? Tu faci și comparații? Bine, mormăie Dana amenințător. Păi crezi că eu nu pot să scriu, în loc de „are urechi măricele”, „are urechi ca niște foi de varză murată?” Și... și... „bărbia ascuțită ca un vârf de pantof”? Îți convine?

Victorița o privește drept în ochi:

— Îmi convine. Uite, scriu și eu: „Are degete ca niște dopuri de plută și... o strungăreață între dinți ca Dunărea la Porțile de Fier...”

Dana sare în sus și răstoarnă scaunul, dar e atât de furioasă că nici nu bagă de seamă.

— Da? Hai la oglindă! Poftim. Își lipește nasul de luciul oglinzii și vorbește cu degetele între dinți ca o furculiță: Spune unde vezi tu la mine... Porțile de Fier?

— Și tu unde vezi la mine varză murată? țipă Victorița, trăgându-se de urechi. Acum s-au mai molcomit parcă. Sunt puse pe tratative.

— Ștergi... „ciolănoasă și deșirată”?

— Și tu ștergi „față lătăreață”?

— Șterge tu mai întâi, se roagă Dana.

- Ba tu.

- Bine. Nu vrei? se înfurie din nou Dana. Las' că te aranjez eu... „Din punct, de vedere sufletesc...”

Se repede la masă și apucă hotărâtă tocul.

— Ce vrei să mai scrii? întrebă uimită Victorița.
 — O să scriu că ești o... o... egoistă.
 — Și eu am să scriu că în orele de română scrii la matematică! Și copiezi temele!
 — Și eu n-am să scriu că ai fugit de la ultima adunare de grupă, ca să te fotografiezi a la minut?
 — Și tu nu te-ai prefăcut bolnavă, pentru că nu învățaseși poezia pentru serbare?

Dana a rămas încremenită, cu tocul în aer. Simte că îi izvorăsc două șiruri fierbinți de lacrimi din ochi. Vorbește cu glas tremurător:

— Ai fi tu în stare să scrii... asta?

Victorița s-a înmuiat și ea:

— Dacă scrii de adunarea de grupă!

— Nu scriu. Dar nici tu de copiat temele.

— Și n-o să scrii nici de fotografie?

— Nu, dacă ștergi că n-am învățat poezia pentru serbare.

— Dar ștergi și tu că sunt egoistă și că am nasul borceanat.

— Și cum să scriu!?

Victorița se gândește un timp, apoi izbucnește veselă:

— Știu: potrivit.

— Și despre față?

— Potrivită.

— Și despre ochi?

— Potrivți.

— Bine, șterg, consimte Dana, dar... scrii și tu la fel?

— Mai încape vorbă? Uite...

Un timp se aude doar râcâitul penițelor în caiete. Curând, lucrările au fost transcrise. Dana lasă tocul jos și citește Victoriței:

— „Colega mea, Victorița, este foarte deosebită de mine. Ea are nasul, gura, părul, ochii potriviți. Din punct de vedere sufletesc ea este o fată foarte potrivită.“

Victorița citește și ea lucrarea ei:

— „Colega mea, Dana, este foarte deosebită de mine. Ea are nasul potrivit. Gura este potrivită. Părul și ochii sunt potriviți. Din punct de vedere sufletesc este o fată foarte potrivită.“

„Cum?! veți exclama. Nu e nici o deosebire între ele?“ O, ba da, și încă multe: din punct de vedere fizic Victorița are în plus trei virgule. În schimb, din punct de vedere sufletesc, e mai bogată Dana: două puncte și o pată de cerneală în plus.

I. Înțelegerea textului

Vocabular

- 1 Acordă o notă textului citit, pe o scară de la 1 la 10, în funcție de cât de mult ți-a plăcut. Motivează nota acordată.
- 2 Menționează oral o situație asemănătoare cu cea din text pe care ai întâlnit-o în viața ta de școlar.
- 3 **JOC!** Realizează împreună cu un coleg sau o colegă două dialoguri în care să interpretați situațiile prezentate la exercițiul anterior. Colegii vor încerca să ghicească situația ilustrată de voi. Scrie în caiet date privitoare la situația interpretată, conform tabelului:

Care este situația imaginată?	Cine este vorbitor?	Cine este ascultător?	Respectarea regulilor de acces la cuvânt	Mimica și poziția corporală	Intonația și tempoul vorbirii
-------------------------------	---------------------	-----------------------	--	-----------------------------	-------------------------------

- 4 Recitește, cu atenție, textul dat și asociază explicația potrivită cu următoarele cuvinte din text: *egoistă, consimte, tratative, lătăreață, borcănă, literar*.

Model: *consimte* - a fi de acord cu ceva, a-ți da consimțământul; a aproba, a încuviința;

- care are o formă lată și turtită;
- stăpânit de egoism, de iubire de sine;
- care aparține literaturii, se referă la literatură și corespunde cerințelor literaturii;
- schimb de păreri, discuții, purtate cu scopul de a se ajunge la o înțelegere;
- mare, gros, umflat (ca un borcan).

- 5 Alcătuieste câte un enunț cu fiecare din cuvintele explicate la exercițiul 4.
- 6 Rescrie, în caiet, următorul fragment, înlocuind cu sinonime cuvintele subliniate.

Dana a rămas încremenită, cu tocul în aer. Simte că îi izvorăsc două șiruri fierbinți de lacrimi din ochi. Vorbește cu glas tremurător.

- 7 Scrie, în caiet, antonime pentru cuvintele subliniate din secvența:

Acum s-au mai molcomit parcă. Sunt puse pe tratative.

— Ștergi... „ciolănoasă și deșirată“?

— Și tu ștergi „față lătăreață“?

— Șterge tu mai întâi, se roagă Dana.

— Ba tu.

— Bine. Nu vrei? se înfurie din nou Dana. Las' că te aranjez eu... „Din punct, de vedere sufletelesc...”

Se repede la masă și apucă hotărâtă tocul.

— Ce vrei să mai scrii? întreabă uimită Victorița.

— O să scriu că ești o... o... egoistă.

— Și eu am să scriu că în orele de română scrii la matematică! Și copiezi temele!

8 Explică, pe scurt, sensul următoarelor structuri de cuvinte din text:

- S-au așternut pe treabă
- Vorbește printre dinți
- Zâmbește acru
- Las că te aranjez eu

9 Scrie enunțuri în care cuvintele *a aranja*, *printre dinți*, *a se așterne*, *acru* să fie folosite cu alt sens.

10 Alege varianta corectă:

Dunărea la Porțile de Fier înseamnă:

- a) numele unui defileu pe fluviul Dunărea;
- b) porțile de fier ale unei locuințe;
- c) un spațiu imaginar.

11 „O strungăreață între dinți ca Dunărea la Porțile de Fier” este:

- a) mică; b) mare; c) foarte mare.

II. Explorarea textului

I.

1 Completează, în caiet, harta povestirii textului dat, după modelul alăturat:

2 Alcătuiește planul simplu de idei al textului **Portretul colegei de bancă**.

3 Completează pe caiet următorul exercițiu pentru a stabili momentele acțiunii din text:

- situația inițială: două colege de clasă lucrează împreună tema primită la ora de limba română;
- cauza care declanșează acțiunea...
- desfășurarea acțiunii...
- situația tensionată...
- depășirea momentului dificil și situația finală...

4 Pentru cele două colege aflate în conflict, imaginează un scut potrivit care să le reprezinte. Desenează în caiet blazonul corespunzător fiecăreia și completează pentru fiecare personaj:

- numele;
- trei calități;
- trei defecte;
- două dorințe sau obiective de atins;
- un personaj cu care intră în conflict;
- două activități pe care le face sau le-a făcut personajul;
- două caracterizări oferite de alte personaje;
- caracteristica esențială.

II.

1 Discuția dintre cele două colege a devenit la un moment dat aprinsă. Scrie pentru fiecare câte un enunț asertiv, interogativ, exclamativ și imperativ.

Fii creativ!

PROIECT

Dă viață personajelor!

Constituiți-vă în două grupe. Elevii din prima grupă vor avea rolul de a citi secvențele din textul **Portretul colegei de bancă**. Cei din a doua grupă vor avea sarcina ca timp de o săptămână să învețe să interpreteze rolurile din aceste secvențe, fiind atenți la poziția corpului, intensitatea vocii, gesturi. Prezentați apoi proiectul în fața clasei, observând diferențele dintre lectură și interpretare.

EVALUARE

Citește următorul text:

— *Dacă s-a spart, s-a spart, spuse Ducu.*

— *Văd că nici nu-ți pasă, spuse băiatul care mesteca gumă. Poate că tatăl tău e bancher.*

— Ce înseamnă bancher?
întrebă Ducu.

— Un domn gras, spuse
băiatul care mesteca gumă.
Un domn gras care are bani
mulți.

— Tata e maistru, spuse
Ducu și nu-i deloc gras. E
tocmai așa cum trebuie să fie
un tată.

— Te bate?

— La ce?

— Te-am întrebat dacă te
bate.

— Când jucăm Peter cel
negru, nu mă bate. La loto
o bate chiar și pe tanti Mi-
nodora.

— Te-am întrebat dacă te
bate, așa: pac, pac...

— Păi, tata e de zece ori
mai puternic decât mine!

— Și nu te bate?

— N-auzi că-i de zece ori mai puternic decât mine? Ce, eu îl bat pe Dănuț?

— Cine-i Dănuț ăsta?

— Dănuț ăsta e un băiețel. Are doi dinți. Unul sus și altul jos.

— Aha, făcu băiatul care mesteca gumă. De aceea.

— Ce? întrebă Ducu.

— De aceea nu-ți pasă. Pentru că tatăl tău nu te bate. Dar acuma tot o să-ți
tragă vreo două.

— De ce?

— Pentru că ai spart sticla cu ulei. Ce-o să spui acasă?

— O să spun că s-a spart. M-am împiedicat și am căzut. Doar erai aici și ai
văzut și tu.

— Dacă spui asta, capeți imediat vreo două.

— Dar chiar așa s-a întâmplat. M-am împiedicat de piatra asta și am căzut.

— Trebuie să spui altceva, dacă nu vrei să o încasezi. Piatra și căzutul n-ajută.
Uite, întrebă-l și pe el. (Octav Pancu Iași, **Poveste caraghioasă**)

● Pe paginile următoare vei găsi trei seturi de cerințe. Citește-le pe toate trei
cu mare atenție și rezolvă doar unul dintre seturile de cerințe formulate!

- 1 Precizează cine sunt cele două personaje care participă la discuție. (1 punct)
- 2 Formulează într-un enunț despre ce discută cei doi băieți. (1 punct)
- 3 Scrie câte un antonim potrivit pentru sensul din text al cuvinelor: *gras*, *puternic*. (1 punct)
- 4 Transcrie două predicate din textul dat și analizează-le, indicând modul, timpul, persoana și numărul. (2 puncte)
- 5 Indică o însușire morală pentru fiecare personaj și explică într-un text de 30-50 de cuvinte de ce îi consideri așa. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

- 1 Explică rolul semnelor de punctuație în propoziția: — *Cine-i Dănuț ăsta?* (1 punct)
- 2 Formulează ideile principale pentru textul dat. (1 punct)
- 3 Selectează un predicat la modul indicativ, timpul prezent. Formulează o propoziție în care să folosești același predicat la modul imperativ. (2 puncte)
- 4 Transcrie o secvență de maximum 9 cuvinte care conține un sfat nepotrivit. (1 punct)
- 5 Scrie un text de 30 - 50 de cuvinte prin care să explici de ce nu se înțeleg cei doi băieți în secvența de mai jos. (3 puncte)
 - *Te bate?*
 - *La ce?*
 - *Te-am întrebat dacă te bate.*
 - *Când jucăm Peter cel negru, nu mă bate. La loto o bate chiar și pe tanti Minodora.*
 - *Te-am întrebat dacă te bate, așa: pac, pac...*
 - *Păi, tata e de zece ori mai puternic decât mine!*
 - *Și nu te bate?*
 - *N-auzi că-i de zece ori mai puternic decât mine? Ce, eu îl bat pe Dănuț?*

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

- 1 Scrie câte un sinonim potrivit pentru sensul din text al cuvinelor: *văd, capeți*. (1 punct)
- 2 Indică modul și timpul predicatelor din secvența: — *O să spun că s-a spart. M-am împiedicat și am căzut. Doar erai aici și ai văzut și tu.* (1 punct)
- 3 Transcrie patru cuvinte cunoscute de toți vorbitorii. (1 punct)
- 4 Indică o stare/sentiment/atitudine prezentă în următoarea secvență și explică modul cum a fost transmisă aceasta, raportându-te la un element al situației de comunicare: — *Te bate?/— La ce?/— Te-am întrebat dacă te bate./ - Când jucăm Peter cel negru, nu mă bate. La loto o bate chiar și pe tanti Minodora.* (1 punct)
- 5 Scrie un text narativ de minimum 70 de cuvinte în care să relatezi o întâmplare având ca personaje cei doi băieți din povestirea lui Octav Pancu-Iași. Vei avea în vedere:
 - să prezinți întâmplarea din perspectiva unui povestitor; (1 punct)
 - să fixezi timpul și spațiul întâmplării; (1 punct)
 - să incluzi etapele acțiunii; (1 punct)
 - să structurezi compunerea pe cele trei părți: introducere, cuprins și încheiere; (0,50 puncte)
 - să respecti limita de cuvinte precizată. (0,50 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

PRIETENI MARI ȘI MICI

**Copiii sunt așteptați la aniversarea ursului
Baloo în stațiunea Straja, www.agerpres.ro**

- *Narativul nonliterar. Timp și spațiu.
Acțiune, participanți*

Cartea cu Apolodor, de Gellu Naum (fragment)

- *Narativul în textele multimodale*
- *Verbul (III). Timpul viitor*
- *Timpuri simple*
- *Timpuri compuse*
- *Verbe auxiliare*
- *Forme verbale nepersonale:
infinitivul și participiul*

Când stăpânul nu-i acasă, de Emil Gârleanu

- *Evaluare*

PRIETENI MARI ȘI MICI

Înainte de lectură

- 1 Discută cu colegul de bancă. Ce fac personajele din imaginile de mai jos?

- 2 Care crezi că este motivul pentru care oamenii citesc ziare?
- 3 Este bine să renunțăm la cititul cărților în favoarea ziarelor? Dar invers? Motivează răspunsul.
- 4 Să presupunem că într-un ziar ai găsit un text cu titlul **Copiii sunt așteptați la aniversarea ursului Baloo, în stațiunea Straja**. Scrie în două, trei enunțuri despre ce crezi că este vorba în textul respectiv.

Copiii sunt așteptați la aniversarea ursului Baloo, în stațiunea Straja

Turiștii de toate vârstele sunt așteptați sâmbătă în stațiunea Straja, din Valea Jiului, la aniversarea ursului Baloo, momentul fiind precedat de un concurs de schi deschis copiilor între 3 și 15 ani, a declarat vineri, pentru AGERPRES, organizatorul celor două acțiuni.

Mascota vie a stațiunii Straja, ursul Baloo, împlinește 17 ani în luna februarie, iar evenimentul este marcat cu tortul preferat al acestuia, plin de fructe și miere de albine.

„Știm că Baloo are un fel preferat de mâncare. Acesta este tortul cu fructe și miere și, de aceea, pentru aniversarea sa, am pregătit ceea ce-i place mai mult. Sărbătoarea lui Baloo va fi marcată și de concursuri de schi pentru toți copiii, iar participanții vor fi premiați“, a spus organizatorul.

Cupa Baloo la schi va avea loc sâmbătă, pe pârtia Sfântu Gheorghe, înscrierile fiind programate între orele 9-11, după care se va desfășura concursul. Cei mici vor fi invitați apoi la aniversarea lui Baloo și la festivitatea de premiere.

În ceea ce privește practicarea sporturilor de iarnă, toate pârtiile din Straja sunt bune pentru schi, iar stratul de zăpadă naturală și artificială de pe acestea măsoară, în medie, o jumătate de metru.

Povestea lui Baloo începe în anul 2000, când puiul de urs a fost găsit inconștient în pădure de un angajat al Ocolului Silvic Petroșani. Extrem de slăbit, puiul de câteva săptămâni a fost dus de pădurar la spitalul din Petroșani, unde a fost salvat după ce i-au fost administrate perfuzii cu medicamente.

Inspirați de simpaticul urs din **Cartea Junglei**, oamenii l-au botezat Baloo, iar câteva săptămâni a fost îngrijit de o secretară de la Ocolul Silvic Petroșani. Apoi a fost dus în stațiunea Straja, de un cabanier.

Timp de doi ani, ursul Baloo putea fi văzut umblând liber prin stațiune, după care a fost mutat într-un parc special construit pentru el în apropierea cabanei Montana.

Cu o suprafață de 1.200 de metri pătrați, spațiul lui Baloo este amenajat astfel încât ursul să aibă asigurate toate condițiile pentru o viață liniștită. Primește hrană și are la dispoziție un bârlog generos, dar și un bazin cu apă, unde se poate răcori pe timpul verii.

Obişnuit cu omul de la primele săptămâni de viaţă, Baloo este foarte blând, poate şi pentru faptul că a fost hrănit tot timpul cu mâncare gătită şi nu a primit niciodată carne crudă. Preferatele lui Baloo rămân merele, afinele, laptele şi zmeura.

În ciuda frigului din această iarnă, Baloo a hibernat doar două zile, după care a ieşit din bârlog. În opinia oamenilor din partea locului, ursul se menţine activ pentru că are asigurate toate condiţiile de hrană şi cazare.

(adaptat după un articol semnat de Sorin Blada,

<https://www.agerpres.ro/romania-colorata/2017/02/03/hunedoara-copiii-sunt-asteptati-la-aniversarea-ursului-baloo-in-statiunea-straja-16-15-45>)

AGERPRES

I. Înţelegerea textului

Vocabular

- 1 Identifică în textul dat trei secvenţe formate din câte 2-5 cuvinte, care au legătură cu fotografia.
- 2 Alcătuieşte enunţuri în care următoarele cuvinte din text să aibă alte sensuri: *mascotă, crudă, a hiberna*.
- 3 Transcrie enunţul de mai jos, înlocuind cuvintele subliniate cu sinonime potrivite în context: *Timp de doi ani, ursul Baloo putea fi văzut umblând liber prin staţiune, după care a fost mutat într-un parc special construit pentru el în apropierea cabanei Montana*.
- 4 Alege varianta care explică sensul cuvântului *poveste* din structura *Povestea lui Baloo*:
 - a) naraţiune în care se relatează întâmplări fabuloase;
 - b) istoria sau relatarea faptelor, a peripeţiilor, a vieţii cuiva;
 - c) născocire, scornitură, minciună.

Punctuaţie şi ortografie

- 1 Explică rolul utilizării virgulei în enunţul: *Preferatele lui Baloo rămân merele, afinele, laptele şi zmeura*.
- 2 Motivează prezenţa ghilimelelor în al treilea paragraf al textului.
- 3 Identifică în textul dat trei situaţii diferite în care este utilizată cratima.

II. Lectura și explorarea textului

- 1 Citește cu atenție textul, apoi formulează enunțuri asertive în care să precizezi:
a) cine este autorul textului; b) care este titlul textului; c) unde a fost publicat textul.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

*Explicația cuvântului
presă în DEX este
următoarea:
PRÉSĂ - s.f.
Totalitatea
publicațiilor cotidiene
și periodice (ziare,
reviste etc.) prin
care se realizează
informarea publică.
Discută despre ziare
și reviste care apar
în această perioadă,
despre cum și unde
pot fi publicate ele
în epoca în care
trăim. Pune întrebări
profesorului!*

- 2 Alege, din următoarea listă, trei termeni care ar putea fi cuvintele-cheie ale textului: *aniversare, zile, fructe, urs, opinie, cazare, sporturi, stațiune.*
- 3 Formulează, într-un enunț, tema textului, incluzând cuvintele selectate pentru rezolvarea exercițiului anterior.
- 4 Enumeră trei informații/aspecte pe care le-ai aflat din textul citit. Gândește-te la alte trei lucruri/aspecte despre care ai fi vrut să citești în articol.
- 5 Alege, oral, varianta care se potrivește aspectelor la care te-ai gândit:
 - sunt lucruri imaginate de tine;
 - sunt lucruri petrecute în realitate sau care urmează să se petreacă în realitate;
 - sunt lucruri luate din realitate, cărora le adaugi fapte imaginate.
- 6 Identifică enunțul din text în care se găsește informația cea mai importantă pentru iubitorii de schi.

Atenție!

- Textele publicate în presă, precum cel de mai sus, prezintă fapte petrecute în realitate, cu scopul de a informa cititorii.

Narativul nonliterar

Timp și spațiu

- 1 Identifică și rescrie din primul paragraf al textului un grup de cuvinte care arată timpul desfășurării evenimentelor și o secvență care indică spațiul.
- 2 Realizează pe caietul tău un tabel asemănător modelului de mai jos, în care să notezi alte grupuri de cuvinte care indică timpul, respectiv spațiul, corelându-le cu faptele prezentate în text.

Model:

Timpul	Spațiul	Faptele
<i>luna februarie</i>	<i>stațiunea Straja</i>	<i>aniversarea ursului Baloo, care împlinește 17 ani</i>

- 3 Revăzând grupurile de cuvinte notate în tabel, formulează un enunț asertiv referitor la locul și la spațiul acțiunii.

Atenție!

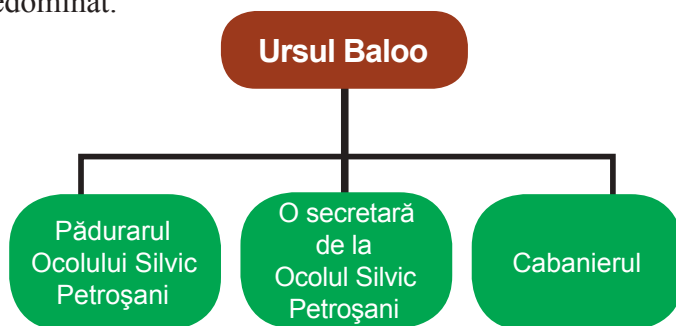
- În textele publicate în presă locul și timpul evenimentelor care s-au desfășurat sau se vor desfășura sunt notate cu precizie, pentru o informare corectă a cititorilor.

Acțiune, participanți

- 1 Recitește paragrafele din text care prezintă povestea lui Baloo, apoi precizează modul de expunere predominant.

- 2 Repovestește oral evenimentele care compun povestea de viață a ursului.

- 3 În schema alăturată se găsesc participanții la evenimentele relatate. Explică pentru fiecare ce rol a avut în derularea întâmplărilor.

Atenție!

- Textele publicate în presă prezintă **fapte** care s-au petrecut în realitate, iar participanții sunt persoane din lumea reală. Prin prezentarea lor se urmărește atât informarea cititorilor, cât și formarea opiniei.

- 4 Rescrie enunțurile în ordinea în care s-au produs întâmplările din textul studiat.
- a) Ursul a fost botezat Baloo.
 - b) Baloo este foarte blând, pentru că a fost hrănit de oameni.
 - c) Puiul de urs a fost găsit inconștient în pădure în anul 2000.
 - d) Baloo a hibernat doar două zile.
 - e) Ursulețul a fost dus la spital de către pădurar.
 - f) Câteva săptămâni a fost îngrijit de către o secretară a Ocolului Silvic.
 - g) Ursulețul a umblat doi ani liber prin stațiune.

5 Citește următorul text:

Legea junglei însă spune foarte limpede că atunci când se naște gâlceavă din cauză că un străin își cere intrarea în haitic¹, doi membri care nu pot fi nici mama, nici tatăl străinului, trebuie să pună o vorbă bună despre el.

— *Cine pune o vorbă bună pentru el? Care dintre cei care fac parte din poporul liber vrea să pună o vorbă bună pentru el? [...]*

Dar atunci se ridică Baloo, singura fiară care nu făcea parte din haitic [...], ursul cafeniu și somnoros care-i învăța pe toți puii fiarelor ce este legea junglei. El era ascultat pentru că nu se hrănea decât cu nuci, cu rădăcini și cu miere, de aceea se propti pe picioarele dinapoi și mârâi surd:

— *Copilul... copilul de pripas², murmură el. Acesta nu poate face nimănui niciun rău, prin urmare eu pun vorbă bună pentru el. Nu am darul cuvântului, dar vă spun adevărul. Luați-l și pe el în haitic, împreună cu ceilalți, ca să poată alerga și el cu noi când plecăm la vânat. Mă însărcinez eu să-l învăț tot ceea ce trebuie să știe.*

(Rudyard Kipling, **Cartea junglei**)

Vocabular

¹haitic – haită de lupi.

²de pripas – părăsit, abandonat

6 Notează, pe două coloane corespunzătoare textului **Copiii sunt așteptați la aniversarea ursului Baloo, în stațiunea Straja** și fragmentului din **Cartea junglei** de Rudyard Kipling, observațiile de mai jos, conform modelului.

- textul vorbește despre ursul Baloo;
- ursul Baloo există în realitate;
- ursul Baloo este personajul unei cărți;
- textul are scop informativ;
- textul are ca scop emoționarea cititorului prin intermediul personajelor;
- textul prezintă faptele într-o succesiune logică;
- faptele prezentate s-au petrecut în realitate;
- faptele prezentate sunt imaginate de autor;
- ursul Baloo mănâncă miere;
- ursul Baloo este un animal obișnuit cu oamenii, fiind crescut în captivitate;
- ursul Baloo vorbește, asemenea oamenilor.

Model:

Copiii sunt așteptați la aniversarea ursului Baloo, în stațiunea Straja de Sorin Blada	Cartea junglei de Rudyard Kipling
<ul style="list-style-type: none">• <i>textul vorbește despre ursul Baloo;</i>• <i>ursul Baloo există în realitate;</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>textul vorbește despre ursul Baloo;</i>• <i>ursul Baloo este personajul unei cărți;</i>

Atenție!

- Textele în care se relatează evenimente reale, cu scopul de a informa cititorii se numesc **texte nonliterare**. Ele nu au personaje, ci participanți la acțiune, aceștia fiind persoane din realitate. Faptele respectă întocmai realitatea și sunt redată într-o succesiune logică, fără elemente care țin de imaginația autorului.

- 7 Formulează într-un text de minimum 50 de cuvinte 2-3 trăsături ale textului narativ nonliterar, așa cum apar ele în textul **Copiii sunt așteptați la aniversarea ursului Baloo, în stațiunea Straja**, de Sorin Blada.

Exerciții de aprofundare

Citește textele notate cu A și B, de mai jos:

A. — Stând cuminte pe coadă, Patrocle îi urmărea toate mișcările. Îndemnat de prevederea stăpânei lui, se prelinse, nesimțit și cu urechile clăpăuge, spre bucătărie, și se întoarse în scurt, purtând delicat în gură, numai de o margine, o felie mare de pâine albă. [...]

— Patrocle, de ce duci pâinea în gură? întrebă râzând Lizuca.

— Pentru că n-am buzunar! îi răspunse cu ochii cățelușul, foarte vesel.

— Atunci s-o strângem la mine, s-avem la vreme de nevoie, hotărî duduia Lizuca; și prinzând de la Patrocle pâinea, o așeză cu grijă într-un buzunar al hăinuței roșii. Ne mai trebuie ceva, urmă apoi fetița, și pe urmă fugim. Ne ducem în lume, la bunicii noștri!...

(Mihail Sadoveanu, **Dumbrava minunată**)

B. *Shelby este câinele-lup care a salvat de la moarte doi adulți și doi copii. Aceștia au fost în pericol să se intoxice cu dioxid de carbon, în timp ce dormeau. Simțind mirosul insuportabil, Shelby nu s-a lăsat până ce nu și-a trezit stăpânii: a lătrat până s-a asigurat că fiecare membru al familiei a părăsit camera. „În ochii mei, în ochii familiei, Shelby este mai mult decât un erou. Este un salvator de vieți, este un înger“, a declarat stăpânul său.*

(zooland.ro/cainii-eroi-5-povesti-impresionante)

- 1 Alege oral varianta care fixează tema și se potrivește ambelor texte:
 - a) devotamentul câinelui față de stăpânul său;
 - b) călătoria unui om, însoțit de câinele său;
 - c) simțurile câinelui îi salvează pe oameni de la moarte.
- 2 Citește fiecare dintre următoarele afirmații și scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar dacă o consideri greșită, litera G.
 - a) Câinele vorbește în textul B.
 - b) Câinele își ajută stăpânul în ambele texte.
 - c) Câinele devine un erou, salvând viața stăpânilor în textul B.
 - d) Ambele texte oferă informații despre un fapt petrecut în realitate.
 - e) Textul A conține elemente imaginate de autor.
- 3 Identifică două asemănări și două deosebiri între cele două texte.

Am învățat despre:

textul
nonliterar
și legătura acestuia
cu realitatea

timpul,
spațiul, acțiunea
și persoanele participante
în textul narativ
nonliterar

Notează în caiet
și alte aspecte, pe care
le-ai învățat recent.

Narativul în textele multimodale

Cartea cu Apolodor de Gellu Naum

La circ, în Târgul Moșilor,
Pe gheața unui răcitor,
Trăia voios și zâmbitor
Un pinguin din Labrador.
— Cum se numea?
— Apolodor.
— Și ce făcea?
— Cânta la cor.

Deci, nu era nici scamator,
Nici acrobat, nici dansator;
Făcea și el ce-i mai ușor:
Cânta la cor. (Era tenor)
Grăsuț, curat, atrăgător
În fracul lui strălucitor
Așa era Apolodor...

Dar într-o zi Apolodor,
Spre deznădejdea tuturor,
A spus așa:
— Sunt foaaarte trist...
Îmi place viața de corist
Dar ce să fac? Mi-e dor, mi-e dor
De frații mei din Labrador...
O, de-aș putea un ceas măcar
Să stau cu ei pe un ghețar...
Apoi a plâns Apolodor...

Când l-a văzut pisoiful Tiț
Plângând cu hohot și sughiț
I-a spus:
— Prietene, ți-aș da
Mustața și codița mea,
Aș da o litră de caimac,
Aș da orice să te împac.
Zău, nu mai plânge, te implor...
Dar el plângea:
— Mi-e dor, mi-e dor
De frații mei din Labrador!...

Pe coasta Golfului Terror
S-a adunat, cu mic, cu mare,
Tot neamul lui Apolodor.

Și l-au primit, la debarcare,
Bunicul Apolodorin
(Cel mai în vârstă pinguin)
Și mama, Apolodora
(O pinguină, atâtica...)
Și tata, Apolodorel
(Un pinguin mărunț și chel),
Și unchiul Apolodorini
Și neamurile, și vecinii...

Și au cântat cu toți, în cor,
Iar pe deasupra tuturor
Și-a risipit Apolodor
În triburi lungi, răsunătoare,
Superba-i voce de tenor.
Și-a fost o mare sărbătoare
Pe coasta Golfului Terror...

I. Înțelegerea textului

Vocabular

- 1 Citește cu atenție fragmentul din **Cartea lui Apolodor** de Gellu Naum și notează, pe caiet, următoarele semne în cazul în care conținutul textului:

✓	confirmă ceea ce știi deja
-	contrazice sau este diferită de ceea ce știi deja
+	este nou
?	aduce idei care sunt neclare sau despre care dorești mai multe informații

- 2 Alcătuieste un enunț în care să folosești o expresie care să includă cuvântul *caimac*.
- 3 Alcătuieste două enunțuri în care cuvântul *circ* să aibă înțelesuri diferite.
- 4 Ordonează cuvintele pentru alcătuirea un enunț asertiv: *cartea, Apolodor, Gellu Naum, autorul, este, opere, titlul, cu*.

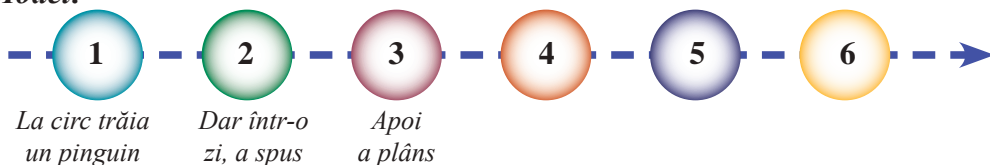

II. Explorarea textului

Timpul și spațiul

- 1 Observă cu atenție următoarea axă a timpului, realizată pornind de la textul lui Gellu Naum. Identifică pe axă alte cuvinte/grupuri de cuvinte prin care să completezi ordinea evenimentelor în timp, conform modelului.

Model:

- 2 Încercuiește cuvintele care exprimă acțiuni și precizează partea de vorbire utilizată pentru exprimarea acestora.
- 3 Scrie, pe caiet, cuvintele cu ajutorul cărora este asigurată legătura dintre acțiuni și precizează cum sunt ordonate acestea.

- 4 Organizați pe grupe, completați o schemă precum cea alăturată pentru a prezenta spațiile în care se petrec evenimentele: la circ, camera lui Apolodor, Golful Terror.

Model:

Ființe și obiecte

Apolodor, cei din cor, prietenii, răcitor

Activități

trăia, cânta

Obiecte, culori
circ, răcitor, roșu, auriu

Atmosferă și stări
zâmbitor, vioi

La Circ în Târgul Moșilor

Atenție!

- În textul dat, acțiunile respectă ordinea logică și temporală a textului narativ și se desfășoară într-un anumit spațiu. Imaginile **ilustrează** acțiunea, respectând cronologia acesteia.
- Imaginile **accentuează mesajul**, permițând, prin forme și culori, vizualizarea lumii create de un scriitor, a timpului și a spațiului.

Organizarea acțiunii

- 1 Recitește textul dat și răspunde la următoarele cerințe:
 - observă dacă evenimentele prezentate respectă momentele acțiunii și precizează-le;
 - formulează ideea principală corespunzătoare fiecărui moment al acțiunii;
 - asociază fiecărui moment al acțiunii elemente vizuale care redau evenimentele.

Model:

Momentele acțiunii	Ideea principală	Elementul vizual prin care este exprimată acțiunea (culori, obiecte, atitudini, vestimentație etc.)
a) Situația inițială	La circ trăia un pinguin Apolodor, care era tenor.	cortul cercului, răcitorul, zâmbete, papion, lumini, culori: roșu, auriu, verde
b) Cauza care modifică situația inițială		

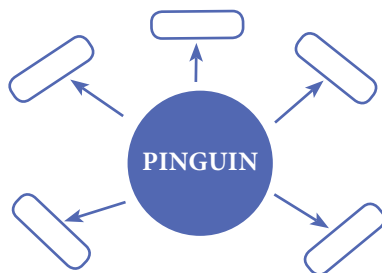
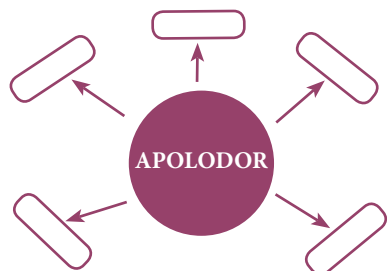
Atenție!

- Imaginea completează textul, ajutând la înțelegerea mai rapidă a mesajului.
- Imaginile captează și mențin atenția, deoarece permit vizualizarea unor situații, stări sau emoții, intensificând mesajul transmis prin folosirea diverselor forme, culori sau a contrastelor dintre acestea.

- 2 Identifică un cuvânt/grup de cuvinte care se repetă și asociază-l unui element vizual corespunzător.
- 3 Explică, într-un text de minimum 30 de cuvinte, de ce crezi că elementele identificate la exercițiul anterior revin în desfășurarea acțiunii.

Personajul

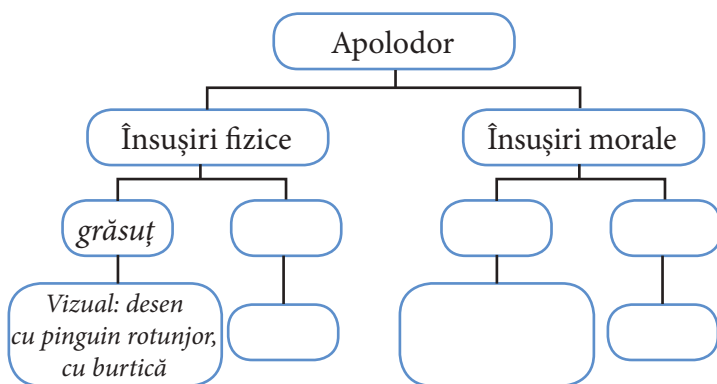
- 1 Completează în caietul tău o schemă asemănătoare celei alăturate cu orice cuvânt sau expresie care-ți vine în minte atunci când te gândești la **un pinguin**.

- 2 Realizează o schemă după modelul alăturat și completează-o cu expresii/cuvinte sau chiar elemente vizuale care îl prezintă pe Apolodor, pinguinul din textul scris de Gellu Naum.
- 3 Compară cele două scheme și explică, în minimum 30 de cuvinte, de ce crezi că au apărut asemănări/deosebiri.

- 4 Recitind textul dat, identifică două trăsături fizice și două trăsături morale ale lui Apolodor, exemplificându-le fie prin secvențe din textul dat, fie prin diverse elemente prezente în alcătuirea imaginilor, conform modelului:

Model:

Atenție!

- Textul care prezintă, atât prin cuvânt, cât și prin imagine, un univers imaginar sau real se numește **text multimodal**.
- Alături de cuvinte, imaginile contribuie la înțelegerea mesajului, dar și a personajelor ale căror trăsături fizice și morale pot fi vizualizate și au o încărcătură emoțională sporită, cu un impact puternic asupra receptorului.

- 5 Deși nu este descrisă prin cuvinte, camera de la circ a lui Apolodor este prezentată prin imagini. Este o cameră obișnuită? Descrie, în minimum 30 de cuvinte, cum arată camera lui Apolodor, indicând aspectele obișnuite sau neobișnuite în comparație cu camera ta.

Atenție!

- **Imaginea** atrage prin noutatea unor asocieri între forme și culori, surprinde prin neobișnuitul unor detalii vizuale. Imaginea declanșează veselie, zâmbete prin elementele comice obținute prin desen, emoționează și permite identificarea afectivă prin elementele vizuale preluate din universul familiar al privitorului.

- 6 Ilustrația nu este singura modalitate prin care poate fi obținut un text multimodal în cadrul căruia se îmbină limbajul vizual cu cel verbal. Și **benzile desenate** prezintă, prin imagini însoțite de cuvinte, eroi sau supereroi inspirați din realitate sau din povești. Iată cum arată o secvență din opera **Amintiri din copilărie** de Ion Creangă transformată în benzile desenate. Redactează câte trei enunțuri în care să precizezi posibile asemănări și deosebiri identificate prin compararea textului multimodal realizat prin folosirea ilustrațiilor cu benzile desenate, conform modelului.

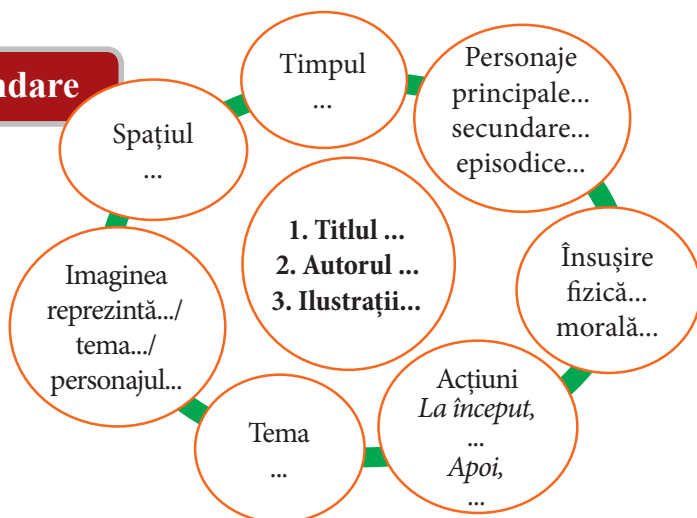
Model:

Asemănări – Atât în textul ilustrat, cât și în benzile desenate, mesajul este transmis atât prin cuvânt, cât și prin imagine.

Exerciții de aprofundare

- 1 Realizează pe caiet o hartă a fragmentului din **Cartea cu Apolodor** de Gellu Naum prin prezentarea elementelor acestuia, conform schemei alăturate.

Fii creativ!

PROIECT!

Citiți integral textul **Carte cu Apolodor** de Gellu Naum. Apoi imaginați-vă că îl întâlniți pe neașteptate

pe Apolodor într-un spectacol susținut de ciroul din orașul vostru. Organizați în grupe de câte cinci, realizați un scurt interviu cu pinguinul celebru.

În realizarea interviului, mai întâi pregătiți-vă prin alcătuirea unei fișe biografice a personajului (conform modelului de mai jos), apoi stabiliți minimum trei posibile întrebări, singuri sau cu ajutorul profesorului (conform Fișei de întâlnire cu personajul), însoțindu-le de o imagine adecvată. Prezentați-l în fața clasei! Discutați și stabiliți premii pentru cel mai corect documentat interviu, pentru cel mai emoționant, pentru cel mai comic interviu etc.

Model:

FIȘĂ BIOGRAFICĂ A PERSONAJULUI:	
Numele:	
Locul nașterii:	
Vârstă:	
Domiciliul actual:	
Familie:	
Ocupație:	
Studii:	

FIȘĂ DE ÎNTÂLNIRE CU PERSONAJUL:	
Rolul personajului în operă:	
Situații semnificative la care participă:	
Însușiri morale:	
Comportament:	

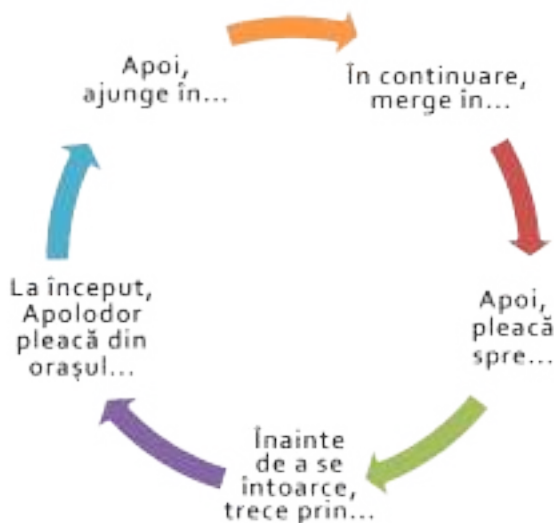

Carte de învățătură

Citește următorul text:

Imaginați-vă că Apolodor, tenor la ciroul din orașul vostru, pleacă într-un turneu prin sate mici din țară pentru a-i înveseli și bucura pe copiii de pretutindeni.

Realizați o hartă culturală în care să precizați posibilele sate în care a poposit Apolodor și aspectele trăite și cunoscute de acesta, pe care să le descrieți pe scurt atât verbal, cât și prin imagini având în vedere că acesta va participa la o nuntă, va juca

Într-o oră, va dormi într-o casă țărănească și va îmbrăca o ie. Realizați semne, desene, simboluri, cuvinte, etichete pentru a alcătui această hartă a turneului pinguinului prin țară. Completați harta cu o legendă pentru explicarea simbolurilor.

Fiecare grup va afișa harta pe un panou. La final, realizați un tur al galeriei. Dezbateți, propuneți îmbunătățiri. Votați cea mai interesantă hartă!

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Legenda, text sub forma unei liste, prin care se explică semnele convenționale de pe o hartă, de pe un plan, o imagine fotografică sau desenată etc.

Am învățat despre:

relația dintre
cuvânt și
imagine în textul
multimodal

diverse
tipuri de texte
multimodale

VERBUL (III) Timpul viitor

I.

Citește textul: *După ce a terminat de scris în jurnal, ochii Andreei căzură pe manualul de limba și literatura română. Îl luă, îl răsfoi și se opri brusc. Un paragraf îi atrase atenția. Era vorba despre aniversarea ursului Baloo, mascota vie a stațiunii Straja: „Cupa Baloo la schi va avea loc sâmbătă, pe pârtia Sfântu Gheorghe, înscrierile fiind programate între orele 9-11, după care se va desfășura concursul. Cei mici vor fi invitați apoi la aniversarea lui Baloo și la festivitatea de premiere“. „Oare cum aș putea ajunge și eu sâmbătă la Straja?“, se întreabă Andreea.*

1 Precizează timpul verbelor subliniate în textul dat.

Atenție!

- Verbele la **modul indicativ, timpul viitor**, exprimă acțiuni ce se vor desfășura după momentul vorbirii.

Forma unor verbe la timpul viitor

persoana		numărul	A CÂNTA	A CREA	A AȘEZA	A CITI
I	EU	singular	voi cânta	voi crea	voi așeza	voi citi
a II-a	TU	singular	vei cânta	vei crea	vei așeza	vei citi
a III-a	EL/EA	singular	va cânta	va crea	va așeza	va citi
I	NOI	plural	vom cânta	vom crea	vom așeza	vom citi
a II-a	VOI	plural	veți cânta	veți crea	veți așeza	veți citi
a III-a	EI/ELE	plural	vor cânta	vor crea	vor așeza	vor citi

2 Ce observi în legătură cu alcătuirea timpului viitor al verbelor ?

Atenție!

- Viitorul verbelor se compune din forme ale verbului *a vrea* + forma de dicționar a verbului de conjugat. Aceste forme de viitor sunt folosite în special în limbajul scris.

- 3 Ce element din structura verbelor la timpul viitor indică persoana și numărul?
- 4 Precizează care sunt elementele care alcătuiesc forma verbelor la modul indicativ, timpul viitor în textul de mai jos:

— [...] *vei fi fericit că m-ai cunoscut. Vom fi de-a pururi prieteni. Îți va fi dor să râdem împreună. Și vei deschide uneori fereastra, așa, numai de drag... Iar prietenii tăi se vor mira, văzându-te că râzi de câte ori te uiți pe cer. Atunci, tu le vei spune: „Da, întotdeauna stelele mă fac să râd!” Iar ei te vor crede nebun.*

(Antoine de Saint-Exupéry, **Micul prinț**)

Model: *vei fi* – verbul auxiliar „a vrea“, persoana a II-a, numărul singular + verbul de conjugat „a fi” la forma de dicționar.

II.

- 1 Indică timpul verbelor subliniate din textul dat:

[...] *azi e duminică, mâine luni și zi de târg, dar marți, de-om ajunge cu sănătate, am să iau nepotul cu mine și am să-l duc la Broșteni, cu Dumitru al meu, la profesorul Nicolai Nanu de la școala lui Baloș, și-ți vedea voi ce-a scoate el din băiat [...]*

(Ion Creangă, **Amintiri din copilărie**)

- 2 Transcrie textul de mai sus, trecând verbele subliniate la forma de viitor alcătuită cu ajutorul verbului auxiliar „a vrea“, conform modelului:

Model: *vom ajunge* → *om ajunge*

- 3 Tu ce forme ale viitorului utilizezi în comunicarea zilnică?

Atenție!

- În limba vorbită, viitorul se exprimă în mai multe moduri. Iată, spre exemplificare, forme ale verbului *a cânta* care exprimă viitorul:

Forma unor verbe la timpul viitor

verbul „a avea“ la indicativ, prezent+„să“+verbul de conjugat	„o“ invariabil+„să“+verbul de conjugat	alte forme ale verbului „a vrea“+verbul de conjugat la forma de dicționar
am să cânt	o să cânt	oi cânta
ai să cânți	o să cânți	ăi cânta
are să cânte	o să cânte	o cânta
avem să cântăm	o să cântăm	om cânta
aveți să cântați	o să cântați	ăți cânta
au să cânte	o să cânte	or cânta

- 4 Analizează verbele din textul de mai sus, conform modelului:

Model: *om ajunge* → verb, modul indicativ, timpul viitor, persoana I, numărul plural; funcție sintactică de predicat verbal

- 5 Transcrie varianta corectă a verbelor subliniate din următoarele enunțuri:

- a) V-oi/voi citi, în acest sfârșit de săptămână, un articol despre ursul brun din revista **Descoperă**.
b) V-a/va spune mama copilului să nu mai facă gălăgie?
c) Probabil că va fi/fii făcut temele până vor veni musafirii.
d) Nu știa dacă Andreea va/v-a comunicat știrea despre aisbergul din Antarctica.
e) V-oi/voi lăsa în pauză dacă ăți fi cumiști!
f) Veți/ve-ți veni și voi?

- 6 Modifică forma de viitor a următoarelor verbe, prin inversarea structurilor, conform modelului. Ce observi?

Model: *vom sta* → *sta-vom*

va citi *se va duce* *veți mânca* *voi cânta* *ne vor boteza*

Atenție!

- Formele inverse ale viitorului sunt învechite; astăzi, ele apar numai în operele literare (spre exemplu: *Atunci te chem; chemarea-mi asculta-vei?*“ - Mihai Eminescu, **Când însuși glasul...**)

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Există și cazuri când timpul viitor poate fi exprimat prin forme ale prezentului (spre exemplu: Măine plec la Straja (= voi pleca) să-l văd pe ursul Baloo). Cunoașteți ca astfel de situații să existe și în alte limbi? Puneți întrebări profesorului!

- 7 Transcrie fragmentul următor, trecând toate verbele de la timpurile prezent și trecut la viitor, conform modelului. Vei avea în vedere valorificarea următoarelor forme:

- verbul *a voi* + verbul de conjugat la forma de dicționar;
- verbul *a avea* la indicativ, prezent + *să* + verbul de conjugat;
- o* invariabil + *să* + verbul de conjugat.

Timp de doi ani, ursul Baloo putea fi văzut umblând

liber prin stațiune, după care a fost mutat într-un parc special construit pentru el în apropierea cabanei Montana. Cu o suprafață de 1.200 de metri pătrați, spațiul lui Baloo este amenajat astfel încât ursul să aibă asigurate toate condițiile pentru

o viață liniștită. Primește hrană și are la dispoziție un bârlog generos, dar și un bazin cu apă, unde se poate răcori pe timpul verii.

Model: Timp de doi ani, ursul Baloo va putea fi văzut umblând liber prin stațiune.

III.

- 1 Citește enunțurile următoare. La ce timp sunt verbele subliniate?
Ionel va turna dulceață în șoșonii musafirului înainte ca acesta să plece.
Ionel va fi turnat dulceață în șoșonii musafirului până acesta va pleca.

- 2 Observă diferența dintre acțiunea din primul și din al doilea enunț!

Atenție!

- Verbele la modul indicativ care exprimă o acțiune ce se va îndeplini înaintea altei acțiuni viitoare sunt la timpul **viitor anterior**.

- 3 Viitorul anterior este un timp compus. Observă alcătuirea lui în tabelul de mai jos.

Forma unor verbe la timpul viitor anterior II

persoana		numărul	A CÂNTA	A CREA	A AȘEZA	A CITI
I	EU	singular	voi fi cântat	voi fi creat	voi fi așezat	voi fi citit
a II-a	TU	singular	vei fi cântat	vei fi creat	vei fi așezat	vei fi citit
a III-a	EL/EA	singular	va fi cântat	va fi creat	va fi așezat	va fi citit
I	NOI	plural	vom fi cântat	vom fi creat	vom fi așezat	vom fi citit
a II-a	VOI	plural	veți fi cântat	veți fi creat	veți fi așezat	veți fi citit
a III-a	EI/ELE	plural	vor fi cântat	vor fi creat	vor fi așezat	vor fi citit

Atenție!

- **Viitorul anterior** este alcătuit din verbul *a fi* la timpul viitor (*voi fi, vei fi, va fi, vom fi, veți fi, va fi*) + verbul de conjugat terminat în *-s* sau *-t*. Viitorul anterior este un timp verbal, care a fost înlocuit în limba vorbită prin viitorul propriu-zis.

- 4 Scrie în caiet verbele din paranteză, trecându-le la forma de de indicativ, timpul viitor anterior:
 - a) *Andreea* (a ajunge) *la Straja până vom ajunge noi.*
 - b) *O secretară de la Ocolul Silvic Petroșani îl* (a îngriji) *pe ursul Baloo de arată atât de sănătos.*
 - c) (a ninge) *pe la munte de au anunțat că va fi frig.*
 - d) *Organizatorii* (a programa) *înscrierile la cupa Baloo între orele 9-11, deoarece, la prânz, va începe concursul.*

5 Analizează verbele la modul indicativ din textele următoare:

A. Atunci directorul circului [...] s-a retras după perdeaua vișinie.

— Nu știu ce se întâmplă! vorbi domnul bătrân cu baston de fildeș, către fetița cu bucle bălane. Poate că Fram e bolnav. Poate nu e în stare să joace...

Însă fetița nu mai auzea nimic și nici nu voia să audă. Ea striga într-un glas cu toți, tropăind din picioare și bătând din palme:

— Vrem Fram!

(Cezar Petrescu,

Fram, ursul polar)

B. Aveam în scurtă vreme să cunosc această floare mai în amănunt. Pe planeta micului prinț crescuseră dintotdeauna flori ca toate florile, împodobite doar cu o singură cunună de petale, și care se mulțumeau cu foarte puțin loc și care nu supărau pe nimeni. Răsăreau de dimineața, printre ierburi, și pe urmă, seara, se stingeau. Aceasta însă încolțise într-o zi dintr-o sămânță adusă de nu se știe unde, iar micul print luase foarte îndeaproape seama la creșterea mlădiței celei noi, care nu se asemuia întru nimic cu celelalte mlădițe.

(Antoine de Saint-Exupéry, **Micul prinț**)

Model: *zicea* → verb, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular; funcția sintactică de predicat verbal

Timpuri simple. Timpuri compuse

1 Precizează modul și timpul următoarelor verbe:

sunt *a declarat* *va fi* *a fost*
merseră *vor fi auzit* *credeau* *are să lucreze* *spusei*

2 Compară forma verbelor de mai sus. Ce observi?

Atenție!

- Timpurile modului indicativ formate cu ajutorul terminațiilor adăugate verbului de conjugat se numesc **timpuri simple**. (de ex. prezentul). Timpurile modului indicativ formate cu ajutorul altor verbe (*a vrea*, *a avea*, *a fi*) și verbul de conjugat se numesc **timpuri compuse** (de ex. perfectul compus).

- 3 Scrie pe o coloană timpurile simple și pe o altă coloană timpurile compuse ale indicativului.

Atenție!

- Timpurile simple ale modului indicativ sunt: prezentul, imperfectul, perfectul simplu, mai-mult-ca-perfectul.
- Timpurile compuse ale modului indicativ sunt: perfectul compus, viitorul I, viitorul anterior.

- 4 Combină cuvintele de la punctul a) cu cele de la punctul b), astfel încât să obții timpuri compuse. Precizează modul și timpul obținute.

Model: *are să studieze* → modul indicativ, timpul viitor

a) are să, veți, au, vei fi, o să

b) cântat, vadă, asculta, studieze, auzit.

Verbe auxiliare

- 1 Alcătuieste enunțuri în care verbele *a avea*, *a fi* și *a vrea* să îndeplinească funcția sintactică de predicat verbal.
- 2 Folosind un dicționar explicativ al limbii române, precizează sensul fiecăruia dintre cele trei verbe.
- 3 Scrie pe caiet ce funcție sintactică au verbele *a avea*, *a fi* și *a vrea* în următoarele enunțuri?
- a) Are să plece când o să-i spunem noi.
 - b) Ea are mulți prieteni la școală.
 - c) Toți vizitatorii sunt în fața intrării de la Grădina Zoologică.
 - d) Andreea va fi împărtășit jurnalului experiența de la stațiunea Straja.
 - e) Baloo vrea un tort plin cu fructe.
 - f) Baloo va împlini 17 ani în luna februarie.
- 4 Indică oral enunțurile în care verbele *a avea*, *a fi*, *a vrea* nu au înțeles de sine stătător.

Atenție!

- Verbele *a avea*, *a fi* și *a vrea* sunt **auxiliare** când nu au funcția sintactică de predicat verbal. În acest caz, ele ajută la formarea unor timpuri verbale compuse și nu au înțeles de sine stătător.

- 5 Identifică verbele auxiliare din următoarele texte și precizează, conform modelului următor, ce timpuri ale modului indicativ s-au format cu ajutorul lor.

Model: „a“ (*a trimis*) – verbul auxiliar „a avea“ ce ajută la formarea timpului perfect compus, modul indicativ

a) *Apolodor e-n Labrador.
Am eu o soră-n București,
Ea mi-a trimis, de-acolo, vești
Despre acel vestit tenor
și le-am primit acum o oră.
Plecarea lui a fost o dramă... [...]
Apoi, oftând, Apolodor*

*A spus : - Pesemne am să mor,
După un drum atât de lung,
Aici, pe țărmul Syrthelor,
Și niciodată n-o s-ajung
La frații mei, la Polul Sud...*

(Gellu Naum,

Cartea cu Apolodor)

[...] *Iar eu pe țărm
Măhnit privi-voi vaporu-n repedele-i mers,
Și-nțelegând că mi-ești pierdută,
Te-oi plânge-n ritmul unui vers....*

(Ion Minulescu, **Trei lacrimi reci de călătoare...**)

Atenție!

- Verbul auxiliar *a avea* ajută la formarea următoarelor timpuri compuse ale modului indicativ: perfect compus – *am povestit*, dar și viitor – *am să povestesc*.
- Verbul auxiliar *a fi* ajută la formarea timpului viitor anterior al indicativului (*va fi ajuns*).
- Verbul auxiliar *a vrea* ajută la formarea timpului viitor (*voi povesti*) și a viitorului anterior (*voi fi povestit*).

- 6 Notează pe caiet ce timp al indicativului dintre cele notate în paranteză se formează cu ajutorul a două verbe auxiliare (perfect compus, viitor, viitor anterior, mai-mult-ca-perfectul).
- 7 Alcătuieste enunțuri în care verbele *a avea*, *a fi* și *a vrea*, să fie, pe rând, verbe cu funcția sintactică de predicat verbal și verbe auxiliare.
- 8 Explică ortografia verbului *a fi* în următoarele enunțuri:
 - *Fii cu ochii-n patru la tot ce mișună-n pădure.*
 - *Vei fi acasă la ora 18.00?*
 - *Nu fi supărat pentru ce s-a întâmplat.*
- 9 Redactează un text narativ de minimum 70 de cuvinte, în care să imaginezi o continuare a mesajului din textul **Copiii sunt așteptați la aniversarea ursului Baloo, în stațiunea Straja**. Vei porni de la enunțul: *În ciuda frigului din această iarnă, Baloo a hibernat doar două zile, după care a ieșit din bârlog.* și vei folosi patru timpuri simple și trei timpuri compuse ale modului indicativ.

Forme verbale nepersonale: infinitivul și participiul

- 1 Identifică persoana și numărul următoarelor verbe: *am cântat, vei citi, așezaseră, (a) cânta, citeau, ai să citești, citit, așază, cântară, citii, așezat, (a) citi.*
- 2 Transcrie verbele de mai sus, modificând, pentru fiecare în parte, numărul și persoana, conform modelului. Ce observi?

Model: *am cântat* → *ați cântat*

Atenție!

- La unele moduri, verbele nu își modifică forma în funcție de număr și persoană. De aceea, ele se numesc **moduri nepersonale**.

- 3 Transcrie următorul text, trecând verbele de la persoana I la persoana a III-a:
Pe drumul către Straja, am putut vedea peisajul montan colorat uimitor. Mergeam pe drumul șerpuit printre uriașii de stâncă, deranjați doar de susurul râului Jiu, până când am început a zări un sat construit sus, aproape de cumea muntelui.

Atenție!

- Când apare, într-un text, cu forma de dicționar (cu sau fără „a”), verbul este la **modul infinitiv**. Modul infinitiv exprimă numele acțiunii sau al stării și are două forme: **o formă scurtă** (a cânta, a vedea) și **o formă lungă**, formată cu ajutorul sufixului „-re” (cântare, vedere). Verbele la infinitiv lung devin substantive.
- Când un verb se termină în „-s” sau „-t”, el este la **modul participiu**. Acest mod exprimă acțiuni terminate și suferite de o ființă sau un lucru.

MODUL INFINITIV (forma scurtă)	a cânta	a așeza	a scrie
MODUL INFINITIV (forma lungă)	cântare	așezare	scriere
MODUL PARTICIPIU	cântat	așezat	scris

- 4 Precizează modul verbelor subliniate din textul de mai sus, conform modelului următor.

Model: *vedea* → verb, modul infinitiv

Atenție!

- Verbele la moduri nepersonale nu îndeplinesc funcția sintactică de **predicat verbal**.

- 5 Trece verbele din paranteze la forma de infinitiv lung:
- (a tăia) copacilor afectează grav viața animalelor din păduri.
 - Gustul (a mânca) este excelent.
 - Oamenii folosesc emoticoanele pentru o (a comunica) eficientă.

6 Precizează funcția sintactică a verbelor la infinitiv lung din enunțurile rescrise la exercițiul 5.

7 Modifică forma de infinitiv a următoarelor verbe cu cea de participiu, conform modelului: *a avea*, *a crea*, *a coborî*, *a fi*, *a merge*, *a putea*, *a simți*, *a vedea*.

Model: *a avea* → *avut*

8 Identifică verbele la participiu din următoarele enunțuri. Observă pe lângă ce parte de vorbire stau.

a) *A citit un text interesant despre un ursul Baloo din stațiunea Straja.*

b) *Textul citit o determină să pornească într-o excursie.*

c) *Oamenii îl vor fi domesticit de mic pe ursul Baloo.*

d) *Ursul domesticit preferă să mănânce fructe în loc de carne.*

Atenție!

- Verbele la modul participiu intră în componența unor timpuri verbale compuse: perfect compus (*a citit*), viitor anterior (*vor fi domesticit*).
- Când însoțesc un substantiv, verbele la modul participiu devin adjective (*textul citit*, *ursul domesticit*).

**VREAU
SĂ DESCOPĂR!**

• Infinitivul verbelor se regăsește în alcătuirea timpului compus viitor (voi **scrie**, va **învăța**). Ocazional, verbele la modul infinitiv pot avea funcția sintactică de predikat dacă apar în enunțuri imperative de tipul: *A nu se face zgomot!*, *A nu călca iarba!*, *A se păstra liniștea!*

9 Alcătuieste enunțuri în care cuvintele: *a aștepta*, *a găsi*, *a mânca*, *a premia* să fie, pe rând, verbe la modul participiu și adjective.

Am învățat despre:

verb la timpul viitor,
modul indicativ;

formele
verbelor
la moduri
nepersonale

timpuri simple și
timpuri compuse

forme de viitor
specifice
unor stiluri diferite

verbele auxiliare
sau ajutătoare

Alege și rezolvă

1 Realizează o prezentare a personajului principal din textul **Cartea cu Apolodor** de Gellu Naum, având în vedere următoarele puncte de reper:

- Numele personajului și cartea în care apare;
- O caracteristică principală a personajului;
- O trăsătură fizică a personajului și exemplificarea ei;
- Două trăsături morale ale personajului și exemplificarea lor;
- Realizarea unui desen care să ilustreze, într-o manieră proprie, trăsăturile pe care le-ai identificat;
- O scurtă concluzie.

Pentru evaluarea prezentării, fișa de mai

sus va fi completată de către profesor, de către colegi și de către tine! Discutați apoi rezultatele, comparând și argumentând aprecierile obținute!

FIȘĂ DE EVALUARE:

- ✓ **adecvarea la temă;**
- ✓ **respectarea tuturor etapelor planului stabilit;**
- ✓ **folosirea mijloacelor vizuale pentru susținerea temei;**
- ✓ **coerența și corectitudinea limbajului folosit;**
- ✓ **claritatea rostirii;**
- ✓ **adecvarea limbajului la situația prezentată;**
- ✓ **adecvarea mimicii și a gesticii momentului prezentării.**

2 Clasa este organizată prin gruparea în echipe de șase, a elevilor. Se dau următoarele sarcini de lucru prin tragere la sorți:

- **Describe-I** pe unul dintre prietenii lui Apolodor, folosind atât elemente verbale, cât și vizuale.
- **Compară** stările și atitudinile lui Apolodor, resimțite la circ și pe coasta Golfului Terror.
- **Analizează** semnificația secvenței *Mi-e dor, mi-e dor/De frații mei din Labrador...*
- **Argumentează:** Ce crezi că s-ar fi întâmplat cu Apolodor dacă nu ar fi fost lăsat să plece în călătoria sa?
- **Aplică:** Alcătuiește o posibilă listă a lucrurilor necesare în călătorie, având în vedere însușirile fizice și morale ale personajului.
- **Asociază** două elemente întâlnite în acest text cu altele asemănătoare din alte texte cunoscute de tine. (de ex. **Fram, ursul polar** de Cezar Petrescu)

- 3 Citește textul multimodal extras din cartea **Creta fermecată** scrisă de Zinken Hopp și răspunde cerințelor de mai jos:

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Ați învățat despre diverse texte multimediale precum textul ilustrat, benzile desenate sau legenda care completează și explică o hartă. Discutați și încercați să identificați, pornind de la observațiile făcute prin studiul acestora, și alte tipuri de text modal. Puneți întrebări profesorului!

- Arată ce anume sugerează combinația de cuvinte așezate atipic (în linie curbă), desen și textul așezat într-un paragraf.
- Explică utilizarea verbului *a merge* la timpuri diferite, luând în considerare tema călătoriei.
- Creează și tu o scurtă narațiune de aproximativ o pagină, realizând un text multimodal. Dă-i un titlu potrivit.

Carte de învățătură

Imaginează-ți că faci parte din echipa de redacție a unei reviste pentru adolescenți și ai găsit un manuscris vechi de câteva secole, cu textul de mai jos, în care se prezintă o legendă. Scrie un text narativ nonliterar pentru cititorii revistei în care să prezinți atât împrejurările în care ai găsit manuscrisul, cât și o scurtă prezentare a faptelor din legendă.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

La pagina 127, există o definiție a legendei.

Substantivul *legendă* are, însă, și alt sens.

LEGENDĂ, *legende*, s. f.

1. Povestire în proză sau în versuri care conține elemente fantastice sau miraculoase, prin care se explică geneza unui lucru, a unei ființe etc., caracterul aparte al unui eveniment (istoric), al unui erou (mitic) sau al unui fenomen. (**DEX**)

Ștefan-vodă cel Bun, când s-au bătut cu Hroitu ungurul, precum dzică unii la Cașen, iar letopisățul scrie că s-au bătut la Scheie pe Siretiu, au fost cadzută calul cu Ștefan-vodă în războiu. Iară un Purice aprodul i-au dat calul lui. Și nu pută în grabă încăleca Ștefan-vodă, fiind om mic. Și au dzis Purice aprodul: „Doamne, eu mă voi face o moviliță, și vino de te sui pe mine și încălecă“. Și s-au suit pe dânsul Ștefan-vodă și au încălecat pre cal. Și atunci au dzis Ștefan-vodă: „Sărace Purece, de-oi scăpa eu și tu, atunci ți-i schimba numeli din Purice Movilă“. Și au dat Dumnedzeu și au scăpat amândoi. Și l-au și făcut boier, armaș mare, pre Purece. Și dintru acel Pureci aprodul s-au tras neamul Movileștilor, de au agiunsu de au fost și domni dintru acel neam. Dar și aprodzii atunci nu era din oameni proști, cum sunt acum, ce era tot ficiori de boieri. Și portul lor: era îmbrăcați cu șarvanele, cu cabanișe. Așe trebuie și acum să aște slugi, să slujească stăpânului, și stăpânul să miluiască pre slugă așe.

(Ion Neculce, **Legenda V – O samă de cuvinte**)

Când stăpânul nu-i acasă!

de Emil Gârleanu

În odaie, liniște. Liniște și-un miros! Pe polița¹ din dreapta, pe o farfurie, stă uitată o bucată de cașcaval. Mirosul de brânză proaspătă a străbătut până în cel mai îngust colțișor al casei. Și din gaura lui, din gaura de după sobă, șoricelul nu-și mai găsește locul. Parcă-l trage cineva de mustață afară. Să iasă, să nu iasă? Mai bine să se astâmpere. Să se astâmpere, ușor de zis; dar cașcavalul? Vezi, asta-i asta: cașcavalul. Să-nchidă ochii. I-a închis. Prostul! Dar ce, cu ochii miroase? Și brânza-i proaspătă. Mai mâncase așa bunătate acum vreun an. Dar parcă nu-l momise într-atâta ca aceasta de acuma.

- 1** Ai citit secvența cu care începe textul **Când stăpânul nu-i acasă!** de Emil Gârleanu. Realizează în caietul tău un tabel asemănător celui de mai jos, pe care să-l completezi pe măsură ce citești textul dat.

Vei completa, la început, primele două rubrici, iar pe cea de-a treia o vei completa când citești în continuare textul și descoperi ce s-a întâmplat.

Ce crezi că se va întâmpla în continuare?	Pe ce te bazezi în afirmația ta?	Ce s-a întâmplat în text?
---	----------------------------------	---------------------------

- 2 Continuă lectura textului și nu uita să completezi tabelul.

Să încerce. Face câțiva pași mărunți până-n marginea ascunzătorii lui. Măcar s-o vadă. Unde-o fi? De unde-l vrăjește, din ce colo îl poștește cu atâta stăruință? la dânsa? A! uite-o colo, pe farfurie. Dacă-ar îndrăzni! Dar cum? Să meargă mai întâi pe lângă perete până la divan³. Așa, bun! Pe urmă... Pe urmă pe unde s-o ia? Pe lângă dulap? Nu. Pe după jilțul cela? Nici așa. Atunci? Păi lucrul cel mai bun e să se suie de-a dreptul pe perdea, și de-acolo să treacă pe marginea lăvicerului⁴ din perete până la poliță. Și-odată la cașcaval, lasă, n-are el nevoie să-l învețe alții ce să facă cu dânsul. Dar motanul? E-hei! la dânsul nu se prea gândise. Și, Doamne, mulți fiori i-a mai vârat în oase motanul cela. Dar poate nu era în odaie. Ha? nu era. Nu. Orișicum, să mai aștepte puțin, să vadă, nu se mișcă nimeni, nu-l pândește cineva?

- 3 Ai completat tabelul și ai descoperit ce a făcut micul pofticios. Care este planul pe care și-l face pentru a ajunge la cașcaval? Alege varianta cea mai bună!

- a) să meargă mai întâi pe lângă perete, până la divan, pe urmă pe după dulap și apoi să treacă pe marginea lăvicerului până la poliță;
- b) să meargă mai întâi pe lângă perete, până la divan, pe urmă pe după jilt și apoi să treacă pe marginea lăvicerului până la poliță;
- c) să meargă mai întâi pe lângă perete, până la divan, pe urmă să se suie de-a dreptul pe perdea și apoi să treacă pe marginea lăvicerului până la poliță.

- 4 Citește în continuare și completează tabelul cu noi informații.

Cum să nu-l pândească! Dar de când așteaptă motanul prilejul să puie laba pe bietul șoricuț. Dacă nu mâncase el cașcavalul, căci mirosul cela îi zbârlise și lui mustățile, păi nu-l mâncase tocmai pentru asta: să-l momească pe lacomul din gaură. Cu botul adulmecând, cu ochii galbeni și lucioși ca sticla, cu mustățile întoarse, subțiri și ascuțite ca oasele de pește, stă neclintit după perna de pe divan și-așteaptă. L-a zărit. Uite-l, îi vede măregelele ochilor. Iese? Iese oare? Da, da; așa, încă un pas, încă unul, doi, așa!

Dintr-o săritură a fost cu laba deasupra lui.

Bietul șoricuț n-avusese vreme nici să treacă dincolo de sobă. Îl apasă puțin cu ghearele, apoi, repede, îl ia între labele de dinainte, îl strânge, de drag ce-i, îl răsucesce în aer și-l lasă amețit pe podele. Și-l privește, gândind: „Cașcaval ți-a trebuit? Poftim cașcaval! Doamne! ce bun o să-mi pară mie după ce te-oi crânțani!“. Dar mai întâi să se mai joace puțin cu dânsul.

- 5 Motanul se arată neîndurător, dar tu salvează-l pe șoricel. Adresează-i motanului o rugămintă prin care să îl convingi să îi dea drumul micului pofticios.

- 6 Descoperă ce se mai întâmplă și completează în caiet tabelul.

Îl pune pe picioare, îl lasă să se dezmeticească, să-ncerce să fugă, și iar vrea să-l prindă în cleștele labelor. Dar ce s-aude? Un dupăit grăbit pe sală. Vai, e Corbici, câinele! Nu-i vreme de pierdut! Din două sărituri, motanul e în ocnița⁵ sobei, iar șoarecele, mirat că scapă, zăpăcit, cum poate, o șterge în gaura lui. Corbici vine, nebun ca-ntotdeauna; în mijlocul odăii se oprește, adulmecă, lacom, mirosul de cașcaval, apoi, zărind motanul, se repede și latră cu înverșunare. Ar sări în ocniță, dar e prea sus. Se sprijină pe labele de dinainte, tremură, cascade, de neliniștit ce-i, mârâie și latră. Apoi tace și, cu ochii țintiți la motan, așteaptă să se coboare. Numai uneori întoarce capul spre polița de unde brânza parcă-l ademenește. Și astfel, câteșitrei dușmanii — șoarecele în gaură, motanul în ocniță și câinele în mijlocul odăii — se pândesc, muniți de același gând.

- 7 Apariția câinelui a schimbat întreaga situație. Ai trăit sau cunoști situații asemănătoare din realitate? Prezintă oral momentul respectiv.
- 8 Propune un proverb care s-ar potrivi întâmplării de mai sus și scrie-l la tablă. Alege, împreună cu ceilalți colegi, alte proverbe potrivite.

9 Citește ultima secvență a textului și menționează starea ta la finalul povestirii.

Dar pași apăsați cutremură sala. Ce! Stăpânul! Repede atunci: motanul se-nghesuiește și mai în fund, iar câinele o șterge sub divan; numai șoarecele, mic cum era, rămâne la locul lui. Stăpânul intră; obosit de muncă, își aruncă pălăria pe un scaun, apoi, mirosind, i se face foame; se-ndreaptă spre poliță, ia felia de cașcaval, taie o bucată de pâine și, mușcând când dintr-una când dintr-alta, mănâncă din plin, cu poftă.

Și din trei părți, trei perechi de ochi îl urmăresc cu pizmă⁶.

Vocabular

¹**poliță**, s.f. - suport de scândură fixat orizontal pe un perete, într-un dulap, pe care se țin diferite obiecte.

²**stăruință**, s.f. - insistență.

³**divan**, s.n. - canapea fără spătar, pe care se poate șede sau dormi.

⁴**lăvicer** (lăicer), s.n. - covor țărănesc de

lână care se așterne pe jos sau cu care se împodobesc la țară lavițele și pereții.

⁵**ocniță**, s.f. - adâncitură într-o sobă de zid, în cuptorul sau în pereții caselor țărănești, în care se păstrează diferite obiecte; firidă, nișă.

⁶**pizmă**, s.f. - ciudă, necaz, nemulțumire.

Exerciții de aprofundare

- 1 Amintește-ți *Harta povestirii*. Realizează această hartă și pentru textul dat, menționând titlul textului, numele autorului, personajele, locul, timpul, întâmplările din text și cum se încheie povestirea. Personalizează harta cu un desen potrivit!
- 2 Fiecare personaj are povestea lui. Prezentați într-o „Ștafetă a povestirii“, întâmplările prin care trec șoricelul, motanul și câinele.
- 3 Transcrie din textul **Când stăpânul nu-i acasă!** de Emil Gârleanu:
 - a) o propoziție simplă;
 - b) două propoziții dezvoltate;
 - c) un enunț interogativ;
 - d) un enunț exclamativ.
- 4 Indică funcția sintactică a cuvintelor subliniate: *Mirosul de brânză proaspătă a străbătut până în cel mai îngust colțișor al casei.*

Alege și rezolvă

- 1 Prezintă în minimum 30 de cuvinte următoarea imagine. Explică în ce constă legătura cu textul citit.
- 2 Alcătuieste o poveste în cinci imagini sau secvențe. Desenează sau prezintă pe scurt, în scris, întâmplările din text. Asociază fiecărei secvențe o culoare în funcție de sentimentele generate.
- 3 Scrie în minimum 30 de cuvinte un alt final al povestirii **Când stăpânul nu-i acasă** de Emil Gârleanu.

DEZBATERE

Formați două grupe de câte trei elevi. Una dintre grupe va susține timp de zece minute teza (ideea) că toate animalele sălbatice trebuie îngrijite numai în cadrul unor instituții specializate, iar cealaltă gupă, tot în zece minute, va aduce argumente la teza că unele animale sălbatice pot fi îngrijite și acasă. După dezbateri ceilalți elevi din clasă vor vota următoarele aspecte:

- 1) Dacă este normal să îngrijești animale sălbatice acasă.
- 2) Care dintre cele două grupe a susținut mai convingător teza sa.

EVALUARE

Citește următorul text:

Nu toți proprietarii reușesc să învețe papagalii să vorbească. Cel mai important este să petreci cât mai mult timp cu el și să ai așteptări rezonabile de la acesta.

Nu toate speciile de papagali pot vorbi. Cele mai cunoscute specii de papagali vorbitori sunt: papagalul gri african (Jako), papagalul amazonian, papagalul Micul Alexander, papagalul calugăr și perușul.

Cu toate că pare banal, cea mai bună metodă de a-ți învăța papagalul să vorbească este să îi vorbești, la rândul tău. Începe prin a-i spune cuvinte scurte, precum „salut“, „bună“ sau chiar numele papagalului.

Chiar și cuvintele aparent banale îi pot stârni interesul, dacă le rostești cu entuziasm. Păstrează un ton vesel și pozitiv atunci când îi vorbești papagalului tău.

Urmărește cu atenție reacția papagalului tău atunci când rostești cuvintele alese, vei observa că unele îi atrag atenția mai mult decât altele. Identifică-l pe cel care îl atrage mai mult și folosește-l în primele „lecții de vorbit“.

Odată ce ai găsit cuvântul care i-a atras atenția papagalului tău, repeta-l cât poți de des. Papagalii învață prin observare și repetiție, așadar rostirea cuvântului este singura metoda de a-ți determina pasărea să îl repete.

(adaptare după animalutul.ro/pasari/pasari-exotice -

Cum învăț papagalul să vorbească)

● Mai jos vei găsi trei seturi de cerințe. Citește-le pe toate trei cu mare atenție și rezolvă doar unul dintre seturile de cerințe formulate!

- 1 Precizează titlul textului și sursa din care a fost preluat. (1 punct)
- 2 Formulează într-un enunț despre ce este vorba în textul de mai sus. (1 punct)
- 3 Scrie sinonime potrivite pentru sensul din text al cuvintelor: *îndrăgiți*, *să învețe*. (1 punct)
- 4 Identifică în text: un subiect, un predicat și două atribute. (2 puncte)
- 5 Arată cum ar trebui să fie proprietarul unui papagal vorbitor și explică într-un text de 30-50 de cuvinte alegerea ta. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

- 1 Precizează trei dintre cele mai cunoscute specii de papagali vorbitori. (1 punct)
- 2 Scrie două motive pentru care crezi că nu toți proprietarii reușesc să își învețe papagalii să vorbească. (1 punct)
- 3 Scrie un argument pentru care textul dat este un text nonliterar. (1 punct)
- 4 Transcrie din textul dat câte un verb pentru fiecare dintre modurile: indicativ, imperativ, infinitiv. (2 puncte)
- 5 Scrie un text de minimum 30 de cuvinte în care să scrii de ce ai dori/nu ai dori să ai un papagal vorbitor. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

- 1 Indică o metodă prin care papagalul poate fi învățat să vorbească. (1 punct)
- 2 Precizează scopul cu care a fost scris textul de mai sus. (1 punct)
- 3 Explică cum sunt alcătuite formele verbale: *vei observa*, *ai găsit*. (1 punct)
- 4 Realizează un text multimodal de minimum trei secvențe în care să prezinți un moment dintre un papagal vorbitor și proprietarul său. Vei avea în vedere:
 - să prezinți întâmplarea din perspectiva unui povestitor; (1 punct)
 - să fixezi timpul și spațiul întâmplării; (1 punct)
 - să generezi emoție prin textul tău; (1 punct)
 - să îmbini textul cu imaginea; (1 punct)
 - să respecti limita de secvențe precizată. (1 punct)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (asocierea dintre text și imagine – 0,10p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

JOC ȘI JOACĂ

Joc de creion, de Tudor Arghezi

- *Câmpul lexical*
- *Corespondența literă-sunet*
- *Textul descriptiv literar*
- *Interpretarea limbajului figurat.*
Comparația și personificarea
- *Textul descriptiv nonliterar*
- *Substantivul. Genul și numărul*
- *Categoria determinării la substantiv.*
Articolul hotărât. Articolul nehotărât
- *Posibilități combinatorii*
ale substantivului. Prepoziția
- *Adjectivul*
- *Articolul demonstrativ*
- *Gradele de comparație ale adjectivului*
- *Acordul adjectivului cu substantivul*

A patra inimă, de Mircea Cărtărescu

- *Evaluare*

JOC ȘI JOACĂ

Înainte de lectură

- 1 Discută cu colegul de bancă. Ce au în comun imaginile de mai jos?

- 2 Crezi că jocul este specific doar copiilor? Motivează răspunsul.
- 3 Să presupunem că te afli în mijlocul naturii și nu ai nicio jucărie la îndemână. Inventează un joc, care să implice elemente din natură. Descrie pentru colegii tăi elementele din natură la care te-ai gândit și explică-le cum s-ar desfășura jocul.

DEZBATERE

Formați două grupe de câte trei elevi. Una dintre grupe va susține timp de zece minute teza (ideea) că jocul este binevenit, iar cealaltă grupă, tot în zece minute, va aduce argumente la teza că jocul este o pierdere de timp. După dezbatere ceilalți elevi din clasă vor vota următoarele aspecte:

- 1) Dacă jocul este mai degrabă binevenit sau o pierdere de timp.
- 2) Care dintre cele două grupe a susținut mai convingător teza sa.

Joc de creion – *jocul lumii*

de Tudor Arghezi

*Brotăcelul, la fântână,
L-ai avea la îndemână,
Ca să-l prinzi (pe brotăcel)
Să te joci nițel cu el.*

*Însă nici nu poți să-l vezi,
Verde, dintre frunze verzi,
Căci cu ele seamănă
Ca o frunză geamănă.*

*A! că-i mic și e frumos
Și n-ar prea umbla pe jos,
Că-și mânjește — și nu vrea —
Pielea lui de catifea.*

*Stă în pom pitit, pe când
Ție ți-a venit un gând:
Printre mugurii crescuiți,
Să-l mângâi și să-l săruți.*

*Dar ai vrea să știi, acum,
Ce se fac, pe frig și-n drum,
Când se scutură copacii,
Brotăcelul și brotăcii.*

*Căci, pe viscol, fără foc,
Nici căciulă, nici cojoc,
Pot să degere, săracii,
Brotăcelul și brotăcii.*

*N-avea grijă, nu le pasă.
Și-au gătit la cald o casă,
În pământ, sub tulpini,
În adânc și-n rădăcini.
Și-acolo, pe vreme rea,
Dorm întinși pe-o canapea.*

I. Înțelegerea textului

Vocabular

- 1 Identifică în text următoarele cuvinte: *brotăcel*, *cojoc*, *muguri*, *să degere*, *viscol*. Asociază fiecărui cuvânt explicația potrivită, conform modelului de mai jos:
 - Obiect de îmbrăcăminte făcut din piele de oaie, cu blană înăuntru, care se poartă mai ales la țară;
 - Organ al plantelor superioare, format dintr-un vârf vegetativ și din frunze tinere, nedevelopate încă, acoperite de frunzulițe solzoase;
 - Animal amfibiu înrudit cu broasca, de culoare verde cu pernțe vâscoase la vârfurile degetelor, broatec;
 - Despre acțiunea de a suferi o degerătură, o inflamație, o leziune sau rană provocată de acțiunea frigului asupra țesuturilor.

Model: *viscol* – fenomen al naturii manifestat prin vânt puternic însoțit de ninsoare sau de lapoviță.

2 Construiște câte o propoziție cu fiecare dintre cuvintele explicate la exercițiul anterior.

3 Alcătuieste câte două enunțuri în care cuvintele *geamănă* și *casă* să aibă înțelesuri diferite față de cele din text.

4 Formulează pe caiet trei enunțuri în care să apară expresii diferite care să conțină cuvântul *rea*.

5 Citește fiecare dintre următoarele afirmații și scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar dacă o consideri greșită, litera G.

a) Sinonimul cuvântului *săracii* din secvența

„Pot să degere, săracii,/ Brotăcelul și brotacii“ este *nevoiașii, cerșetorii*.

b) Antonimele cuvintelor *mic* și *frumos* din secvența „A! că-i mic și e frumos“ sunt *mare* și *urât*.

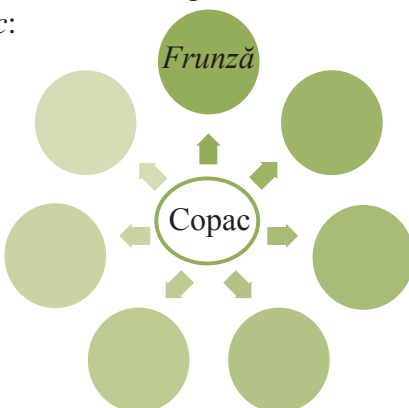
c) Sensul în context al cuvântului *se scutură* din „Ce se fac, pe frig și-n drum,/Când se scutură copacii,/ Brotăcelul și brotăcii“ este *a se elibera de ceva supărător, nefast, rău*.

6 Rescrie în forma corectă afirmațiile pe care le-ai considerat greșite la exercițiul anterior.

7 Scrie sinonime pentru fiecare dintre următoarele expresii întâlnite în textul dat: *n-avea grijă, la îndemână, ți-a venit un gând*.

Model: *n-avea grijă* - nu te îngrijora

8 Completează în caietul tău o schemă asemănătoare celei de mai jos, transcriind din textul arghezian cuvintele care au o legătură de sens cu substantivul *copac*:

Dicționar de termeni esențiali

Jocul este o activitate prin care omul își poate manifesta creativitatea, simțindu-se liber; orice joc se desfășoară într-un timp și într-un spațiu bine stabilite, având reguli de respectat. Veselia, hazul, relaxarea sunt stări asociate jocului.

Jocul dezvoltă imaginația, sensibilitatea, gustul pentru frumos.

Jocul are și o funcție educativă, de modelare a personalității celor implicați în joc, aceștia descoperindu-se sau descoperind lumea prin joc.

Dicționar de termeni esențiali

Copacul, des întâlnit în lumea din jurul nostru, devine un element important și în operele literare. El poate fi un simbol al vieții. Este și o imagine a forței și a puterii.

Atenție!

- **Câmpul lexical** dintr-un text cuprinde cuvintele care au trăsături de sens comune și aparțin aceluiași domeniu tematic.
- Termenii care intră în alcătuirea unui câmp lexical trebuie să fie aceeași parte de vorbire, respectiv substantive, adjective etc.

Găsește intrusul!

- 9 Parcurge cu atenție următoarea listă de cuvinte care conține termeni ai unui posibil câmp lexical. Crezi că toți termenii din dreapta pot intra în alcătuirea unui singur câmp lexical? Dacă nu, identifică intrusul! Explică oral alegerea făcută.
- 10 Identifică în textul **Joc de creion** de Tudor Arghezi cel puțin trei cuvinte care pot alcătui un alt câmp lexical, diferit de cel al substantivului *copac*, discutat anterior. Transcrie cele trei cuvinte pe caiet și adaugă încă doi termeni care pot intra în acest câmp lexical. Precizează numele noului câmp lexical.

Câmpul lexical al culorilor

galben

roșu

albastru

gălbenele

verde

Găsește intrusul!

- 11 Parcurge cu atenție următoarea listă de cuvinte care conține termeni care pot să aparțină câmpului lexical al *florilor*. Crezi că această listă este corect realizată sau nu? Explică oral răspunsul tău, găsind intrusul.
- 12 Propune alte două cuvinte de la care să realizezi câte un câmp lexical. Notează cel puțin trei termeni pentru fiecare câmp lexical.
- 13 Redactează o compunere de minimum 30 de cuvinte în care să folosești patru termeni care aparțin câmpului lexical al *iernii*. Subliniază-i!

Câmpul lexical al florilor

gălbenele

verzui

albăstrele

trandafiri

CORESPONDENȚA LITERĂ-SUNET

I.

- 1 Desenează pe caiet schema alăturată. Extrage din elementele date îmbinările pe care le consideri cuvinte.

Car, arf, arc, rca,
cor, măr, ărm, dor,
ord, marți, acum,
armți, cioc,
acuma, occi

car

Explică oral sensul cuvintelor.

Atenție!

- Orice cuvânt dintr-o limbă are două componente: **forma și conținutul**.
- **Forma unui cuvânt** poate fi înțeleasă ca totalitatea sunetelor din care acesta este alcătuit. Sunetul este cea mai mică unitate sonoră concretă a unei limbi.
- **Conținutul unui cuvânt** este dat de sensul/sensurile acestuia.

- 2 Precizează, consultând un dicționar dacă este nevoie, forma și conținutul cuvintelor identificate la exercițiul anterior.

Model:

Cuvântul	Forma	Conținutul	Enunțul
<i>car</i>	<i>c, a, r</i>	<i>acțiunea de a duce ceva dintr-un loc în altul, de a transporta</i>	<i>Eu car o geantă grea.</i>

- 3 Formulează câte un enunț cu fiecare dintre cuvintele identificate la exercițiul 1.
- 4 Forma *car* poate avea și alt conținut decât cel identificat mai sus. Precizează oral care este cel de al doilea sens al acesteia.

Atenție!

- În limba română, sensuri diferite pot fi exprimate prin aceeași formă sau îmbinare de sunete (de exemplu: *broască, ochi*). Totodată, același sens poate fi exprimat prin forme diferite, apărute în urma pronunțării variate de-a lungul timpului (de exemplu: *căpșuni-căpșune, deseară-diseară*)

- 5 Identifică forma și conținutul cuvintelor subliniate din textul următor. Consultă un dicționar, dacă este nevoie!

În cerul norilor de ceață/
Am mâzgălit și eu un nor, /
Pe care l-a-nghițit o rață/
Zburând către Ecuator.

(Constanța Buzea, **Poveste**)

Model:

Cuvântul	Forma (sunetele)	Conținutul
norilor	n, o, r, i, l, o, r	Masă de vapori sau de picături de apă, de cristale de gheață aflate în suspensie în atmosferă

Atenție!

- Sunetul sau îmbinarea de sunete care constituie forma unui cuvânt sunt redată în scris printr-o literă sau un grup de litere. În general, în limba română, fiecărui sunet îi corespunde o literă.

- 6 Să ne amintim câte litere are alfabetul limbii române. Care sunt acestea? Există perechi de litere? Dă exemple!

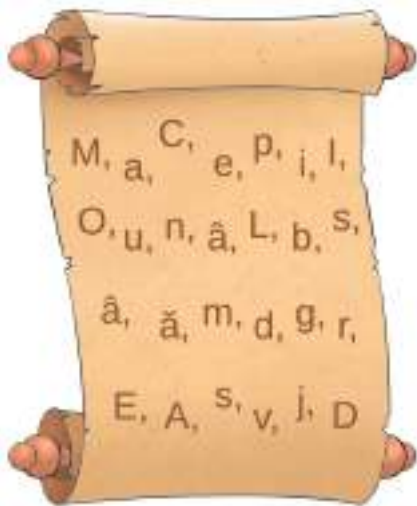
VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Omul a simțit nevoia să comunice. Istoria scrisului începe cu desene din paleolitic care atestă o comunicare vizuală. Printre cele dintâi semne grafice, istoria reține scrierea cuneiformă a sumerienilor, apoi hieroglifele egiptenilor. Mai târziu, s-a folosit și cerneala pe suluri de papirus sau pergament. Alfabetul a apărut în perioada antică. Dacă vrei să știi mai mult, accesează <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/inceputurile-scrierii>

Joc!

A fost descoperit un document vechi! El are puterea de a transmite un mesaj special pentru fiecare posibil cititor.

Pentru a afla mesajul scris pentru tine, construiește cât mai multe cuvinte îmbinând literele următoare, scrise amestecat pe foaia de **papirus**. Pe baza lor formulează apoi un enunț și află mesajul pentru tine!

- 7 Aranjează în ordine alfabetică următoarele cuvinte: *mângâi, săruți, gând, canapea, dorm, rădăcini, adânc, frunze, vreme, acolo*.
- 8 Scrie-ți pe caiet numele și prenumele. Care sunt sunetele și literele din care sunt acestea alcătuite? Dar ale colegului de bancă?

- 9 Precizează din câte sunete și din câte litere sunt alcătuite cuvintele din titlul **Joc de creion**.

Model:

Joc

3 sunete

3 litere

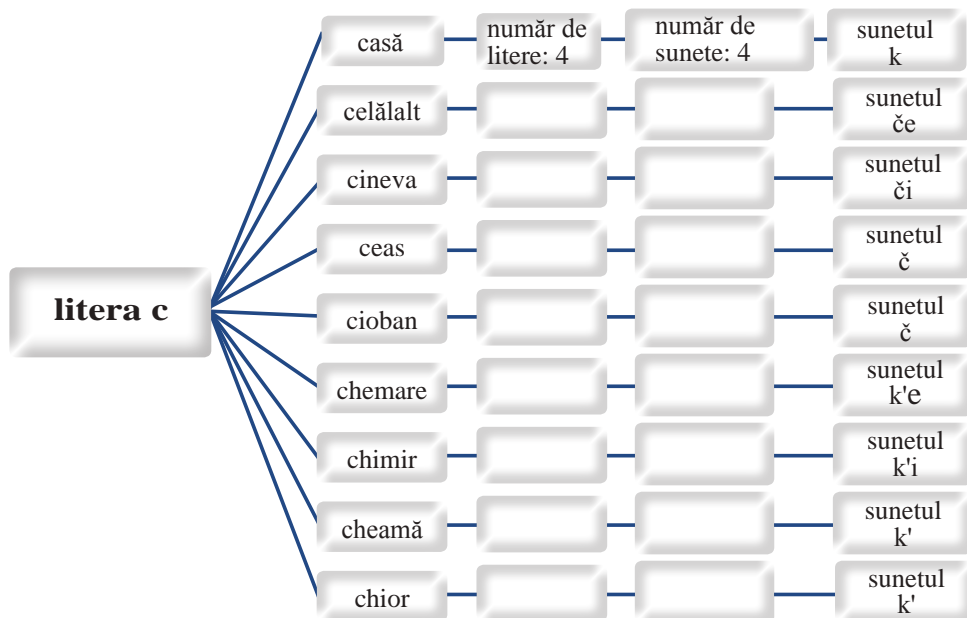
- 10 Recitește textul de la exercițiul 5 și precizează câte litere și câte sunete au cuvintele *cerul* și *ceață*. Ce observi? Ce sunet notează în aceste cazuri litera *c*?

- 11 Se dă următoarea schemă cuprinzând diferite cuvinte care încep cu litera **c**.

Ce observi în privința corespondenței dintre sunet și litera prin care acesta este transcris? Completează schema și explică oral diferențele dintre sunetele transcrise prin litera **c** în diferitele cuvinte date.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutați despre folosirea semnelor diacritice în scrierea unor litere. Stabiliți cu ajutorul profesorului care sunt acestea și unde se folosesc!

Atenție!

- În limba română, unele litere pot transcrie sunete diferite:
De exemplu, litera **c**:
c + o, u, a, ă, â, î (în afară de **e, i**) transcrie sunetul **k**
c + consoană (în afară de **h**) transcrie sunetul **k**
c la sfârșit de cuvânt transcrie sunetul **k**
grupul de litere ce + consoana transcrie sunetele **ce**
grupul de litere ce + vocală care trece în altă silabă transcrie sunetele **če**
grupul de litere ce la final de cuvânt transcrie sunetele **č**
grupul de litere ce + vocala a în aceeași silabă transcrie sunetul **č**
grupul de litere che transcrie sunetele **k'e**, cu excepția situației în care este urmat de vocala **a** în aceeași silabă
grupul de litere chi transcrie sunetele **k'i**, cu excepția situației în care este urmat de **a, o, u** în aceeași silabă.

- 12 Pornind de la cuvintele notate la litera *c*, scrie pe caietul tău alte cuvinte care să exemplifice diversele legături dintre sunet și litera *c*, conform modelului.

Model:

- 13 Ce știi despre litera *k*? Transcrie întotdeauna același sunet sau sunete diferite?

Atenție!

- Litera *k* apare în cuvinte împrumutate din alte limbi și în nume proprii străine și românești scrise după model străin. Ea transcrie atât sunetul *k*, când este urmată de *a*, *o*, *u* sau de o consoană (de exemplu: *Kretzulescu*, *kurd*), cât și sunetul *k'*, dacă este urmată de *e* și *i* (de exemplu: *kilogram*, *Kiriac*).

- 14 Ce observi urmărind raportul dintre numărul de sunete și numărul de litere în cuvintele: *eu*, *eram*, *excursie*?

Model:

Cuvântul	Număr de litere	Număr de sunete
examen	6 litere	7 sunete

Atenție!

- În limba română, unele litere transcriu mai multe sunete: Litera *e*, la început de cuvânt, în formele pronumelui personal sau în formele verbului *a fi* transcrie sunetele *ie*. Litera *x* transcrie atât sunetele *ks*, cât și sunetele *gz*.

- 15 Precizează câte litere și câte sunete conțin cuvintele: *brotăcel*, *doarme*, *cheag*, *cheli*, *cerc*, *geam*, *cetate*, *ghiară*, *gheață*, *există*.

Atenție!

- În limba română există mai multe tipuri de sunete: **vocalele**, **semivocalele** și **consoanele**.
- Sunetele *a*, *ă*, *â*, *î*, *e*, *i*, *o*, *u* sunt vocale, sunete continue, care se pot rosti fără ajutorul altor sunete. Vocalele pot forma singure silabă. În limba română, într-o silabă trebuie să existe întotdeauna o vocală.
- Consoanele sunt sunete ale vorbirii formate mai ales din zgomote. Consoanele se pronunță cu ajutorul altor sunete și nu pot forma singure o silabă.

- 16 Transcrie pe caiet următoarea secvență extrasă din textul **Joc de creion** de Tudor Arghezi: *Și-acolo, pe vreme rea, / Dorm întinși pe-o canapea*. Subliniază cu o linie vocalele și cu două linii consoanele identificate în cuvintele subliniate.

II.

- 1 Câte silabe are fiecare cuvânt subliniat din textul dat la exercițiul anterior?

Atenție!

- Cuvintele pot avea una sau mai multe silabe. Cele care sunt alcătuite dintr-o singură silabă se numesc **monosilabice**, cele care sunt alcătuite din mai multe silabe sunt **plurisilabice**.

- 2 Identifică seria care cuprinde numai cuvinte monosilabice:
a) *el, frig, canapea*; b) *meu, brotăcel, pitit*; c) *meu, și, gând*.

- 3 Ce observi în cazul cuvântului *rea*? Câte silabe are acest cuvânt?

Atenție!

- Sunetele *a, ă, â, î* sunt întotdeauna vocale. Dacă într-o silabă, apar mai multe vocale, sunetele *e, i, o, u* devin semivocale.

- 4 Citește următorul text și identifică cel puțin trei cuvinte în care apar semivocale:
*Păstra bunică niște riduri / Într-o cutie de chibrituri-/
Și numai ce și le pune / De câte ori se enerva.*

(Marin Sorescu, **Bunica și chibriturile**)

- 5 Ce observi în cazul cuvântului *cutie* prezent în textul de la exercițiul anterior? Sunetele *i* și *e* sunt vocale sau vocală și semivocală? Explică oral alegerea făcută.

Exerciții de aprofundare

- 1 Precizează ce fel de sunete sunt cele care alcătuiesc cuvintele subliniate din următorul text:

*Înfloresc grădinile,
Ceru-i ca oglinda,
Prin livezi albinele
Și-au pornit colinda ...*

*Cântă ciocârliile
Imn de veselie,
Fluturii cu miile
Joacă pe câmpie.*

(Ștefan Octavian Iosif, **Cântec de primăvară**)

- 2 Precizează câte litere și câte sunete conțin cuvintele: *ciorap, ceapă, geantă, miner, tristețe, chirie, ghem, exprim, kilogram*.
- 3 Redactează o compunere de minimum 50 de cuvinte în care să folosești câte două cuvinte care să conțină grupurile *ghe, ghi, ge* și *gi*.

Punctuație și ortografie

- 1 Rescrie textul următor, corectând greșelile de ortografie și de punctuație:

Anu acesta, mam hotărât să plec într-o excursie în china dar egzact când mă pregăteam să mă urc în avion chinezii a anunțat că închid frontiera. Ce trist am fost?

II. Lectura și explorarea textului. Textul descriptiv

Temă, cuvinte cheie (I)

- 1 Realizează o lectură expresivă a textului **Joc de creion** de Tudor Arghezi.
- 2 Exprimă printr-un enunț exclamativ impresia pe care ți-a creat-o lectura textului.
- 3 Formulează un enunț interogativ care să primească următorul răspuns, cu referire la brotăcel: *Stă în pom pitit.*
- 4 Recitește prima strofă și identifică un cuvânt-cheie, care poate fi pus în legătură cu titlul textului.

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Culege informații despre Tudor Arghezi, apoi alcătuiește o listă cu trei informații pe care consideri că ar trebui să le știe orice elev despre acest autor.

- 5 Alcătuiește un enunț asertiv, incluzând titlul și autorul textului.
- 6 Formulează, într-un enunț, tema textului **Joc de creion** de Tudor Arghezi, preluând una dintre ideile de mai jos:
 - Jocul unui copil în mijlocul naturii;
 - Jocul micilor viețuitoare;
 - Surprinderea micilor minuni ale naturii.

Textul descriptiv literar (II)

- 1 Identifică elementele care compun cadrul natural în textul **Joc de creion** de Tudor Arghezi.
- 2 Precizează ce câmp semantic se realizează prin elementele identificate la exercițiul 1.

Atenție!

- Într-o descriere, elementele referitoare la obiectul descris sau la cadrul în care este surprins elementul descris se realizează cu ajutorul unor **câmpuri semantice predominante**.

- 3 Recitește în gând primele patru strofe și notează versul care conține denumirea unei culori.

Atenție!

- Într-o descriere se folosesc **imagini artistice**. Acestea sunt cuvinte/structuri care se adresează simțurilor noastre pentru a ne emoționa. Cu ajutorul lor, se creează o lume fictivă, pornind de la realitatea înconjurătoare. Imaginile artistice pot fi vizuale, auditive, olfactive etc.

- 4 Numește ființa care devine obiectul descrierii în textul **Joc de creion** de Tudor Arghezi.
- 5 Scrie în caietul tău acele grupuri de cuvinte din textul în care sunt redată însușirile brotacului.
- 6 Observă ce părți de vorbire predomină în grupurile de cuvinte extrase de tine.

Atenție!

- Într-o descriere predomină **substantivele și adjectivele**, cu scopul de a înfățișa cât mai concret obiectul descrierii.

- 7 Extrage în caiet verbele din textul dat și precizează ce timp verbal predomină.
- 8 Scrie, în caietul tău, elementele care pot exista în realitate referitoare la descrierea brotacului și elementele care țin de imaginația autorului, conform modelului de mai jos:

Elemente din realitate:

Are pielea de culoare verde

Elemente din imaginația autorului:

Are pielea de catifea

Atenție!

- Într-un text literar în care predomină descrierea, autorul pleacă de la elemente din realitate și adaugă elemente care aparțin imaginației sale, pentru a crea o reprezentare proprie viziunii sale despre lume.
- Un text literar care are la bază descrierea se numește **text descriptiv literar**.

Interpretarea limbajului figurat (III)

Comparația și personificarea

- 1 Copiază în caietul tău strofa care înfățișează, printr-o imagine vizuală, culoarea brotacului.
- 2 Subliniază cuvântul care denumește culoarea brotacului.
- 3 Subliniază structura care denumește elementul din natură la care face referire poetul, pentru ca cititorul să își imagineze culoarea brotacului.
- 4 Încercuiește cuvântul care pune în relație cele două elemente subliniate de tine.

Atenție!

- Când, în textul literar, se alătură doi termeni (obiecte, persoane, idei, fenomene, acțiuni etc.) cu însușiri comune, cu scopul de a-l evidenția pe primul prin intermediul celui de-al doilea, se obține o **comparație**.
- **Comparația** este procedeul artistic cu ajutorul căruia se exprimă un raport de asemănare între două obiecte, în scop expresiv. Orice comparație are doi termeni: termenul care se compară, numit subiectul comparației, și termenul cu care se compară. Acești doi termeni sunt legați prin cuvinte de tipul: *ca, asemenea, precum* etc.

- 5 Evidențiază însușirile brotacului, completând în caiet structurile de mai jos:
Ochișorii ca ...; Brotacul sare ca ...; Pielea asemenea ...; Tremură precum ...
Model: Brotacul sare ca și cum ar fi pus pe arcuri.
- 6 Exprimă în cuvinte proprii ce se spune despre brotaci în ultima strofă a textului **Joc de creion** de Tudor Arghezi.
- 7 Copiază pe caiet din următoarea listă doar acele elemente și structuri care sunt caracteristice oamenilor: *n-ar prea umbla pe jos, o casă, în pământ, sub tulpini, în rădăcini, dorm întinși pe-o canapea*.

Atenție!

- Procedeul literar prin care se atribuie ființelor necuvântătoare, obiectelor, elementelor din natură însușirile omenești de a vorbi, de a gândi, de a avea sentimente, de a acționa ca oamenii se numește **personificare**.

- 8 Identifică trei personificări prin care se realizează descrierea brotacului în textul lui Tudor Arghezi.

- 9 Recitește expresiv întregul text. Explică ce sentiment/ emoție ți-a provocat lectura acestui text.

Atenție!

- În textul literar, cuvintele își pierd semnificația obișnuită, căpătând sensuri noi, în funcție de intenția autorului.
- Noile sensuri își propun să genereze stări și sentimente și formează **limbajul figurat**.

Exerciții de aprofundare

- 1 Citește textul și încearcă să descoperi ce stare/sentiment sugerează acesta.

*Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurile -
Noapte bună!*

*Doar izvoarele suspină,
Pe când codrul negru tace;
Dorm și florile-n grădină -
Dormi în pace!*

*Trece lebăda pe ape
Între trestii să se culce -
Fie-ți îngerii aproape,
Somnul dulce!*

*Peste-a nopții feerie
Se ridică mândra lună,
Totu-i vis și armonie -
Noapte bună!*

(Mihai Eminescu, **Somnoroase păsărele**)

- 2 Copiază în caietul tău enunțurile de mai jos, completând spațiile libere, astfel încât să realizezi comparații:
- a) Păsărelele se adună pe la cuiburi precum... b) Izvoarele suspină precum...
c) Mândra lună se ridică pe cer ca un... d) Lebăda trece pe ape cum trece...
- 3 Selectează din versurile de mai jos doar pe acelea care conțin personificări.
- *Se ridică mândra lună;*
 - *Izvoarele suspină;*
 - *Codrul negru tace;*
 - *Totu-i vis și armonie;*
 - *Fie-ți îngerii aproape.*

Comunicare orală

Să ne jucăm de-a „Cine este personajul?”!

Organizați-vă în două echipe. Gândiți-vă la un personaj din literatură, din filme sau din desene animate. Fără a numi personajul ales, fiecare echipă îl va prezenta doar prin intermediul comparațiilor. Fiecare echipă va folosi, pe rând, câte trei comparații. Câștigă echipa care ghicește prima personajul. Echipa care nu construiește corect comparațiile este descalificată.

Textul descriptiv nonliterar (IV)

- 1 Citește cu atenție textul următor:

Brotăcelul (*Hyla arborea*), cunoscut și sub numele de **răcănel**, **brotac**, **broatec** este o broască arboricolă din familia hilide (*Hylidae*) răspândită în aproape întreagă Europa [...]. În România este o broască comună și se întâlnește pretutindeni unde

există apă și arbori, tufișuri sau stuf, de la șes până la altitudine de 1000 m în munții Carpați. În timpul verii trăiește pe arbori, tufișuri sau stuf. [...]

Pielea este netedă și lucioasă dorsal și granulată pe partea internă a coapselor și pe gușa femelelor. [...] Coloritul pe partea dorsală variabil, de obicei verde intens ca iarba, uneori galben-verde, cafeniu sau cu pete cafenii pe un fond galben-roz. Abdomenul este alb. Degetele galben deschis sau roz. [...] Cromatoforii din dermă prin mișcările lor amiboidale pot să schimbe într-un timp scurt culoarea brotăcelului, punând-o în armonie cu substratul (*homocromism*), pe vegetație el are o culoare verde intens, făcându-l nevăzut în frunzișul arborilor, iar pe sol devine verzui-brun-pământiu. Datorită coloritului de protecție, el nu se ferește când este descoperit și nu încearcă să fugă. [...]

Brotăcelul duce o viață crepuscular-nocturnă, dar are și o activitate diurnă, stând uneori pe frunze la soare și vânzând insecte. Iarna hibernează în crăpăturile din clădiri, sub frunze și mușchi, la poalele copacilor, în scorburi, vizuini sau sub pietre. (Sursa: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Brotăcel>)

- 2 Alcătuiește un enunț asertiv referitor la sursa textului.
- 3 Numește obiectul descrierii din acest text.
- 4 Alege varianta care denumește domeniul căruia îi aparține textul:
a) geografie; b) matematică; c) biologie.
- 5 Selectează patru cuvinte/structuri specifice domeniului ales.
- 6 Precizează ce au în comun acest text și poezia **Joc de creion** de Tudor Arghezi.
- 7 Precizează (conform modelului) următoarele aspecte despre brotăcel așa cum reies ele din textul **Joc de creion** de Tudor Arghezi și din textul de mai sus: *aspectul pielii, culoarea, comportamentul în timpul primăverii/verii, comportamentul în timpul iernii, o posibilă reacție în preajma omului.*

Model:

Elementele descrierii	În poezia Joc de creion	În realitate (vezi https://ro.wikipedia.org/wiki/Brotăcel)
Locul unde trăiește	la fântână, în pământ, sub tulpini	pe arbori, tufișuri sau stuf.

- 8 Formulează două enunțuri cu privire la limbajul utilizat în fiecare dintre cele două texte. Exemplifică cu ajutorul textelor observațiile tale.

Atenție!

- Într-o descriere care aparține unui domeniu științific se utilizează termeni specifici acelei științe. Scopul unui asemenea text este a da informații exacte despre un fenomen, viețuitoare, experiment etc. Textul în care descrierea are rolul de a da asemenea informații precise se numește **text descriptiv nonliterar**.

- 9 Alcătuieste o compunere de cel puțin 50 de cuvinte în care să prezinți cele două texte, **Joc de creion** de T. Arghezi și **Brotăcelul (Hyla arborea)**, extras din <https://ro.wikipedia.org/wiki/Brotăcel>, evidențiind cel puțin o asemănare și o deosebire.

SUBSTANTIVUL

Genul. Numărul

I.

- 1 Asociază următoarele cuvinte în tabelul următor, folosind modelul dat: *jucase, desenase, tristețe, va lega, mângâierea, nopțile, înnoptaseră, a întristat, legătură, joc, mângâiasse, culoare, desenele*.

Verbe	Alte părți de vorbire
<i>va lega</i>	<i>legătură</i>

- 2 Dacă verbul denumește o acțiune sau o stare, ce denumesc celelalte cuvinte din tabel?
- 3 Ce valoare morfologică au aceste cuvinte?

Atenție!

- **Substantivul** este partea de vorbire care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, însușiri, acțiuni, stări sufletești.

- 4 Precizează care sunt categoriile morfologice comune verbelor și substantivelor. Alege din următoarea listă: număr, persoană, mod, timp, gen.
- 5 Care sunt categoriile morfologice specifice substantivelor?

- 6 Copiază pe caiet un tabel asemănător și completează cu substantivele potrivite din poezia **Joc de creion** de Tudor Arghezi, după modelul:

Model:

Substantive care denumesc				
FIINȚE	FENOMENE ALE NATURII	STĂRI SUFLETEȘTI	PĂRȚIALE CORPULUI	OBIECTE/ LUCRURI
brotăcel				

- 7 Citește textul de mai jos și transcrie substantivele:

Brotăcelul, cunoscut și sub numele de răcănel, brotac, broatec este o broască arboricolă răspândită în aproape întreaga Europă [...]. Este singura broască arboricolă din Europa. Brotăcelul este o specie cu mai multe subspecii geografice. În România este o broască comună și se întâlnește pretutindeni unde există apă și arbori, tufișuri sau stuf, de la șes până la altitudine de 1000 m în munții Carpați. (www.wikipedia.org)

Atenție!

- Substantivele pot fi substantive **comune** sau **proprii**. Substantivele proprii se ortografiază cu majusculă.

- 8 Alcătuiește enunțuri în care să existe substantive proprii care denumesc: o persoană, un animal, un loc, un corp ceresc.
- 9 Precizează genul și numărul substantivelor identificate de tine în textul de mai sus.

Atenție!

- În limba română, categoria gramaticală a **genului** grupează substantivele în trei clase: **masculine, feminine, neutre**.

- 10 Grupează substantivele din următoarea serie în funcție de gen (masculine, feminine, neutre): *copac, pisică, ianuarie, marți, animal, nume, pară, gutui, fa, teren*.

Atenție!

- Sunt de genul masculin substantive precum: numele arborilor (*măr, păr, fag*), numele lunilor anului (*ianuarie, februarie*) și numele notelor muzicale (*do, re, mi*).
- Sunt de genul feminin: numele majorității fructelor (*pară, gutuie, vișină*), numele zilelor săptămânii (*luni, marți, miercuri*).

- 11 Formează femininul următoarelor substantive: *măgar, elev, preot, lup, țaran, zmeu, împărat*, utilizând următoarele sunete/grupuri de sunete: *ă, -că, -easă, -iță, -oaică*.
- 12 Indică genul feminin al următoarelor substantive: *părinte, sugar, hipopotam, pescăruș, păianjen*. Ce observi?

Atenție!

• Substantivele care definesc ființe și care au aceeași formă atât pentru masculin, cât și pentru feminin, se numesc **epicene**. Exemple: *brotac, ciocârlie, elefant, panteră, persoană, pește, șopârlă, șobolan, veveriță*. Pentru a exprima genul, aceste substantive formează perechi, păstrând aceeași formă: *cangur-mascul/cangur-femelă, hipopotam-mascul/hipopotam-femelă* etc.

- 13 Precizează care este masculinul substantivelor *curcă* și *broască*? Explică modul în care s-au format acestea.

II.

- 1 Scrie formele de plural ale următoarelor substantive: *propoziție, socru, tigr, copil*. Ce observi în privința ortografiei acestora?
- 2 Alege forma corectă de plural: *colonei/coloneli, festivale/festivaluri, ciocolăți/ciocolate, coperte/coperți*.
- 3 Folosind un dicționar explicativ, precizează sensul următoarelor forme de plural: *elemente/elemente, viruși/virusuri*. Construiește enunțuri cu fiecare dintre aceste substantive.
- 4 Precizează sensul substantivelor subliniate din următoarele exemple:
- A sunat din corn pentru a începe vânătoarea.
Andreea și-a cumpărat un corn de la patiserie.
Cerbul avea un corn rupt.
 - Brotacul avea un ochi alburui.
A mâncat un ochi cu brânză la prânz.
 - Medicii veterinari au anesteziat leul pentru a-i trata un colț cariat.
Șoricelul s-a adăpostit într-un colț al camerei.
 - A avut un vis ciudat noaptea trecută.
Visul brotăcelului era să vină vara cât mai curând.

Model: *corn* – instrument de suflat; *corn* - aliment.

- 5 Trece la forma de plural substantivele subliniate din enunțurile anterioare și subliniază desinențele.

Atenție!

- Ca și în cazul verbelor, sunetele sau grupurile de sunete așezate la sfârșitul substantivelor pentru a indica numărul se numesc **desinențe**.

NUMARUL	Masculin	Feminin	Neutru
SINGULAR	<i>un om</i>	<i>o elevă</i>	<i>un tablou</i>
PLURAL	<i>doi oameni</i>	<i>două eleve</i>	<i>două tablouri</i>

- 6 Precizează care sunt desinențele pentru formarea pluralului substantivelor masculine, feminine și neutre.
- 7 Formează pluralul substantivelor *muscă* și *poartă*. Construiește enunțuri cu pluralul acestor cuvinte și observă dacă ele pot căpăta sensuri diferite, dacă le schimbăm valoarea morfologică
- Model:** *muscă* (subst.) – *muște* (subst. plural); dar poate fi și verb: *Avea obiceiul să muște zdravăn din măr*.
- 8 Alcătuiește enunțuri în care să folosești, atât la numărul singular, cât și la numărul plural, următoarele substantive: *aur, cînste, ochelari, icre*. Ce observi?

Atenție!

- Unele substantive au aceeași formă și pentru singular, și pentru plural: *aur, kiwi, nene, sânge, ardei, ochi, ochelari, pui*.
- Există substantive care nu se pot număra: *sete, foame, sânge*.

- 9 Analizează substantivele din textul următor, conform modelului următor:

[...] *Doar pe coastă, la urcuș,
Din căsuța lui de humă
A ieșit un greieruș,
Negru, mic, muiat în tuș
Și pe-aripi pudrat cu brumă:
- Cri-cri-cri,
Toamnă gri,
Nu credeam c-o să mai vii
Înainte de Crăciun,
Că puteam și eu s-adun
O grăunță cât de mică,*

*Ca să nu cer împrumut
La vecina mea furnică,
Fiindcă nu-mi dă niciodată [...]*

(George Topîrceanu, **Balada unui greier mic**)

Model: *coastă* – substantiv comun, genul feminin, numărul singular.

Categoria determinării la substantiv

Articolul hotărât. Articolul nehotărât

Citește enunțurile următoare:

La ora de biologie am discutat despre brotac.

La ora de biologie am discutat despre un brotac.

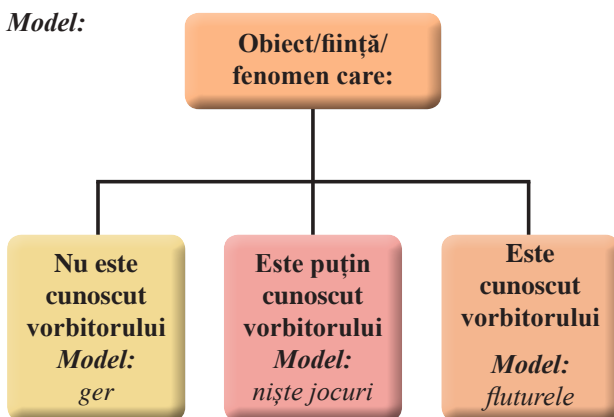
La ora de biologie am discutat despre brotacul din poezia lui Tudor Arghezi.

1 În enunțurile date, ființa denumită prin substantivul subliniat (*brotac*) este cunoscută vorbitorilor într-o măsură mai mică sau mai mare. Cum consideră vorbitorul ființa denumită de substantivul subliniat din ultimul enunț?

2 Prin ce mijloc este exprimat acest aspect?

3 Desenează următorul *Model:*

organizator grafic în caiet. Arată în ce măsură obiectele/ființele fenomenele denumite prin substantive subliniate sunt/nu sunt cunoscute vorbitorilor, conform modelului. Alege între: *nu este cunoscut/este puțin cunoscut/este cunoscut.*

• Am căutat niște jocuri interesante în librărie. • Jocul care mi-a plăcut a fost *Nu te supăra, frate!* • Fluturile a zburat până să-l fotografiez. • Niște fluturi zburau pieziș prin grădină. • Jocurile mele preferate sunt cele care implică mai mult de doi participanți. • — Nu te-ai gândit să scrii o compunere despre fluturi? • Mi-e teamă de ger. • Gerul năprasnic ne-a ținut mai multe zile în casă. • Iarna trecută a fost un ger cumplit.

Atenție!

- **Articolul** este partea de vorbire flexibilă care însoțește substantivul, arătând în ce măsură obiectul denumit de acesta este cunoscut vorbitorilor.
- În dicționar, substantivul apare în forma sa nearticulată; la fel și la numărare (*un brotac/doi brotaci*). Forma nearticulată a substantivului arată că obiectul/ființa/fenomenul denumit nu este cunoscut vorbitorului.

	ARTICOL NEHOTĂRÂT			ARTICOL HOTĂRÂT		
	așezat înaintea substantivelor; arată că obiectul denumit de substantiv este mai puțin cunoscut vorbitorilor.			se alipește la sfârșitul substantivului; arată că obiectul denumit de substantiv este cunoscut de vorbitori.		
număr	masculin	feminin	neutru	masculin	feminin	neutru
singular	un, unui	o, unei	un, unui	-l, -le, -a, -lui	-a, -i	-l, -lui
	<i>un leu, unui leu</i>	<i>o notă, unei note</i>	<i>un lac, unui lac</i>	<i>leul, leului</i>	<i>nota, notei</i>	<i>lacul, lacului</i>
plural	niște, unor	niște, unor	niște, unor	-i, -lor	-le, -lor	-le, -lor
	<i>niște lei, unor lei</i>	<i>niște note unor note</i>	<i>niște lacuri, unor lacuri</i>	<i>leii, leilor</i>	<i>notele, notelor</i>	<i>lacurile lacurilor</i>

- 4 Consultând informația din tabel, discută cu colegul de bancă și identificați acele categorii gramaticale în funcție de care articolul își modifică forma.

Atenție!

- Articolul își modifică forma în funcție de gen și număr.

- 5 Adaugă articolul hotărât *-l* următoarelor substantive: *brotăcel, copac, gând, pământ, pom*. Ce observi?

Atenție!

- Între substantivul de genul masculin, numărul singular, și articolul hotărât *-l* se folosește vocala de legătură *-u-*.

- 6 Alcătuieste propoziții în care substantivele: *leu, propoziție* și *tablou* să apară la numărul singular și plural, articulate nehotărât și hotărât.
- 7 Articulează cu articolele hotărâte „*lui*” (masculin, singular) și „*-i*” (feminin, singular) substantivele următoare: *codru, Costel, tanti, mamă*. Ce observi?

- 8 Analizează substantivele din textul următor:
Stai acolo și faci bani. Ne trimiți, chipurile, să avem de mâncare. Dar nimic din ce cumpărăm la magazin nu-i bun. Nici mâța, oricât de flămândă, nu se atinge de mâncarea cumpărată. [...] Mamele fac copiilor supă din găini din curtea lor, nu din găini cumpărate, fără niciun gust. (Liliana Corobca, **Kinderland**)
Model: *mamele* – substantiv propriu, genul feminin, numărul plural, articulat cu articolul hotărât *-le*.

Punctuație și ortografie

- 1 Explică ortografia substantivelor *copiii, tigrii, membrii*. Alcătuieste câte un enunț asertiv cu fiecare dintre acestea.

Posibilități combinatorii ale substantivului (substantiv+ atribut). Prepoziția

- 1 Citește enunțurile următoare. Explică prin ce diferă cele din grupa A față de cele din grupa B?

A	B
Brotăcelul verde e speriat.	Brotăcelul e speriat.
Casa de lemn e foarte frumoasă.	Casa e foarte frumoasă
Lumânarea arzând se topește repede.	Lumânarea se topește repede
A cumpărat casa vecinului.	A cumpărat casa.

Atenție!

- Substantivul poate ocupa poziții diferite într-un enunț. El poate apărea singur sau însoțit de atribut.

- 2 Identifică attributele din enunțurile următoare, menționând substantivul determinat de fiecare:

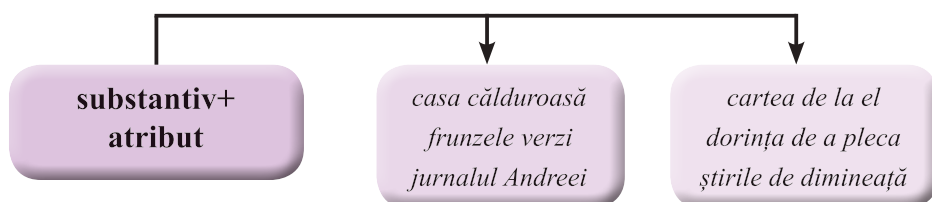
- *Andreea obișnuiește să scrie în jurnalul secret.*
- *Casa brotăcelului e sub pământ.*
- *„Nu te supăra, frate!” este un joc interesant și distractiv.*
- *Copacii au ascultat-o pe zâna din munți.*
- *Am cumpărat o ramă de tablou.*

- 3 Precizează valoarea morfologică a cuvintelor cu funcție sintactică de atribut din exemplele anterioare.

Atenție!

- Substantivul însoțit de unul sau mai multe attribute formează un **grup nominal**. Un grup nominal joacă un rol important în realizarea unui text descriptiv literar.

- 4 Substantivele din schema din stânga sunt însoțite de attribute. Ce diferență observi între modul în care sunt construite cele două grupurile nominale?

Atenție!

- Între atribut și substantivul determinat pot exista cuvinte de legătură, numite **prepoziții**. Cele mai frecvente prepoziții din structura grupului nominal sunt: *cu, de, despre, de la, de pe, din, pentru*.

- 5 Realizează grupuri nominale, unind substantivele din coloana dreaptă cu atributele potrivite din coloana stângă:

<i>ghemul</i>	<i>cu valizele</i>
<i>cartea</i>	<i>de pescari</i>
<i>trandafirul</i>	<i>de lână</i>
<i>cana</i>	<i>de la mama</i>
<i>barca</i>	<i>cu lapte</i>
<i>omul</i>	<i>despre pinguini</i>

- 6 Redactează un text de 70-100 de cuvinte, în care să descrii brotacul din imaginea alăturată. Folosește cel puțin cinci grupuri nominale, în care atributele să fie exprimate prin:

- prepoziția *de* + substantiv;
- prepoziția *de la* + substantiv;
- prepoziția *din* + substantiv;
- substantiv articulat hotărât cu articolul *-lui*;
- adjectiv.

ADJECTIVUL

- 1 Identifică și rescrie adjectivele din următorul text:

Brotăcelul verde pluș,

Este foarte jucăuș.

Două cepe-s ochii lui,

Pielea-i de smarald verzui,

Uite-l este, uite-l nu-i.

Țop pe-un brusture, pe-un pai,

Lacul pentru el e rai.

(după **www.parinti.com**)

- 2 Explică ce exprimă adjectivele *verde* și *foarte jucăuș*?

Atenție!

- **Adjectivul** este partea de vorbire care exprimă însușirea unui obiect.

- 3 Precizează ce parte de vorbire determină aceste adjective.

- 4 Precizează genul și numărul adjectivelor din text. Explică modul în care ai procedat.

Atenție!

- Adjectivul se acordă în gen și număr cu substantivul determinat.

- 5 Scrie tabelul următor în caiet, adăugând în prima coloană adjectivele: *drăgălaș, mic, vioi, maro*. Completează spațiile libere cu formele potrivite ale acestor adjective, adăugându-le, pe rând, substantivelor *brotăcel* și *căprioară*.

Model:

ADJECTIVUL	brotăcel		căprioară	
	Singular	Plural	Singular	Plural
<i>drăgălaș</i>	<i>drăgălaș</i>	<i>drăgălași</i>	<i>drăgălașă</i>	<i>drăgălașe</i>

Atenție!

- Unele adjective își schimbă forma în funcție de genul și numărul substantivului, primind desinențe. Acestea se numesc **adjective variabile**. Cele care nu își modifică forma se numesc **adjective invariabile**.

- 6 Care dintre adjectivele din tabelul de la exercițiul 5 sunt variabile și care sunt invariabile? Notează-le pe două coloane pe caietul tău.
- 7 Subliniază desinențele de gen și număr ale adjectivelor variabile din tabelul de mai sus.
- 8 Câte forme flexionare au adjectivele variabile din tabel?

Atenție!

- Adjectivele variabile pot avea:
 - **patru forme** (spre exemplu: copac *frumos*, floare *frumoasă*, copaci *frumoși*, flori *frumoase*);
 - **trei forme** (spre exemplu: obraz *roșu*, față *roșie*, obraji/fețe *roșii*);
 - **două forme** (spre exemplu: urs/căprioară *mare*, urși/căprioare *mari*).

- 9 Alcătuieste enunțuri cu adjectivele variabile: *bun, mic, tare*, genul masculin și feminin, numărul singular și plural.
- 10 Modifică enunțurile următoare, astfel încât adjectivul să apară înaintea substantivului:
- *Brotăceii curioși s-au adunat în jurul fântânii.*
 - *Glasurile copiilor gălăgioși se auzeau dincolo de parc.*
 - *Am să-i dăruiesc kendama nouă Andreei.*
 - *Fluturile minunate au zburat în depărtările albastre.*

Model: *Curioșii brotăcei s-au adunat în jurul fântânii.*

- 11 Rescrie substantivele din enunțurile de mai sus și analizează-le.
Model: *brotăceii* – substantiv comun, genul masculin, numărul plural, articulat cu articolul hotărât *-i*.
- 12 Ce s-a întâmplat cu articolul hotărât al substantivelor din exemplele de mai sus, în momentul în care adjectivele au trecut înaintea substantivului?

Punctuație și ortografie

- 1 Alege forma corectă a adjectivelor din enunțurile de mai jos. Explică ortografia acestor adjective.
- Am purtat la serbarea de sfârșit de an *auriii/aurii* cercei.
 - Pantalonii *negri/negrii* s-au decolorat.
 - *Cenușiii/cenușii* nori din zare s-au risipit.
 - Am spus glume *hazli/hazlii* când ne jucam în curtea școlii.

Articolul demonstrativ

- 1 Transcrie forma corectă pentru următoarele enunțuri:

Brotăcelul ce-l/cel vezi a stat toată iarna în căsuța ce-a/cea călduroasă de sub pământ.

El este brotăcelul ce-l/cel mai dragălaș dintre frații lui.

Brotacii ce-i/cei mari nu înțeleg ce-i/cei acolo de-i atâta zarvă.

- 2 Identifică grupurile nominale (alcătuite din substantive și atribute) în enunțurile anterioare. Ce observi?

Atenție!

- Între adjectivele cu funcția sintactică de atribut și substantivele determinate pot interveni **articolele demonstrative**.

Formele articolului demonstrativ:

ADJECTIVUL	MASCULIN	FEMININ
SINGULAR	cel/celui	cea/cele
PLURAL	cei/celor	cele/celor

- 3 Rescrie grupurile nominale din enunțurile următoare, introducând forma potrivită a articolelor demonstrative, conform modelului:

- *Trandafirul roșu s-a ofilit.*
- *Priveam cu bucurie marea albastră.*
- *Am găsit cuvântul potrivit pentru a încheia jocul **Scrabble**.*
- *Găinile vesele au început să țopăie prin ogradă.*
- *În călătoriile sa, pe Apolodor l-a însoțit mereu gândul bun.*

Model: *Trandafirul cel roșu s-a ofilit.*

- 4 Rescrie enunțurile anterioare, trecând substantivele la forma de dicționar (nearticulată). Ce observi?
- 5 Cum își schimbă forma articolul demonstrativ?

Atenție!

- Articolul demonstrativ leagă un adjectiv de un substantiv articulat hotărât și își schimbă forma în funcție de genul și numărul substantivului.

- 6 Analizează adjectivele precedate de articole demonstrative din textele următoare:
 - a) *Doar unu-i împăratul Roș, vestit prin meleagurile aceste pentru bunătatea lui cea nepomenită și milostivirea lui cea neauzită.* (Ion Creangă, **Povestea lui Harap-Alb**)
 - b) *Ești visul meu, din toate, cel frumos [...]* (Tudor Arghezi, **Psalm**)
 - c) *Și la masă, ciocnesc astăzi,
Toți copiii cei cuminiți,
Ouă roșii și pestrițe,
Cu iubiții lor părinți.* (Elena Farago, **În ziua de Paște**)

Model: *cea nepomenită* – adjectiv variabil, 4 forme, genul feminin, numărul singular, funcția sintactică de atribut + *articolul demonstrativ „cea”*.

Gradele de comparație ale adjectivului

- 1 Citește ce spun jucăriile personificate din imaginea de mai sus.

- 2 Scrie în caiet cuvintele/ structurile prin care se exprimă însușiri și subliniază adjectivele. Observă care dintre adjective este însoțit de un articol demonstrativ sau de alte cuvinte.

Atenție!

- **Gradele de comparație/intensitate** sunt formele pe care le ia adjectivul pentru a arăta gradul în care un obiect are o însușire în raport cu alte obiecte sau cu sine.

- 3 Există trei grade de comparație. Pentru a le descoperi, urmărește imaginile de mai jos:

Atenție!

- **Gradul pozitiv** arată caracteristica/însușirea obișnuită a obiectului, fără a fi comparată cu a altui obiect. De exemplu: jucărie *mare*.

Atenție!

- **Gradul comparativ** exprimă însușirea unui obiect prin raportare la însușirea altui obiect sau la însușirea obiectului într-un alt moment al existenței sale.

Există trei moduri de comparare:

de superioritate – jucărie *mai mare*

de egalitate – jucărie *tot atât de mare* (tot așa de, la fel de, deopotrivă de etc.)

de inferioritate – jucărie *mai puțin mare*

Atenție!

- **Gradul superlativ** precizează că însușirea obiectului e maximă, în sens pozitiv sau în sens negativ, prin raportare la însușirea altor obiecte sau la însușirea obiectului într-un alt moment. Gradul superlativ relativ se formează cu articolul demonstrativ. Există:

a) **superlativ relativ:** de superioritate: jucăria *cea mai mare*

de inferioritate: jucăria *cea mai puțin mare*

b) **superlativ absolut:** jucărie *foarte mare* (*tare/ prea/ nemaipomenit de/ extraordinar de etc.*).

- 4 Scrie în caietul tău adjectivele din structurile următoare, construind un tabel asemănător celui din model:

întregul univers;	scris perfect;	scris frumos;
universul misterios;	fenomen geografic;	fenomen interesant;
efort minim;	efort intens;	iubire eternă.

Model:

Adjective care exprimă o însușire ce poate fi comparată	Adjective care exprimă o însușire ce nu poate fi comparată
<i>frumos</i>	<i>întregul</i>

Atenție!

- Există adjective care nu au grade de comparație, pentru că:
 1. însușirea exprimată nu poate fi comparată: *complet, întreg, unic, veșnic* etc.
 2. fie pentru că, la origine, ele sunt deja comparative sau superlative: *perfect, suprem, superior, maxim, minim* etc.
 3. sensul adjectivului nu permite comparația: *biologic, atomic, electric* etc.

- 5 Scrie adjectivul *frumos* la toate gradele de comparație.

ACORDUL ADJECTIVULUI CU SUBSTANTIVUL

- 1 Identifică adjectivele din textul următor și apoi transcrie-le în tabel, conform modelului:

*Noaptea-i dulce-n primăvară,
liniștită, răcoroasă,
Ca-ntr-un suflet cu durere o
gândire mângâioasă [...]*
(Vasile Alecsandri, **Noaptea**)

Model:

ADJECTIVUL	VARIABIL/ INVARIABIL	FORME	DETERMINĂ SUBSTANTIVUL	GENUL	NUMĂRUL
dulce	variabil	2 forme	noaptea	feminin	singular

Atenție!

- Adjectivul se acordă în gen și număr cu substantivul determinat.

- 2 Realizează acordul adjectivelor din paranteze cu substantivele determinate:

*Ostroave (mare) de umbră închipuiau corăbii,
Iar papura, mișcată în treacăt de zefiri,
Nălța mănunchi în aer (tremurător) săbii,
Prin pânza de lumină a undelor (subțire).*

*Și broaștele (semeț) cântau cu glasuri (mult)
Pe când, din înălțime, privindu-și fața-n lac,
Un nour (singuratic) stătea (uimit) s-asculte
Cum bat ca toaca toate și-o clipă toate tac.*

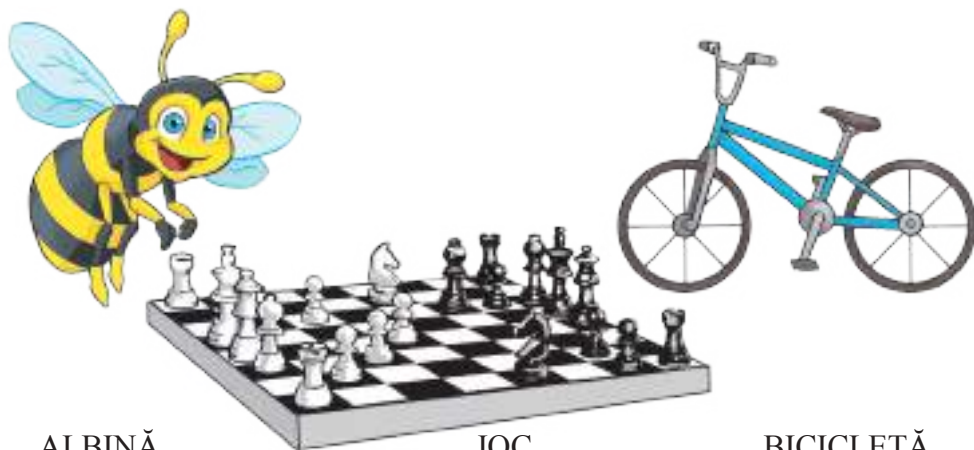
(George Topîrceanu, **Broaștele**)

Exerciții de aprofundare

- 1 Alcătuieste enunțuri interogative în care adjectivele *zglobiu* și *negru* să determine substantive de genul masculin, numărul plural. Așază aceste adjective atât după substantivele determinate, cât și înaintea lor.

- 2 Formează cel puțin 5 grupuri nominale pornind de la substantivele următoare, în care atributul să fie exprimat prin adjective precedate de articole demonstrative.

- 3 Descrie următoarele emoticoane, utilizând adjectivul *bucuros* la diferite grade de comparație, :

Model:

5 este *cel mai puțin bucuros*
(gradul superlativ relativ de inferioritate)

- 4 Analizează substantivele și adiectivele din textele următoare:

A. *Pe mușchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos lângă iedul ei. Acesta și-a întins capul cu botul mic, catifelat și umed, pe spatele mamei lui și, cu ochii închiși, se lasă dezmiardat. Căprioara îl linge, și limba ei subțire culcă ușor blana moale, mătăsoasă a iedului. (Emil Gârleanu, Căprioara)*

B. *Regulile oficiale ale jocului sunt întreținute de Federația Internațională de Șah. Jocul se desfășoară pe tabla de șah. Aceasta are o formă pătrată și este împărțită în 8 linii și 8 coloane ce formează 64 de pătrate cu suprafețe egale, numite câmpuri, colorate alternativ în alb și negru. La început, fiecare jucător are 16 piese: 8 pioni, 2 turnuri (ture), 2 cai, 2 nebuni, un rege și o regină. Unul dintre jucători controlează piesele albe iar celălalt piesele negre. (Șah-Reguli de joc, www.wikipedia.org)*

Model: *pe mușchiul* – substantiv comun, genul masculin, numărul singular, articulat cu articolul hotărât *-l* + prepoziția *pe*
gros – adjectiv, variabil, 4 forme, genul masculin, numărul singular, gradul pozitiv

Alege și rezolvă

1 Alcătuiește o compunere de cel puțin 80 de cuvinte, în care să descrii animalul de companie preferat, folosind un limbaj expresiv.

2 Citește compunerea lui Andrei-Cătălin, din clasa a V-a, din chenarul alăturat. Relatează și tu, într-un text de cel puțin 80 de cuvinte, o întâmplare din lumea cuvintelor, unde sunetele și literele prind viață.

Vei avea în vedere următoarele aspecte:

- Prezentarea unei întâmplări din lumea cuvintelor cu ajutorul personificărilor și al comparațiilor;
- Respectarea etapelor unei compuneri (introducere, cuprins, încheiere);
- Alegerea unui titlu corespunzător textului.

Călătorie în lumea cuvintelor

Cartea îmi scapă din mână și se deschide pe podea. Deodată, sunt tras în carte ca praful tras de aspirator. Mă trezesc pe câmp. Nu glumesc, era un câmp format din cuvântul câmp. Am mers apoi către un oraș. Casele erau formate din cuvântul casă, drumurile făcute din drum, și așa mai departe. Până și limba era diferită. De exemplu, bună! se zicea Anub! și ce mai faci? Se zicea icafiamec? Asta dacă intrai în cuvânt de la sfârșitul lui. Trebuie să recunosc că era o lume stranie. Doream să plec cât mai repede. Am văzut o ieșire (nu a fost așa greu, deoarece ușa era făcută din cuvântul ieșire) și am plecat. M-am trezit la mine în cameră. Ce vis ciudat! Dar a fost oare un vis?

(Andrei-Cătălin C.)

Fii creativ!

PROIECT

REGULAMENTUL JOCULUI PREFERAT

Imaginea alăturată conține regulamentul unui joc. Organizați-vă pe grupe și citiți explicațiile din regulament. Discutați aspectele referitoare la modul cum se desfășoară jocul. Alcătuiți apoi regulamentul jocului vostru preferat sau regulamentul unui joc inventat.

Carte de învățătură

care participanții formează cuvinte prin plasarea de litere pe o tablă având dimensiunile de 15x15 pătrățele. Cuvintele se pot forma pe orizontală sau pe verticală, precum la *cuvinte încrucișate*, iar punctajul obținut este mai mare atunci când literele folosite sunt mai rare (mai valoroase) sau când sunt plasate pe pătrățele divers colorate, care dau diferite bonificații, ale tablei de joc. Numărul de litere și valoarea lor sunt caracteristice fiecărei limbi și se raportează la frecvența apariției lor în limba respectivă. Cuvintele sunt valide doar dacă corespund dicționarilor acceptate oficial. [...]

În 1938, arhitectul Alfred Mosher Butts a creat jocul derivat din Lexiko, un alt joc de cuvinte inventat tot de el mai devreme. [...] În 1948, James Brunot din Newtown, Connecticut (și unul dintre posesorii unui joc original Chris-Crosswords) a cumpărat dreptul de fabricare în schimbul acordării unei bonificații lui Butts pentru fiecare unitate vândută. El a păstrat majoritatea conceptelor originale, dar a schimbat poziția pătrățelelor de bonificație de pe tablă și a simplificat regulile jocului. Tot el a schimbat numele în “Scrabble”. [...]

(Sursa: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Scrabble>)

- 1 Arată în câte un enunț despre ce se vorbește în fiecare dintre cele două paragrafe.
- 2 Prezintă într-un text de 50-70 de cuvinte care este legătura dintre jocul Scrabble, fonetică și vocabular.
- 3 Organizați în clasa sau chiar în școala voastră un campionat de Scrabble.

Nu te supăra, frate!

REGULAMENT

Se joacă în doi, fiecare având câte un pion. Pe o pistă circulară cu 38 de căsuțe se află înscrise valorile 0, 1 și 10. Se pleacă de la căsuța 1. Fiecare jucător înaintează un număr de căsuțe egal cu valoarea obținută prin aruncarea zarului, cumulând sau pierzând puncte, în funcție de căsuța la care ajunge. Câștigă jucătorul care ajunge primul, din nou, la căsuța 1.

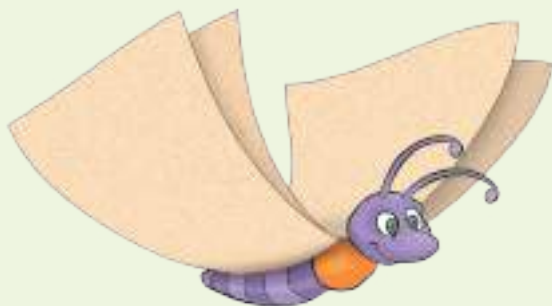

A patra inimă

de Mircea Cărtărescu

Cărțile sunt asemenea unor fluturi. De obicei stau cu aripile lipite, așa cum se odihnesc fluturii pe câte-o frunză, când își desfășoară trompa filiformă ca să soarbă apă dintr-un bob de rouă. Când deschizi o carte, ea zboară. Și tu odată cu ea, ca și când ai călări pe gâtul cu pene fine al unui fluture uriaș. Dar cartea nu are o singură pereche de aripi, ci sute, ca un semn că ea te poate duce nu doar din floare-n floare în această lume glorioasă, ci în sute de lumi locuite. Unele dintre ele seamănă mult cu cea în care trăim, altele sunt populate de ființe care nu ni se arată decât în vise.

Pe aripile fluturilor noștri de hârtie, asemenea unor solzișori ce irizează² lumina, sunt tatuaje ciudate, înscrise cu cerneală tipografică³. A trebuit să mergem la școală ca să le deslușim. Stând confortabil în spinarea mătăsoasă a marelui fluture, citim și zburăm. Căci fluturile nu se urnește de pe frunza lui dacă nu-i inventăm aripile adevărate, care nu sunt de hârtie, nici de cerneală, nici de cuvinte, ci de imagini, atingeri, mirosuri și melodii. Pe toate ni le imaginăm citind. Și-atunci înțelegem că zborul, chiar dacă ne duce în lumi îndepărtate, se petrece întotdeauna în noi înșine.

Cărțile sunt fluturi cu care zburăm prin propria noastră minte, sub bolta uriașă a țestei⁴ noastre. Niciun aparat de zbor nu te-a dus atât de departe. Deslușind rune⁵ ciudate de pe aripile ce lopătează⁶ leneș, înțelegi că ele vorbesc despre orașe de cristal și subterane pline de monștri, și regine misterioase și secole îngropate în uitare,

numai și numai pentru că toate aceste minuni, miraculoase sau înfricoșătoare, se află deja în tine. Se aflau acolo înainte să-ți începi călătoria. Citind și zburând, ceea ce e unul și același lucru, nu faci decât să desenezi harta magică a propriului tău suflet. (Mircea Cărtărescu, *A patra inimă*, fragment din antologia „Care-i faza cu cititul?”, coord. de Liviu Papadima, Editura ART)

Vocabular

¹ **filiformă**, adj – care are forma unui fir

² **irizează**, verb. – a emite culori asemănătoare cu ale curcubeului

³ **tipografic**, adj. – care ține de tipografie

⁴ **teastă**, s.f. – cutie craniană, craniu

⁵ **runele**, s.f. – caractere grafice ale celor mai vechi alfabet germanice

⁶ **lopătează**, vb. – vâslește

⁷ **antologie**, s.f. – culegere de lucrări reprezentative, alese dintr-unul sau din mai mulți autori, dintr-una sau mai multe opere

I.

Înțelegerea textului

Vocabular

1 Citește cu atenție fiecare paragraf al textului anterior și notează în caiet semnele:

✓	confirmă ceea ce știi deja
-	contrazice sau este diferit de ceea ce știi deja
+	este nou
?	aduce idei care sunt neclare sau despre care dorești mai multe informații

2 Asociază cuvintele cu explicația potrivită pentru sensul din text:

Model: *d. călătorie* - 1. drum pe care îl face cineva într-un loc mai îndepărtat

a) <i>tatuaje</i>	1. drum pe care îl face cineva într-un loc mai îndepărtat;
b) <i>nu se urnește</i>	2. desene sau inscripții care rămân imprimate pe piele, realizate prin împunsături cu materii colorante care nu se pot șterge;
c) <i>imaginăm</i>	3. acțiunea de a crea, de a născoci, de a-și închipui ceva;
d) <i>călătorie</i>	4. acțiunea de a nu se mișca, de a nu se deplasa din locul în care se află;
	5. marcare a animalelor cu semne imprimate în piele pentru recunoaștere și identificare.

3 Citește cu atenție secvența următoare *Citind și zburând, ceea ce e unul și același lucru, nu faci decât să desenezi harta magică a propriului tău suflet.* Identifică două cuvinte pe care scriitorul le consideră sinonime. Explică de ce autorul le consideră sinonime.

4 Precizează sinonimul potrivit pentru sensul din text al cuvintelor subliniate: *A trebuit să mergem la școală ca să le deslușim. Stând confortabil în spinarea mătăsoasă a marelui fluture, citim și zburăm.*

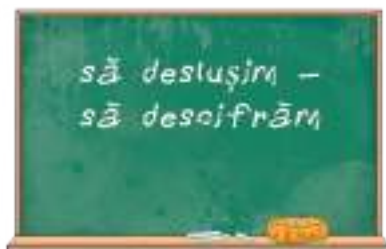
Model: *să deslușim* – să descifrăm, să înțelegem

5 Formulează pe caiet câte două enunțuri în care cuvintele *a deschide* și *aripă* să aibă înțelesuri diferite de cele din text.

6 Ordonează cuvintele pentru a forma un enunț asertiv: *autorul, inimă, publicat, Mircea, este, textului, a, Cărtărescu, patra, antologie, în.*

7 Transcrie pe caiet cel puțin trei structuri care pot fi considerate definiții ale cărții, conform modelului:

Model: *Cărțile sunt asemenea unor fluturi.*

II.

- 1 Recitește textul lui Mircea Cărtărescu, completează fișa de mai jos pentru a verifica realizarea corectă a lecturii și scrie apoi pe caietul tău calificativul obținut.

FIȘĂ DE AUTOVALUARE:	FB/B/S
Aspecte urmărite:	
✓ Am recitit textul;	
✓ Am înțeles sensul tuturor cuvintelor;	
✓ Am pronunțat corect cuvintele;	
✓ Am respectat punctuația în lectură;	
✓ Am respectat pauzele logice ale textului.	
FB = foarte bine; B = bine; S = slab.	

- 2 Realizează pe caiet o schemă, asemenea celei de mai jos, notând în caiet sentimentele și gândurile pe care ți le-a provocat lectura textului.

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
La început, am simțit...	Citind, mi-am amintit de...	Am fost impresionat de...	Nu mi-a plăcut...	Am reținut secvențele...	Pentru mine, textul vorbește despre...

- 3 Formulează un enunț în care să precizezi care este tema textului. Justifică-ți pe scurt răspunsul, exemplificând prin structuri extrase din text.

Comunicare orală

Ce crezi că exprimă titlul textului dat? Realizați o discuție despre posibilele semnificații ale acestuia, raportându-vă la conținutul fragmentului dat.

III.

- 1 Realizează pe caiet o listă de minimum cinci cuvinte care ți-au atras atenția în mod special. Precizează pentru fiecare sensul din text și sensul din dicționar.
- 2 Pornind de la cuvintele selectate la exercițiul anterior, încearcă să explici de ce scriitorul le folosește cu un sens neșteptat, neobișnuit. Motivează răspunsul dat.
- 3 Realizează pe caiet un tabel asemănător celui de mai jos, transcriind din textul **A patra inimă** comparații pentru următoarele cuvinte: *zbori*, *tatuaje*, *cărțile*.

Model:

cărțile

Cărțile sunt asemenea unor fluturi

- 4 Organizați în perechi, recitiți fiecare paragraf al textului. Realizați pe caiet un tabel, transcriind în prima coloană trei cuvinte prin care sunt exprimate elementele reale ale unei cărți, iar în a doua coloană, trei cuvinte prin care sunt prezentate emoțiile și aventurile care pot fi trăite în lumea cărților.

Model:

Cuvinte care exprimă diferitele elemente reale ale unei cărți	Cuvinte care exprimă emoțiile și aventurile trăite în lumea cărților
<i>hârtie</i>	<i>zburăm</i>

- 5 Selectează pornind de la elementele identificate la exercițiul anterior pe acelea care contribuie la crearea unor imagini care se adresează văzului.
- 6 Identifică în textul dat elemente care pot construi și un alt fel de imagini.
- 7 Ce însușiri neașteptate ale cărților crezi că sunt exprimate prin intermediul acestor imagini? Realizează pe caiet un tabel, conform modelului de mai jos, asociind imaginilor identificate la exercițiul anterior posibile însușiri ale lumii cărților.

Model:

Imagini vizuale/ dinamice	Posibile însușiri
<i>Cărțile sunt asemenea unor fluturi.</i>	<i>frumusețe, delicatețe</i>

- 8 Lectura acestui text ți-a trezit emoții sau gânduri despre experiențe proprii trăite în lumea cărților? Redactează un text de minimum 30 de cuvinte în care să prezinți o experiență personală dintr-o călătorie făcută în lumea cărților.

Alege și rezolvă

- 1 Citește cu atenție textul următor și observă modul în care scriitorul combină și folosește cuvintele:
*Dacă-l punem între bare /.../
 O devine-o întrebare?
 Între bare, între bări
 O-ul ouă întrebări?*
 (Șerban Foarță, /O/ ouă întrebări)

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutați despre ordinea în care sunt prezentate diferitele elemente ale lumii cărților. Puneți întrebări profesorului despre rolul afectiv, expresiv al organizării acestora într-un text literar descriptiv.

2 Să încercăm și noi să ne jucăm de-a cuvintele!

Organizați pe grupe, scrieți timp de zece minute un text în care să combinați sau să folosiți în contexte neașteptate, chiar surprinzătoare, două cuvinte: *călătorie* și *a zbura*. În final, prezentați textele în fața clasei! Acordați premii pentru cel mai îndrăzneț sau pentru cel mai comic joc de cuvinte!

3 Se împarte clasa în 6 grupe. Se trage la sorți sarcina de lucru pentru fiecare grupă. La final, fiecare fișă va fi expusă pe un panou, în clasă. Se va realiza turul galeriei. Se vor discuta fișele realizate și se vor da premii.

- **Describe** în trei enunțuri lumea cărților în care pătrunzi prin jocul imaginației.

- **Compară** stările prezentate de scriitorul textului dat, cititor și el, cu propriile tale stări, emoții când intri în lumea cărților.

- **Analizează** semnificația secvenței *toate aceste minuni, miraculoase sau înfricoșătoare, se află deja în tine.*

- **Argumentează:** Crezi că există o posibilă legătură între călătoria în lumea cărților și un joc?

- **Aplică:** Alcătuiește o scurtă listă a unor locuri în care ai călătorit prin intermediul cărților.

- **Asociază** o trăsătură morală unei cărți care este deschisă de numeroși cititori și alta unei cărți care nu este deschisă niciodată, uitată fiind de toți.

Fii creativ!

PROIECT ANCHETA

Realizați o anchetă cu tema *Este cartea un joc de-a imaginația?*

Pentru realizarea anchetei, organizați-vă în grupe și repartizați, cu ajutorul profesorului, sarcinile de lucru. Etape:

- documentarea pornind de la tema dată;
- formularea unor întrebări pentru chestionar, selectarea și gruparea lor;
- aplicarea chestionarului;
- analiza chestionarului: gruparea, interpretarea și redactarea rezultatelor;
- prezentarea rezultatelor;
- revizuirea proiectului, editarea și difuzarea lui.

EVALUARE

Citește următorul text:

Știetot, căruia îi plăcea foarte mult să citească, aflase din cărți despre țări îndepărtate și despre fel de fel de călătorii. Adesea, seara, când n-avea ce face, el le povestea prietenilor săi despre ceea ce citise în cărți. Prichindeii se dădeau în vânt după asemenea istorisiri. Le plăcea să asculte despre țări pe care nu le văzuseră niciodată, dar mai ales îi atrăgeau povestirile despre călătorii, pentru că cei care călătoresc trec prin tot felul de întâmplări nemaipomenite și aventuri dintre cele mai neobișnuite.

Tot ascultând istorisiri din acestea, prichindeii începură să creadă că ar putea pleca și ei într-o călătorie. Unii propuseră să o facă pe jos, alții să plutească pe râu cu bărcile, iar Știetot propuse:

- Haideți să construim un balon și să zburăm cu balonul.

Ideea asta au găsit-o cu toții excelentă. Până atunci nu zburaseră niciodată cu balonul și socoteau că ar fi fost foarte interesant. Bineînțeles, nimeni nu știa cum se construiește un balon, dar Știetot a promis că va chibzui el totul și le va explica apoi și lor.

Așa că Știetot începu să se gândească. Se gândi trei zile și trei nopți și hotărî să facă un balon din cauciuc. Piticii știau cum se obține cauciucul. În orașul lor creșteau niște flori asemănătoare cu ficușii. Dacă faci o creștătură pe tulpina acestei flori, începe să curgă din ea o zeamă albă. Zeama asta, numită lichid de cauciuc, se îngroașă încet-încet și se transformă în cauciuc, din care se pot confecționa mingi și galoși.

După ce Știetot a născocit asta, le-a poruncit prichindeilor să adune lichid de cauciuc. Începură cu toții să culegă lichidul alb în butoiul pregătit anume de Știetot. Se duse și Habarnam să adune lichid, dar se întâlni pe drum cu prietenul său, Peticel, care se juca cu două prichindeuțe, sărind coarda.

(Nikolai Nosov, **Aventurile lui Habarnam**)

● Pe paginile următoare vei găsi trei seturi de cerințe. Citește-le pe toate trei cu mare atenție și rezolvă doar unul dintre seturile de cerințe formulate!

- 1 Precizează numele a două personaje din textul dat. (1 punct)
- 2 Scrie ce le place prichindeilor să facă, transcriind din text structura potrivită pentru răspunsul tău. (1 punct)
- 3 Indică antonime pentru sensul din text al următoarelor adjective: *îndepărtate*, *neobișnuite*. (1 punct)
- 4 Transcrie, din text, două substantive diferite (comun/ propriu) și analizează-le, indicând funcția sintactică, genul și numărul. (2 puncte)
- 5 Explică, într-un text de minimum 50 de cuvinte, de ce prichindeii consideră propunerea lui Știetot o idee excelentă. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

- 1 Scrie un posibil motiv pentru care prichindeii îl ascultă cu plăcere pe Știetot. (1 punct)
- 2 Transcrie două substantive articulate cu articol horărât și două substantive articulate cu articol nehotărât. (1 punct)
- 3 Precizează numărul de litere și de sunete pentru cuvintele: *prichindeii*, *chibzui*, *explica*, *faci*. (2 puncte)
- 4 Analizează adjectivul *îndepărtate*, indicând funcția sintactică, genul, numărul. (1 punct)
- 5 Descrie, într-un text de cel puțin 50 de cuvinte, balonul pe care îl vor construi prichindeii. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

- 1 Scrie sinonime pentru sensul din text al cuvintelor: *istorisire, a născoci*. (1 punct)
- 2 Indică funcția sintactică pentru substantivele din propoziția: *dar mai ales îi atrăgeau povestirile despre călătorii*. (1 punct)
- 3 Stabilește funcția sintactică a adjectivului *alb*, în text, și scrie o propoziție în care să aibă altă funcție sintactică, indicând această funcție. (1 punct)
- 4 Imaginează-ți cum se joacă prichindeii și prichindețele și scrie un text de cel puțin 100 de cuvinte, pornind de la ultima secvență din text:
Se duse și Habarnam să adune lichid, dar se întâlnește pe drum cu prietenul său, Peticel, care se juca cu două prichindețe, sărind coarda. Vei avea în vedere:
 - să prezinți întâmplarea din perspectiva unui povestitor; (1 punct)
 - să prezinți jocul copiilor; (2 puncte)
 - să structurezi compunerea pe cele trei părți: introducere, cuprins și încheiere; (1 punct)
 - să respecti limita de cuvinte precizată. (1 punct)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

CINE SUNT EU?

Portret, de Geo Dumitrescu

- *Silaba și accentul*
- *Pronumele personal*
- *Pronumele personal de politețe*
- *Numeralul*
- *Numeralul cardinal*
- *Numeralul ordinal*
- *Textul explicativ*

Prometeu

Amintiri din copilărie, de Ion Creangă

Evaluare

CINE SUNT EU?

Înainte de lectură

1 Citește următorul fragment:

Și mergând ea mai departe, numai iaca ce vede o fântână mălită și părăsită. Fântâna atunci zice:

- Fată frumoasă și harnică, îngrijește-mă, că ți-oi prinde și eu bine vreodată.

Fata curăță fântâna și-o îngrijește foarte bine; apoi o lasă și-și caută de drum. [...]

Când, mai încolo, numai iaca fântâna grijită de dânsa era plină până-n gură cu apă curată limpede cum îi lacrima, dulce și rece cum îi gheața.

(Ion Creangă, **Fata babei și fata moșneagului**)

- 2 Imaginează-ți că într-una dintre călătoriile tale în natură descoperi o fântână. Privește apa limpede, curată și rece, tocmai bună de băut. Privește-ți chipul oglindit! Ce spui despre tine? Prezintă în caiet, în aproximativ 5 rânduri, imaginea oglindită în fântână.

Portret

de Geo Dumitrescu

*Acum pictez un tablou mare –
vreau să-mi fac un autoportret.
Aici o să desenez inima – o gămălie¹ de chibrit,
aici, creierul – un aparat sacru² și concret³.*

*Undeva vor fi neapărat nasul, gura,
n-are niciun sens să omit⁴ ochii – două semne de întrebare,
aici în colț o să-mi pictez gândurile –
o claie informă⁵ de rufe murdare.*

*Pieptul – o oglindă cu poleiul zgâriat –
va lăsa să se vadă interiorul
(cu totul neinteresant, indefinitiv),
sus, sprâncenele își vor schița zborul.*

*Două aripi vor fi probabil și urechile,
fruntea cutată – o scară către infinit,
buzele, arc perfect, vor reprezenta pentru eternitate
obsesia roșie a sărutului-mit.*

*Un ochi atent va mai putea zări, în fine,
cicatricea unei găuri în frunte,
sau în maldărul recuzitelor inutile,
ceva ce ar putea să semene a ideal sau a munte...*

Vocabular

¹**gămălie**, s. f. – parte îngroșată în formă de sferă mică de la capătul unui ac, al unui chibrit.

²**sacru**, adj. – (aici) care inspiră sentimente de venerație; scump.

³**concret**, adj. – precis, bine determinat.

⁴**a omite**, vb. – a lăsa (intenționat) la o parte, a neglija.

⁵**inform**, adj. – care nu are o formă determinată sau un contur precis, fără formă.

I. Înțelegerea textului

Vocabular

- 1 Recitește poezia, întâi în gând și apoi cu voce tare.
- 2 Transcrie, din text, cinci cuvinte pe care le întrebuințezi frecvent și cinci cuvinte pe care le folosești mai rar.
- 3 Identifică următoarele cuvinte în text și asociază-le explicația potrivită: *claie, maldăr, recuzite, ideal, mit*.

Model: *claie* - grămadă mare de fân, de snopi de cereale, de obicei în formă conică

- grămadă mare de fân, de snopi de cereale, de obicei în formă conică
 - mulțime de obiecte de același fel, îngrămădite unele peste altele
 - totalitatea obiectelor auxiliare (mobilier, costume etc.) necesare la montarea unui spectacol sau a unui film
 - model considerat perfect; perfecțiune pe care încearcă s-o imite un artist, un poet
 - povestire fabuloasă care cuprinde credințele popoarelor despre originea universului și a fenomenelor naturii, despre zei și eroi legendari.
- 4 Construiește câte un enunț cu fiecare dintre cuvintele discutate la exercițiul 3.
 - 5 Indică antonime pentru sensul din text al cuvintelor: *mare, aici, inform, concret*.
 - 6 Înlocuiește cu sinonime potrivite în context cuvintele subliniate în versurile de mai jos:
Două aripi vor fi probabil și urechile,
fruntea cutată – o scară către infini,
buzele, arc perfect, vor reprezenta pentru eternitate
obsesia roșie a sărutului-mit.
 - 7 Alcătuieste cinci propoziții în care să folosești substantive referitoare la fizionomie din textul **Portret** de Geo Dumitrescu.
 - 8 Scrie propoziții în care să asociezi cuvintele din cele două coloane pentru a obține noi sensuri: a) • inimă • nas • gură • ochi • frunte
b) • curios • catifelat • mare • bogat • adânc • înalt

Silaba și accentul

- 1 Scrie, în caiet, despărțite în silabe, versurile din prima stofă a poeziei **Portret** de Geo Dumitrescu.
- 2 Grupează cuvintele în funcție de numărul de silabe, conform modelului:
Model: monosilabice: *un*; plurisilabice: *acum*.

- 3 Transcrie în caiet enunțurile următoare, completându-le:
- Cuvântul *un* nu se desparte în silabe, deoarece...
 - În despărțirea cuvântului *aici*, despărțirea în silabe s-a făcut între două ...
 - Fiecare silabă din cuvântul *mare* conține o ...
 - În cuvântul *vreau* vocala este ...
- 4 Cuvintele pot fi alcătuite din vocale, consoane și semivocale. Desparte în silabe următoarele cuvinte, notând în caiet tipul de sunete pentru fiecare situație:

Model: a-cum

v-cvc

- *acum, desenez, putea;*
- *pictez, murdare, fruntea;*
- *tablou, sacru, către;*
- *două, găuri, ideal.*

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutați despre pronunțarea accentuată a unor sunete. Puneți întrebări profesorului!

- 5 Încearcă să identifici în cuvintele din enunțurile următoare care dintre sunetele cuvintelor alcătuitoare se aud mai tare în rostire. Colorează cu roșu aceste sunete.

Acum pictez un tablou mare – / vreau să-mi fac un autoportret.

- 6 Discută cu ceilalți colegi rezultatul obținut.

- 7 Indică ce parte de vorbire sunt cuvintele subliniate în exemplele următoare:
- Astăzi voi *scria* un portret.
 - Are *ochi* frumoși.
- Scria* ta nu este bună. Vânătorul *ochi* pasărea.

Concurs

Împărțiți-vă pe grupe de elevi!
Fiecare grupă propune zece cuvinte. O altă grupă răspunde, indicând numărul de silabe al cuvintelor și precizând silaba accentuată. Câștigă grupa/grupele care au întrunit cel mai mare număr de cuvinte rezolvate corect.

Exerciții de aprofundare

- 1 Pronunță cuvintele următoare și indică sunetele din care sunt alcătuite cuvintele: *probabil, semene, oglindă*.
- 2 Desparte în silabe cuvintele din următorul enunț și colorează vocala pronunțată accentuat din fiecare cuvânt:
Două aripi vor fi probabil și urechile.
- 3 Alcătuieste enunțuri în care să accentuezi diferit cuvintele:
veselă, torturi, copii.

Am învățat despre:

pronunțarea
mai accentuată
a unor silabe

silabă și accent

II. Lectura și explorarea textului

- 1 Formulează în caiet un enunț în care să exprimi impresia ta după ce ai recitat poezia **Portret** de Geo Dumitrescu.
- 2 Transcrie, în caiet, cât mai caligrafic, două sau mai multe versuri care ți-au plăcut. Motivează de ce le-ai ales.
- 3 Scrie în caiet întrebări pentru versuri pe care nu le înțelegi. De exemplu:
De ce inima e considerată o gămălie de chibrit?
- 4 Alcătuieste, împreună cu colegul de bancă, un poster cu minimum trei dintre întrebările puse.
- 5 Consideri că poezia aceasta este ușor sau greu de înțeles? Explică oral alegerea ta.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

• **Portretul** poate fi o pictură, un desen, o sculptură, o fotografie, care înfățișează chipul unei persoane, sau imaginea unui personaj dintr-o operă literară, surprinzând o înfățișare a aspectului fizic și moral al unui personaj.

Autoportretul este o reprezentare a propriei persoane în pictură, desen sau literatură.

III. Explorarea textului. Semnificații

- 1 Recitește poezia **Portret** de Geo Dumitrescu și identifică un cuvânt-cheie. Motivează oral alegerea ta.
- 2 Scrie în caiet, într-un enunț, despre ce este vorba în poezia citită, formulând astfel tema poeziei.

Dicționar de termeni esențiali

Ochii, element important al unui portret și cel mai important organ de simț al omului, sunt asociați cu lumina și cu capacitatea de percepție spirituală, fiind numiți în limbaj popular oglinda sufletului.

Inima, în mod simbolic, desemnează centrul emoțional, moral, intelectual sau spiritual al ființei umane, fiind considerată sălașul sufletului.

3 Selectează cât mai multe cuvinte din câmpul lexical al substantivului *portret*, grupându-le în funcție de trăsături fizice și trăsături morale.

4 Arată, într-un enunț, în ce constă relația dintre titlul textului și conținutul poeziei.

5 În autoportretul realizat, poetul oferă definiții neașteptate. Completează în caiet, pe baza textului, definițiile date de Geo Dumitrescu, pentru cuvintele *inimă*, *creier*, *ochi*, *gânduri*, *piept*, *urechi*, *frunte*, *buze*, conform următorului model:

Model: *inima – o gămălie de chibrit.*

6 Primele două versuri ale poeziei **Portret** de Geo Dumitrescu mărturisesc intenția poetului de a realiza un autoportret:

Acum pictez un tablou mare – / vreau să-mi fac un autoportret.

Explică, în minimum 30 de cuvinte, ce semnificație capătă în contextul întregii poezii adjectivul *mare*.

7 Urmărește linia portretului care se conturează treptat, pe măsură ce recitești poezia, și încearcă să-l desenezi. Compară desenul obținut cu cel al colegului de bancă și observă elementele comune și diferențele.

8 La finalul poeziei apar versurile: *un ochi atent va mai putea zări, în fine, / cicatricea unei găuri în frunte*. Încearcă să exprimi ideea poetică transmisă de imaginea realizată în versul al doilea.

9 Scrie, având în vedere discuțiile de până acum, o compunere de minimum 50 de cuvinte în care să exprimi ideile/stările transmise de această poezie.

10 Dacă poezia **Portret** a lui Geo Dumitrescu ți-a plăcut, cum ai explica unui coleg de ce ți-a plăcut?

11 Dacă ai fi scris tu această poezie, ai fi schimbat ceva? De ce?

Exerciții de aprofundare

- 1 Citește fiecare dintre următoarele afirmații și scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar, dacă o consideri greșită, litera G.
 - a) Autoportretul realizat scoate în evidență doar aspectul fizic al poetului.
 - b) Poetul pune în valoare portretul moral, deoarece la început desenează inima.
 - c) În realizarea autoportretului se amestecă termeni care numesc portretul fizic și portretul moral.
 - d) Este mai important aspectul exterior al omului decât lumea sa interioară.
 - e) Omul dorește mereu să atingă un ideal, un vis.
- 2 Rescrie în formă corectă afirmațiile pe care le-ai considerat greșite la exercițiul anterior.
- 3 Completează în caiet răspunsuri pentru următoarele afirmații ale poetului:
Inima este definită „o gămlie de chibrit“, deoarece....
Creierul este considerat un „aparat sacru și concret“, pentru că
Ochii sunt văzuți ca „două semne de întrebare“ fiindcă....
Fruntea cutată este descrisă ca „o scară către infinit“, deoarece...

Alege și rezolvă

- 1 Citește textele de mai jos.

A. *Iată-mă! Tot eu cea veche!
Ochii? Hai, ce mai pereche!
Și ce cap frumos răsare!
Nu-i al meu? Al meu e oare?
Dar al cui! Și la ureche
Uite-o floare.*

*Asta-s eu! Și sunt voinică!
Cine-a zis că eu sunt mică?
Uite, zău, acum iau seama
Că-mi stă bine-n cap năframa*

*Și ce fată frumușică
Are mama!*

*Mă gândeam eu că-s frumoasă!
Dar cum nu! Și mama-mi coasă
Șorț cu flori, minune mare –
Nu-s eu fată ca oricare:
Mama poate fi făloasă
Că mă are.*

(George Coșbuc, **La oglindă**)

B. *Știu, nu sunt un băiat obișnuit de zece ani. Adică, sigur, fac lucruri obișnuite. Mănânc înghețată. Merg cu bicicleta. Mă joc cu mingea. Am jocuri electronice. Lucrurile astea mă fac obișnuit, presupun. Și mă simt normal, pe dinăuntru. Dar copiii obișnuți nu-i fac pe alți copii obișnuiți s-o ia la fugă țipând pe terenul de joacă. Iar la copiii obișnuiți nu se holbează lumea oriunde se duc.*

Dacă aş găsi o lampă fermecată şi mi-aş putea pune o dorinţă, aş vrea să am un chip normal, pe care să nu-l remarce nimeni. Aş vrea să pot merge pe stradă fără să mă observe lumea şi să întoarcă privirea. Aşa că iată ce cred: nu sunt un copil obișnuit pentru simplul motiv că nimeni nu mă consideră așa.

(R.J. Palacio, **Minunea**)

- 2 Extrage din textul **A** contextele în care apar cel puțin trei elemente ale portretului fetei care se privește în oglindă.
- 3 Selectează din textul **B** cel puțin patru enunțuri sau fragmente de enunț prin care personajul afirmă că face lucruri obișnuite, deși el nu se consideră un „băiat obișnuit”.
- 4 Notează în caiet cel puțin două asemănări și două deosebiri între textele în care se realizează autoportrete sau portrete: **Portret** de Geo Dumitrescu, **La oglindă** de George Coșbuc și **Minunea** de J.R.Palacio.
- 5 Realizează un autoportret, într-o compunere de minimum 50 de cuvinte, având titlul „Cine sunt eu”.

Elemente de construcție a comunicării

Pronumele personal

- 1 Rescrie întrebarea *Cine sunt eu?* punând verbul la persoana I, numărul plural. Discută oral ce modificări apar.
- 2 Scrie, în caiet, variantele de răspunsuri pentru toate persoanele, la numărul singular și plural.
- 3 Transcrie în caiet următoarele propoziții, înlocuind, acolo unde e posibil, substantivele comune cu pronumele potrivite: *Merg cu bicicleta. Mă joc cu vecinul. Am jocuri electronice.* Discută oral rezultatul obținut.

Atenție!

- **Pronumele** este partea de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv.
- **Pronumele personal** arată diferitele persoane:
 - persoana care vorbește – persoana I – *eu, noi*,
 - persoana cu care se vorbește – persoana a II-a – *tu, voi*
 - persoana despre care se vorbește – persoana a III-a – *el/ea, ei/ele*.

Persoana, Numărul	Genul	Forme ale pronumelui personal
I, singular	-	<i>eu, mine, -mă-, m-, mie, îmi, -mi-</i>
a II-a, singular	-	<i>tu, tine, -te-, ție, îți, -ți-</i>
a III-a, singular	masculin	<i>el, -l-, lui, îi, -i-</i>
	feminin	<i>ea, -o-, ei, îi, -i-</i>
I, plural	-	<i>noi, ne-, nouă, ni</i>
a II-a, plural	-	<i>voi, -vă, v-, vouă</i>
a III-a, plural	masculin	<i>ei, îi, -i-, lor, le-, li</i>
	feminin	<i>ele, -le-, lor, le-, li</i>

- 4 Rescrie textul următor, înlocuind pronumele personale cu substantive pe care le consideri potrivite și modificând ordinea cuvintelor, dacă este cazul:

Mama lor îi așeza la rând și-i întreba: „Gata?“ „Da“, răspundeau ei. „Una, două, trei“. Și când zicea „trei“, frrr! zburau cu toții la marginea lăstarului...și mama lor le spunea că-i învață să zboare pentru o călătorie lungă.

(I.Al. Brătescu-Voinești, **Puiul**)

- 5 Precizează genul substantivelor cu care ai înlocuit pronumele personale. Formulează în scris o observație privitoare la genul pronumelor.
- 6 Transcrie în caiet toate pronumele din textul de la exercițiul 1 și indică persoana, numărul și genul pentru fiecare pronume.

Atenție!

- Pronumele personal are două numere: *singular* și *plural*, iar genul apare numai la persoana a III-a, *masculin* și *feminin*.

- 7 Citește propozițiile de mai jos:

a) Băiatul ei este înalt și frumos.

c) Am văzut ieri o fată elegantă.

e) Ati văzut-o pe Andreea în parc?

g) Ei răspund mereu corect.

b) Noi descoperim lumea din jur.

d) Am încălțat pantofii ei cei noi.

f) O fi învățat verbul bine?

- 8 Realizează în caiet un tabel asemănător cu cel de mai jos și transcrie propozițiile de la ex. 7 în funcție de rubrica la care se încadrează, conform modelului:

Model:

Propoziții care conțin pronume personale	Care sunt pronumele	Precizează persoana, numărul și genul acestora	Propoziții care nu conțin pronume personale
<i>Băiatul ei este înalt și frumos.</i>	<i>ei</i>	persoana a III-a, numărul singular, genul feminin	<i>Am văzut ieri o fată elegantă.</i>

- 9 Scrie un sinonim pentru cuvântul *dânsa* din enunțul următor: *Și sânge din sângele ei și carne din carnea ei am împrumutat, și a vorbi de la dânsa am învățat.* (Ion Creangă, **Amintiri din copilărie**).

Atenție!

- Formele *dânsul, dânsa, dânsii, dânsese* sunt pronume personale.

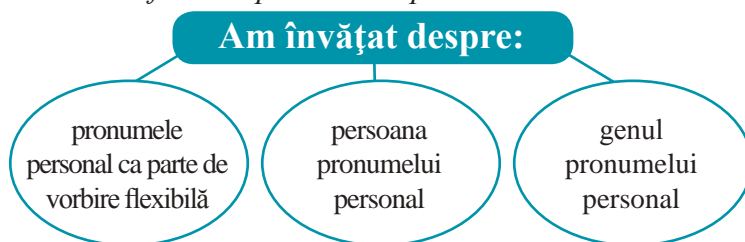
Exerciții de aprofundare

- 1 Scrie pronumele personale din următoarea secvență, indicând persoana, numărul și genul:

Dacă aș găsi o lampă fermecată și mi-aș putea pune o dorință, aș vrea să am un chip normal, pe care să nu-l remarce nimeni.

- 2 Alcătuieste propoziții în care să incluzi următoarele pronume personale: *eu, noi, lui, ei, vă, nouă*.
- 3 Scrie, în caiet, un scurt dialog imaginar între tine și colegul/colega de bancă în care să discutați despre lecția având ca temă pronumele, pornind de la următoarea replică:
- *Tu știi care sunt formele pronumelui personal?*

Pronumele personal de politețe

- 1 Observă dacă există vreo diferență între următoarele două propoziții:
 - a) *Cine ești tu?*
 - b) *Cine sunteți dumneavoastră?*
- 2 Ce exprimă în plus cuvântul *dumneavoastră* față de pronumele *tu*?

Atenție!

- **Pronumele personal de politețe** exprimă respectul față de o persoană.
- Are forme pentru persoanele a II-a și a III-a, singular și plural, iar genul apare numai la persoana a III-a, singular.
- În prezent, pronumele *dânsul*, *dânsa*, *dânșii*, *dânsele* (persoana a III-a) sunt considerate pronume personale prin care se exprimă gradul minim de politețe.
- Regional, se folosesc și formele *mata*, *matale*, provenite din formele *dumneata*, *dumitale*.

VREAU SĂ DESCOPĂRI!

Există trei grade de politețe: **politețe zero**, exprimată prin forme ale pronumelui personal, **minimă** și **maximă**. În tabelul de mai jos vei descoperi forme pronominale prin care se exprimă diversele grade de politețe.

Persoana, numărul	Gradul zero de politețe	Gradul minim de politețe	Gradul maxim de politețe
a II-a, singular	<i>tu</i>	<i>dumneata (mata, matale)</i>	<i>dumneavoastră</i>
a III-a, singular	<i>el / ea</i>	<i>dânsul / dânsa</i>	<i>dumnealui / dumneaei</i>
a II-a, plural	<i>voi</i>	—	<i>dumneavoastră</i>
a III-a, plural	<i>ei / ele</i>	-	<i>dumnealor</i>

- 3 Extrage din textele de mai jos cuvintele care sunt pronume de persoanele a II-a și a III-a. Grupează-le pe caiet, conform modelului:

Model:

Pronumele, persoana	Gradul zero de politețe	Gradul minim de politețe	Gradul maxim de politețe
<i>dumneavoastră</i> , persoana a II-a	-	-	x

a) — *Seara să mă puneți sub un clopot de sticlă.
E foarte frig la dumneavoastră.*

(Antoine de Saint-Exupéry, **Micul Prinț**)

b) — *Dacă Maiestatea Voastră ar dori să fie
ascultată întocmai, ar putea să-mi dea un
ordin chibzuit.*

(Antoine de Saint-Exupéry,
Micul Prinț)

c) — *Dumnealui e gata...N-aș înțelege ce
mai aștepți...Ia-ți pe dumneata ilicul cel
albastru.*

(Mihail Sadoveanu, **Nicoară Potcoavă**)

d) *Într-o zi, când împărăteasa se duse să cerceteze găinile și să vază de
cotețe, merse și fiul său cu dânsa.*

(**Zâna Munților**)

e) — *Dumneaei! zic eu către personalul trenului, arătând pe cucoana leșinată.*

(I.L.Caragiale – **Bùbico**)

f) — *Mișo, ai zis matala fetii să vie mâine mai de dimineață ca să facă focul?*

(I.L.Caragiale, **Conu Leonida față cu reacțiunea**)

- 4 Imaginează-ți că te afli în împrejurări solemne, oficiale în preajma unor persoane importante. Schițează în caiet un tabel asemănător și completează spațiile goale cu următoarele formule de adresare: *Sanctitatea Sa, Măria Ta, Preafericirea Sa.*

Model:

Persoana căreia te adresezi	rege, prinț, senior	prinți, prințese	ministru, ambasador, președinte	patriarh	papă	cardinal	rege, împărat	preot
Formula politicoasă de adresare		Alteța Voastră	Excelența Voastră			Eminența Voastră		Cuvioșia Sa

Atenție!

- Formulele de adresare folosite în situații solemne, oficiale se mai numesc și **formule reverențioase**.

- 5 Interpretează, alături de ceilalți colegi, următoarele situații:
- ești la școală, joci baschet în pauză și îi explici unui coleg regulile jocului;
 - ești pe stradă, ai fost oprit de o persoană în vârstă care a încurcat drumul și îi oferi explicații pentru a ajunge unde dorește.
- Discută diferențele și asemănările dintre cele două situații. Poți avea în vedere atitudinea politicoasă a vorbitorului în ambele situații.

- 6 Citește fiecare dintre următoarele afirmații și scrie pe caiet litera **A**, dacă o consideri adevărată, iar, dacă o consideri greșită, litera **G**.
- În propoziția următoare nu este prezent niciun pronume de politețe:
- *Domnule, nu vă permit să vorbiți așa!*
 - Propoziția - *Cucoană, aveți grijă de câine!* conține un pronume personal de politețe.
 - Pronumele personal de politețe nu trebuie confundat cu substantivul atunci când apare într-o adresare.
- 7 Stabilește funcția sintactică a pronumelor din următoarele enunțuri:
- Astăzi a venit el în vizită.
 - Florile de la tine sunt parfumate.
 - Eu și el stăm în prima bancă.
 - Dumnealui mă salută mereu respectuos.
- 8 Analizează pronumele de la exercițiul 7, menționând: tipul pronumelui, numărul și genul (numai la persoana a III-a).
- Model:** *el* – pronume personal, persoana a III-a, număr singular, gen masculin.
- 9 Scrie enunțuri în care să incluzi pronume, respectând indicațiile următoare:
- pronume personal, persoana a III-a, număr singular, gen feminin, atribut;
 - pronume personal de politețe, persoana a II-a, număr singular, formulă de adresare;
 - pronume personal, persoana a III-a, număr plural, subiect.

Atenție!

- Pronumele personal și pronumele personal de politețe îndeplinesc aceleași funcții sintactice ca substantivul: subiect simplu, subiect multiplu și atribut.

- 10 Transcrie în caiet propozițiile următoare și completează spațiile libere:
- Eu învăț, iar te plimbi.
 - Eu și suntem acum la școală.
 - Tu și ați venit mai repede.
 - El șiea cântă foarte frumos.

Atenție!

- Persoana și numărul pronumelui cu funcția sintactică de subiect impun persoana și numărul verbului care are funcția sintactică de predicat.

Exerciții de aprofundare

- 1 Transcrie și completează în caiet enunțurile următoare:
 - a) Astăzi am văzut (pronume personal, persoana a III-a, număr singular, gen masculin) pe el.
 - b) Fratele ... (pronume personal, persoana a III-a, număr singular, gen masculin) citește.
 - c) Au venit la noi și (pronume personal, persoana a III-a, număr plural, gen masculin).

- 2 Precizează valoarea morfologică pentru cuvântul *lui* în următoarele propoziții:
 - a) Lui Andrei îi place muzica.
 - b) Cartea lui este nouă.

- 3 Construiește două enunțuri în care cuvântul *lui* să fie, pe rând, articol hotărât și pronume personal.

Am învățat despre:

pronumele
personal
de politețe

situații în care
este folosit pronumele
de politețe

Alege și rezolvă

- 1 Alcătuiește propoziții cu următoarele ortograme: *ați/a-ți, ia/i-a, iau/i-au, neam/ne-am*.
- 2 Identifică formele corecte ale verbelor următoare: *văzând-ul/ văzându-l, spunându-o/ spunând-o, privindo/ privind-o, auzindu-ne/ auzindune*. Formulează câte un enunț cu fiecare dintre formele corecte.
- 3 Scrie trei propoziții în care subiectul multiplu să fie exprimat prin pronume, respectând combinațiile:
 - noi+voi; • tu+eu; • el+ele.
- 4 Imaginează-ți că ești oglinda fetei din poezia lui George Coșbuc sau oglinda vrăjitoarei din basmul **Cenușăreasa**. Descrie într-o compunere de minimum 50 de cuvinte ce ți se înfățișează.
- 5 Ai ieșit din lumea poveștilor. Te afli în lumea reală. Ești oglinda dintr-un mare și elegant magazin. Sau ești un geam de sticlă. Povestește un ceas din viața ta, din primele clipe ale dimineții sau din momentul când umbrele înserării cuprind treptat strada.

NUMERALUL

- 1 Formulează câte un enunț în care să descrii conținutul imaginilor alăturate. Ce au ele în comun?
- 2 Notează în caiet data de astăzi (zi, lună, an), atât în cifre, cât și în litere. A câta zi din an este astăzi?
- 1 Ce oră indică ceasul din imagine?

Atenție!

- **Numeralul** este partea de vorbire care exprimă un număr sau ordinea obiectelor în numărare.

NUMERALUL CARDINAL (I)

I.

- 1 Identifică și scrie în caiet numerele din textul **Portret** de Geo Dumitrescu. Ce exprimă ele? Ai în vedere definiția de mai sus a numeralului.
- 2 Scrie în litere numerele corespunzătoare următoarelor numere: 12, 20, 74, 2017, 4 435 951, VI, XVI.
- 3 Transcrie forma corectă a numeralelor cardinale din enunțurile:
 - A făcut un salt de șasesprezece/șaispe/șaisprezece metri.
 - Nu am mai văzut un curcubeu de șasezeci/șaizeci de zile.
 - Patrusprezece/paișpe/paisprezece colegi vor participa la concursul de pictură.
 - De douăzeci și trei/douăzecișitrei de zile nu a mai plouat.

Atenție!

- Forma corectă a următoarelor numere cardinale este: *paisprezece, șaisprezece, optsprezece, șaizeci*.

- 4 Citește enunțurile următoare. Prin ce diferă cele din grupa A față de cele din grupa B? Observă ce părți de vorbire au în vecinătate.

A

Doi au venit.

În spatele casei mai sunt trei.

De unde le-ai cumpărat pe cele șase?

B

Doi colegi au venit.

În spatele casei mai sunt trei cai.

De unde ai cumpărat cele șase pensule?

- 5 Înlocuiește numerele din grupa A de enunțuri cu substantive sau cu pronume personale și precizează funcția sintactică a acestora:

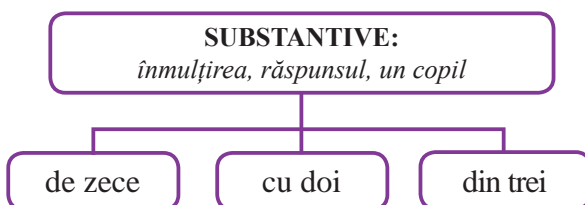
Model: *Doi au venit.* → *Ei au venit.* (pronumele personal „ei” îndeplinește funcția sintactică de subiect)

- 6 Cu ce parte de vorbire ai putea înlocui numerele din enunțurile grupei B?

Atenție!

- Numeralul cardinal poate avea atât valoare substantivală, cât și valoare adjectivală.
- Numeralul cardinal cu valoare adjectivală se acordă în gen și număr cu substantivul determinat și îndeplinește funcția sintactică de atribut.

- 7 Alcătuieste grupuri nominale așezând atributele exprimate prin numere cardinale lângă substantivele potrivite și formulează cu acestea enunțuri.

- 8 Precizează valoarea morfologică a numeralelor (substantivală/adjectivală) din exercițiul 7.

II.

- 1 Rezolvă următoarele ghicitori despre cifre:

a) *După zero este pusă
Două linii cifra are
Una mică și-alta mare
Care-i cifra asta oare?*

b) *E un opt pe jumătate
Cifra iezilor din carte
După doi el se așază
Care-i cifra asta oare?*

(<http://www.interferente.ro/ghicitori>)

- 2 Ce observi în legătură cu forma numeralul cardinal doi?

Atenție!

- Numerele *unu (un)* și *doi* își modifică forma în funcție de gen.

- 3 Indică valorile morfologice ale cuvintelor *un* și *o* în enunțurile următoare:

- a) La muzeu am admirat un portret semnat de Nicolae Tonitza și niște statui ale lui Constantin Brâncuși.
- b) Un portret semnat de Nicolae Tonitza și două statui ale sculptorului Constantin Brâncuși au fost expuse în sala mare a muzeului.
- c) În timp ce o fată se uită la mine, două trec nepăsătoare pe stradă.
- d) O doamnă cumpără pâine, iar niște fete și-au luat acadele.

Atenție!

- Cuvintele *un* și *o* pot avea valorile morfologice de articol nehotărât și de numeral cardinal cu valoare adjectivală.

- 4 Ce deosebiri există între aceste valori morfologice ale cuvintelor *un* și *o*, din punctul de vedere al posibilității de a îndeplini o funcție sintactică?
- 5 Alcătuieste enunțuri în care cuvântul *o* să aibă următoarele valori morfologice: articol nehotărât, pronume personal, numeral cardinal cu valoare adjectivală.
- 6 Scrie în caiet următorul tabel și completează-l cu formele potrivite ale numeralelor unu și doi, conform modelului.

Copil	Floare	Tablou	Ochi
Model: <i>un copil/doi copii</i>			

- 7 Alcătuieste enunțuri în care numerele cardinale *patru*, *doi* și *treisprezece* să îndeplinească funcția sintactică de atribut, având atât valoare adjectivală cât și valoare substantivală:

Model: valoare substantivală – *Vecinul de la patru și-a renovat apartamentul.*

valoare adjectivală – *Patru vecini și-au renovat apartamentul.*

- 8 Analizează numerele din textele următoare, conform modelului de mai jos:
 - a) *Și merg ei o zi, merg două, și merg patruzeci și nouă, până ce de la o vreme le intră calea în codru și atunci numai iaca ce le iese înaintea un om spân și zice cu îndrăzneală fiului de crai.* (Ion Creangă, **Povestea lui Harap-Alb**)

b) *Vând apartament cu patru camere, confort I, două băi, mobilat și utilat. E inclus și un garaj situat lângă bloc. [...] Accept variante prin credit bancar sau combinație cu un apartament cu o cameră, plus diferența. Nemobilat se vinde la prețul de 55000 euro.* (www.anunturipublicitare.ro)

c) *Trei îngeri zboară-n asfințit.*

Doi tac și unul a grăit [...] (Ion Pillat, **Trei îngeri**)

Model: *o (cameră)* – numeral cardinal cu valoare adjectivală, genul feminin, numărul singular, funcția sintactică de atribut.

NUMERALUL ORDINAL (II)

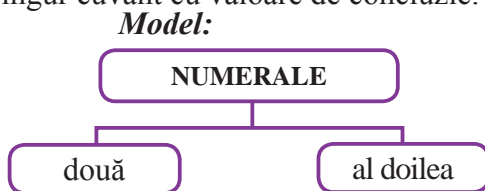
- 1 Textul de mai jos este un cvintet (o poezie alcătuită din cinci versuri):

*Prometeu.
Zvârcolit, nesupus,
Sângerând, îndurând, triumfând,
Dorința omului de libertate,
Eroul.*

Încearcă să scrii și tu un cvintet, realizând un autoportret și respectând regulile:

- primul vers este format din cuvântul tematic (un substantiv);
- al doilea vers este format din două cuvinte (adjective care să arate însușirile cuvântului tematic);
- al treilea vers este format din trei cuvinte (verbe terminate în „-ând”) care să exprime acțiuni ale cuvântului tematic);
- al patrulea vers este format din patru cuvinte prin care se afirmă ceva esențial despre cuvântul tematic;
- al cincilea vers este format dintr-un singur cuvânt cu valoare de concluzie.

- 2 Transcrie numerele din textul care precizează regulile cvintetului pe două coloane, o coloană fiind dedicată numeralelor cardinal, conform modelului.

- 3 Realizează tabelul următor în caiet. Transformă enunțurile de mai jos, conform modelului, astfel încât numerele cardinale să indice ordinea substantivelor.
- Bebelușul are cinci luni de viață.
 - El a obținut locul II în cadrul concursului de șah.
 - Au trecut trei ani de la absolvirea clasei a IV-a și încă se mai joacă leapșa.
 - Într-un apartament de la etajul șase s-a spart o țevă.

Model:

NUMERALE CARDINALE	NUMERALE ORDINALE
Bebelușul are <i>cinci</i> luni de viață.	Bebelușul este în <i>a cincea</i> lună de viață.

Atenție!

- **Numeralul ordinal** indică ordinea obiectelor în numărare.

- 4 Subliniază numerele ordinale din următoarele enunțuri. Ce observi cu privire la modul în care sunt alcătuite?
- Al treilea s-a bucurat nespus de cadou.
 - Andreea a completat jurnalul în a treia zi.
 - El a ajuns al doilea la punctul de sosire.
 - A doua piesă importantă în jocul de șah este regina.

Atenție!

- Numeralesle ordinale își schimbă forma în funcție de gen și se formează astfel:

genul masculin/neutru: cuvântul *al* + numeral cardinal + *-le* + particula *-a* (spre exemplu: *al* + *doi* + *le* + *a* = *al doilea*);

genul feminin: cuvântul *a* + numeral cardinal + *-a* (spre exemplu: *a* + *două* + *-a* = *a doua*).

- 5 Formează numeralesle ordinale pornind de la următoarele numeralesle cardinale: *doi*, *I*, *paisprezece*, *douăzeci și doi*, *o mie cinci sute*. Scrie-le atât în litere, cât și în cifre romane.

Model: *doi* → *al doilea*, *al II-lea*

Atenție!

- Îți mai amintești scrierea cu cifre romane? Urmărește tabelul alăturat!

SIMBOL	VALOARE
I	1
II	2
X	10
L	50
XL	40
LX	60
C	100
D	500
DC	600
M	1000
CM	900

- 6 Scrie variantele în litere de numeral ordinal existente pentru cifra romană I.
- 7 Transcrie pe caiet enunțurile cu varianta corectă a numeralelor ordinale din următoarele enunțuri:
- a) *Prim-balerina/prima-balerină* a fost aplaudată minute în șir.
- b) *Al optulea/al optâlea* concurent a fost descalificat.
- c) Am ajuns la *al douăzecilea/al douăzecelea* etaj al clădirii.
- d) La *al două miilea/al două mielea* participant înscris, calculatorul a oprit numărătoarea.

Atenție!

- Numeralul ordinal *întâi*, așezat după substantiv, poate avea formele duble: *clasa întâi/clasa întâia*.

- 8 Ce valoare morfologică (substantivală/adjectivală) au numeralesle subliniate din enunțul următor?
- *Măria-ta!... nu plecați!... nu trebuie să plecați!... D-abia al doilea clopot a sunat; n-a sunat nici măcar al treilea!...* (I.L.Caragiale, **25 de minute...**)

Atenție!

- Numeralul ordinal, ca și cel cardinal, poate avea atât valoare substantivală, cât și valoare adjectivală.

- 9 Analizează numerele ordinale din următorul text, conform modelului:

În clasa întâia au obținut:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 97 și trei sferturi;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 98 și un sfert.

Premiul întâi cu cunună: Ioniță.

În clasa a doua:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 98 și jumătate;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 99 și un sfert.

Premiul întâi cu cunună: iar Ioniță.

În clasa a treia: Artur Ionescu, media 9 și fracția 99 și jumătate;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 99 și 3/4.

În sfârșit, acumă termină acești doi eminienți școlari clasa a patra.

(I. L. Caragiale, **Premiul întâi – o reminiscență din tinerețele pedagogului**)

Model: *întâia* – numeral ordinal cu valoare substantivală, genul feminin, numărul singular, funcția sintactică de atribut.

Exerciții de aprofundare

Numeralul și pronumele

- 1 Alcătuiește două enunțuri în care pronumele personal *el* și numeralul cardinal *patru* să îndeplinească, pe rând, funcțiile sintactice de subiect și atribut.
- 2 Scrie cu cifre romane următoarele numere: *șaiszeci și cinci, nouăsprezece, o mie nouă sute treizeci, nouăzeci și opt.*
- 3 Completează cu litere numerele potrivite din următoarele titluri: *Pungața cu ... bani, Capra cu ... *iezi, Cei.....purceluși, Balaurul cucapete.*
- 4 Analizează pronumele personale și numerele din textele de mai jos, conform modelului:

Model: *întâia* – numeral ordinal cu valoare adjectivală, genul feminin, numărul singular, funcția sintactică de atribut

lui – pronume personal, persoana a III-a, genul masculin, numărul singular

A. – *Un tânăr nu trebuie să desmere de la întâia încercare, i-a răspuns cunoștința; mai sunt încă șapte ministere; or să se mai ivească locuri. În adevăr, peste câteva luni, se ivesc două locuri la alt minister. Niță nu lipsește a se înființa. Și iar mulțime de concurenți, iar comisiune, iar dictare, iar formalitățile obicinuite, și a doua zi iar nu se află între cele două numiri numele Niță Ghițescu.*

– *Și ce frumos scrisesem, domnule! zise Niță cunoștinții lui.*

– Răbdare, tânărule! n-a intrat vremea-n sac; o să-ți vie și rândul dumitale; mai sunt șase ministere; or să se mai ivească locuri.

A trecut câțva timp, și iată că s-au ivit câteva locuri la al treilea minister.

(I. L. Caragiale, **Triumful talentului**)

B. – Bun, măi Chirică, ia acum văd și eu că nu ești prost. Hai! cât să-ți dau pe an, ca să te tocmești la mine?

— Apoi eu... nu mă tocmesec cu anul.

— Dar cum te tocmești tu ?

— Eu mă tocmesec pe trei ani o dată, pentru că nu-s deprins a umbla din stăpân în stăpân și vreau să cunosc ceva, când voi ieși de la dumneata.

— Despre mine, cu atât mai bine, măi Chirică. Și ce mi-i cere tu pentru trei ani ?

— Ce să-ți cer? Ia să-mi dai de mâncare și de purtat cât mi-a trebui, iar când mi s-o împlini anii, să am a lua din casa d-tale ce voi vrea eu.

(Ion Creangă, **Povestea lui Stan Pățitul**)

TEXTUL EXPLICATIV

- 1 Observă ce fac personajele din imaginile de mai jos.

- 2 Numește sursele din care citesc personajele.
- 3 De ce crezi că personajele citesc din aceste surse:
 - a) au nevoie de explicații în legătură cu ceva;
 - b) vor să își îmbogățească cultura generală;
 - c) este un mod de a-și petrece timpul liber.
- 4 Să presupunem că ai de făcut o lucrare în legătură cu care nu știi decât titlul: **Despre Prometeu**. Indică două-trei surse din care te-ai putea informa în legătură cu acest erou legendar. La pagina 206 vei găsi una dintre aceste surse.

Prometeu

Fiul lui Iapet și al Asiei în mitologia greacă, fratele lui Atlas și al lui Epimeteu; după nume, „cel prevăzător”. Când Zeus a vrut să distrugă omenirea prin apă, Prometeu l-a sfătuit pe fiul lui, Deucalion, să construiască o corabie și să înfrunte astfel potopul. După o altă versiune, Prometeu a creat primul om din humă¹ și, împreună cu Atena, a răpit din cer focul și l-a oferit oamenilor și, odată cu el, și bunăstarea. Dar pentru a-i pedepsi pe oamenii cărora Prometeu le-a făcut acest bine, Zeus a trimis-o pe pământ pe Pandora, care a răspândit din cutia ei toate nenorocirile, iar pe Prometeu l-a înălțuit cu muntele Caucaz timp de 30 de ani. În fiecare zi un vultur îi devora² ficatul, care se refăcea în timpul nopții. După 30 de ani, Zeus l-a trimis pe Heracles să omoare vulturul și l-a eliberat pe Prometeu, pe care l-a luat în Olimp. Prometeu reprezintă astfel forța inteligenței care l-a eliberat pe om de ignoranță³ și sclavie, ca și impunerea geniului⁴ și a semnificației lui sociale, focul fiind folosit de toți, fără excepție. Suferințele îndurate de Prometeu, deci de geniul activ, dinamic, temerar, sunt inseparabile de măreția acestuia, care luptă împotriva opresiunii⁵ și a prejudecăților⁶ de orice fel.

(George Lăzărescu, **Dicționar de mitologie**)

Vocabular

¹**humă** – s.f. numele popular al argilei întrebuințate la spoitul caselor.

²**a devora** – v. a mânca cu lăcomie, a înghiți pe nemestecate.

³**ignoranță** - s. f. lipsă de cunoștințe (elementare), de învățătură; incultură.

⁴**geniu** - s. n. cea mai înaltă treaptă de înzestrare spirituală a omului,

caracterizată printr-o activitate creatoare ale cărei rezultate au o mare însemnătate; persoană care are o asemenea înzestrare.

⁵**opresiune** – s. f. asuprire.

⁶**prejudecată** – s. f. părere, idee preconcepțuită (și adesea eronată) pe care și-o face cineva asupra unui lucru, adoptată, de obicei, fără cunoașterea directă a faptelor sau impusă prin educație, societate.

Înțelegerea textului

Vocabular

1 Citește textul, identifică următoarele cuvinte și scrie-le în caietul tău, asociindu-le explicația corectă, conform modelului dat: *versiune, potop, dinamic, temerar, inseparabil*.

- manieră (personală) de a prezenta, de a interpreta o întâmplare, un fapt, o afirmație;
- plin de mișcare, de acțiune, activ; care este în continuă (și intensă) mișcare, evoluție; care se desfășoară rapid;

- îndrăzneț (peste măsură), cutezător;
- revărsare de ape;
- care nu se poate separa, despărți de ceva sau de cineva, strâns unit sau legat; de nedespărțit.

Model: *versiune* - manieră (personală) de a prezenta, de a interpreta o întâmplare, un fapt, o afirmație.

- 2 Alcătuiește enunțuri cu trei dintre cuvintele de la exercițiul 1.
- 3 Găsește sinonime potrivite în context pentru cuvintele: *a răpit, nenorocirile, a înlănțuit, folosit*.
- 4 Alege varianta care explică sensul din text al cuvântului *a înlănțui*:
a) a pune, a lega în lanțuri; a încătușa;
b) cuprinde pe cineva (cu brațele);
c) așeza în rând, a lega unul de altul, a coordona, a împreuna (în mod logic).
- 5 Alcătuiește un enunț în care verbul *a devora* să aibă alt sens decât cel din text.

Punctuație și ortografie

- 1 Explică rolul utilizării punctului în secvența: *Suferințele îndurate de Prometeu*.
- 2 Desparte în silabe următoarele cuvinte din text: *bunăstarea, inteligența, deci, reprezintă*.
- 3 Motivează utilizarea virgulei în secvența: *geniul activ, dinamic, temerar*.

Structura textului explicativ

- 1 Recitește textul, apoi formulează enunțuri asertive în care să precizezi care este:
a) autorul cărții; b) titlul textului; c) scopul textului.
- 2 La ce se referă primele enunțuri ale textului?
- 3 Care a fost secvența care te-a impresionat în mod deosebit?
- 4 Precizează despre care dintre aspectele prezentate ai fi dorit să afli mai mult amănunte.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

De mai multe ori s-a vorbit despre
Dicționarul Explicativ al Limbii Române – prescurtat DEX. *Textul despre Prometeu este un articol dintr-un dicționar de mitologie. Discutați despre alte tipuri de dicționare pe care le cunoașteți sau pe care le folosiți. Puneți întrebări profesorului!*

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Citește **Legende Olimpului** de Al. Mitru. Notează în jurnalul tău numele eroilor despre care consideri că îți oferă un model comportamental. Consemnează trăsătura de caracter care te impresionează la doi sau trei dintre eroii preferați.

- 5) Citește fiecare dintre următoarele afirmații și scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar, dacă o consideri greșită, litera G.
- Textul este format dintr-un paragraf, în care se spune povestea lui Prometeu.
 - Textul este de tip explicativ, pentru că oferă cititorului explicații legate de personajul legendar Prometeu și despre ceea ce simbolizează acesta.
 - Textul este un articol publicat într-un ziar.
 - Textul este un text narativ literar, deoarece are personaje și etapele acțiunii.
- 6) Rescrie în formă corectă afirmațiile considerate greșite la exercițiul anterior.

Fii creativ!

PROIECT

Organizați-vă pe echipe. Extrageți din text substantivele proprii și repartizați-le fiecărei echipe, apoi realizați un mic dicționar mitologic, adunând informații despre fiecare personaj, denumire geografică etc. Veți organiza sub forma unor explicații informațiile găsite, după modelul articolului din **Dicționarul de mitologie**.

**Explorarea textului. Semnificații.
Modele comportamentale**

- Prezintă într-un enunț cine este Prometeu.
- Relatează, în cuvinte proprii, povestea lui Prometeu.
- Explică de ce Prometeu este pedepsit de Zeus.
- Recitește ultimele două enunțuri din text. Scrie în cel puțin 30 de cuvinte ce simbolizează acest personaj legendar.
- Scrie un text de cel puțin 60 de cuvinte în care să evidențiezi motivele pentru care Prometeu este un model comportamental.

Amintiri din copilărie

(fragment)

de Ion Creangă

Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei¹ la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul² vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca³, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie!

Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor⁴ erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!

Și eu eram vesel ca vremea cea bună și sturlubatic⁵ și copilăros ca vântul în tulburarea sa.

Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „Ieși, copile cu părul bălai, afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea“ și vremea se îndrepta după râsul meu...

Știa, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat că știa a face multe și mari minunății: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, înfingând toporul în pământ, afară, dinaintea ușii; închea apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul, sau peretele, sau vrun lemn, de care mă păleam la cap, la mână sau la picior, zicând: „Na, na!“ și îndată-mi trecea durerea... când vuia în sobă tăciunele aprins, care se zice că făcea a vânt și vreme rea, sau când țiuia tăciunele, despre care se zice că te vorbește cineva de rău, mama îl muștra acolo, în vatra focului, și-l buchisa⁶ cu cleștele, să se mai potolească dușmanul; și mai mult decât atâta: oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat⁷, puțină tină din colbul adunat pe opsasul⁸ încălțării ori, mai în grabă, lua funingine de la gura sobei, zicând: „Cum nu se deoache călcâiul sau gura sobei, așa să nu mi se deoache copilașul“ și-mi făcea apoi câte-un benchi⁹ boghet¹⁰ în frunte, ca să nu-și prăpădească odorul!... și altele multe încă făcea...

¹ **motocei**, s.m. – ghemuleț, ciucure

² **prichici**, s.n. – margine îngustă, ieșită în afară, la horn, la cuptor sau la vatra țărănească

³ **mijoarca**, s.f. – nume dat unor jocuri de copii, mija

⁴ **megieș**, s.m. – (în Moldova și în Țara Românească) țăran liber, stăpân de pământ

⁵ **sturlubatic**, adj. – nebunatic, neastâmpărat, zvăpăiat

⁶ **buchisa** vb. – a bate pe cineva (dându-i pumni, ghionți)

Vocabular

⁷ **îmbălat** vb. – plin de bale, muiat cu salivă

⁸ **opsas**, adj. – partea de la spate a încălțăminte, cuprinzând și tocul

⁹ **benchî**, s.n. – mic semn negru (natural sau artificial) pe obraz sau pe trup; (în superstiții) semn făcut pe fruntea cuiva ca să fie ferit de deochi

¹⁰ **boghet**, adj. – (fig.) frumos și mare.

I. Înțelegerea textului

Vocabular

- 1 Asociază cuvintele următoare cu explicația potrivită pentru sensul din text:
Model: a) *horn* - 4. partea de deasupra vetrei țărănești prin care trece fumul în pod sau direct afară, coș de fum la o casă.

a) <i>horn</i>	1. suprafață plană care prelungește cuptorul sau soba în afară și pe care se poate șede sau dormi
b) <i>vatră</i>	2. faptă, vorbă, întâmplare ieșită din comun, extraordinară, minunăție
c) <i>năzdrăvănii</i>	3. felul cum privește cineva, expresie a ochilor
d) <i>căutătura</i>	4. partea de deasupra vetrei țărănești prin care trece fumul în pod sau direct afară, coș de fum la o casă
	5. parte plană din interiorul cuptorului sau al sobei unde se face focul pentru a pregăti mâncarea.

- 2 Alcătuiește un enunț în care să folosești o expresie care să includă cuvântul *vatră*.
- 3 Transcrie pe caiet trei structuri din textul dat în care sunt prezente cuvinte a căror formă poate fi considerată abatere de la limba standard. Rescrie fiecare secvență, folosind forma potrivită, conform modelui:

Model:

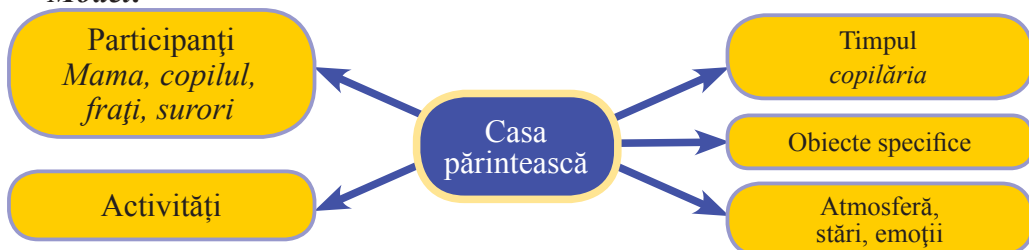
Formă care nu aparține limbii standard	Formă recunoscută în limba standard
<i>alunga nourii cei negri</i>	<i>alunga norii cei negri</i>

- 4 Formulează pe caiet câte două enunțuri în care cuvintele *casă* și *joc* să aibă înțelesuri diferite de cele din text.
- 5 Citește cu atenție cuvintele explicate în vocabularul dat la sfârșitul textului scris de Ion Creangă. Sunt cuvinte pe care nu le mai auzi sau nu le mai folosești azi în comunicarea cu ceilalți? Explică de ce crezi că scriitorul le-a folosit totuși în opera lui, susținându-ți răspunsul prin exemple.
- 6 Formulează pe caiet enunțuri prin care să explici sensul următoarelor structuri prezente în textul dat: *începusem a merge copăcel*; *închega apa numai cu două picioare de vacă*
- 7 Identifică în textul dat un câmp lexical dominant și precizează patru termeni care pot intra în alcătuirea acestuia.

Explorarea textului

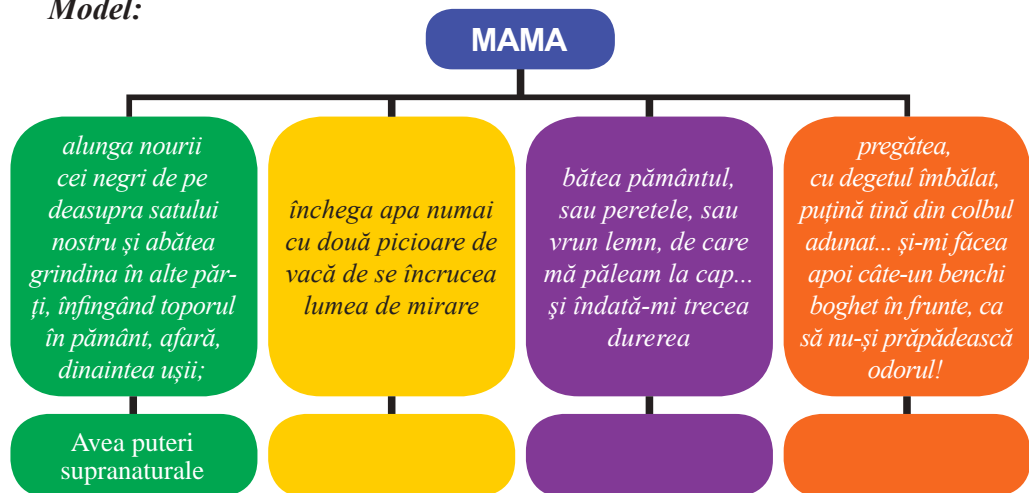
- 1 Organizați pe trei grupe, realizați lectura fiecărui paragraf, schimbând tonalitatea vocii pentru a exprima diverse stări: *bucurie, tristețe, uimire*.
- 2 Formulează într-un enunț o posibilă temă a textului.
- 3 Realizează pe caiet o schemă asemănătoare celei de mai jos pentru a reconstitui casa părintească, așa cum este prezentată în textul dat. Precizează timpul, ființele și obiectele prezente, atmosfera și stările care domină, activitățile care se desfășoară în acest spațiu:

Model:

- 4 Precizează timpul și persoana verbelor folosite în text pentru a prezenta casa părintească. De ce crezi că scriitorul utilizează această formă verbală? Motivează-ți oral răspunsul.
- 5 Extrage din text secvența prin care este introdus personajul mamei.
- 6 Identifică în text două substantive care pot fi considerate sinonime, cu ajutorul cărora sunt prezentate acțiunile mamei.
- 7 Realizează pe caiet o schemă prin care să recompuți figura mamei așa cum este văzută prin ochii copilului, asociind secvențele extrase din text cu însușirile care reies din acestea, conform modelului:

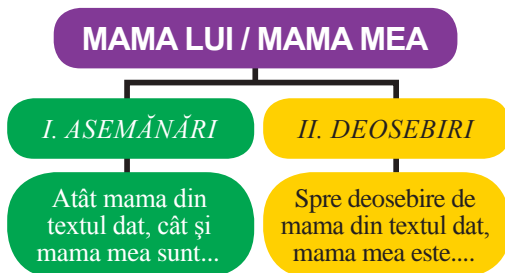
Model:

- 8 Precizează partea de vorbire prin care sunt introduse însușirile mamei. De ce crezi că scriitorul utilizează această parte de vorbire?
- 9 Cu ce alte personaje întâlnite de tine în alte texte literare poate fi asociată mama, așa cum este prezentată în acest text? Motivează-ți răspunsul.
- 10 Prezintă în minimum 30 de cuvinte legătura dintre mamă și copil, pornind de la secvența: *Știa, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei.*
- 11 Organizați-vă în grupe de câte șase elevi. Trageți la sorți următoarele sarcini de lucru:
- **Describe** personajul-copil, precizând o trăsătură fizică și una morală.
 - **Compară** stările copilului din text cu cele pe care tu le trăiești în fiecare zi.
 - **Explică** semnificația secvenței și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!
 - **Argumentează** dacă mama avea sau nu cu adevărat puterea miraculoasă de a alunga răul
 - **Identifică** în textul dat două comparații.
 - **Asociează** două elemente întâlnite în acest text cu altele asemănătoare din alte texte cunoscute de tine.

- 12 Realizează, conform modelului alăturat, o prezentare sub forma unor liste de însușiri morale și fizice indicând posibile asemănări și deosebiri între personajul mamei din textul scris de Ion Creangă și mama ta.

Model:

Ortografie și punctuație

- 1 Explică rolul folosirii semnului exclamării în enunțul *Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!*

Carte de învățătură

Citește următorul text:

SÂMBĂTĂ, 20 IUNIE 1942

Pentru cineva ca mine, a ține un jurnal e o senzație foarte stranie. Nu numai că n-am scris niciodată, dar cred că mai târziu nici eu, nici altcineva nu va fi interesat de efuziunile unei școlărițe de treisprezece ani. Dar de fapt nu asta

contează, am chef să scriu și, mai mult decât atât, să mă destăinui odată ca lumea și pe de-a-ntregul în privința a tot felul de lucruri.

„Hârtia este mai răbdătoare decât oamenii.”
Mi-am amintit de vorba asta într-una din zilele melancolice când, stând plictisită cu capul sprijinit în mâini, nu mă puteam hotărî, în apatia mea, dacă-i mai bine să ies sau să rămân acasă, și astfel, în cele din urmă, am rămas locului, continuând să mă frământ. Da, într-adevăr, hârtia este răbdătoare și, cum n-am intenția să dau vreodată cuiva să citească acest caiet cartonat care poartă numele pompos de „jurnal”, afară de cazul că o să-mi fac cândva în viață un prieten sau o prietenă care să devină Prietenul sau Prietena mea, probabil că n-o să-i pese nimănui de el.

(Jurnalul Annei Frank)

- 1 Amintește-ți ce ai învățat despre jurnal până acum.
- 2 Selectează 3-4 structuri din **Jurnalul Annei Frank** prin care să demonstrezi că textul aparține unui jurnal.

Fii creativ!

PROIECT

Organizați, împreună cu profesorul, un concurs cu tema *Eu și universul meu familiar*, având mai multe secțiuni: redactare de texte – descriere, narațiune, jurnal sau realizarea unor texte multimodale – benzi desenate sau colaj de fotografii.

Fiecare participant trebuie să prezinte o întâmplare nemaipomenită, miraculoasă sau emoționantă trăită într-o zi oarecare din viața sa, exprimând-o prin cuvânt, prin imagine sau îmbinându-le.

Vor fi anunțate și criteriile de evaluare a lucrărilor: adecvare la tema dată, respectarea particularităților formale ale unui text multimodal, originalitatea viziunii etc.

La final, se va organiza o expoziție, fiecare lucrare fiind afișată pe un panou. Vor fi acordate premii pentru cea mai emoționantă, cea mai veselă sau originală lucrare etc.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Textele

autobiografice sunt expuneri în care autorul își povestește viața. **Jurnalul Annei Frank** este o carte autobiografică. Întreabă profesorul ce alte scrieri autobiografice poți citi.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Iată o prezentare a cărții Annei Frank: Povestea tragică a **Annei Frank** e bine cunoscută. Împreună cu familia ei și alți cunoscuți evrei, Anne a stat ascunsă timp de doi ani (6 iulie 1942 - 4 august 1944), de teama deportării în lagăr, în așa-numita Anexă a sediului firmei patronate de tatăl său, în Amsterdamul ocupat de germani. Avea 13 ani când a intrat în Anexă. A ținut aici un jurnal (început anterior, în 12 iunie 1942), devenind la un moment dat conștientă că el va reprezenta un document important după ce războiul se va sfârși.

Sursa: www.elefant.ro

EVALUARE

Citește următorul text:

Printr-a VI-a, citisem pentru a doua oară Cireșarii și visam numai la expediții și exploratori. Tare aș fi vrut să plec, să explorez și să fac descoperiri, dar nu știam unde și cum. De fapt, nu puteam pleca niciunde, că trebuia să merg la școală, iar drumurile mele erau scurte și mereu aceleași: traversam Calea Moșilor pe la intersecția mare de la Eminescu, mai mergeam vreo două sute de metri pe trotuarul de vizavi de blocul meu, pe lângă Librărie și Pâine, și făceam dreapta pe strada școlii. Alte drumuri – ocazionale – mă purtau pe străduțele din spate sau până la intersecția cu Republicii, la cinema Miorița. Însă nicăieri, în toate aceste locuri, nu era nimic care să merite explorat sau descoperit. Nici măcar în gangurile aparent misterioase care duceau în parcurile din spatele blocurilor, și nici în clădirea albă, ca un cub, de la punctul termic care huruia, gata s-o ia din loc – uneori, dacă vreun nene de acolo uita ușița deschisă, puteai vedea înăuntru o întunecime cu umbre bizare care trepidau. Nu era nimic de explorat nici la spălătoriile de la ultimele etaje sau în subsolurile blocurilor de unde, mai ales primăvara, se revărsau șuvoaie negre de gândaci.

Pentru prima dată, am avut senzația că lumea mea de pe Calea Moșilor este prea mică și prea obișnuită.

(Adina Popescu, **Exploratorii de pe Calea Moșilor**)

● Mai jos vei găsi trei seturi de cerințe. Citește-le pe toate trei cu mare atenție și rezolvă doar unul dintre seturile de cerințe formulate!

- 1 Precizează numele autorului și titlul fragmentului citat. (1 punct)
- 2 Scrie antonime potrivite sensului din text pentru cuvintele: *mică* și *obișnuită*. (1 punct)
- 3 Subliniază vocalele accentuate din secvența: *visam numai la expediții și exploratori*. (2 puncte)
- 4 Transcrie, din text, două numere diferite și indică felul lor. (1 punct)
- 5 Explică, într-un text de minim 50 de cuvinte, de ce *lumea de pe Calea Moșilor este prea mică și prea obișnuită*. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

- 1 Indică persoana la care este prezentat textul și transcrie, din text, o secvență care să susțină afirmația ta. (1 punct)
- 2 Desparte în silabe cuvintele următoare și indică felul sunetelor din care sunt alcătuite: *expediții*, *purtau*. (1 punct)
- 3 Scrie cu litere numeralele următoare: *a VI-a* și *a XVI-a*, apoi trece-le la masculin, scriindu-le cu cifre romane și arabe. (2 puncte)
- 4 Numește o trăsătură morală a povestitorului aflat la vârsta adolescenței. (1 punct)
- 5 Prezintă, într-un text de cel puțin 50 de cuvinte, un moment asemănător cu cel trăit de povestitor și mărturisit la început: *Printr-a VI-a, citisem pentru a doua oară Cireșarii și visam numai la expediții și exploratori*. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

- 1 Transcrie, din text, un indice de timp și un indice de spațiu. (1 punct)
- 2 Alcătuieste propoziții în care cuvântul *dată* să fie accentuat diferit. (1 punct)
- 3 Stabilește persoana și numărul pronumelui personal *mă*. (1 punct)
- 4 Imaginează-ți un loc pe care îl vei explora în vacanța de vară și prezintă-l într-o compunere de minimum 50 de cuvinte. Vei avea în vedere:
 - să precizezi locul și timpul; (1 punct)
 - să descrii locul în care ai pătruns și starea ta în acel moment; (2 puncte)
 - să structurezi compunerea pe: introducere, cuprins și încheiere; (1 punct)
 - să respecți limita de cuvinte precizată. (1 punct)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,10 p; coerența textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuația – 0,20 p; așezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obții.

ISBN 978-606-727-231-4

9 786067 272314